الجزء الثاني من كتاب

خزانة اللغات

قد طبع فی المطبع الشاهجهانی
الکائن فی بهوپال
المحمیة

تحت ادارة الحافظ کرامة الله مدیر المطبع عافاه الله تعالیٰ

سنه ۱۳۰۴ھ

بسم اللہ الرحمن الرحیم

اردو	فارسی	عربی
	باب سین مہملہ باالف	
سَاتْ	ہَفْتْ	سَبْعْ
ساتوان	ہفتم	سَابِع
ساتھ	ہمراہی	صُحْبَة

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	باب سین مہملہ باالف	
سَپْت सप्त	سَیْوَن Seven.	یدی
سَپْتَمہ सप्तमः	سَیْوَنْتھ Seventh.	یدنجی
سَنْگہ + سَنْگَتہ सङ्गः + सङ्गतिः	اَکَمْپَنِین Acompanion.	ایله

اردو	فارسی	عربی
ساتھی کسیکہ در سفر وحضر ہمراہ باشد۱۲	ہَمرَہ	صَاحِب
ساتھی کسیکہ مددگار کسی درکاری باشد۱۲	ہم انباز	مُعِین و مُمِدّ وظَہِیر وناصِر
ساجھا	اَنبَاز	شِرْك وشِرْكَة
ساجھی	ہَم انباز	شَرِيك
ساچق۵	حِنابندی وحِنابندان	*
سادہ …رسی دار دو مستعمل خلاف منقش۱۲	سَادہ	سَاذَج
سارا	ہمہ	تَمَام وكَامِل وتَامّ
ساربان …دار دو مستعمل کسیکہ شتر راند وتیمار داری آن نماید۱۲	ساربان وشتربان	حَادِی
ساڑھو شوہر خواہرِ زن۱۲	ہمداد وہمریش وہمزلف وہمداماں	سِلْف وظَأْب وظَأْم
ساڑی	سَارَہ	*

۵ [illegible] … عروسی کنند۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یولداش	اکمپینین A companion.	سہگامی + سہواسی + سہچر सहगामी + सहवासी + सहचरः
اورتاق	اکامریڈ + ایلائی A comrade; Ally.	سہکرمی + سہکاری सहकर्मी + सहकारी
اورتاقلق	شیر + پارٹنرشپ Share; Partnership	سہباگہ + سہکرم सहभागः + सहकर्म
اورتاق	اپارٹنر A partner.	سہباگی सहभागी
ساچق + [illegible]	ہینا پریزنٹیڈ ٹو دی برائڈ آن دی ڈی آف میریج Henna presented to the bride on the day of marriage	ودھوپاینم वधूपायनम्
سادہ	پلین + سمپل Plain; Simple.	سادہارنم + نرلپتہ साधारणम् + निर्लिप्तः
دوکلی و بتون ہپ	آل + دہی ہول All; The whole.	سمپورنم + کرتسنم + سمگرم + سکلم सम्पूर्णम् + कृत्स्नम् + समग्रम् + सकलम्
دوہجی	اکیمل ڈرائیور A camel driver.	اشٹرپالکہ + کرمیلک پالہ उष्ट्रपालकः + क्रमेलकपालः
بجانو	اوائفس سسٹرز ہسبنڈ A wife's sister's husband.	جایا بھگنی پتہ + شیالی پتہ जायाभगिनीपतिः + श्यालीपतिः
[illegible]	گارمینٹ ورن بائی [illegible] [illegible] by	شاٹکہ + شاٹکم + شاٹکا शाटकः + शाटकम् + शाटिका

عربی	فارسی	اردو
خَتَنَة وحَمَاة مادر زن ۱۲ - مادر شوهر ۱۲	خوشدامن[۵۱] و خوشتامن و خوشو و خوشدو	ساس مادر زن یا مادر شوهر ۱۲
ساج	سال	ساکھو درختی معروف که از چوب آن تیر بام وغیره سازند ۱۲
خُضَر وبَقْل وأبو البقل کنیته و خُضَراوات جمع	سبزی و تره	ساگ
سَنَة	سال	سال لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
خَتَن ولَخُو المرأة واخو الزوجة و اَخْتان جمع	برادر زنه	سالا
*	رشتۂ عمر و تسبیح سال	سالگرہ لغت فارسی ۱۲
۵۲ اِدام واهالة	نانخورش و ترنانه	سالن
۵۳ بَيْطَار وبَيْطَر وبَيْطَس و مُبَيْطِر و بَزّاغ	پزشک اسپها	سالوتری کسیکه دوای ستوران کند عموما و کسیکه دوای اسپان کند خصوصا ۱۲
خَتَنَة واُخت الزوجة	خواهر زنه	[illegible]
مُسَانَهَة ومُسَانَاة	[illegible]	[illegible]

۵۱ این چار لفظ در کار ... آنکه مادر زن باشد یا مادر شوهر اطلاق مے شود ۱۲

۵۲ مرزنجوش ... فارسی ... و نان خورش و مانند آن ... گویند قال الشاعر ...

۵۳ ... این الفاظ در عربی ... یعنی ... دوای ستوران ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قین انا	مَدَہر اِن لا Mother-in-law.	شوشروہ श्वश्रूः
بر شجر آدیدر	اےٹری آف دی پام اسپیشیز A tree of the palm species.	شال ورکشہ शालवृक्षः
سبزوات	گرینس + ویجیٹیبلس Greens; Vegetables.	شاک پترم शाकपत्रम्
ییل ویا سنہ وسنہ	اے ایر A year.	ورشم + ہاینہ + ابدم वर्षम् + हायनः + अब्दम्
قاین	اے برادر اِن لا A brother-in-law	شیالہ + شیالکہ श्यालः + श्यालकः
+	برتھ ڈی Birthday.	ورشگرنتھہ वर्षग्रन्थिः
اتمک قاتقی	اینی تھنگ ایٹن وتھ بریڈ Anything eaten with bread.	شاک پہلاد (۹) शाकफलादि
آت علاجی بیلان کیمسنہ	اے ہارس ڈاکٹر A horse doctor.	شال ہوترہ शालिहोत्रज्ञः
بالدیز	وائفس سسٹر Wife's sister.	شیالی श्याली
سالیانہ وصالقی	اینیوارہ A	ورشاشنم वर्षाशनम्

اردو	فارسی	عربی
سامان	سامان و برگ و بر	عُدَّۃ و عَتَاد و عُتُدَۃ واُهْبَة
سامنا و سامهنا و سامنے بمعنے مقابل ۱۲	روبرو و روبارو +	تُجَاہ و وُجَاہ و قُبَالَہ و مُقَابِل
سامنے ہونا	دوچار شدن و زدن و چشم چار شدن و دوچار افتادن و روبرو شدن و روبارو شدن	مُوَاجَهَة و مُقَابَلَة
سامنے کرنا	دوچار کردن و روبرو کردن	تَوْجِيه
سان سنگ تیز کردن شمشیر وغیرہ ۱۲	فسان	مِسَنّ و مِشْحَذ
سان پر رکھنا	بر سنگ راندن و بر فسان کردن و کشیدن و بر فسن زدن و بر فسان خوردن و بفسان کشیدن و بسنگ تیز کردن	شَحْذ و اِشْحَاذ و سَنّ و تَسْنِين
سانس	دَم	نَفَس
سانپ	مار	حَيَّة در عربی باعتبار عمر و صفات نامہای بسیار دارد ۱۲
سانپ کا کاٹا رسی سی ڈرتا ہے	مار گزیدہ از ریسمان مے ترسد و مار گزیدہ از ریسمان سے رمد	مَلْسُوعُ الْحَيَّةِ يَخَافُ مِنَ الْحِبَالِ
[illegible]		

۵ لغت فارسی ہے اردو [illegible] مستعمل اسباب ہتھیار و آلہ [illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ادوات و اسبابے	فرنیچر + پروویژن Furniture; Provision	سامگری + ساہتیم सामग्री + साहित्यम्
قارشو یوزه یوزوالیرو واوک	فرنٹ + فیسنگ Front; Facing.	سنمکھم सन्मुखम्
قارشولق یوزن یوزاولق	ٹومیٹ To meet.	سنمکھ بھونم सन्मुखभवनम्
یوزه یوزا ایتمک قارشو اسمک المروایتک	ٹوکنفرنٹ To confront.	سنمکھ کرنم सन्मुखकरणम्
بیلکوطاشے	اوہیٹ اسٹون A whetstone.	بھرمہ भ्रमः
کسکن ایتک	ٹوشارپن آن اوہیٹ اسٹون To sharpen on a whetstone.	بھرموپردھرنم भ्रमोपरिधरणम्
صولوق وسس	بریتھ Breath.	شواسہ + پرانوایہ श्वासः + प्राणवायुः
ییلان	سرپنٹ + اسنیک Serpent; Snake.	سرپہ + اہیہ + ارگہ + بھجنگہ सर्पः + अहिः + उरगः + भुजङ्गः
ییلان صوقولمش کیمسه	اے اسنیک بٹن پرسن فیئرز اے اسٹرنگ A snake-bitten person fears a string.	سرپ دشتار جوربہی بایوت सर्पदंशितो रज्जोर्भयमाप्नोति
[illegible]	ایوننگ	سندھیا + سوریاست سمیہ सन्ध्या + सूर्य्यास्तसमयः

اردو	فارسی	عربی
سائی نیکہ پیش از کار کردن بکار گرد ہند ۱۲	پیش دادو تقدمہ	سَلَف وسَلَم وعِینۃ
سایہ ٥	سایہ	ظِلّ وظِلال جمع
سایہ ڈالنا	سایہ افگندن و سایہ انداختن ٥	اِظلال
سایہ میں آنا	در سایہ آمدن	اِستظلال استظل بالظل او بالشجر ۱۲
سایہ میں بیٹھنا	در سایہ نشستن	اِستِظلال استظل بالظل مال الیہ وقعد فیہ ۱۲
	باب سین مہملہ با موحدہ	
سب	ہمہ	جمیع وبرابر وبرغبر وبر وبرو واسر وبرمّۃ وجذافیر وطرًّا وکافّۃً وقاطبۃً وکلّ
سب چٹ کرجانا	ہمہ خوردن	اِقتمام واِحتِفاف
سب چڑھا جانا ہمہ نوشیدن وظرف ۱۲	بسر کشیدن و بر سر کشیدن	اِشتِفاف
سپاری		*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
پیشین	ارنیسٹ منی Earnest money.	شلکم (۹) शुल्कम्
گولکه	شیڈ + شیڈو Shade; Shadow.	چھایا छाया
گولکه لک ایتک و گولکه اتق	ٹو کاسٹ اے شیڈ To cast a shade.	چھایاپاتنم छायापातनम्
گولکلانمک	ٹو کم انڈر دی پروٹیکشن To come under one's protection.	اناتپے پراپتم अनातपेप्राप्तम्
گولکه قنمک	ٹو سٹ انڈر دی شیڈ To sit under the shade.	چھایایامپویشنم छायायामुपवेशनम्
ر	باب سین ساده با موحده	
هپ بتون دوسکله	آل All.	سمپورنم + سکلم सम्पूर्णम् + सकलम्
هپسی یمک	ٹو ایٹ اپ دی هول To eat up the whole.	سمپورن بهکشنم सम्पूर्णभक्षणम्
دوکلی ایچمک	ٹو ڈرنک دی هول کوانٹیٹی To drink the whole quantity	سمپورن پان کرنم सम्पूर्णपानकरणम्
	اونفرچنیٹ	بهاگیه هینه + مند بهاگیه भाग्यहीनः + मन्दभाग्यः

اردو	فارسی	عربی
سَبُورَہ مخفف سابورہ لغت فارسی اردو مستعمل بمعنی چیزیکہ [illegible]	مجاچنگ چیز چنگ و کیر کاشے [illegible]	صَابُورَۃ معرب ۱۲
سَبِیل لہ	آب خیر و سبیل	+
سِپار کرنا [illegible]	سبیل [illegible] خیر کردن	+
	باب سین مہملہ با بای پارسی	
سُتَپارا [illegible]	+	فُیشَۃ و فیشلۃ و عُکنز وَحَشَفَۃ و قِحِی و قِمحاۃ
سِپاہی	لشکری و سپاہی	عَسکَرِی و جُندِی
سَپنا لغت ہندی ۱۲	خواب	حُلم و رُؤیا و طَیف و اَضغاثُ اَحلام
سَپیدہ لغت فارسی در اردو مستعمل آنکہ از زیر سازند ۱۲	سپیدہ و سپیداب سپیداج	اِسفِیذَاج معرب ۱۲
[illegible]دہ لگانا	سپیدہ زدن و کردن	+
[illegible]	[illegible]	فُفُل معرب ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
زبق	ان آرٹیفیشل لنگ یوزڈ بائی لبیڈینس فیملیز An artificial ling used by libidinous females	کرترم لنگہ कृत्रिमलिङ्गः
وقف	واٹر ڈسٹری بیوٹڈ ٹو پرسنس ڈیورنگ دی محرم Water distributed to persons during the Mohurrum	پنیارتہا مبوادیہ पुण्यार्थाम्ब्वादिः
وقف ایتمک	ٹو ڈسٹری بیوٹ ان چیریٹی To distribute in charity.	پنیارتہامب داناد کرنم पुण्यार्थाम्बुदानादिकरणम्
	باب سین مہملہ با بای پار	
ذکرک باشی	گلینس پینس Glans penis.	لنگاگرم लिङ्गाग्रम्
عسکری	اے سولجر A soldier.	پتہ + بہرتیہ + سیوکہ पत्तिः + भृत्यः + सेवकः
دوش	اے ڈریم A dream.	سوپنہ + ندرانبہوبہ स्वप्नः + निद्रानुभवः
اسفوبج واسپیج	سیروز Ceruse.	شویت مرتکا श्वेतमृत्तिका
اسپیج یوزنہ کورمک	ٹو اپلائی سیروز To apply ceruse.	شویت مرتکا دہارنم श्वेतमृत्तिकाधारणम्
فونسل	دی بیسل نٹ	پہلم شاوہ + جہلہ + پوگی پہلم फलंशावः - झलिः - पूगीफलम्

اردو	فارسی	عربی
	باب سین مهمله با تای فوقانی	
سَتْر لغت عربی ست در اردو بمعنی عضوی که از برهنه کردن آن شرم آید	شرمگاه و شرم جای	عَوْرَة
سَتَّر	هفتاد	سَبْعِین
سُتالی	دُرَفش	مِخْصَف واِشْفی ومِخْرَز
ستانا	رنجانیدن و رنج دادن و رسانیدن	اِیذاء واَذیّة
سَتَاوَر دوائی ست معروف ۱۲	بوزیدان	مُسْتَعجِل و مُسْتَعجِلَة
سَتْرا بَهَتْرا کسیکه از پیری عقلش رفته باشد ۱۲	فَرْتوت و فَرْتود	خَرِف
سَتَنْجا	شَتَرَنْج	*
سَتُّو	پِت	سَوِیق
ستّو گھولنا	بش انداه پشت	لتّ وصلح

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب سین مہملہ با تائے فوقانی	
اودیری	پریویٹیز Privities.	نتمبر پردیشہ + لجاستہانچ नितम्बप्रदेशः + लज्जास्थानञ्च
یتمش	سیونٹی Seventy.	سپتتہ सप्ततिः
بیرق	اے بینر A banner.	آرا + چرم پربہیدکا आरा + चर्मप्रभेदिका
انجمک	ٹوٹیز + ٹو افلکٹ To tease; To afflict	دکہت کرنم + کلیشدانم + سنتاپنم दुःखितकरणम्-क्लेशदानम्-सन्तापनम्
بوزیدان	نیم آف اے میڈیسن Name of a medicine	ستاستہ + ستاورا सितासितः + शितावरा
بوناش و چوق یشاش کیشی	اولڈ + ڈکریپٹ + ڈوٹنگ Old; Decrepit; Doting.	وردہترہ + جرنڈہ + جرٹھہ वृद्धतरः + जरण्डः + जरठः
شطرنج - چاوش آشی بچہ ارشطرنج	میسلن Meslin	سپت دہانیم सप्तधान्यम्
قاود	پارچڈ گرین ریڈیوسڈ ٹو میل اینڈ میڈ انٹو اے پیسٹ Parched grain reduced to meal and made into a paste	سکتہ सक्तुः
قاود قارشدرمق	ٹو مکس ستو To	سکتوجلپورنم सक्तोजलपूरणम्

عربی	فارسی	اردو
لَطِیف و اَنِیق و مَلِیح	بہتر و خوب	سُتھرا بمعنے چیز خوب ۱۲
کحّال	دوا کنندۂ چشم	سَتُھیا
*	✣	سَتِّی ه۱
	باب سین مہملہ با تائے ہندی	
اِنْسِلَال و تَسَلُّل	نہان خاستن	سَٹُکْ جانا
اِفْنَاد ه۲ و اِھْتَار و خَرَف	فرتوت شدن	سَٹھیانا رفتن عقل بسبب پیری ۱۲
	باب سین مہملہ با جیم	
زِیْنَة	زیب	سَج بمعنی آرایش ۱۲
مَعْشُوق و مَحْبُوب و حَبِیب و شَائِق و حِبّ	دوست و جانان	سَجَن بمعنی دلبر ۱۲
		سِجی ه۳

ه۱ در ہندوستان رسم [illegible] از مردن شوہر از نہایت [illegible] یادی [illegible] از وجود را بسوزاند [illegible] از موجب حسنات شمارد [illegible]
ه۲ قال تعالی لولا ان [illegible] تفندون ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
آری نسنه	ایلیگینٹ + نیٹ Elegant; Neat.	سوچهم + اتّم + شریشٹهم स्वच्छम् + उत्तमम् + श्रेष्ठम्
کحّال	ان اکیولسٹ An oculist.	نیترَوشده کرتا नेत्रौषधिकर्त्ता
شول قاری که زوج فوت اولدقده برابر آتشه گیروب سنجه یانر	ستی Suttee.	ستی + سادهوی + پتورتا (٩) सती + साध्वी + पतिव्रता
	باب سین مهمله با یای هندی	
گزلو گتمک	ٹو بولٹ اوے + ٹو ڈس اپیئر To bolt away; To disappear	گپت پلائنم गुप्तपलायनम्
یشا مقدارن عقلی فاسد اولمق	ٹو بی ڈکریپٹ + ٹو بی ان ونس ڈوٹیج To be decrepit; To be in one's dotage.	بدهبهرشتا + وردهاپ کالے बुद्धिभ्रंशता + वृद्धापकाले
	باب سین مهمله با جیم	
دوز	آرنیمنٹ Ornament.	سجّا + شوبها सज्जता + शोभा
دوست	ا سویٹ هارٹ A sweetheart.	سکها + پته + پریه सखा + पतिः + प्रियः
[illegible]	اکانه [illegible]	سرجکا + سرجه [illegible]

عربی	فارسی	اردو
	باب سین مہملہ با جیم پارسی	
صِدْق	راست و راستی	سَچ خلافِ دروغ ۱۲
نَعَم و اَجَل وجَیرِ وبَلیٰ	بلی	سَچ کلمۂ تصدیق ہے
صَادِق	راست گو	سَچا خلاف دروغگو ہے
	باب سین مہملہ با حاءِ مہملہ	
سُحُور	سحر و پیسِ شام	سَحَرِی و سَحَر گہی
	باب سین مہملہ با خاءِ معجمہ	
جَوَاد و غُمُدَاق و سَمَیْذَع و جَحْجَاح و اَرْیَحِیّ و خِضْرِم و آفِق و اَفْیَق جمع دیگر ہنگام شرح اکثر آوازیں ۱۲	راد	سَخی خلاف بخیل ۱۲
	باب سین مہملہ با راءِ مہملہ	
رَأس وھَامَة		سَر بفتح اول لفت فارسی و بکسرہ ۔۔۔ ۱۲

ترکے	انگریزے	سنسکرت
	باب سین با جیم پارسی	
گرجکت و طوغری	ٹروتہ Truth.	تتھیم + سمیک + رتم तथ्यम् + सम्यक् + ऋतम्
اوت	انڈیڈ + ٹروبے Indeed; Truly.	ستیم सत्यम्
گرجکت دیان کیمسہ	اٹروتہ ٹیلر A truth teller.	ستی وکتا + ستی بہاشن کرتا सत्यवक्ता + सत्यभाषण कर्त्ता
	باب سین با جا	
سحور	دہی میل ہچ دہی مہامیڈنس ٹیک بیفور ڈان ان رمضان The meal which the Mahomedans take before dawn in Ramzan.	نشیتھوپربھکشنم + اشکال سمی निशीथोपरिभक्षणम् + उषःकालसमये
	باب سین با خا	
جومرد	لبرل + میونفیسینٹ Liberal; Munificent.	داتا + دہرماتما + پنیہ شیلہ दाता + धर्मात्मा + पुण्यशीलः
	باب سین با رای مہملہ	
باش	دہی ہیڈ	اتمانگم + شرہ + شیرشم مورد؟ + مستکہ उत्तमाङ्गम् + शिरः + शीर्षम् + मूर्धा + मस्तकः

اردو	فارسی	عربی
سُراگاے	گاودُشتی	مَهاومَهاة ونِعاجُ الرَّمل یکے ۱۲
سر آنکھوں پر	بر سر و چشم	عَلَی الرَّأسِ والعینِ
سرآنکھوں سے	بسر و چشم	بِالرَّأسِ والعَینِ
سر آون چو بیکہ با آن زمین شیار کردہ را ہموار کنند ۱۲	بتگن و بزن بروزن چمن ۱۲	مِسلَفَة ومِملَسَة وملّاسَة
سر اوندھانا یعنی سرفرو کردن ۱۲	سرفروافگندن	اِطراق ونکس وطأطأة
سر توڑنا	سرشکستن	شَجّ وشَدخ
سُرخ	سرخ	اَحمَر
سُرخ دُہدہا	بسیار سُرخ	اَحمَر قَانِئٌ
سُرخا اسپ ہمہ سپید رنگ ۱۲	اسپ سپید	اَشهَبُ قِرطَاسِیٌّ
سرخاب		[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
طاغ صغری	وائلڈ کاؤ Wild cow.	چمری ÷ نیچکے चमरी÷नैचिकी
گوزو باش اوزرینه	رائیٹ ویلکم Right welcome.	مستکوپردہارنادنایاہ मस्तकोपरिधारणमाज्ञायाः
گوزلن	وِتھ آل مائی ہارٹ With all my heart.	آدنام کرشیام ÷ مستک نیترابہیام आज्ञांकरिष्यामि÷मस्तकनेत्राभ्याम्
سورکو	اے ہیرو A harrow.	ہلیکریا ÷ کیشترادسمان کرم हल्यक्रिया÷क्षेत्रादिसमानकरणम्
باشی اشاغه ایلمک و صالمق	ٹو ہینگ دی ہیڈ ڈاؤن To hang the head down.	مستک پاتنم ÷ بہومیاولوکنم मस्तकपातनम्÷भूम्यावलोकनम्
باش یارمق و قیرمق	ٹو بریک ونس ہیڈ To break one's head.	مستک بہنجنم मस्तकभञ्जनम्
قیزل	ریڈ Red.	لوہتہ ÷ روہتہ ÷ رکتہ लोहितः÷रोहितः÷रक्तः
ایپ قیزل	ڈیپ ریڈ Deep red.	رکت ترہ ÷ شونہ रक्ततरः÷शोणः
بوز نگلو آت	اے وہائٹ کلرڈ ہارس A white coloured horse.	شویتاشوہ ÷ اوداتاروا श्वेताश्वः÷अवदातावी
آلقد		چکرواکے ÷ چکرواکہ

اردو	فارسی	عربی
سرخ بادہ در بیان صفراوی ۱۲	سرخ بادہ و علت سرخ	حُمْرَة
سر دکھنا	سر درد کردن	وَجَعُ الرَّأْسِ و تَصْدِيع
سر زوال [illegible] چیزی که بند کرد [illegible] ۱۲	آشنا [illegible]	عِذَار
سرسون بالو محیول ۱۲	سرشف	اَلْخَرْدَلُ الاَصْفَر
سر سہلانا دست بر سر مالیدن ۱۲	دست بر سر کشیدن	مَسْحُ الرَّأْسِ
سرکانا	یکسو کردن	تَنْحِيَة و زَحّ
سرکنا	یکسو شدن	زُحُول و تَنَحِّي و تَزَحُّل
سرکنڈا نوعی از نی ۱۲	کلک و نی	يَرَاع
سرکہ	سرکہ	خَلّ و خَلُّ ثَقِيف و أَبُو ثَقِيف و أَبُو نَافِع كُنْيَتُهُ
سر کہولنا	سر [illegible] کردن	حَسَر يقال حسر عن راسه ۱۲

سنسکرت	انگریزے	ترکے
رکت پت بہید + رکت پٹکادرشنم रक्तपित्तभेदः ÷ रक्तपि-टिकादर्शनम्	نیم آف اے ڈسآرڈر (ارپسیپلاس) Name of a disorder (Erysipelas).	قزلق
مستک پیڑا मस्तकपीडा	ایکنگ آف دہی ہیڈ Aching of the head.	باش اغرق
کھلین رجو (१) खलीनरज्जुः	ہیڈ اسٹال Headstall.	یولار
کدمبکہ + سرشپہ + تنتبہ कदम्बकः ÷ सर्षपः ÷ तं-तुभः	اے کائنڈ آف مسٹرڈ سیڈ آر پلینٹ A kind of mustard seed or plant.	سرشف
مستکی کھرجو کرنم मस्तकेखर्जूकरणम्	ٹو ٹچ دہی ہیڈ وتھ دہی ہینڈ To touch the head with the hand.	باشی سلمک
ایکپارشوکرنم + شنی پراپت کرنم ऐकपार्श्वकरणम् ÷ शनैः प्राप्तकरणम्	ٹو ریموو To remove.	اراق ایتمک
سرکشنم + شنیرگمنم स्तृक्षणम् ÷ शनैर्गमनम्	ٹو موو + ٹو بی اسائیڈ To move; to be aside.	اراق اولمق
لیکھنی ترنم (२) लेखनीतृणम्	اے کائنڈ آف ریڈ آف وچ میٹس آر میڈ A kind of reed of which mats are made.	قامش + دورک
اکشکہ + اکشرسکواتھہ + گھرشن इक्षुकः ÷ इक्षुरसक्वाथः घर्षण	وینیگر Vinegar.	سرکہ
مستکو گھاٹنم मस्तकोद्घाटनम्	ٹو ان کور دہی ہیڈ T [illegible] head	باش آچمق

اردو	فارسی	عربی
سِرکی والا	سِرکہ فروش	خَلّال
سرمہ	سُرمَہ	کُحل و اَکحال جمع
سُرمہ دانی	سرمہ دان و کحلدان	مُکحُلَة مَکاحِل جمع
سُرمہ لگانا سرمہ بمیل در چشم کردن ۱۲	سرمہ کشیدن	کَحل و تَکحُّل و تَکحِیل و اِکتِحال
سرمئی رنگی کہ برنگ سرمہ باشد ۱۲	سُرمَئی	کُحلِیّ
سَرنامہ چیزیکہ بر سرنامہا نویسند ۱۲	سرنامہ	عُنوان و عُلوان و عُلیان و عُنیان
سُرنگ سوراخی کہ زیر زمین کنند و منفذ آن بجای رسانند ۱۲	آہون بروزن قارون ۱۲	نَفَق و سَرَب و نَقب
سُرنگ لگانا	نقب کندن و زدن و بردن و گرفتن و افگندن	نَقبُ السَّرَبِ
سَرو درختی مشہور ۱۲	سَرو	سَرو
سِر ہلانا		نَغض و اِنغاض

ترکی	انگریزی	سنسکرت
سرکہ صاتیجی	اے وِنیگر سیلر A vinegar seller	مُدھُبھیدکہ + مدھوادِوِکرِتا मधुभेदकः ÷ मद्यादिविक्रेता
سورمہ	کولیریم Collyrium.	اَنجنم अञ्जनम्
سورمہ دان	اے باکس آر وائیل فار ہولڈنگ دی کولیریم A box or vial for holding the collyrium.	اَنجن پاتری अञ्जनपात्री
سورمہ چکرمک	ٹو اپلائی کولیریم To apply collyrium	اَنجن دھارنم + اَنجنانجنم अञ्जनधारणम् ÷ अञ्जनाञ्जनम्
سورمہ رنگلو اور با	گرے اِش Greyish.	نیل رنگِت وسترم नीलरङ्गितवस्त्रम्
عنوان الکتاب	ایڈریس + سوپرسکرپشن آف اے لیٹر Address; Superscription of a letter.	پترادیادہ (१) पत्राद्यादिः
لغم وولک وکدک	اے مائین A mine.	بھوم مارگہ भूमिमार्गः
لغم اورمق	ٹو مائین + ٹو بلاسٹ To mine; To blast.	بھومیادِشُ مارگ کرنم भूम्यादिषुमार्गकरणम्
سرو	دی سائپرس ٹری The cypress tree.	سروپ ورکشہ + سرویتِ بھاشا सुरूपवृक्षः ÷ सर्वेतिभाषा
باش دیرتمک	ٹو شیک دی ہیڈ	شِرکمپت کرنم + شِرشچالنم शिरःकम्पितकरणम् ÷ शिरश्चालनम्

اردو	فارسی	عربی
سر ہلیا	سر جنبیدن	نغض ونغوض ونغض ونغض ونغضان ورعسان
سری تیری کہ پیکانش بر بران نشانیده باشند ۱۲	تیر بے پیکان	قدح
سری کلّۂ گوسفند ۱۲	جفتہ بروزن ہفتہ ۱۲	رأس الغنم
سُرّیت ۲	خاصگی	سُرِّیَّۃ
سریش چیزیکہ بآن پیہ بر کمان چسپانند ۱۲	سریش و سریشم	شراس
	باب سین مہملہ با رای ہندی	
سڑا	بوی گرفتہ	عفن ومتعفّن
سڑنا	بوی گرفتن	عفونۃ
سڑاسڑ صدائیکہ از پیاپے انداختن تیر برآید	شپ شپ و شپاشپ و شپ شاپ	*
سڑاہند بوی بد کہ از تغیر گوشت وطعام وغیرہ آید ۱۲	[illegible]	سناخۃ وسنخۃ وعفونۃ وتعفن

باش صالنمق و باش صالق	شیکینگ آف دی ہیڈ Shaking of the head	شِرَہ کمپنم शिरःकम्पनम्
یلکسز دمر اوق	دی شیفٹ آف ان ایرو The shaft of an arrow	بہلّہ رہت بانہ भल्लरहितबाणः
کچی باشے	دی ہیڈ آف شیپ The head of sheep.	اجمکھچرم अजमुखचर्म
رِقّا	ا مسٹریس + اکان کیوبائن A mistress; A con-cubine.	داسی + داسکا + اُپگرہنی दासी + दासिका + उपगृहिणी
طوطقال	گلیو + اسٹارچ Glue; Starch.	لاکشانیریاسادپدارتھہ + سریستہ بہاشا लाक्षानिर्यासादिपदार्थः सेरेसेतिभाषा
	باب سین با رای ہندی	
پورسیمش	راٹن + اسٹنکنگ Rotten; Stinking	درگندہت پدارتھہ + درگندہ یکتہ दुर्गन्धितपदार्थः + दुर्गन्धयुक्तः
پورسیمق	ٹو راٹ To rot.	درگندہت بہونم दुर्गन्धितभवनम्
متواتر اتیلان اوق تمرنـ طوقنمسندن صادر اولان صـ	ساؤنڈ پروڈیوسڈ بائی دی ڈارٹنگ آف ایروز Sound produced by the darting of arrows.	ترتراشبدہ + پٹ پٹا شبدہ तड़तड़ाशब्दः + पटपटाशब्दः
قناقوقسی و بدبوی چیـ	ڈس اگریبل اسمیل Dis[illegible] smell	درگندہتا + دورگندھیم दुर्गन्धता + दौर्गन्ध्यम्

اردو	فارسی	عربی
سَڑَک راه بزرگ و عام ۱۲	شاه راه	جَادَّة وعُظْمُ الطَّرِيق
سِڑی بیای معروف ۱۲ کسی که بسبب جنون عقلش رفته باشد ۱۲	دیوانه	مَالُوك ومَجْنُون ومَأْلُوق
سَڑی کیچَڑ گل سیاه تیره و بدبوی ۱۲	لای لَجَم و لَجَن اَژَن وشُش و لَژَم	حَمَأ وحَمْأَة
	باب سین مهمله با زای معجمه	
سَزَا لغت فارسی بمعنی جزای بدی و نیکی و در اردو بمعنے جزای بدی فقط ۱۲	سزا و بادافراه و کیفر و بادافره	عِقَاب وعُقُوبَة وعَذَاب
سَزَا دینا	سزا دادن و کردن و کنار کردن و نهادن	تَعْذِيب ومُعَاقَبَة
	باب سین مهمله با سین مهمله	
سُست لغت فارسی در اردو مستعمل خلاف چست ۱۲	تنبل منبل کاهل	كَسْلَان وكَسِل وكَاهِل
سَسْتَا خلاف گراں ۱۲	ارزان	رَخِيص
سُسْتَانَا آرام گرفتن از تعب و رفت دم پیاگذشت ۱۲	آرام گرفتن	اِسْتِرَاحَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یول	روڈ Road.	گھنٹاپتھہ ÷ سنسرنم घण्टापथः ÷ संसरणम्
دیلی	مینڈ Mad.	پرکشیوتہ ÷ وکشپتہ प्रक्षीवितः ÷ विक्षिप्तः
قرہ باتچق	اسٹنکنگ مڈ Stinking mud.	درگندہت شادہ ÷ کردمہ ÷ پنکہ दुर्गन्धितशादः ÷ कर्दमः ÷ पङ्कः
	باب سین بازای ہوز	
جزا	پنشمینٹ ÷ رٹریبیوشن Punishment; Retribution.	دنڈم ÷ شاسنا ÷ تاڑنا दण्डम् ÷ शासना ÷ ताडना
جزا ایتمک	ٹو پنش To punish.	دنڈدانم ÷ شاسنادانم ÷ تاڑنادانم दण्डदानम् ÷ शासनादानम् ÷ ताडनादानम्
	باب سین باسین	
گوشنک	لیزی ÷ سلو Lazy; Slow.	آلسکہ ÷ مندہ आलसिकः ÷ मन्दः
اوجوز	چیپ Cheap.	سمرگھم समर्घम्
دکلنمک	ٹورسٹ	وشرام کرنم ÷ وشری विश्रामकरणम् ÷ विश्रम्य

اردو	فارسے	عربے
سُستی خلاف چستی ۱۲	سُستی و کاہلی	کَسَل و فُتُور
سُسرا پدر زن و پدر شوہر ۱۲	خُسر و خُسُور	صِہر
سُسرال خانۂ پدر شوہر و خانۂ پدر زن ۱۲	خُسر خانہ	بَیتُ الصِّہرِ و بَیتُ الاَصہارِ
	باب سین مہملہ با طای مہملہ	
سطر لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی صف نقوش کتابت ۱۲	سَطر	سَطر و سُطُور و اَسطُر و اسطار جمع و اَساطِیر جمع الجمع و سِلسِلَة
	باب سین مہملہ با فا	
سُفرہ	سفرہ و دستار خوان	سُفرَة
سُفرہ	کُون	مِقعَد
	باب سین مہملہ با کاف	
سَکَت یعنی توانائی ۱۲	توش و نیرو	اَید و جَلَد و طَاقت و قوّة و اَشُدّ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
آغرلق - کوتنکلک	لیزی نیس Laziness.	آلسیم + آلستا आलस्यम् + आलसता
قاین آتا	فادہران لا Father-in-law.	سوشرہ श्वशुरः
خسرخانہ	فادہران لاز ہاؤس Father-in-law's house	سوشرودوستم श्वशुरोदवसितम्
	باب سین مہملہ با طای حطی	
سطروصرہ	ادلائین + ادرو A line; A row.	پنکتہ + آولہ + ترینی + راجہ पङ्क्तिः + आवलिः + श्रेणी + राजिः
	باب سین با فا	
سفرہ	ٹیبل کلاتھہ Table-cloth.	بہوجناشنارتھہ وسترم भोजनाशनार्थवस्त्रम्
گوت	دہی اینس The anus.	گدا + مولدوارم गुदा + मूलद्वारम्
	باب سین مہملہ با کاف	
قوت	اسٹرنیتھ + پاور [illegible] wer.	شکتہ + پراکرمہ + ششمم + بلم शक्तिः + पराक्रमः + शुष्मम् + बलम्

اردو	فارسی	عربی
سُکَڑنا	درہم شدن	قَلْص وتَقَلُّص
سُکُّروار ابو الفضل در آئین اکبری بشین معجمہ ضبط کردہ و ہمین صحیح است ۱۲	آدینہ	جُمُعَۃ وجُمْعَۃ وعَرُوبَۃ
سُکورا براد مجہول ظرف کوچک گلین لغت فارسی سکرۂ ... فارسی	اُسکُرَہ و اُسکورہ و سُکُورَہ و سُکُرَّہ	سُکُرُّجَۃ
سِکَّہ لغت عربی در اردو مستعمل آہنی منقوش کہ بآن مہر بر درام زنند ...	سکہ	سِکَّۃ
سُکھانا	خشک کردن	اِیبَاس
سِکھانا	آموختن تعلیم فرمودن و کردن و دادن و گفتن	تَعلِیم
سِکَّہ چالے زیرکہ بتازگی سکہ زدہ باشند ۱۲	تازہ سِکَّہ	*
سِکَّہ مارنا	سکہ نہادن و زدن و نشاندن	ضَرْبُ السِّکَّۃِ
	باب سین مہملہ با کاف پارسی	
سَگَا بہاسے	۸	شَقِیق وعَیْنِي

درہم کشیدہ شدن جامہ درہم کشیدہ زبان ... کشیدہ ... و تقلص ... کشیدہ شود ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بورشمق	ٹوبی شرنک + ٹوڈراپ (دی لمبس) To be shrunk; To draw up (the limbs)	سنکنچت بھونم सकुञ्चितभवनम्
جمعہ	فرائڈی Friday.	شکروارہ + بھرگو واسر शुक्रवारः + भृगुवासर
اسکرہ	اے اسمال ارتھن ویسل A small earthen vessel.	شراوہ + مرت پاتر بھید शरावः + मृत्पात्रभेदः
سکہ	اے کائننگ ڈائی A coining die.	ٹنک ینترم + مدرا टङ्कयंत्रम् + मुद्रा
قورتمق	ٹو ڈرائی To dry.	شُشک کرنم शुष्ककरणम्
اوگرتمک	ٹو ٹیچ To teach.	ادھیاپنم + شکشا کرنم अध्यापनम् + शिक्षाकरणम्
ینی سکہ سی	اے نیولی اسٹیمپڈ کائن A newly stamped coin.	سدیٹنکتم + نوتن مدرا सद्यटङ्कितम् + नूतनमुद्रा
سکہ اورمق	ٹو امپرس اے کائن To impress a coin.	ٹنکت کرنم + واٹنک گھاتنم टङ्कितकरणम् + वाटङ्कघातनम्
	باب سین کا قافیہ ر	
قارداش	برادر	سہودر بھراتا + سہودر सहोदरभ्राता + सहोदरः

اردو	فارسی	عربی
	باب سین مہملہ بالام	
سِل	سنگ بوی سای و سنگ صندل سای	صَلایَہ ومَداک
سِل لغت عربی در اردو مستعمل است بمرضی که در شش افتد ۱۲	بیماری سل	سِلّ وسُلال
سَلائی	میل سرمہ و سرمہ چوب اعم از آنکہ از چوب باشد یا از طلا وغیرہ ۱۲	مِکحال ومِکحَل ومِیل ومَلمُول ومِروَد
سلائی زخم کی	میلِ زخم	مِیلُ الجِرَاحَۃِ وسِبار ومِسیار
سِلائی بمعنی مزدیکہ در خیاطی دہند ۱۲	مزد دوخت	جُعَالَہ وجِعَال
سَلائی پھیرنا کنایہ از نابینا کردن ۱۲	میل در نظر کشیدن و در چشم کشیدن	سَمل واِستِمال
سَلام لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	سلام	سَلام بالفظ علیکم ہم مستعمل ۱۲
سَلام گرائی چیزیکہ داماد را مردم طرف عروس می دہند ۱۲	سلامانہ و سلامیے	*
سلامی یعنی تحفہ برای امرا وقت دخول شہر یا ملاقات میدہند		*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب سین بالام	
یصی وزطاس	اِسٹون آن وِچ اِسپائیسیز آر گراؤنڈ Stone on which spices are ground.	شلا शिला
سل علتی	ہیکٹک فیور + پلمونری کنزمپشن Hectick fever; Pulmo-nary consumption.	ہرچھلارگہ + ہردروگہ हृच्छिलारोगः + हृदिरोगः
میل	اے وایر فار ٹنجنگ دی آئی لڈس وِتھ کولیریم A wire for tinging the eye lids with collyrium	انجنیشکا अञ्जनेषिका
یاره میلی	اے نیڈل + اے پروب ٹو اگزامن دی ڈیپتھ آف اے وونڈ A needle; A probe to exa-mine the depth of a wound.	کشتارتھیشکا क्षतार्थेषिका
خیاط اجرتی	دی پرائس آف سوانگ The price of sewing.	سوچکریاویتنم सूचिक्रियावेतनम्
گوز چیقرمق	ٹو موو اے وایر ان دی آئی (ٹو ڈپرائیو ون آف سائٹ) To move a wire in the eye (to deprive one of sight).	چکشوشیکاکرنم चक्षुषीषिकाकरणम्
سلام	سیلیوٹیشن Salutation.	کشلیبھو + آیشمانیدھہ कुशलीभव + आयुष्मानेधि
شول یاره لرکہ گویگوی سلام عوصد : ویرلر	پریزینٹس گیون ٹو دی برائڈ گروم بائی دی ریلیشنز آف دی برائڈ Presents given to the bride-groom by the relations of the bride.	آشیرواداتمک درویم + ورایتی आशीर्वादात्मकद्रव्यम् वरायेति
شنلک	سیلیوٹ	آگمنیا + ینترنیاگنتا आगमना याति: + यंत्रेणाग्निना

اردو	فارسی	عربی
سُلجھانا	از هم کشادن یعنی مو یا ریسمانهای درهم را ۱۲	حَلّ
سلح خانه مخفف سلاح خانه جای نهادن سلاح ۱۲	✤	دَارُ السِّلَاحِ
سِلَفچی	تشت و لگن	سَطَل و طَسْت
سُلگانا	آتش دادن هیزم	قَبَس و اِقْتِبَاس
	باب سین مهمله با میم	
سُم ناخن پای اسپ و امثال آن ۱۲	سُم و سُنب	حَافِر و حَوَافِر جمع و فِرْسِن و فَرَاسِن جمع و سُنْبُک و سَنَابُک جمع
سَمَانا جای یافتن مظروف در ظرف ۱۲	گنجیدن	سَعَة
سِمَٹنا	فراهم آمدن	تَقَبُّض و اِجْتِمَاع و تَکَاثُف
سمجھنا سمجھانا	فهمیدن فهمانیدن	اِفْهَام و تَفْهِیم و فَهم و تَفَهُّم
سَمَدھیانا خوشی که بدامادی حاصل شود	[illegible]	مُدْ [illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اچمق	ٹو ڈِس اِنٹینگل To disentangle.	نِرگرنتھہ کرنم निर्ग्रन्थिकरणम्
قورخانه	اَن آرمَری * اَن آرسینل An armoury; An arsenal.	شسترشالا शस्त्रशाला
لگن	اَن یُوَر An ewer.	وِستیرنشٹھیوپاترم * پھرُوکم विस्तीर्णष्ठीवपात्रम् - फरुवकम्
اووه قتسز ورمق	ٹو کِنڈل فائر To kindle fire.	اگنِپرجولت کرنم अग्निप्रज्वलितकरणम्
	باب سین مہملہ با میم	
آت وطوار طرناغی	دی ہُوف (آف اے ہارس) The hoof (of a horse).	سپھم * شپھہ शफम् + शफः
بوللمق	ٹو بی کنٹینڈ اِن To be contained in.	یتھاوکاشپورنم यथावकाशपूरणम्
دیر یلوب برره گلمك	ٹو بی کان سینٹریٹیڈ To be concentrated.	ایکیہ بھونم ऐक्यभवनम्
بیلدرمق اکلمق	ٹو کاز ٹو انڈرسٹینڈ * ٹو انڈرسٹینڈ To cause to understand To understand.	گیاپنم * گیان بھونم ज्ञापनम् + ज्ञानभवनम्
گویا	دی سِمیلی اف رِجائیڈس فادہرزن لا Th[illegible] fa[illegible]	مہاشنا * شوشرگرماد समाधिषणतः [illegible] सुर गृहादि [illegible] यानि

اردو	فارسی	عربی
سَمَنْدَر لغت عربی بمعنے جانوری کہ تکون می شود در آتش ۱۲	سمندر	سَمَنْدَر
سَمُنْدَر بمعنی دریای بزرگ کہ محیط زمین ست ۱۲	دریای محیط و دریای اعظم	اَلْبَحْرُ الْمُحِیطُ وَالْبَحْرُ الْاَعْظَمُ
سَمَنْدَر پھین	کفکِ دریا و کفِ دریا	زَبَدُ الْبَحْرِ
سَمُوسَا قسمی از طعام معروف ۱۲	سَنْبُوسَہ	سَنبُوسَق وسَنْبُوسَج ہر دو معرب ۱۲
سمیٹنا بکھری چیز کا	جمع کردن و فراہم آوردن	جَمْعٌ وضَمٌّ
سَمَیٹْنَا دامن کا	دامن چیدن و جامہ چیدن	تَقْلِیصٌ وتَشْمِیرٌ
	باب سین مہملہ بانون	
سَن درختی ست کہ از پوست آن رسن سازند ۱۲	لادنہ	*
سُنْنَا	شنیدن بگوش رسیدن و بگوش خوردن	سَمْعٌ واسْتِمَاعٌ
سُنار	زرگر	صَیَّاغٌ وصَائِغٌ وصَوَّاغٌ و صَاغَۃٌ جمع

ترکی	انگریزی	سنسکرت
سمندر	اے سلیمینڈر A salamander.	اگنیدبہوکیٹہ अग्न्युद्भवकीटः
دکز	دہی سی The sea.	سمدرہ - اودہیہ - سندہیہ - ساگرہ - ارنوہ समुद्रः + उदधिः + सिंधुः सागरः + अर्णवः
دکز کپوکی	فوم + فراتھ Foam; Froth.	سمدرکفہ + سمدرپہینہ [illegible] कफः + समुद्रफेनः
صمصہ	اے کائنڈ آف اسمال پیسٹری آف منسڈ میٹ A kind of small pastry of minced meat.	گہیکہ + سنیاوہ + تدہیدوا गुह्यकः + संयावः + तद्धिदोवा
طوپلمق	ٹو کلیکٹ ٹگیدہر To collect together.	کناد چینم + سمیلن کرنم कणादिचयनम् + संमेलनकरणम्
صغامق	ٹو فولڈ اپ دہی اسکرٹس To fold up the skirts.	سنکچت بہون پاردہاندولسیے सङ्कुचितभवनपारधानंदोलस्य
	باب سین مہملہ با نون	
کتان	فلیکس + ہیمپ Flax; Hemp.	شنم शणम्
اشتمک	ٹو ہیر To hear.	شرونم + کرن دانم श्रवणम् + कर्णदानम्
قیومجہ	اے گولڈ اسمتھ A [illegible]	سوزکارہ - ناڑندہمہ - کلادہ - رکمکارکہ स्वर्णकारः + नाडिंधमः कलादः + रुक्मकारकः

عربی	فارسی	اردو
صِیَاغَة	زرگری	سُناری پیشۂ زرگر ۱۲
اِسْمَاع	شنوانیدن و برگوش رسانیدن و گوشید	[illegible] سُنانا گوش کسے سخن رسانیدن ۱۲
[illegible]	[illegible]	[illegible]
حِرَاسَة و حِفَاظَة	نگہبانی	سَنبھالنا بمعنے نگہبانی و تیمارداری کردن ۱۲
ذُوخَمْسَةِ الاَصَابِع و فنجکشت	سیسبان بروزن سیسبان ۱۲	سَنبھالو بواو معروف ۱۲
حَارِن	بچہ مار	سَنپولا لغت مردم قصبات ۱۲ سنپولیا زبان اردو ۱۲
حَوَّاء و حَاوِي	مارافسا و مارگیر	سَنپیرا کسیکه مار را بافسون گیرد و باخود دارد ۱۲
کُفَّة و مَکْفُوف جامۂ سجاف دار ۱۲	سجاف و عطف و فراویز و فرویز	سَنجاف لغت فارسی در اردو مستعمل و صحیح بے نون ست ۱۲
[illegible]	[illegible]	سَندلیا

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قیومجیلق	دی بزنیس آف اگولڈ اسمتھ The business of a goldsmith.	سُورن کارِتا स्वर्णकारिता
اشتدرمک	ٹوکاز ٹوہیر To cause to hear.	شراونم श्रावणम्
آغو	آرسینک Arsenic.	شوکتکیہ + سوراشٹرکہ शौक्तिकेयः + सौराष्ट्रिकः
صاقلامق و بکلمک و گوزلمک	ٹوگارڈ + ٹوپروٹیکٹ To guard; To protect.	پریالوچنم + نرکشنم पर्यालोचनम् + निरीक्षणम्
+	نیم آف اپلینٹ Name of a plant.	سوپھالکا + سندہکہ + اندرسرہ + سندوارہ सोफालिका - सिंधकः इन्द्रसुरसः - सिंदुवारः
ییلان طوریجی	اینگ سنیک A young snake.	بال بھجنگمہ + پرداکوتوکہ + سرپ پوتہ बालभुजङ्गमः-पृदाकुतोकः + सर्पपोतः
قفقان زنجی	اسنیک چارمر A snake charmer.	اہتنڈکہ अहितुण्डिकः
پیغام	فلاونسنگ + بارڈر آف اگارمینٹ Flouncing; Border of a garment.	سمنتات پردہان پٹکا समंतात्परिधानपट्टिका
[illegible]	[illegible]	سندیشہ + [illegible] सन्देशः - संदेशोम्

عربی	فارسی	اردو
مَرَاکِب	برنشستنی	سَوَارِی هرچه بران سوار شوند ۱۲
مِنْسَف و مِنْفَض	بیخچ وچاولِ غلّه افشان وسگو	سُوپ بواو معروف آله افشاندن غله ۱۲
کَانَّ لِحْیَتَهُ مِنْسَف	ریش او مانند غله برافشان است	سُوپ سی ڈاڑہی ہے
ضَرَّة و عَلَّة ضرائر جمع	اَبَاغ و بَنَاج و وَسْنِی محاوره همین است امروز ۱۲	سَوْت بواو مجهول زنیکه بر زن دیگر آورند ۱۲
عَیْن و یَنْبُوع و عُیُون و یَنَابِیع جمع	زِهَاب	سُوت بواو مجهول ۱۲ یعنی از چشمه که از آن آب بجوشد ۱۲
مِطْمَر و مِطْمَار و اِمَام و تَزِیج	زِیگ	سُوت بواو معروف رشته که معماران عمارت را بآن راست کنند ۱۲
غَزْل	رشته پیچان و تار پیچان و ریسمان خام	سُوت رشته خام ۱۲
نَائِم و رَاقِد	خفته	سُوتَا بواو مجهول کسیکه در خواب بود ۱۲
یَنْبُوع و مَنْبَع و غَیْلم و عَیْن	زَهَاب	سُوتَا موضعی که آب از آن جوشد ۱۲
خَلِیج و شرم		سُوتَا شاخ آب که از دریا جدا شود ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بنه جک طوار ونه جک نسنه	اینی تهینگ آر اینیمل ٹو رائیڈ اپان Anything or animal to ride upon.	ادہرُوہنی अधिरोहिणी
الک	اے کائینڈ آف باسکیٹ فار ونونگ کارن ودھ A kind of basket for winnowing corn with.	پرسپهوٹنم * شورپم प्रस्फोटनम् * शूर्पम्
صقصقالی کسنه	اے بیرڈ ریزیمبلنگ اے سوپ A beard resembling a "soop".	شورپ وچّبکم शूर्पवच्चिबुकम्
قومه عورت	رائیول (وائف) Rival (wife).	سپتنی * سپتنکا सपत्नी * सपत्निका
پیکار	اے اسپرنگ * اے فاؤنٹین A spring; A fountain	نرجهره * وارپرواہہ * جهره * سروته निर्झरः-वारिप्रवाहः-झरः-स्रोतः
بنارک ایلک	پلمب لائن Plumb line.	درشٹ سم سوترم * تلیہ کرنارتهم दृष्टिसमसूत्रम् * तुल्यकरणार्थम्
ایلک	تهریڈ * یارن Thread; Yarn	سوترم * تنتُہ सूत्रम् * तन्तुः
اویومش کشی	اسلیپ Asleep.	ندرته * شیته * شپته निद्रितः-शायितः-सुप्तः
ترّی	اے سٹریم * اے رِوُیولیٹ A stream; A rivulet	جلنرجهره * وارپرواہہ * جهر जलनिर्झरः-झरः-वारिप्रवाहः
	این آرم (آف دی سی) An arm (of the sea).	سمدرسروتاه * شروته समुद्रस्रोताः * श्रोतः

عربی	فارسی	اردو
خَرط كَمَأْوِ المِنْبَلِ دُونَهُ خَرْطُ القَتَادِ ١٢	فرومالیدن شاخ تا برگہایش فروریزد	سُوتنا
اَخیافی	برادر اندر	سُوتیلا بھائی برادر یکہ از مادر دیگر باشد ١٢
وَلَدُ الزَّوجِ	پسندر و پسر اندر	سُوتیلا بیٹا پسر شوہر از زن دیگر ١٢
زَوجَةُ الاَبِ	مادر اندر و مادندر و مانیدر	سُوتیلی ماں یعنے زن پدر ١٢
وَرَم	آماس	سُوجن بواو معروف ١٢
فِکر و فِکْر و اَفکار جمع	اندیشہ	سُوچ بواو مجہول ١٢
فِکر و تفکیر و تفکّر	اندیشہ کردن	سُوچنا غور کرنا ١٢
سُراق و سَرایَةُ النّار شُعلَة و وَقُود	پرنازه	سُوختہ ٥٢
جُنُون	دیوانگی	
تَبایُع و مُبایَعَة	[illegible]	[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صویق	ٹو اسٹرپ لیوز آف ویجیٹیبلس To strip leaves off vegetables	پترسمارجنم + شاکہانہ पत्रसंमार्जनम् ÷ शाखानः
اوگی قرنداش	اسٹیپ برادر Step brother.	سپتنی بہراتا + اسہودر सपत्नीभ्राता ÷ असहोदरः
اوگی اوغل	اسٹیپ سن Step son.	سپتنی پترہ सपत्नीपुत्रः
اوگی انا	اسٹیپ مدر Step mother.	سپتنی ماتا सपत्नीमाता
شیش ، شیشک	سویلنگ Swelling.	شوپھہ + شویتھہ + شوتھہ शोफः ÷ श्वयथुः ÷ शोथः
فکر و اندیشہ	کنسیڈریشن + رفلیکشن Consideration, Reflection.	شوکہ + شچا शोकः ÷ शुचा
اندیشہ ایلمک	ٹو کنسیڈر + ٹو رفلیکٹ To consider, To reflect	شوچنم + دکہت بہونم शोचनम् ÷ दुःखितभवनम्
قاو	اے ٹنڈر + اے برانڈ A tinder; A brand.	اگنیا دہیہ رجو अग्न्याधेयरज्जुः
دلیلک	میڈنس Madness.	وہولتا + ویچتیم + ویکلویم विह्वलता ÷ वैचित्यम् - वैकल्यम्
آلش ویریش	ٹریڈ + ٹریفک Trade; Traffic.	کریم + پنیم + پنتویم + گرہن دانم क्रय्यम् ÷ पण्यम् ÷ पणितव्यम् ÷ गृहणादानम्

اردو	فارسی	عربی
سَوْدَاگَر لغت فارسی در اردو مستعمل کسی تجارت کنندہ ۱۲	سودائی و سوداگر و دادوستد کنندہ	تاجِر و تَجْر و تِجَار و تُجُر و تُجَّار جمع
سَوْدَاگَرِی پیشہ خرید و فروخت ۱۲	سوداگری	تِجَارَۃ
سَوْدَائی لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے دیوانہ ۱۲	سودازدہ	مَجْنُوْن
سُوْرَج	آفتاب و خور و خورشید و مہر	ذُکَاء و شَمْس و جُوْنَہ و یُوح و یُوحیٰ و غَزَالَہ و شَارِق
سُوْرَج ڈُوبتے بیای مجہول ۱۲	وقت غروب شدن آفتاب	دُلُوْک
سُوْرَج گہن	آفتاب گرفتگی	کُسُوْف
سُوْرَج مُکھی گلی کہ رو بآفتاب دارد موافق گردش آفتاب می گردد ۱۲	درتاج و آفتاب پرست	اَذَرْیُوْن
سُوْس	خوک آبی	دُلْفِین و مُنْجِی الغَرْق و خِنْزِیرُ البَحْر
سَوْغَات تحفہ کہ مسافران برای دوستان آرند ۱۲	سوغات و ارمغان و رمغانی و راہ آورد و رہ گزار و نوران و نوراہان	عُرَاضَۃ و تُحْفَۃ
سُوْفَار لغت فارسی در اردو مستعمل شگافی کہ بر سر تیر بریدہ اند ازا وقت	سوفار و فاق	حُزَات و کُظْر و فُرْض

سنسکرت	انگریزی	ترکی
پنیاجیوہ + وکریتا + ویاپاری + وپنی पण्याजीवः + विक्रेता-व्यापारी + विपणी	اوَمَرچَینٹ + ٹریڈر A merchant; Trader	تاجر
کری وکریہ क्रयविक्रयः	مَرچَینڈائیز Merchandize.	بازرگانلق
وکشپتہ + بہوتاویشہ विक्षिप्तः + भूतावेशः	مَیڈ + اِنسَین Mad; Insane.	دیلی
بہاسکرہ + پربہاکرہ + دواکرہ + مارتنڈہ भास्करः + प्रभाकरः + दिवाकरः + मार्तण्डः	دہی سَن The sun.	گونش آتسفر
سوریاست سمیٔ सूर्य्यास्तसमये	اَیٹ سَن سَیٹ At sun set.	گونش باتیق وقتی
سوریہ گرہنم + اپراگہ सूर्यग्रहणम्	سولَر اکلپس Solar eclipse.	گونش طوتلمسی
سُوریہ مکہی सूर्यमुखी	سَن فلاوَر Sun flower.	بر چیچکدر
ششمارہ + جلوراہہ शिशुमारः + जलवराहः	اےپارپائز A porpoise.	دکز دنگوزی
پرابہرتم + پردیشنم + اُپاینم + اُپہارہ प्राभृतम् + प्रदेशनम् + उपायनम् + उपहारः	اوریریٹی + پرَزَینٹ + کیوریاسٹی A rarity; Present; Curiosity.	تحفہ
شرپہ چہر پرشٹہ بہاگم (۹) शरफवच्छरपृष्ठभागम्	دہی ناچ آف این ایرو The notch of an	سوفار

عربی	فارسی	اردو
اِشْتِفَاف ونَشْف ۵۱	ہمہ نوشیدنِ آب	سُوکْنَا بواو مجہول ۱۲
یَابِس وصَامِل وصَمِیل وقَدِید وَوَشِیق ۵۲	خشک	سُوکھَا
یَبْس	خشک شدن وخشکیدن وخوشیدن	سُوکھنَا
قَسَم وحَلِف وحَلْف و مَحْلُوف ومَحْلُوفَة ومَحْلُوفَاء	سوگند	سَوگَنْد لغت فارسی اردو مستعمل ۱۲
عِلَّوْص	دردِ شکم	سُول دردیکہ در شکم خیزد ۱۲
طُبَّن	سہ درہ وسہ درک وسہ پرہ وسہ برگ	سُولَہ گَنْجھو ۵۳
جَبِيز وعَشَمَة	نانِ خشک	سُوکھی رُوٹی
*	دہ نہ وہفت ونہ وہفت وہر ہفت	سُولَہ سِنْگار وبَارَہ ابْرَن ۵۴
صَلِیب	دار	سُولی
تَنْزِیل وانْزَال [illegible] من الصلیب ونزاعہ ۱۲	از دار کشادن	سُولی پَرسی اُوتارنا

۵۱ بمعنی [illegible] جامہ [illegible] آب ۱۲

۵۲ [illegible] خشک ۱۲

۵۳ [illegible] ۱۲

۵۴ عبارت از کمال آرایش زنان است ۱۲

ترکے	انگریزے	سنسکرت
ہپ ایچمک	ٹولوز مائیسچر To lose moisture.	شوشنم ÷ ششک بھونم शोषणम् ÷ शुष्कभवनम्
قورو	ڈرائی Dry.	ششکم ÷ ششکہ शुष्कम् ÷ शुष्कः
قورقمق	ٹوڈرائی To dry.	ششک بھونم शुष्कभवनम्
اندویمین	ان اوتھ An oath.	شپتھہ ÷ شپتھم शपथः ÷ शपथम्
قارن اغریسے	کالک Cholic	شولہ ÷ شولم शूलः ÷ शूलम्
سدرہ اویونے	نیم آف اے گیم Name of a game.	شورشس شارہ षोडशशारिः
قورق اتمک	ڈرای بریڈ Dry bread.	ششک روٹکا शुष्करोटिका
قاریلرک سرایا بزکلری	دی سکسٹین ڈیکوریشنس آف اے گڈ ؤمن The sixteen decorations of a good woman.	شورشس شرنگار دواد شابھرنم षोडशशृंगारद्वादशाभरणम्
صلیب و خاچ	ان امپیلنگ اسٹیک An impaling stake.	شولا ÷ لوہ دنڈم शूला ÷ लोहदण्डम्
خاجدن اشاغہ ایندرمک	ٹو برنگ ڈاون فرام دی گیلوز To bring down from the gallows.	شولادُتارنم शूलादुत्तारणम्

اردو	فارسی	عربی
سُوکنا بواو مجہول ۱۲	ہمہ نوشیدنِ آب	اِشْتِفَاف ونَشْف ٥١
سُوکھا	خشک	یَابِس وصَامِل وصَمِیل وقَدِیْد ٥٢ وشِیْق
سُوکھنا	خشک شدن و خشکیدن و خوشیدن	یَبَس
سَوگَنْد لغت فارسی اردو مستعمل ۱۲	سوگند	قَسَم وحَلْف وحَلِف و مَحْلُوف ومَحْلُوفَة ومَحْلُوفَاء
سُول دردیکہ در شکم خیزد ۱۲	دردِ شکم	عِلَّوص
سُولہ گَنْڈہو ٥٣	سہ درہ وسہ درک وسہ پرہ وسہ پرک	طُبَن
سُوکھی رُوٹی	نانِ خشک	جَبِیز وعَثَمَة
سُولہ سنگار و بارہ ابرن ٥٤	دہ نہ و ہفت ونہ و ہفت و ہر ہفت	*
سُولی	دار	صَلِیب
سُولی پرسی اُتارنا	از دار کشادن	تَنْزِیل واِنْزَال [illegible] امر الصلیب ونزاء ۱۲

٥١ بمعنی نوشیدن جامہ در فارسی آرا ۱۲
٥٢ در عربی بمعنی خشک ۱۲
٥٣ بحسب اختلاف نظار در سہ زبان خطی تحریر شدہ ۱۲ سہ ترجمہ ما یاران
٥٤ عبارت در زبان کمال آرائی زبان عرب ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ہپ ایچمک	ٹولوز مائسچر To lose moisture.	شوشنم + شُشک بھونم शोषणम् + शुष्कभवनम्
قورو	ڈرائی Dry.	شُشکم + شُشکہ शुष्कम् + शुष्कः
قورتمق	ٹوڈرائی To dry.	شُشک بھونم शुष्कभवनम्
اندویمین	اون اوتھ An oath.	شپتھہ + شپتھم शपथः + शपथम्
قارن اغریسی	کالک Cholic	شولہ + شولم शूलः + शूलम्
سدرہ اویونی	نیم آف اگیم Name of a game.	شوڑش شارہ षोडशशारिः
قورق اتمک	ڈرای بریڈ Dry bread.	شُشک روٹکا शुष्करोटिका
قاریلرک سرایا برکلری	دی سکسٹین ڈیکوریشنس آف اگڈ ومن The sixteen decorations of a good woman.	شوڑش شرنگار دوادشابہرنم षोडशशृंगारद्वादशाभरणम्
صلیب و خاچ	این امپیلنگ اسٹیک An impaling stake.	شولا + لوہ دنڈم शूला + लोहदण्डम्
خاجدن اشاغہ ایندرمک	ٹوبرنگ ڈاؤن فرام دی گیلوز To bring down from the gallows.	شولادتّارنم शूलादुत्तारणम्

اردو	فارسی	عربی
سُولی دینا کسے را بر دار کشیدن ۱۲	بر دار بستن و کشیدن و زدن و کردن و بدار بر آوردن	تَصْلِیب و صَلْب
سُوم ضد سخی ۱۲	زکور و سیاہ کاسہ و تنگ چشم و سیاہ دست و سیہ کاسہ و کاسہ سیاہ	بَخِیل و شَحِیح و مُمْسِک و لَئِیم
سُونا بواو مجہول ۱۲	زر و طلا	ذَہَب و عَسْجَد و عِقْیان و عَیْن و تِبْر و اِبْرِیز و نُضَار
سُونا بواو مجہول ۱۲	خفتن و چشم گرم کردن و بخواب رفتن و خواب ساختن و چشم گرم شدن و سر بخواب در آمدن	نَوْم و رُقُود و هُجُوع و تَنَوُّم و رَقْد و رُقَاد و تَهْجَاع
سُونا مکھی دوائی ست کہ بکار چشم آید ۱۲	سنگ روشنائی و سنگ نور	حَجَرُ النُّور
سُونپنا	سپردن و تحویل کردن	تَفْوِیض
سُونٹا بواو مجہول چوب دستی گندہ و سطبر و کوتاہ ۱۲	کُتک و باہو	دَبُّوس و مِقْمَعَة و مِطْرَدَة
سُونٹھ بواو مجہول بیخ گیاہی ست ۱۲	شنگویر و شنگبیر و شنگویل و شنگبیل	زَنْجَبِیل
سُوندنا	آمیختن و آشوردن	مَزْج و خَلْط و سَوْط و تَسْوِیط و مَشْج
سُونڈ بواو معروف بمعنی پیل ۱۲	خرطوم در فارسی مستعارست ۱۲	خُرْطُوم و مُلَمْلَمَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
داروچکمک	ٹو امپیل To impale.	شولدانم शूलदानम्
بخیل	ای مائیزر A miser.	کدریہ ✣ کرپنہ ✣ لبدہ कदर्यः ✣ कृपणः ✣ लुब्धः
آلتون	گولڈ Gold.	سورنم ✣ کنکم ✣ ہاٹکم ✣ چامیکرم ✣ ہیم सुवर्णम् ✣ कनकम् ✣ हाटकम्-चामीकरम्-हेम
اویومق	ٹوسلیپ To sleep.	شینم ✣ ندرت بہونم शयनम् ✣ निद्रितभवनम्
گوز طاشی ورو شنا طاشی	سینا Senna.	سورن ماکشکا स्वर्णमाक्षिका
اصمرلمق وطاپشورمق	ٹوانٹرسٹ To entrust.	تدہین کرنم ✣ نروپنم ✣ پرادیشنم तदधीनकरणम्-निर्वपणम् ✣ प्रादेशनम्
طولیقہ وصوپاتی وعصوہ	اے کلب ✣ میس A club; Mace.	یشٹہ ✣ یشٹکہ ✣ لگڑہ यष्टिः-यष्टिकः-लगुडः
بوزبوغاو زنجفیل	ڈرائی جنجر Dry ginger.	مہوشدہم ✣ ناگرم ✣ وشوبیشجم ✣ شنٹھی महौषधम् ✣ नागरम्-विश्वभेषजम् ✣ शुण्ठी
قارشدرمق	ٹومکس ✣ ٹواسمیر To mix; To smear.	پادمردنم ✣ کرمردنم पादमर्दनम् ✣ करमर्दनम्
خرطوم زفیل بورنی	پروباسس آف ان ایلیفنٹ Proboscis of an elephant.	شنڈاونڈہ ✣ ہست کرہ शुण्डा-तुण्डः ✣ हस्तिकरः

اردو	فارسی	عربی
سُونف تخمی ست دوائی ۱۲	بادیان و رازیان و رازیانه و بادتخم و رازیام	شمار و شمراز و رازیانج
سُونگھانا بوی چیزی بدماغ کسے رسانیدن ۱۲	بو یانیدن	اِشمام
سُونگھنا بوی چیزیے بدماغ رسانیدن ۱۲	بوئیدن و شنیدن	شمّ و شمیم و تشمّم
سُونیکا پانی	آبِ زر و آبِ طلا	مَاءُ الذَّهَب
سُوہا بواو معروف جامۂ سرخ رنگ کہ از گلِ کاژیرہ رزند ۱۲	جامۂ سرخ رنگ	مُعَصْفَر
سُوہَن مخفف سوہان نام آلہ کہ آہن وغیرہ سوہان کنند ۱۲	سوہان	مِبْرَد
سُوؤر بواو معروف ۱۲	خوک و کاس و گراز	خِنْزِیر
سُوئی بواو معروف ۱۲ آلہ جامہ دوزیدن ۱۲	سوزن و درزن	خِیاط و مِخیط و مِنصح و اِبرة
سُویا بواو مجہول نام ترہ ایست ۱۲	سود زبان شیراز ۱۲	شِبِتّ
سُویاں نام طعامی کہ از آرد گندم بشکل رشتہ سازند ۱۲	رشتۂ حلوا	اِطْرِیَّة و شعیریّة و دُودِیّة بردو بمجاورۂ حال ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
رازیانه	سُوِیٹ فَینَل Sweet fennel.	مِشی + شت پُشپا + شت پُشپکا मिशी + शतपुष्पा + शतपुष्पिका
قوقلتمق	ٹُوکاز ٹُواِسمیل To cause to smell.	سُگندھ دانم + آگھراپنم सुगंधिदानम् + आघ्रापणम्
قوقمق	ٹُواِسمیل To smell.	آگھرانم आघ्राणम्
آلتون صوی و قسترل صوی	گِلٹ Gilt.	ہیم جلم + ہاٹکامبُ हेमजलम् + हाटकांबु
عصفوره بویاتش قزل اوربا	کِرمزن کلرڈ کلاتھ Crimson coloured cloth.	رکت وسترم रक्तवस्त्रम्
ایکه	اےفائل + وہیٹ اسٹون A file, Whetstone.	ریت شسترم + ریتی تِبہاشا रीतिशास्त्रम् + रेतीतिभाषा
دونگوز	اےپِگ A pig.	سوکرہ + وراہہ + گھرشٹہ + پوتری + کروڑہ بھودارہ सूकरः + वराहः + घृष्टिः पोत्री - क्रोडः - भूदारः
ایگنه	اےنیڈل A needle.	سُوچِہ सूचिः
شبت و شوبت	اےکائنڈ آف ویجیٹبل A kind of vegetable.	کندرسہچرہ + سگندھکہ + شاک بھیدہ कुन्दुरुसहचरः + सुगंधिकः + शाकभेदः
ارشته	ورمیسلی Vermicelli.	شِبکا + شیبکا शिबिका + शैविका

اردو	فارسی	عربی
	باب سین مهمله با ها	
سَہَارا چوبی که بر پشت دیوار شکسته و حرزان گذارند تا نیفتد ۱۲	پَادِیَرَه و نجبة الدین قوسی برای معجمه آورده ۱۲	سَنَدٌ و مُسْتَنَدٌ
سَہَارا یعنی مهرو سا بمعنی امید که در بر آوردن کار از کسی دارند ۱۲	تکیه	تَوَقُّع و اِعْتِمَاد و تَوَکُّل
سُہَاگَن زنی که شوهر داشته باشد ۱۲	شوهر دار	مُحْصِنَة
سِہْرا	رشتهٔ از گلها یا جواهر که بگردن داماد اندازند و از مروارید و مقیش نیز سازند	*
سَہْنا برداشت کرو، ا کردن	شکیبیدن	صَبْر و تَحَمُّل
سه منزله	خانهٔ سه آشیانه	ذُو ثَلَاثِ طَبَقَاتٍ
	باب سین مهمله با تحتانی	
سِیَار بزبان مردم دیهات جانوری ست میان گرگ و روباه ۱۲	شغال و شگال	سُرْحُوب
سِیَانا تیز رای ۱۲	زیرک و هوشیار	فَطِن و شَهْم و اَلْمَعِيّ

ترکے	انگریزے	سنسکرت
	باب سین مہلہ باہا	
طیاق	اے پراپ A prop.	سہایہ + آشریہ + آشیہ सहायः ÷ आश्रयः ÷ आशयः
ادمودو	ہوپ + ڈیپینڈنس + ایڈ Hope; Dependence; Aid.	آشا + سپرہا + ترشنا आशा ÷ स्पृहा ÷ तृष्णा
ارلو قاری	اے وومن ہوز ہسبنڈ از ایلائیو A woman whose hus-band is alive.	پتونتی + سبہرترکا पतिवत्नी ÷ सभर्तृका
گلدن و جواہردان دوزلمش اتسہ کہ گویو باشنہ بغلرلر	اے ریدہ ورن آن دی ہیڈ بائی اے برائڈگروم اینڈ برائڈ ایٹ دی میرج سیرمنی A wreath worn on the head by a bridegroom and bride at the marriage ceremony.	کسم کریٹم ؎ (१) कुसुमकिरीटम्
یوکلنمک	ٹوبیئر + ٹو انڈیور To bear; To endure	سہنم सहनम्
اوچ درجہ لو او	تھری اسٹوریڈ Three storeyed.	ترکوشٹکہ + اٹالکابہیدی त्रिकोष्ठकः ÷ अट्टालिकाभेदे
	باب سین مہلہ باتحتانی	
چقال	اے جیکال A jackal	جمبکہ + سرگالہ + شوا + مرگ دہورتکہ जंबुकः ÷ सृगालः ÷ शिवा ÷ मृगधूर्त्तकः
زیرک وہوشیار	کلیور + آرٹ فل Clever; Artful.	دکشہ + چترہ + پیشلہ + سوتہانہ दक्षः ÷ चतुरः ÷ पेशलः सूत्थानः

اردو	فارسی	عربی
سیاہ	سیاه	أَسْوَاد
سیاہی [illegible] چیزیکه در دوات انداخته بآن نویسند ١٢	زَکاب ومُرَکَّب	مِدَاد ونِقْس
سیاہی ڈالنا	سیاهی در دوات کردن	مَدّ وإمْدَاد يقال مددت الدواة وامددتها ١٢
سیاہ گوش جانوریست درنده ١٢	سیاه گوش	تُفَه وتُمَيْلَة وعُنْجُل و عَنَاقُ الأَرْضِ
سیب میوه معروف ١٢	سیب	تُفَّاح
سیپ وسیپی	گوش ماهی	صَدَف وصَدَفَة أصداف جمع وأُمّ تُوْمَة كُنْيَة
سیتلا	چیچک	جُدَرِيّ وحَصْبَة آبله های بزرگ ١٢ — دانهای کوچک ١٢
سیٹھا به چیزی که طعم ومزه نداشته باشد ١٢	بی مزه	تَفِه
سیٹی صدائی که از دهن ولبها برآرند ١٢	شپیل و شُشپلک	صَفِير ومُكَاء
سیخ لغت فارسی سیخ آهنی که بر آن کباب کشند ١٢	سیخ وبابزن	سَفُّود ومِفْأَد ومِفْآد و مِفْأَدَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قرہ	بلیک Black.	میچکہ + کرشنہ + استہ + شیامہ + کالہ मेचकः + कृष्णः + असितः + श्यामः + कालः
مرکب	اِنک Ink.	مشی + مسی + مشہ मशी + मसी + मषिः
مرکب داتہ دوکمک	ٹو پور انک (ان ان انک سٹینڈ) To pour ink (in an ink stand).	مشیاپتنم + مسیو رقم मशिपातनम् + मसिप्रयास
قرہ قولاق	لِنکس Lynx.	شیام کرنہ + کیشری پروگامی श्यामकर्णः + केसरिपुरोगामी
المہ	ایپل Apple.	سیوپہلم सेविफलम्
انجو قابی	اِشیل A shell.	مکتاسپھوٹہ + شکتکا मुक्तास्फोटः + शुक्तिका
چیچک و قبارجق علتی	اسمال پاکس Small pox.	وسپھوٹہ + شیتلا روگہ विस्फोटः + शीतलारोगः
دادسز	انسپڈ + ٹیسٹ لیس Insipid, Tasteless.	سوادرہتہ स्वादरहितः
سغلق	اے وہیسل A whistle.	شیتکرتکا शीत्कृतिका
کبابہ شیشنسی	اے اسپٹ A spi[illegible]	لوح شلاکا लौहशलाका

اردو	فارسی	عربی
سینچیا ہونا برداشتن اسپ دو دست از زمین و استادن بر دو پاے	سیخ پا شدن	قمص و استنان
سیدھا خلاف کج	راست	مُستوِی و مُستقِیم و سوِیّ
سیدھی راہ	راہ راست	الصِّراطُ المُستقِیمُ و سواءُ الطرِیق و سوآءُ السَّبِیلِ
سیر لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی گشت بازار و کوچہ و باغہا	گشت و گلگشت	طَواف و تنزُّہ گشت بازار و کوچہ — گشت باغ و بستان
سیر کرنا	سیر کردن و زدن و کشیدن و گشت کردن و زدن و گلگشت کردن	طوف و طوفان و استطاف و تطوُّف و طواف و تنزُّہ
سیر ہونا بمعنی سیر شدن از طعام و جز آن	سیر شدن و سیر آمدن	شبع و شِبع
سیڑھی زینہ پایہ کہ از آن بر بام و جز آن بر آیند	نردبان و پلکان	درجہ و درجۃ و اُدرجۃ و سُلَّم و مِعراج و مَعرج و مِعرج
سیڑھی پر چڑھنا	بر نردبان بر آمدن	صُعُود و رقی و ارتقاء یقال صعد و رقی و ارتقی فی السلم
سیڑھی کی پائے	پایۂ زینہ ہای نردبان	قصمۃ و مِرقاۃ
چیزی [illegible]	[illegible]	[illegible] و ابار و آنک

ترکے	انگریزی	سنسکرت
اوگنه صچرامق	ریزنگ بوتهه دی فور فیٹ (آف اے ہارس) Raising both the fore feet (of a horse).	اوردهو پاد بهونم * اشوانیام ऊर्ध्वपादभवनम् + अश्वादीनाम्
طوغری	استریٹ Straight.	سرله * شدهه * رجه * اوکره सरलः + शुद्धः + ऋजुः अवक्रः
طوغری یول	اے استریٹ روڈ A straight road.	سریشٹھا دهوا * رجهپتهه * شده مارگه श्रेष्ठाध्वा + ऋजुपथः- शुद्धमार्गः
گیزنک	پرامبیولیشن Perambulation.	آرامادشوگمه * واٹکابهرمنم आरामादिषुगमः + वा- टिकाभ्रमणम्
گیزنک	ٹوٹیک دی ایئر * ٹو ٹریول To take the air; To travel.	واٹکادشو بهرمن کرنم वाटिकादिषुभ्रमणक रणम्
طوق اولمق	ٹوبی سیشئیٹڈ To be satiated.	ترپت بهونم * پرپورن بهونم * ترپتا तृप्तभवनम् + परिपूर्णभ वनम् + तृप्तता
شاتو نردبان	اے لیڈر A ladder.	آروہنم * سوپانم आरोहणम् + सोपानम्
نردبان اوسته اغمق	ٹو اسینڈ اے لیڈر To ascend a ladder	سوپانوپرگمنم सोपानोपरिगमनम्
نردبان ایاغی	دی اسٹینڈ آف اے لیڈر The stand of a ladder	سوپانسی پاداه सोपानस्यपादाः
قورشون	لیڈ Lead.	ناگم * سیسکم * یوگیشٹم * وپرم नागम् + सीसकम् + योगे ष्टम् + वप्रम्

عربی	فارسی	اردو
+	سَیفہ	سَیفہ
تَعَلُّم	فراگرفتن و آموختن	سِیکھنا
نَدَاوَةٌ وبَلَل ونَدٰی وتَنَدِّی وبَلَّة	نم وتری	سِیل بیای معروف ۱۲
غِلَافُ الفُول و وِعَاءُ الفُول	+	سیم بیای مجہول پوستی ست بادانہا مانند باقلا از انجملہ می‌خورند ۱۲
فُول محاورۂ حال ۱۲	تخم سیم	سیم کے بیج
خِیَاطَة وخرز وخوص	دوختن	سِینا بیای معروف ۱۲
مَجّان	مفت	سینت بیای مجہول ۱۲
وَعي	نگہداشتن	سینتنا بیای مجہول ۱۲ چیزی را بحفاظت نگاہداشتن ۱۲
سَقي	آبیاری کردن و آب دادن	سینچنا بیای معروف آب دادن زراعت و زمین ۱۲
زرع مسقی و مسقوی	کشت آب داده	سینچا ہوا کھیت

ترکی	انگریزی	سنسکرت
✣	اِن اِنسٹرومنٹ یوزڈ بائی بُک بائنڈرس فار کلپنگ دہی پیجیس آف بکس An instrument used by book binders for clip-ping the pages of books.	تکشنارتھ کھڈگہ तक्षणार्थखड्गः
اگرنمک	ٹولرن To learn.	پٹھنم ✣ ادھیینم पठनम् ✣ अध्ययनम्
یاکش	فلوئنگ ✣ ٹارینٹ Flowing, Torrent.	بھومی شیتتا भूमीशीतता
باقلا	دہی فلیٹ بین The flat bean.	شمبی ✣ شاک بیج کوشی शिम्बी ✣ शाकबीजकोषी
باقلا تخمی	دہی سیڈس آف بین The seeds of bean.	شمب بیجم शिंबिबीजम्
دیکمک	ٹوسیو To sew.	سیونم ✣ سیوت کرنم सीवनम् ✣ स्यूतिकरणम्
مفت	گریٹس Gratis.	نررگھم ✣ مولیہ رہتم निरर्घम् ✣ मूल्यरहितम्
صاقلامق	ٹوپریزرو To preserve.	گوڑہ کرنم ✣ نکشپتا ✣ نکشپتتا गूढकरणम् ✣ निक्षिप्ता-निक्षिप्तता
یره صوارمق	ٹوواٹر ✣ ٹوارّیگیٹ To water, To irrigate.	سنچنم ✣ جلدانم सिञ्चनम् ✣ जलदानम्
صوارلمش تارلا	ارّیگیٹیڈ فیلڈ Irrigated field.	سنچت کشیترم ✣ دھانیادیہ सिञ्चितक्षेत्रम् ✣ धान्यादेः

اردو	فارسی	عربی
سینچی ہوئی زمین	بَسارَدہ	مُسْقِیَة
سیند بیای مجہول سوراخی کہ برای دزدی در دیوار کنند ۱۲	نَغَنْم	نَقْبُ الحائِط
سیندُور بیای مجہول و واو معروف ۱۲	شَنگرف	شَقِرَةٌ وشُجُرُف وزُنجُرُف ہر دو معرب ۱۲
سیندَھاَنُون	نَمکِ سَنگ	*
سینگر بیای معروف خسہای سرتیز کہ بر خوشہای جو وگندم بود ۱۲	دَاس و دَاسَہ و اُخْگُل و سُوک	شَعَاع
سینگ سَلاه بیای معروف بقول نفائس مجہول ۱۲	سیخ تنور	کَلُّوب وکُلَّاب ومِنْشَل ومِنْشَال
سینکنا بیای مجہول چیزی را بآتش گرم کردن ۱۲	آتش کاری و گرم کردن تابش	تَصْلِیَة
سینگ بیای معروف ۱۲	شاخ و سَرُون	قَرن وصِیصِی قُرُون و صَیَاصِی جمع
سینگ مَارنا	سرون و شاخ زدن	شَصَر ونَطح
سینگی ہر دو یای معروف ۱۲	شاخِ حجام و نیشتر شیشہ حجامت سه	مِحْجَم و مِحْجَمة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صوارلمش یر	اریگیٹیڈ لینڈ Irrigated land.	سنچتا بھومہ सिञ्चिताभूमिः
دلک ونغسم	اےہول میڈان اے وال بائی تھیوز A hole made in a wall by thieves.	ستین گرتہ + دستی چھدرم स्तेनगर्त्तः + दस्युछिद्रम्
شنگرف، زنجرف	ریڈلیڈ + منیم Red lead; Minium.	سندورم + ناگ سمبھوم सिन्दूरम् + नागसंभवम्
بردرلو توزدر	راک سالٹ Rock salt.	سندھ منتھجم + سندھجم + سندھ لونم सिंधुमंथजम् + सिन्धुजम् + सिंधुलवणम्
اریہ وبغدادی قلیچی	دہی بین آف سامی The bean of sami.	کنشارہ + شنب شوکہ + گودھوم یویو किंशारुः + शिंबिशूकः गोधूमयवयोः
چتال	ان آئرن اسپائک An iron spike.	لوہ شلاکا + روہکا پکو کرنارتھم लोहशलाका + गोटिकापक्ककरणार्थम्
اودہ استق	ٹوٹوسٹ + ٹووارم وتھہ اینی تھنگ ہاٹ To toast; To warm with anything hot.	پریکو کرنم परिपक्ककरणम्
بونیوز	اےہارن A horn.	شرنگم + گوہشیا دینام शृङ्गम् + गोमहिष्यादीनाम्
بونیوزلہ اورق	ٹوگور To gore.	شرنگ گھاتنم शृङ्गघातनम्
حجام شیشہ سی	اےکپ فار کپنگ A cup for cupping.	رودہر ارتھہ شرنگم रुधिरार्थशृङ्गम्

اردو	فارسی	عربی
سینگی والا	شاخ کش و شیشہ کش	حجّام
سینڈھر بیای مجہول درختی ست خاردار ۱۲	+	زَقّوم
سیوتی بیای مجہول گلی ست سفید و خوشبو ۱۲	نسترو نسترون و نسرین و گل سکین	نسترو نسترون و اَلوَردُ الابیَضُ
سیون بیای معروف ۱۲	دوخت	خِیاطۃ
۵۰ سینی لغت فارسی بمعنے خوانی کہ از مس و برنج و روئین سازند ۱۲	سینی و تبسی ۵۱	طَبَسی ؟ بمعنے مطلق خوان مستعمل ۱۲
۵۳ سئیس بیای معروف کسی کہ خدمت اسپان کند و بدین معنی اردو فارسی مستعمل ۱۲	۵۴ مہتر و چاروادار	سَائِس
	باب شین معجمہ بالف	
۵۵ شافہ دوائی کہ بر دارند لغت عربی ست ۱۲	پرزدہ	فِرزَجۃ معرب ۱۲
شام بمعنے وقت غروب آفتاب ۱۲	شام و بیگاہ	مَساء
شامیانہ نوعی از خیمہ ۱۲	آسمان گیر و سایہ پوش و سایبان و شامیانہ	مظلّۃ این از موی و پشم سازند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
حجام	اے کپّر A cupper.	رُدھِرارتھ شرِنگ دانی रुधिरार्थशृङ्गदानी
زقوم	نیم آف ا تہارنی ٹری Name of a thorny tree.	سمنت دُگدھا + وجردرُم + سُہی + سیہنڈ समंतदुग्धा + वज्रद्रुमः लुही + सीहुंडः
نسترن	ا وہائٹ روز A white rose.	مہاسہا + کماری + ترنی + سہا महासहा + कुमारी + तरणिः + सहा
دیکش	سیوانگ + ا سیم Sewing; A seam.	سیونم + سیونم + سیوتہ सेवनम् + सीवनम् + स्यूतिः
تبسی	ا سالور + ا ٹری A salver; A tray.	ستہالم + پٹھرہ + کنڈم + اُکھا स्थालम्-पिठरः-कुण्डम् उखा
کوتلجی	ا گروم A groom.	اشوپالہ + ترنگمترنہ अश्वपालः - तुरङ्गमतृणदः
	باب شین معجمہ با الف	
شافہ	اے پیسری A pessary.	ریچنارتھ ورتکا + رامٹھادیکتا रेचनार्थवर्त्तिका-रामठादियुक्ता
اخشام	ایوننگ Evening.	سندھیاسمیہ + سوریاستہ سمیہ संध्यासमयः-सूर्यास्तसमयः
چادر	ا کینوپی + ا شیمیانا A canopy; A shamiana	دوشیم + وسترویشما दूष्यम् + वस्त्रवेश्मा

اردو	فارسی	عربی
شَنہ بالا مخفف شاہ بالا لغت فارسی در اردو مستعمل شخصی کہ پس کدخدا ...	ہمدوش	*
	باب شین معجمہ با موحدہ	
شب برات لغت فارسی در اردو مستعمل شب پانزدہم شعبان ۱۲	شب چک و شب برات	لَيْلَةُ النِّصْفِ مِنْ شَعْبَانَ وَلَيْلَةُ الصَّكِّ
شَبْخُون مَارْنَا تاختن کہ شبہا بیخبر بر سر دشمن آرند ۱۲	شبخون زدن آوردن و بردن و ریختن و کردن و خوردن	تَبْيِيتُ الْعَدُوِّ
	باب شین معجمہ با فوقانی	
شُت پُوری چیزی باشد کہ در شکنبہ گوسفند و جز آن بصورت مربعہا ...	ہزار خانہ	قِبَّة
شُتُر مُرغ	قُود و شتر مرغ	نَعَامَة وَظَلِيم وَنَقْنِق وَنِقَانِق جمع وَأَبُو الْبَيْض كُنْيَة وَأُمُّ نَعَامَة أُنْثَى
	باب شین معجمہ با جیم	
شُجاع لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	دلیر و بہادر و گُند آور	بَطَل وَبَاسِل وَذُمَيْر وَكَمِيّ
	باب شین معجمہ با راء مہملہ	

۵ ... معنی از شب ... دوازدہم شعبان ... روز برات ... ۱۲ ... ۱۲ ... شعبان ... مستعمل ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ساقدوس	کمپینین آف ابرائیڈگروم Companion of a bride-groom.	اُپوَرَ ✣ وَرانُچَرَہ उपवरः ✣ वरानुचरः
	باب شین معجمہ با موحدہ	
برات گیجہ سی	فورٹینتھ ڈے آف دی منتھ آف شعبان آن وچ اوبلیشنز آر میڈ ٹو ڈیسیزڈ ریلیشنز Fourteenth day of the month of Sha'ban on which oblations are made to deceased relations.	یوناماسسی پنچدشاتمکاتتھہ यवनमासस्य पञ्चदशात्मिकातिथिः
گیجہ چاپلق	ٹو اٹیک ان اویرز ایٹ نائٹ To attack unawares at night.	راتراوبہیوسکندنم ✣ نشبہیاسادنم रात्रावभ्यवस्कन्दनम् ✣ निशम्भ्या सादनम्
	باب شین معجمہ با فوقانی	
قسرق بایر	گیزرڈ Gizzard.	سہسر کوشٹھکم ✣ اجادینامُدری ورتتے सहस्रकोष्ठकम् ✣ अजादीनामुदरेवर्त्तते
دوہ قوشی	ان آسٹرچ An ostrich.	کرمیلکوت کرکواکہ क्रमेलकवत्कृकवाकुः
	باب شین معجمہ با جیم	
بہادر	بریو ✣ انٹریپڈ Brave; Intrepid.	شُورَہ ✣ ویرَہ ✣ وِکرانتَہ शूरः ✣ वीरः ✣ विक्रान्तः
	باب شین معجمہ با رای مہملہ	

عربی	فارسی	اردو
خِمِّیرٌ	بادہ خوار	شَرَابی کسیکہ شراب بسیار نوشد ۱۲
حَانُوت	میکدہ و میخانہ	شَرابخانہ لغت فارسی جائیکہ شراب سازند و فروشند ۱۲
حَیَاء	شرم و آزرم	شَرْم لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی ضد بیحیائی ۱۲
حَیِیٌّ	شرمگین و شرمناک	شَرْمِیلا کسیکہ شرم دارد ۱۲
	باب شین معجمہ با سین مہملہ	
+	زہگیر و شست	شَسْتہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی [illegible]
شِصّ	قُلّاب	شَسْت [illegible] آہن پارۂ سرکج کہ بآن ماہی گیرند ۱۲
	باب شین مہملہ باطای حطی	
شِطْرَنج معرب چترنگ و شترنگ معرب صدرنگ ۱۲	شطرنج	شَطْرَنج نام بازی معروف ۱۲
لَعِبُ الشِّطْرَنج	شطرنج باختن و چیدن و گستردن	شطرنج کھیلنا

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ایچکی ایچن	اےڈرنکارڈ A drunkard.	مدیپہ + سراپہ + مدراپان کرتا मद्यपः + सुरापः + मदिरापानकर्त्ता
شرابخانہ	اےٹیورن A tavern.	گنجا + مدراگرہم गंजा + मदिरागृहम्
حیا	ماڈیسٹی + شیم Modesty; Shame	لجا + ترپا + منداکشم + وریڑا लज्जा + त्रपा + मंदाक्ष-म् + व्रीडा
اوتانیجی	بیشفل + ماڈیسٹ Bashful; Modest.	لجاشیلہ + اپترشنہ लज्जाशीलः + अपत्रपि-ष्णुः
	باب شین معجمہ با سین مہملہ	
اولتہ واغ	اےتھمب سٹال (ان اےبو) A thumb stall (in a bow).	ترجنینگشتہ یترم + جیوایام شرگرہنارتہم तर्जन्यङ्गुष्ठयन्त्रम् + जीवायां शरग्रहणार्थम्
آغ	این آئرن فیشنگ ہک An iron fishing-hook.	وڑشم + متسی ویدہنم बडिशम् + मत्स्यवेधन-म्
	باب شین معجمہ با طای حطی	
شطرنج	چیس Chess.	چترنگہ चतुरङ्गः
شطرنج اوینامق	ٹوپلے ایٹ چیس To play at chess.	چترنگکریڈنم चतुरङ्गक्रीडनम्

اردو	فارسی	عربی
شَطْرَنْجی نوعی از بساط معروف ۱۲	زیلو	حَنْبَلی محاورۂ حال ۱۲
	باب شین معجمہ با عین مہملہ	
شَعْبَان لغت عربی در اردو مستعمل ماہی کہ بعد از رجب آید ۱۲	شعبان	شَعْبَان
	باب شین معجمہ با قاف	
شُقّہ	دستخط مبارک و فرمان و تعلیقہ و شُقّہ	*
	باب شین معجمہ با کاف عربی	
شُکَر ستارہ ایست بر فلک سوم ۱۲	ناہید	زُہرَۃ
شَکَّر شیرینی معروف ۱۲	شَکَر	سُکَّر و ابو الشِّفا کنیتہ
شُکروار روزیکہ بعد از پنجشنبہ آید ۱۲	آدینہ	جُمُعَۃ
شکار چیزیکہ آنرا صید کنند ۱۲	شکار	مَصِید و صَید

ترکی	انگریزی	سنسکرت
زیلو	اے کائینڈ آف کارپیٹ A Kind of carpet.	شیناز تہستہولاسنم + شترنجیت بہاشا शयनार्थस्थूलासनम् ÷ शतरञ्जीतिभाषा
	باب شین معجمہ با عین مہملہ	
شعبان	دی ایتھ اریبین منتھ The eighth Arabian month.	یونانام پوجیہ ماسہ यवनानांपूज्यमासः
	باب شین معجمہ با قاف	
مکتوب یازو	اے رائیل آرڈر A royal order.	نرپ ہستاکشر پترم नृपहस्ताक्षरपत्रम्
	باب شین معجمہ با کاف	
زہرہ یلدزی	دی پلینیٹ وینس The planet Venus.	بہارگوہ + شکرہ + کوہ + اُشناہ भार्गवः ÷ शुक्रः ÷ कविः उशनाः
شکر	شوگر Sugar.	شرکرا + کہنڈوکارہ + ستا शर्करा ÷ खण्डविकारः सिता
جمعہ	فرائیڈی Friday.	شکرواسرہ + بہرگوارہ शुक्रवासरः ÷ भृगुवारः
آو بہ ہمزہ و سکون واو ۱۳	اے پرے A prey.	اچہودنم + مرگویم + آکہیٹہ + مرگیا आच्छादनम् ÷ मृगव्यम् आखेटः ÷ मृगया

عربی	فارسی	اردو
مَصَاد و مُصطَاد و مُتَصَیَّد	شکارگاه	شکارگاه جای شکار کردن
*	فِتراک بالفظ بستن و آویختن مستعمل	۵۱ شکاربند
*	اِشکره و اَتمر	شکرہ لغت فارسی مرغی است شکاری معروف
دَهوَق	شکنجه و قید	۵۲ شکنجہ لغت فارسی نوعی از آله عذاب که ساق مجرمان را دران بند کنند
	باب شین معجمہ با کاف پارسی	
فال و طِیَرَة و طِیْرَة و طُوَرَة نیک ۔ هر سه بمعنی فال بد	شگون بالفظ نهادن کردن و گرفتن مستعمل	شگون لغت فارسی بمعنی فال اعم از آنکه نیک باشد یا بد
	باب شین معجمہ بالام	
لِفت و سَلجَم	شلغم	شلغم لغت فارسی در اردو مستعمل و معروف
*	شلک	شلک لغت فارسی یعنی توپ بند و قهار یکجا هم کرده کنند برای امیری یا شادی
*	شلنگ زدن	شلنگیں بارنا مراد از دور دور قدم نهادن

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قمورغنه	پلیس فار ہنٹنگ ان Place for hunting in.	آکھیٹ بہومکا + مرگوی بے आखेट भूमिका ÷ मृग व्यम ही
قنجغته	کورڈس فار ٹائینگ گیم ان ٹائیڈ ٹو اہارسز سیڈل cords for tying game in tied to a horses saddle	پلیان رجّہ + پلیان وٹی + مرگیا بندنارتھم पल्याणरज्जुः ÷ पल्याणवटी ÷ मृगयाबंधनार्थम्
شکره	اےہاک + فالکن A hawk; Falcon.	ششادنہ + شینہ + پتری शशादनः ÷ श्येनः ÷ पत्री
شکنجه	دی ریک + اسٹاکس The rack; Stocks.	پستک پرشٹھ بندھنارتھ یترم पुस्तकपृष्ठबंधनार्थयन्त्रम्
	باب شین معجمہ با کاف پارسی	
فال	آگری + اومن Augury; Omen.	شکنہ + شکنم + شبھ سوچکم शाकुनः ÷ शाकुनम् ÷ शुभसूचकम्
	باب شین معجمہ با لام	
چامغول وشلغم	ٹرنپ Turnip.	رکت مولکم + مولک بہیدی रक्तमूलकम् ÷ मूलकभेदः
شلک	اے ڈسچارج (آف مسکیٹری) A discharge (of musketry).	اگن یستردہون کرنم + راونیام پرکہیات ہیتوہ अग्नियन्त्रध्वनिकरणम् - राज्ञांप्रख्यातिहेतोः
چابک چابک سرعتله گتمک	ٹوسپرنگ اپ اینڈ ڈاؤن To spring up and down.	وستیرن پادپاتنم विस्तीर्णपादपातनम्

اردو	فارسی	عربی
شلوکہ بواو معروف پیراہنی کوچک پنبہ دار کہ طفلان وجوانان پوشند ۱۲	شلوکہ و نیم تنے پنبہ دار	فرّوج پیراہن طفلان اعم از آنکہ پنبہ دار دیا نہ ۱۲
	باب شین معجمہ با میم	
شمع	شمع	شمع شموع جمع
شمعدان لغت فارسی در اردو مستعمل ظرفیکہ دران شمع افروزند ۱۲	شمعدان	*
شملہ ذنبالۂ عمامہ ۱۲	شملہ	عذبة
	باب شین معجمہ با نون	
شناہ	سل و مرجاوہ و ژالہ	رمث و طوّاف
شنگرف	شنگرف	شنجرف و زنجرف و شقرة
	باب شین معجمہ با واو	
شوال لغت عربی در اردو مستعمل ماہی کو بعد از رمضان آید ۱۲	شوال	شوال و شواویل و شوالات جمع

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کوجرک قفتان و پیبو قلو قفتان	اچائلڈس بب A child's bib.	کنچلکا + تول کنچکہ कंचुलिका ÷ तूलकंचुकः
	باب شین معجمہ با میم	
شمع	کینڈل Candle.	مدھوچھشٹم + سکتھک گنم मधूच्छिष्टम् ÷ सिक्थक गुणम्
چراغدان	کینڈل اسٹک Candle-stick.	دیپک استھانم दीपकस्थानम्
شملہ نک اوجی و عمامہ نک اوجی	دہی امبرائڈرڈ انڈ آف اے ٹربن ہینگنگ لوز آن دی بیک The embroidered end of a turban hanging loose on the back.	اوشسٹوشنیشم + پرشٹہو پریورتتی अवशिष्टोष्णीषम् ÷ पृष्ठो परिवर्त्तते
	باب شین معجمہ با نون	
جالہ	اے رفٹ آر فلوٹ میڈ آف ووڈن پلینکس آر آف گوٹ اسکنس اسٹفڈ وتھ ہے A raft or float made of wooden planks or of goat skins stuffed with hay &c.	چرموڈپم + مکھوایو پورتم + درونی चर्मोडुपम ÷ मुखवायुपूरितम् ÷ द्रोणी
شنگرف	ورمیلین Vermilion.	ہنگلہ + ہنگلہ हिंगुलः ÷ हिंगुलुः
	باب شین معجمہ با واو	
شوال	دہی ٹینتھ اریبین منتھ The tenth Arabian month.	یون ماسہ + عربی ماسہ यवनमासः ÷ अर्बीमासः

اردو	فارسی	عربی
شُور لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی بانگ و فریاد ۱۲	غریو	صِیَاح
شُوربَا بمعنی آب گوشت پخته و جز آن ۱۲	شوربا	مَرَق
شُوم بمعنی بدبختی ۱۲	شوم	مَشْئُوم
شُورَہ نوعی از نمک که در باروت بکار آید ۱۲	شوره	مِلحُ الدَّبَّاغِین وشُحَارَج وَاَبْقَر
	باب شین معجمہ با ہاء	
شِہَاب لغت فارسی ست بمعنی سرخ که از گل کاجیره گیرند ۱۲	شاہاب و شاہابہ	مَاءُ العُصْفُرِ
شہتَرہ لغت فارسی مخفف شاہترہ و سبزی تلخ ۱۲	وشاہترہ	شَاهْتَرَج معرب شاہترہ ۱۲
شہتِیر لغت فارسی مخفف شاہتیر چوب بزرگ بام خانه ۱۲	افرسپ و فرسپ و شاہتیر	الجِذعُ الكَبِيرُ والجَائِزُ الكَبِيرُ
شَہد بالفتح و بالضم لغت عربی و در اردو فارسی بالفتح مستعمل ۱۲	انگبین	عَسَل وضَرَب باعتبار ذات و صفات اسمائے بسیار دارد ۱۲
شہ دینا مراد کردن یا پیمان کاغذ بہ تو سپردن ۱۲	ریسمان دادن و نیز کسے را بتقریب بیعت و غیره واقع کردن ۱۲	*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قچقرین	کرائی + نائز Cry; Noise.	کولاہلم कोलाहलम्
آش و شوربا	سوپ Soup.	مانس کشایہ मांसकषायः
یرامزاو غورسز خیرسز کیشی	انفارچونیٹ + ان ہیپی Unfortunate, Un-happy.	مند بھاگیہ मंदभाग्यः
شور	نائٹر + سالٹ پیٹر Nitre; Saltpetre.	کشارہ + اگن کشارہ क्षारः + अग्निक्षारः
	باب شین معجمہ با ہا	
شہاب وبراصل بوبہ سیدر	اوریڈ کلر فار ڈائینگ کلاتھس A red colour for dyeing cloths.	مہارجنودکم + کملوترامب + ونہن شکھوار महारजनोदकम् + कमलोत्तरांबु + वन्हिशिखवारि
شاہترہ	فیومیریا اوفیسینیلس Fumaria officinalis	جورناشنہ + جورگھنہ ज्वरनाशनः + ज्वरघ्नः
کریش و اوستون اغاجی	ابیم A beam.	کوشٹھایتستھانہ कोष्ठायतस्थाणुः
بال	ہنی Honey.	ماکشکم + مدہ + کشودرم माक्षिकम् + मधु + क्षौद्रम्
صالی بریک	چیک (ایٹ چیس) Check (at chess).	گڈکاگنداتم गुडिकागुणदानम्

اردو	فارسی	عربی
شہر بدر کرنا	شہر بدر کردن، اخراج٥	نفی
شہر پناہ لغت فارسی بویکہ گرد شہر کشند ١٢	شہر بند و بارہ	سُور و رَبَض
شہ رگ رگی است در ہر دو طرف گردن کہ از بریدن آن حیوان می میرد ١٢	شہرگ و شاہرگ	وِداج و وَدَج اَوْداج جمع
شُہرہ بمعنے آوازہ ١٢	شہرہ	صِیت و سُمعَة
شہری کسیکہ اقامت در شہر دارد ١٢	شہری	حَضَریّ
شہنائی سرنائی است معروف ١٢	سورنائی و شاہ نائے	نَفیر و زُمّاط محاورۂ حال ١٢
	باب شین معجمہ با تحتانی	
شیرازہ آنچہ مجلدان بعد از جزو بندی کتاب در اطراف اجزا و ابریشم کشند	شیرازہ	*
شیرازہ باندھنا	شیرازہ بستن و ساختن و زدن و کردن	*
شیرازہ کھلجانا	شیرازہ از ہم کندہ گشتن و فرو ریختن و از ہم گسستن	*

٥ اخراج بمعنی بیرون کردن مطلق، بیرون کردن از شہر نیز استعمال کنند ١٢

ترکی	انگریزی	سنسکرت
سورمک	ٹو بینش فرام دہی سیٹی To banish from the city.	نگرادبہشکرنم नगराद्बहिष्करणम्
بارو	وال آر انٹرینچمنٹس راؤنڈ اے ٹاؤن Wall or entrenchments round a town.	نگررکشنارتہ بہتہ नगररक्षणार्थभित्तिः
شاہترہ	دہی گریٹ وین ان دہی آرم The great vein in the arm	کنٹھے دو نیاڑکا कण्ठेद्वनाडिका
شہرت	رینائون + فیم Renown; Fame.	پرکہیاتہ + کہیاتہ + پرتہا प्रख्याति÷ख्यातिः÷प्रथा
شہرلیکسہ	بیلانگنگ ٹو دہی سیٹی Belonging to the city.	ناگرہ + ناگرکہ + نگریہ नागरः÷नागरिकः÷नगरीयः
نفیر و سورنا	اکلیرین A clarion.	چنڈال وکّی + چنڈالکا चण्डालवल्लकी÷चण्डालिका
	باب شین معجمہ با تحتانی	
شیرازہ	اسٹچنگ آف دہی بیک آف ابک Stitching of the back of a book	پستک بندہنارتہ سوترگرنتہ पुस्तकबंधनार्थसूत्रग्रन्थिः
جلدلمق	ٹو بائینڈ دہی بیک آف ابک To bind the back of a book.	پستکارتہ گرنتہ بندہنم पुस्तकार्थग्रन्थिबधनम्
بلدطاغلمق	اوپننگ آپ آف دہی اسٹچز آف دہی بائنڈنگ آف ابک Opening up of the stitches of the binding of a book.	پستک پترگرنتہ مکت بہونم पुस्तकपत्रग्रन्थिमुक्तभवनम्

عربی	فارسی	اردو
*	شیرخشت	شیرخشت شبنمی ست کہ در خراسان بر سنگہا افتد و بستہ شود ۱۲
رَضِیع	شیرخوارہ	شیرخوارَہ بچہ نوزادۂ انسان یا دابیکہ شیر خورد ۱۲
سَاسَم	+	شیشَم نوعی از درخت ۱۲
قَارُورَۃ و عَرشَۃ محاورۂ حال ۱۲	شیشہ	شیشہ ظرفی از آبگینہ کہ دران گلاب و شراب وغیرہ گزارند ۱۲
زُجَاج	آبگینہ	شیشہ
زَجَّاج	شیشہ گر	شیشہ گر کسیکہ شیشہ سازد ۱۲
قَدَارَۃ	+	شیشی شیشۂ کوچک ۱۲
	باب صاد مہملہ با الف	
صَابُون	برہو و صابون	صَابُون لغت مشترک در عربیہ و فارسی و ہندی آن چیزی ست کہ بان جامہا شویند ۱۲
*	صاد کردن	صاد کرنا

ترکی	انگریزی	سنسکرت
شیرخشت	اینبسٹنس وچ ریسٹس لائک ڈیو آن سرٹن ٹریز A substance which rests like dew on certain trees.	ورکشادیپریہمان वृक्षाद्युपरिहिमानि
سودامرادوغلان	اے سکلنگ A suckling.	کشیربھک + ششہ क्षीरभुक् + शिशुः
قرہ آبنوس اغاجی	بلیک ووڈ Blackwood.	ششوورکشہ शिसबवृक्षः
صرحیہ وشیشہ واگینہ	اے باٹل + اے جار A bottle; A jar.	کاچ کوپے + کاچہ काचकूपी + काचः
گوزگو	گلاس Glass.	سپھاٹکوپلم + سپھاٹکاشما स्फाटिकोपलम् + स्फाटिकाश्मा
صرحاچی	اے گلاس میکر A glass maker.	کاچ کوپی کرتا + کاچ کرتا काचकूपीकर्त्ता + काचकर्त्ता
اوفق شیشہ سی	اے فائیل A phial.	کاچ کوپے काचकूपी
	باب صاد مہملہ بالف	
صابون اچالیق	سوپ Soap.	مہاکشارہ + کشارمیلکہ + ستومکشارہ महाक्षारः + क्षारमेलकः स्तोमक्षारः
دستخط ایتمک	ٹو اینیشیل To initial.	ساکشی کرنم + چہنت کرنم साक्षीकरणम् + चिन्हितकरणम्

عربی	فارسی	اردو
تَنْظِيفٌ وتَنْقِيَة	پاک کردن	صاف کرنا چیزی را پاک کردن از آلایش ۱۲
تَبْيِيض	به بیاض آوردن	صاف کرنا مسوده را به بیاض آوردن ۱۲
*	صاف درگذشتن	صاف نکلجانا بشتاب تمام از میان مردم و یا از جای خطرناک درگذشتن ۱۲
جِعَال وطَلَّاسَة خرقه پاره که دیگ ازو گیرند ۱۲	دست مال	صافی خرقه ایست که گویند که بآن دیگ از دیگدان فرود آرند ۱۲
مِصْفَاة ورَاؤُوق	پالونه و صافی	صافی بمعنی جامه پاره که بنگ و شراب وغیره بدان پالایند ۱۲
	باب صاد مهمله با حاء مهمله	
مُوَافَقَة	صحبت برآر شدن و درگیر شدن و راست آمدن و درگرفتن و برآمدن و نشستن	صحبت برآر آنا اور ہونا موافق آمدن صحبت با کسی ۱۲
صَحْن	صَحن	صَحن لغت عربی در فارسی و اردو مستعمل بمعنی پیشگاه خانه و طبق طعام کردن [illegible] ۱۲
صَحْن	صحنک	صَحْنَک مصغر صحن بمعنی طبق طعام ۱۲
	باب صاد مهمله با دال مهمله	

ترسکے	انگریزے	سنسکرت
پاک ایتمک	ٹوکلین To clean.	سوچھکرنم ✣ نرملکرنم स्वच्छकरणम् ✣ निर्मलकरणम्
تبییض ایتمک	ٹوکاپی آؤٹ فیئر To copy out fair.	پترادشدھکرنم पत्रादिशुद्धकरणम्
شتابلیه ارادن چیقمق	ٹوکلیر آؤٹ سیف To clear out safe.	اکلنکت بہرگمنم अकलङ्कितबहिर्गमनम्
سوزسکے	ارکلاتھہ فار وائپنگ وتھہ A cloth for wiping with.	ہستوسترم ✣ مکھادپرکشالکم हस्तवस्त्रम् ✣ मुखादिप्रक्षालकम्
سوزسکے	ارکلاتھہ تھرو وچ ڈرنکس میڈیسینس از اسٹرینڈ A cloth through which drinks, medicines &c are strained.	وسترکھنڈم ✣ سواپیت بھاشا वस्त्रखण्डम् ✣ स्वापीतिभाषा
	باب صاد مہملہ با حا	
صحبت موافق اولمق	ٹو اگری وتھہ To agree with.	ابھنگ متراتابھونم अभङ्गमित्रताभवनम्
اواوتارسی وصحن	اکورٹ یارڈ ✣ اکامپاؤنڈ A court-yard; A compound.	انگنم ✣ اجرم अङ्गणम् ✣ अजिरम्
طعام طبقی	اےپلیٹ ✣ ڈش A plate; Dish.	لگھوپھروکم ✣ پھروکی ✣ شراوہ लघुफरुवकम् ✣ फरुवकी ✣ शरावः
	باب صاد مہملہ با دال مہملہ	

اردو	فارسے	عربے
صَدقَہ ہُونا بمعنے فدای کسے شدن ۱۲	صدقہ شدن و قربان شدن و گرد گردیدن و گرد سر گردیدن و بلاچین شدن و بلاگردان شدن	تَفدِیَة
	باب صاد بارای مہملہ	
صُرَاحی ظرفیکہ دران شراب گزارند ۱۲	بلبلہ	قَنِینَة وصُرَاحِیَّة وبَطَّة صراحی بشکل بط ۱۲
صَرَّاف لغت عربی در اردو مستعمل کسی کہ دراہم را سرہ کند ۱۲	زرشناس	صَیرَفِیّ
	باب صاد بافاء	
صَفَر لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	صفر	صَفَر اَصفار جمع
	باب صاد بانون	
صَندَل چوبی ست خوشبو ۱۲	چندل و چندن بمعنی فارسی مشترک در ۱۲	صَندَل
صندل لگانا	صندل مالیدن	اَلمَسحُ بِالصَّندَلِ
صَندلی لغت فارسی جامہ وغیرہ کہ بصندل رنگ کردہ باشند ۱۲	صندلی	مُصَندَل

ترکی	انگریزی	سنسکرت
فدا اولمق	ٹو بیکم اے سکریفیس فار دی ویلفیر آف اَنَدر To become a sacrifice for the welfare &c of another.	بَل بَہوَنَم बलिभवनम्
	باب صاد بارای مہملہ	
صراحی	اے لانگ نیکڈ فلیسک ÷ اے ڈیکینٹر A long-necked flask; A decanter.	کرکری ÷ گلنتکا ÷ آلوبہیدہ कर्करी ÷ गलंतिका ÷ आलुभेदः
صَرّاف	اے بینکر ÷ اے منی چینجر A banker; A money-changer.	نانک پریکشی नाणकपरीक्षी
	باب صاد بافا	
صفر	دی سیکنڈ اریبین منتھ The second Arabian month.	عربی ماسہ अर्बीमासः
	باب صاد بانون	
صندل	سینڈل ووڈ Sandal wood.	گندہ سارہ ÷ ملیجہ ÷ بہدرشریہ ÷ چندنہ गंधसारः ÷ मलयजः भद्रश्रीः ÷ चंदनः
صندل بولاشمق وصندل سورک	ٹو اپلائی سینڈل وڈ آفٹر ربنگ اِٹ اِن واٹر To apply sandal wood after rubbing it in water.	ملیجہ دھارنم मलयजधारणम्
صندل ایلہ بویانمش اوربا	آف دی کلر آف سینڈل وڈ ÷ براون ÷ سارل Of the colour of sandal-wood; Brown; Sorrel.	چندن پرچرت وسترم चन्दनप्रचुरितवस्त्रम्

اردو	فارسی	عربی
	باب صاد مهمله با واو	
صُورَت لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	صورت	صُورَة وهَيئَة وشَارَة
صُوف لغت عربی بمعنی پشم و در اردو بمعنی رهٔ جامه که در دوات اندازند ۱۲	صوف	لِيقَة
صُوف ڈالنا	صوف انداختن	لَيق لُقتُ الدَّوَاةَ وأَلَقتُهَا فَلَاقَت ۱۲
	باب صاد مهمله با تحتانی	
صَيقَل گَر کسیکه سلاح را جلا دهد ۱۲	روشن گر	صَيقَل وصَاقِل
	باب ضاد معجمه با راء مهمله	
ضَرَر لغت عربی در اردو فارسی مستعمل در فارسی بلفظ داشتن و افتادن و رسیدن مستعمل ۱۲	ضرور زیان	ضَرّ و مَضَرَّة و مَضَارّ وضَرَّاء وضَير
ضَرُورَہ لغت عربی بمعنی حاجت در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	ضرورت	ضَارُورَة وضَارُور و ضَارُورَاء
ضروری بزیادت یا در اردو فارسی بمعنی ناگزیر مستعمل ۱۲	ناگزیر و ناچار	لَازِم و وَاجِب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب صاد مهمله با واو	
صورت	فارم + فیس Form; Face.	سوروپم + مورتیہ स्वरूपम् + मूर्तिः
یوک و صوف ولیقه	اے پیس آف کلاتھ پٹ اِن انک اسٹینڈ A piece of cloth put in an inkstand.	وسترکھنڈم + مسیرتھم वस्त्रखण्डम् + मस्यर्थम्
دوتیده صوف قویمق	ٹو پٹ صوف اِن اِن انک اسٹینڈ To put "soof" in an inkstand.	وسترکھنڈ پاتنم + مسی بهاجنے वस्त्रखण्डपातनम् + म- सीभाजने
	باب صاد مهمله با تحتانی	
صیقلگر و صیقلچی	اے پالیشر A polisher.	ششترمارجہ + اسی دھاوکہ शस्त्रमार्जः + असिधा वकः
	باب ضاد معجمه با رای مهمله	
ضرر و نقصان	ہارم + انجری Harm; Injury.	آدینوہ + آسروہ + ہانہ + کلیشہ आदीनवः + आस्रवः + हानिः + क्लेशः
حاجت و ضرورت	نیڈ + نیسیسیٹی Need; Neceſsity.	آوشیکتا आवश्यकता
گرکلو و لاعلاج و ناچار	نیسیسریلی + ان اوائڈ ایبلی Necessarily; Un- -avoidably.	آوشیم + کرنییم अवश्यम् + करणीयम्

اردو	فارسی	عربی
	باب ضاد معجمه با تحتانی	
ضِیَافَت لغت عربی در اردو فارسی مستعمل ۱۲	مهمانی	ضِیَافَة
	باب طاء مهمله با الف	
طَاق لغت عربی شگافی که در دیوار ها کنند چیزها در آن نهند ۱۲	طاق	أَزَج وطَاق
طَاق در اردو و فارسی خلاف جفت ۱۲	طاق	فَرْد
	باب طای مهمله با رای مهمله	
طُرَّه تارهای مقیش که باهم جمع کرده بر دستار گزارند ۱۲	طرهٔ دستار و ریشهٔ دستار و فُتیش [illegible] ۱۲	*
	باب طای مهمله با شین معجمه	
طَشْت لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی طبق کلان که در آن دست شویند ۱۲	تَشْت	سَطْل وطَسْت وسَيْطَل
	باب طای مهمله با فا	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب ضاد معجمہ یا تحتانی	
قنوقلق وضیافه	فیسٹ + اِنٹرٹینمینٹ Feast; Entertain- -ment.	سَتکارَہ + سَتکرِتہ सत्कारः + सत्कृतिः
	باب طای مہملہ با الف	
چارطاق	اے رِیسیس اِن اے وال A recess in a wall.	اپارشوبھتّرندھرم अपार्श्वभित्तिरन्ध्रम्
یالکز	آڈ (ایز اَپوزڈ ٹو ایوَن) Odd (as opposed to even)	وِشمہ + اَسمہ + ایکم विषमः + असमः + एकम्
	باب طای مہملہ با زای ساکن	
پرچم وطرہ	اَن آرنمینٹ وُورن اِن دی فیدر + اے پلُوم آف فیدرز An ornament worn in the feather; A plume of feathers.	ستبکوشنیشہ स्तवकोष्णीषः
	باب طای مہملہ با شین	
تشت	اے لارج بیسن + یُوَر A large basin; Ewer.	پھرووکم फरुवकम्
	باب طای مہملہ با فا	

اردو	فارسی	عربی
طُفَیلی لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل شخصی که همراه کسی ناخوانده بمهمانی رود۱۲	بِشْتام و پَشْتالُم و ناخوانده مهمان	۵ وَارِش و وَاغِل و ضَیفَن و رَاشِن
	باب طاء مهمله با لام	
طَلایَه لغت فارسی در اردو مستعمل پاره از لشکر که برای نگهبانی بگردد۱۲	طسرایه	طَلِیعَة طَلائع جمع
۳ طِلِسْم	طلسم	طِلَسْم
	باب طاء مهمله با میم	
طَمانچَه بکف دست که بر رخسارهٔ کسے زنند۱۲	طَبانچه	لَطْمَة
طَمانچَه مارنا	طبانچه زدن	لَطْم و سَفْق
طَمانچَه مارنا	بناگوشی زدن	صَدْغ
۳ طَمَع بالتحریک لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل۱۲	آز	طَمَع
طَمَنچَا بندوقی کوچک بقدر یک دست و نیم۱۲	تفنگچه	طَبَنجَة نزد متأخرین۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
طال طاوق و اویونتی	پیرسیٹیکل Parasitical.	اَنُچَرَہ ✢ پارشوگامی (۹) अनुचरः ✢ पार्श्वगामी
	باب طای مهمله بالام	
قراول	اے نائیٹ واچ ✢ پکیٹ A night watch; Picket	سیناکھنڈہ ✢ چموپرتھک بھاگہ ✢ پوروگامی सेनाखण्डः ✢ चमूपृथ ग्भागः ✢ पुरोगामी
طلسم	اے ٹیلسمین A talisman.	ویچیتریم ✢ وچترتا ✢ اورشٹ مایا वैचित्र्यम् ✢ विचित्रत अदृष्टमाया
	باب طای مهمله بامیم	
شمار و شپلاق و شبله و سله	اے سلیپ A slap.	چپٹہ ✢ چپیٹہ चपटः ✢ चपेटः
شمار اورمق	ٹو گو اے سلیپ To give a slap.	کپولوپرچپیٹ گھاتنم कपोलोपरिचपेटघातनम्
شمار اورمق	ٹو باکس ونس ایر To box one's ear.	کرنوپرچپیٹ گھاتنم कर्णोपरिचपेटघातनम्
حرص	ایوریس Avarice.	اتکٹیچھا ✢ ممتا ✢ لوبھہ उत्कटेच्छा ✢ ममता ✢ लोभः
طبنجه	اے پسٹل A pistol.	کراگنی یَنترم कराग्नियन्त्रम्

عربی	فارسی	اردو
	باب طای مهمله با واو	
طَوْر عَدَا طَوْرَهُ ای حده ۱۲	طور	طَوْر لغت عربی در اردو فارسی مستعمل بمعنی حد ۱۲
بَبَّغَا	طوطی و طوطک	طُوطی لغت فارسی نوعی از پرنده ۱۲
طُوفان	طوفان	طُوفان لغت عربی بمعنی باران سخت و سیلاب سخت که همه چیز را غرق کند
بُهتان و بَهِیتَة و اِفتِراء و عَضِیهَة	دروغ بستن و دروغ	طوفان در اردو بمعنی تهمت ۱۲
غُلّ و جامِعَة و اَغلال و جوامع جمع	گردن بند	طَوق لغت عربی بمعنی قسمی از زیور که در گردن کنند ۱۲
اِصطَبل و مَعلَف و آرِیَّة	آخر و آخته خانه و آخرگاه و آخور	طَویله در اردو و فارسی بمعنی جای علف خوردن اسپان ۱۲
	باب طای مهمله با تحتانی	
مُهَیّا	آماده	طَیّار لغت عربی بمعنی پرنده در اردو و فارسی بمعنی آماده و مهیا مستعمل ۱۲
	باب ظای معجمه با الف	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب طای مهمله باواو	
حد و مقدار	باؤنڈس + لیمٹ Bounds; Limit.	سیما + اُپشلیم सीमा + उपशल्यम्
طوطی	اپیروکویٹ Paroquet.	شُکی + کیرستری + پکشی وشیشہ शुकी + कीरस्त्री + पक्षी विशेषः
طوفان	انُنڈیشن + ڈیلیوج Inundation; Deluge	سموَرتہ + نشٹ چیشٹکا + اَتیہ संवर्त्तः + नष्टचेष्टता अत्ययः
تہمت	کیلمنی + اِمپیوٹیشن + ایسپرشن Calumny; Imputation Aspersion.	دوشاروپنم + دوشاپتہ + کلنکہ दोषारोपणम् + दोषापत्तिः - कलंकः
بوغموق	اے کالر A collar.	کنٹھے لوہ بندہہ कण्ठे लोहबन्धः
آخور	اے اِسٹیبل A stable.	اشوشالا + واجِ شالا + اشو ودُوم اشوگوشٹہم अश्वशाला + वाजिशाला अश्ववडवम् + अश्वगोष्ठम्
	باب طای مهمله باتحتانی	
برابر قلمش نسنه و حاضر لنمش	ریڈی Ready.	اُدیتم + اُدگورنم उद्यतम् + उद्गूर्णम्
	باب ظای معجمه باالف	

اردو	فارسی	عربی
ظَالِم لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل کسے کہ بر کسی بیداد کند ۱۲	بیدادگر و ستمکار و ستمگار و ستم پرور و ستم گستر و ستم کیش و ستم اندیش	ظَالِم
	باب ظاء معجمہ با لام	
ظُلم لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	ستم	جَوْر و عَدْو و ضَیْم
ظلم کرنا	ستم و جفا کردن	جَوْر و عُدْوان و ضَیْم
	باب عین مہملہ با دال	
عَدَالَت لغت عربی در اردو بمعنی جائی کہ آنجا قضایا را فیصل کنند ۱۲	داوریگاه	مَحْکَمَة
	باب عین مہملہ با شین معجمہ	
عِشْق پیچہ گیاہی ست کہ بر درخت پیچد و گلش سرخ بود ۱۲	پوپیچہ و عشق پیچان بروزن دریچہ ۱۲	لَبْلاب و عَشَقَة و عَصَب و عَصَبَة
	باب عین مہملہ با طاء مہملہ	
عَطَّار لغت عربی بمعنے خوشبو فروش و در اردو و فارسی رد فروش را گویند ۱۲	پیلور	صَیْدَلانِیّ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ظالم	اڈٹائیرنٹ A tyrant.	اَنیایِ ورِتہ + انیائی + انیت کرتا अन्यायवृत्तः + अन्यायी अनीतिकर्त्ता
	باب ظا بالام	
ظلم	ٹیرینی + آپریشن Tyranny; Oppression	اَنیایہ + انیایہ + انیتہ अन्यायः + अन्याय्यः + अनीतिः
ظلم ایتمک	ٹوٹیرنائز + ٹوآپریس To tyrannize; To oppress	اَنیای کرنم + انیت کرنم अन्यायकरणम् + अनीतिकरणम्
	باب عین مہملہ با دال	
انصاف و عدالت	اوکورٹ آف جسٹس A court of justice	راجیہ نیتستھانم राज्यनीतिस्थानम्
	باب عین مہملہ با شین	
سرماشق	دہی آیوی The ivy.	اَرن کسم وَلی अरुणकुसुमवल्ली
	باب عین مہملہ با طا	
اسپیجار	اوپرفیومر + اوڈرگسٹ A perfumer; A druggist.	سگندھت تیلادوکریتا सुगंधिततैलादिविक्रेता

عربی	فارسی	اردو
عِطر	خوشبو	عِطر لغت عربی در اردو فارسی مستعمل ۱۲
مِعطَرَة	عطردان	عطردان
تَعَطُّر واستِعطَار	عطر مالیدن	عطر لگانا
	باب عین مہملہ با لام	
*	از بہر قوت یا ہم نماند و از بہر دوا نیافتن و از بہر علاج نیافتن	علاج کو ڈھونڈھی ملنا مراد از کمیابی چیز ۱۲
عِلاوَة	بر سری و سربار و تحلیت و سروارو سر وا و سرباری و بر سر	عِلاوہ بار قلیلی کہ بر سر بار کثیر گزارند ۱۲
	باب عین مہملہ با میم	
عَمَارِي	عماری و عمار	عَمَارِی لغت عربی نہ فارسی و اردو مستعمل ہاہودج ہودین کہ بر پشت فیل بندند ۱۲
عِمَامَة و عَمَائم و عِمَام جمع	عمامہ	عَمَامَہ لغت عربی انچہ بر سر پیچند ۱۲
قَضَاء و اِمضَاء و اِفنَاء	بسر بردن	عمر تیر کرنا بنہایت رسانیدن زندگی ۱۲

ترکے	انگریزے	سنسکرت
عطر وطیب	پرفیوم Perfume.	سُگندھ تیلم + سُربھی سنیہم सुगंधितैलम् + सुरभिस्नेहम्
عطر قویق قابے	اے پرفیوم باکس A perfume-box.	سُربھی سنیہا پاترم सुरभिस्नेहपात्रम्
عطر سوریک	ٹو اپلائی پرفیوم To apply perfume.	سُگندھ تیلمردنم सुगंधितैलमर्दनम्
	باب عین مہملہ بالام	
کمیاب اولق	ٹو بی ہارڈلی پروکیوریبل To be hardly procur-able.	اوشدھیرتھاپینویشت پراپتم औषध्यर्थाप्यन्वेषितमप्राप्तम्
زلبر و سربر	اے ویٹ پلیسڈ اوور انددر ٹو بیلنس اٹ A weight placed over another to balance it.	اُپری پراپتم (۹) उपरिप्राप्तम्
	باب عین مہملہ بامیم	
محفہ	دی لٹر ان وچ پیپل سٹ آن این ایلیفنٹ The litter in which people sit on an elephant.	دورداسنم + ہستی پلیانم द्विरदासनम् + हस्तिपल्याणम्
عمامہ وصارلق	اے ٹربن + اے ٹیارا A turban; A tiara.	شِروویشٹنم + اشنیش بھید शिरोवेष्टनम् + उष्णीषभेदः
عمر کچوریک	ٹو پاس دی لائف To pass the life.	کالکشیپ کرنم + آیُ پورن کرنم कालक्षेपकरणम् + आयुपूर्णकरणम्

(९) यद्वस्तु क्रीतंतत उपरियत्किंचि प्राप्तंतत्॥

اردو	فارسی	عربی
عُمر چُھپانا گم گفتن سالهای عمر را گویند ۱۲	سال وزدیدن	*
	باب عین مہملہ با ہا	
عَہد لغت عربی در اردو مستعمل بمعنی قرار و عہد کسی برامری بندند ۱۲	پیمان	عَہد واِلّ
عَہد کرنا برکاری قرار کردن و عہد بستن	عہد بستن و کردن	مُعاہدَۃ
عَہد نامہ لغت فارسی در اردو مستعمل کاغذ عہد و پیمان ۱۲	عہد نامہ	کِتابُ العَہدِ والمِیثاقِ
	باب عین مہملہ با نون	
عُنّاب لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ثمر درختی ست سرخ مانند کنار ۱۲	سنجد و عناب	عُنّاب
	باب عین مہملہ با واو	
عَوْرَت	شرمگاہ	عَوْرَۃ
عَوْرَت در اردو و فارسی بمعنی زن مستعمل ۱۲	زن	اِمْرَأۃ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
عمری یاشینہ گزلنک	ٹوکنسیل ونس ایج To conceal one's age.	آیُگُپت کرنم आयुगुप्तकरणम्
	باب عین مہملہ باہا	
عہد	ادپرامس A promise.	پرتِدنیا प्रतिज्ञा
عہد ایتمک	ٹوپرامس To promise.	پرتدنیاکرنم प्रतिज्ञाकरणम्
عہد نامہ	این اگریمنٹ ان رائٹنگ An agreement in writing.	پرتدنیاپترم प्रतिज्ञापत्रम्
	باب عین مہملہ بانون	
عناب	دہی جوجوب ٹری اینڈ فروٹ The jujube tree and fruit.	ودرہ + بدری پھلم / یون دیشودبھو بدرہ बदरः + बदरीफलम् + यवनदेशोद्भवबदरः
	باب عین مہملہ باواو	
اودیری	دہی پوڈینڈا آف مین آر ومن The pudenda of man or woman.	بھگم + یونہ भगम् + योनिः
قاری	اومن A woman.	ناری + ستری + ابلا + پرتیپ درشنی + واما नारी + स्त्री + अबला प्रतीपदर्शिनी + वामा

اردو	فارسی	عربی
	باب عین مہملہ با تحتانی	
عَیب جُو لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ عیوب مردم بیان کند ۱۲	عیب گو و بد گو	۵۱ لَمَّاز ولُمَزَۃ وعَیَّاب ومِزراء
عَیْنَک شیشہ کہ بر چشم برای تقویت بصر گزارند ۱۲	چشمک	مَنظَرَۃ
	باب غین معجمہ تا ہای ہندی	
غَٹ غَٹ حکایت آواز پیاپے فرو رفتن آب در گلو ۱۲	قورت قورت	جَرجَرَۃ
غَٹ پَٹ ہونا	درہم آمیختن مردم در جنگ	تَعَاکُر واعتِکَار
	باب غین معجمہ با راء مہملہ	
غَرغَرَہ گردانیدن آب در گلو ۱۲	غرغرہ	تَغَرغُر
غرغرہ	دوای غرغرہ	غَرُور
۵۲ غُرَّہ لغت عربی بمعنی شبی از ہر ماہ کہ دران ہلال طلوع کند ۱۲	غرہ	اِبنُ السَّرَاء

۵۱ عیب گو کسی را گویند که مردم را در روبرو عیب کند ۱۲

۵۲ در اردو و فارسی بمعنی روز اول از ماہ مستعمل ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب عین مہملہ با تحتانی	
عیبلیجی	سینسورس + کیویلر + کارپر Censorious, Caviller, Carper.	دوش درشٹا + دوش وکتا दोषद्रष्टा + दोषवक्ता
چتنک	اسپیکٹیکلس Spectacles.	کاچوپ نیترم + دوپ نیترم काचोपनेत्रम् + चोपने-त्रम्
	باب غین معجمہ با بای ہندی	
بودم بودم ایچین سسی	دی ساؤنڈ آف اے گلپ آف سوالوانگ اے ڈرافٹ The sound of a gulp or of swallowing a draught	جل شبد کنٹھ + گٹ گٹیت بھاشا जलशब्दकण्ठ + गुट-गुटेतिभाषा
بری بریلہ قارشمق	ٹو بی تھرون ان ڈس آرڈر آر کنفیوژن To be thrown in dis-order or confusion.	سم مشری بہاوہ + سینیور بہیوہ संमिश्रीभावः + सेनयोर-भयोः
	باب غین معجمہ با راء مہملہ	
مضمضہ	گارگلنگ Gargling.	گنڈوشہ + گنڈوشا गंडूषः + गण्डूषा
دوالی غرغرہ	اے گارگل (آف میڈیسن) A gargle (of medicine)	اوشدہ گنڈوشا औषधिगण्डूषा
غُرّہ	دی فرسٹ ڈے آف دی مون The first day of the moon.	پرتپت تتہہ + ماس پرتہم دوسہ प्रतिपत्तिथिः + मासप्र-थमदिवसः

اردو	فارسی	عربی
	باب غین معجمه با سین مهمله	
غُسلخانہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	غُسلخانہ	مَغسَل و مَطهَرة و مُغتَسَل
	باب غین با شین معجمه	
غَش آنا	غش کردن و بیهوش شدن و از خود رفتن	غَشْي و غَشَيان
غش کرنا بطلب	غش کردن	*
	باب غین با صاد مهمله	
غُصَہ لغت عربی بمعنے اندوه گلوگیر هندیان بمعنے خشم استعمال کنند ۱۲	خشم	غَيظ و غَضَب
غُصہ کرنا	خشم کردن	غَضَب
غُصہ کھانا	خشم فرو بردن و فرو خوردن	كَظم
غُصہ میں لانا	در خشم آوردن	اِغضاب و غَيظ و مُغايظة و تَغييظ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب غین معجمہ باسین مہملہ	
غسلخانہ	اے باتھ روم A bath room.	سنانستھانم * آپلاوگرہم स्नानस्थानम् आप्लावगृहम्
	باب غین باشین معجمہ	
غش ایلیک	ٹوفینٹ To faint.	مورچھت بہونم * مورچھا پراپتم मूर्छितभवनम्-मूर्छाप्राप्तम्
باش دونمک و باش جویرنمک	ٹوفینٹ * ٹوبیکم ان سینسیبل To faint; To become insensible.	مورچھاکرنم मूर्छाकरणम्
	باب غین باصاد مہملہ	
دارغین	اینگر Anger.	کوپہ * کرودہہ * امرشہ * روشہ * پرتگہہ कोपः * क्रोधः * अमर्षः * रोषः * प्रतिघः
دارغین ایتمک دارلمک	ٹوبی اینگری To be angry.	کرودہ کرنم * کپتم क्रोधकरणम्-कुपितम्
تحمل ایتمک	ٹوسپریس اینگر To suppress anger.	کوپ شانت کرنم कोपशांतिकरणम्
قیزدرمق	ٹوپرووک ٹواینگر To provoke to anger	کوپت کرنم कोपितकरणम्

اردو	فارسی	عربی
غُصّہ ہونا	بخشم آمدن و بغضب رفتن و بخشم رفتن	اِغْتِیاظ و تَغَیُّظ
	باب غین معجمہ بالام	
غُلَام لغت عربی بمعنے نوجوان و سادہ روی کار سیان [illegible] بمعنی بندہ [illegible]	بندہ	عَبْد
غُلام گردش ۱	غلام گردش	*
غُلَامی بمعنے طاعت و فرمان برداری ۱۲	بندگی	عُبُودِیَّة و عَبْدِیَّة و وعُبُودَة و رِقّ
غُلُو ۲	شور و غوغا	شَغَب و هَیْشَة و صِیاح و تَغَیُّظ و جَلَبَة
غُلَّہ	مہرۂ کمان و زالوک و گروہہ	بُنْدُقَة
غُلیل	کمان گروہہ و کمان مہرہ و کمان غلولہ و کلولہ کمان	جُلَاهِق و قَوْس البَنادِق
غُلیلہ	مہرۂ کمان و زالوک و گروہہ	بُنْدُقَة
	باب غین معجمہ باواو	

۱ لغت فارسی است و در اردو مستعمل [illegible] ۱۲

۲ [illegible] در اردو مستعمل است [illegible] اردو و فارسی بتخفیف [illegible] استعمال کنند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
خشم ایتمک	ٹو فلائی اِنٹو ریج To fly into rage.	کُپت بہونم कुपित भवनम्
	باب غین معجمہ بالام	
قول	اِسلیو A slave.	سیوکہ ٭ بہرتیہ ٭ داسہ ٭ انچرہ सेवकः ÷ भृत्यः ÷ दासः अनुचरः
÷	اِشیڈ فار سرونٹس ٹو سِٹ انڈر A shed for servants to sit under.	بہروبہلیای تنم बहिर्देहल्यायतनम्
قوللق	سلیوری Slavery.	سیوا ٭ بہرتیتا सेवा ÷ भृत्यता
شماطہ وجیغلیتے وقرقشہ وغوغا	کموشن ٭ ریبلین Commotion; Rebellion	جنتا شبد کرنم ٭ کولاہلم जनताशब्दकरणम् ÷ कोलाहलम्
چاغرش	اِاسمال بال ٭ پیلیٹ A small ball; Pellet	پاشان گٹکا पाषाणगुटिका
یوارلق	اِپیلیٹ بو A pellet bow.	کودنڈبہیدہ ٭ گٹکا گہاتارتہم कोदण्डभेदः ÷ गुटिका घातनार्थम्
کمان گروہہ	اِاسمال بال ٭ اِپیلیٹ A small ball, A pellet	پاشانادگٹکا पाषाणादिगुटिका
	باب غین معجمہ باواو	

اردو	فارسی	عربی
غور سے دیکھنا بتامل نگریستن بچیزے ۱۲	دین نازک ساختن	اِمعان و اِنعام
غُوطہ دینا	بآب فرو بردن	غَطس و غَتّ و غَطّ
غُوطہ مارنا فرو شدن بآب ۱۲	غوطہ زدن و خوردن	غَوص و غِیاصَۃ و غِیاص
غُوطہ خور بلہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	غوطہ زن و غوطہ ور	غَوّاص و غَطّاس
غَوغا لغت عربی بمعنے شور و فغان در اردو مستعمل ۱۲	شور	غَوغاء و ضَوضاۃ و جَلَبَۃ
غُول بواو مجہول ۱۲	گروہ	فَوج و جَوقَۃ و قلب
غُوک	غوک	طَبل
	باب فا با الف	
فاختہ	فاختہ	صُلصُل و فاخِتَۃ
فارَغخطی خطے کہ بعد از فراغ محاسبہ بدست آرند ۱۲	خط پاکی	بَرَاءَۃ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
امعانِ وقت ایتمک	تُوسی مائینوٹ لی To see minutely.	وچارنیاولوکنم विचारेणावलोकनम्
باترمق	ٹُوکاز ٹُو پلنج انڈر واٹر To cause to plunge under water.	نمجنداَنم निमज्जनदानम्
صویه طالمق	ٹُو پلنج + ٹُو ڈائیو To plunge; To dive.	نمجنگھاتنم निमज्जनघातनम्
طالقچ	اے ڈائیور A diver.	نمجن + نمجن کرتا निमज्जन् + निमज्जनकर्त्ता
غوغا	نائز + شاؤٹ Noise; Shout.	جنتادچیت کارہ + کولاہلم जनतादिचीत्कारः + कोलाहलम्
بولک	اے گینگ + اے سکواڈرن + ٹروپ A gang; A squadron Troop.	سموحہ + نوحہ + سندوحہ + ورجہ + ستومہ جنوراتہ समूहः + निवहः + संदोहः - व्रजः - स्तोमः - जनव्रातः
قمبره	اے ٹل A till.	مدراگھٹہ + روپک گھٹہ मुद्राघटः + रूपकघटः
	باب فابالف	
اوگیک قوشے	اے ڈو A dove.	کپوت بھیدہ + نبھہ سنگمہ कपोतभेदः + नभसंगमः
برات نامه سی	اے ڈیڈ آف ریلیز آر ڈسچارج A deed of release or discharge.	نردوش پٹولکا निर्दोषपट्टालिका

اردو	فارسی	ترکی
فال لغت عربی در اردو مستعمل ۱۲	شگون	فال
فال لینا شگون گرفتن از چیزے ۱۲	فال سوختن و زدن و گرفتن و کشودن و دیدن و جستن و بستن و برآوردن	تفأل و اقتبال و تفعیل و تفائل یقال تفال به ۱۲
۵۱ فالوده لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	فالوده و پالوده	۵۲ رِعدید و سرطراط و مزعزع و فالوذ و فالوذج
فالودے والا کسیکه فالوده پزد و فروشد ۱۲	پالوده فروش و پالوده بند و پالوده پز	طابخ الفالوذ و بائع الفالوذ
فالیز لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے خربوزه زار ۱۲	پالیز	خضریج و مبطخة
۵۳ فانوس لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	۵۴ چراغواره و چراغ پهریز	فانوس
۵۵ فانوس خیال	فانوس خیال و فانوس گردان	قال از اذ قصنا حول مصابح الجمال فنحن نقوش فانوس الخیال
	باب فا با تاء فوقانی	
فتوحی جامه ایست که بر سینه پوشند ۱۲	؟	صدیر و صدیریة و قلع محاورۂ حال
	باب فا با راء مهمله	

ترکے	انگریزے	سنسکرت
فال	ان اومن + آگری An omen; Augury.	شکنہ शकुनः
فال طوتمق	ٹوکنسلٹ دی اسٹارس To consult the stars.	شکنگرہنم शकुनग्रहणम्
فالوده	اےکائنڈ آف فلمری A kind of flummery	تندل ستولپسکابھیدہ तंदुलसत्त्वलप्सिकाभेदः
فالوده صایتجی	اےفالوده سیلر A "faloodah" seller.	تندل ستولپسکاکرتا तण्डुलसत्त्वलप्सिकाकर्ता
قاون و قارپوز بستانی	اےفیلڈ آف میلنس A field of melons.	شڈرکھاپھلکشیترم षड्रखाफलक्षेत्रम्
فنار	اےلینٹرن A lantern.	دیپانچل کٹے दीपाञ्चलकुटी
فنار	اےمیجک لینٹرن A magic lantern.	دیپانچل پتلکایتم दीपाञ्चलपुत्तलिकायन्त्रम्
	باب فا با تاء فوقانی	
تکلہ قفتان	اےکائنڈ آف جیکٹ وِداوٹ سلیوز A kind of jacket without sleeves.	کنچلکا + چوڈہ कञ्चुलिका + चोडः
	باب فا با راء مہملہ	

اردو	فارسی	عربی
فَرَاش لغت عربی در اردو مستعمل کسیکه فرش گسترد ۱۲	بساط افگن	فَرَّاش
فَرَّاشی پنکها نوعی از باد زن کلان ۱۲	خشت باد	خَیْش
فَرَاغَت بمعنے پرداخته شدن از شغل ۱۲	فراغت	فَرَاغَة یقال فرغ منه کمنع وسمع ونصر فروغا وفراغا ۱۲
فَرْد کاغذی که محرران بران حساب نویسند ۱۲	کاغذ دفتر و بازنامه	قَائِمَة وبَارْنَامَج
فَرْمَائِش لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	فرمائش	اِقْتِرَاح یقال اقترح علیه ۱۲
فُرُوعِی باجی که وراء باج مقرری گیرند ۱۲	هوائی	*
فَرْیَادْرَس لغت فارسی کسیکه بفریاد کسی رسد ۱۲	دادرس	مُغِیْث وصَارِخ ومُصْرِخ وصَرِیْخ
فَرْیَادِی لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکه داد خواهد ۱۲	فریادی و فریادخواه و دادخواه و فریاد خوان	مُسْتَصْرِخ و مُسْتَغِیْث ومُسْتَضِیْف وصَارِخ وصَرِیْخ
فَرِیْب لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے دغا ۱۲	فریب	خَدِیْعَة وبکسر نیز آمده ۱۲
فریب دینا بکسر اول دغا دادن ۱۲	فریب دادن و آب راندن و عشوه دادن	خَدْع وخَتْل وخَتَلَان وغَرّ وغُرُور وخَتْر

ترکی	انگریزی	سنسکرت
فراشش	اے سروِنٹ ہُو اِسپریڈس کارپِٹس A servant who spreads carpets &c	مارجنکرتا + گرہادنیام मार्जनकर्त्ता + गृहादी-नाम्
بیوک یلپزہ	اے ہینگنگ پنکھا A hanging "punkha"	کوشٹھوبجنم + برہدوجنم कोष्ठव्यजनम् + बृहद्-व्यजनम्
بوشالق	لیشر Leisure.	کاری نرمکتا कार्यनिर्मुक्तता
فردوبریان کاغذ	اے لسٹ + اے رول A list; A roll.	پرشادی ناماَنکت پترم पुरुषादिनामाङ्कितपत्रम्
زورلن آلق و زورلن اسمک	ان آرڈر (فار گڈس) An order (for goods &c)	اُتجنم उत्तेजनम्
ارتق باج	اینی تھنگ اگزیکٹیڈ اوور اینڈ ابوو دی فکسڈ ٹیکس Anything exacted over and above the fixed tax.	انیای شلکم अन्यायशुल्कम्
یاردم ایدیجی	اے ریڈریسر آف گریونسیز A redresser of grievan-ces.	نیایادہیشہ + نیت کرتا न्यायाधीशः + नीतिकर्त्ता
یاروم استجی	اے کمپلیننٹ A complainant.	نیایچچھ + نیایگراہی न्यायेच्छुः + न्यायग्राही
چاپلوس الدانسی	ڈیسیٹ + فراڈ Deceit; Fraud.	کپٹہ + ویاجہ + چہدم + کیتوم कपटः + व्याजः + छद्म कैतवम्
الداتمق	ٹو ڈیسیو To deceive.	دمبھہ دانم + کسرتی دانم दंभदानम् + कुसृतिदानम्

اردو	فارسی	عربی
فَریبیا کسیکہ مردم را فریب دہد ۱۲	دغاباز	خَادِع وخَدّاع وغَرّار و خَتّال وخَتّار وغَدّار وخَاتِر وخَتُور وخِتّیر
	باب فا با صاد مہملہ	
فَصّاد لغت عربی در اردو مستعمل کسیکہ رگ زند ۱۲	رگ زن و رگ شناس	فَصّاد
	باب فا با واو	
فَوّارہ [۲]	فَوّارہ بالفظ جستن و زدن و کشادن مستعمل ۱۲	مَنبَع
فَوجدار [۳] لغت فارسی در اردو مستعمل حاکم بیرون شہر و کوتوال حاکم اندرون شہر ۱۲	فوجدار	*
	باب فا با یاء تحتانی	
فیل پاؤں مرض معروف ۱۲	پیلپا و پاغُنہ	دَاءُ الفِیلِ
فیل مُرغ پرندہ ہیست مشابہ بطاوس ۱۲	ماکیان بوقلمون ماده ۱۲ و خروس بوقلمون نر ۱۲	*
	باب قاف با الف	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
الدایجی	اے ڈسیور A deceiver.	کپٹی + دامبھکہ + چھلی कपटी+ दांभिकः+छली
	باب فا با صاد مہملہ	
فصد ایدیجی قان آلیجی	اے سرجن + فلیباٹمسٹ A surgeon; Phlebotomist.	شرامو کشنکرتا + ناڑی ودارکہ शिरामोक्षणकर्त्ता+ नाडीविदारकः
	باب فا با واو	
فوّان	اے فاؤنٹن + اے اسپرنگ A fountain; A spring	جلواہہ + جلوردھوگمن یسترم जलवाहः+ जलोर्ध्वगमनयन्त्रम्
ضابط ضبطیہ شہری	ان آفیسر آف دھی پولیس ان اے ڈسٹرکٹ An officer of the police in a district.	سیناپتہ + نگررکشکہ सेनापतिः+ नगररक्षकः
	باب فا با یای تحتانی	
داء الفیل	ایلیفنٹیاسس Elephantiasis.	ستھول پدروگہ स्थूलपदरोगः
بوقلمون	اے ٹرکی A turkey.	میورسدرش پکشی بھیدہ मयूरसदृशपक्षिभेदः
	باب قاف با الف	

اردو	فارسی	عربی
قَابُو لغت ترکی در اردو مستعمل ۱۲	زور و قدرت	قُدْرَة و مَقْدِرَة و اِقْتِدَار و قُدُورَة
قَابُوچی لغت ترکی در اردو مستعمل ۱۲	خودغرض	*
قَاز لغت ترکی پرنده ایست معروف ۱۲	قاز	قَلُوی[۱]
قَافِلَه لغت عربی بمعنے جماعت مردم که باہم سفر کنند ۱۲	کاروان	قَیْرَوَان و سَیَّارَة معرب کاروان قافلہ کلان ۱۲
قَاق لغت فارسی در فارسی و اردو مجازاً بمعنے لاغر مستعمل ۱۲	قاق و لاغر و نزار	قَضِیف و مَنْخُوف و ناحِل[۱] و نَحِیف و نَحِیل
قَالِیچه مصغر قال نوعی از گستردنی ست پشمین ۱۲	زیلوچه و قالی	زِلِّیَّة و زَلَالِیّ جمع
قَایزه کرنا دہانه در دہان اسپ کرده تسمہای لجام را در پایه ادم بستن ۱۲	قیزه کردن	*
	باب قاف با باء موحده	
قَبَا[۲] لغت عربی بمعنے جامه پشواز ۱۲	قباچه و قباچای	قَبَاء و اَقْبِیَة جمع
قَبَاہَا یعنے قبا را پوشیدن ۱۲	قبا در بر کردن و کشیدن	تَقَبِّی

[۱] ناحل و نحیل کسی که از بیماری لاغر شده باشد ۱۲

[۲] اردو و فارسی عربی و عجمی ... یعنی صندوق ... است ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
فرصت وقابو	پاوَر Power.	بلم + دروِنم + پراکرمہ + ستہام बलम् + द्रविणम् + पराक्रमः + स्थाम
کندو مطلبکو میہ	ڈسپاٹک + ٹیرینکل Despotic; Tyrannical	سوارتھ پرایَنہ + سوارتھ لپسہ स्वार्थपरायणः + स्वार्थलिप्सुः
قاز	اے گوس A goose	کاج پکشی + پکشی وشیشہ काजपक्षी + पक्षीविशेषः
کاروان	اے کیرَوَن A caravan.	پتھک سمدایہ + پتھکورجہ पथिकसमुदायः + पथिकव्रजः
ارق و انجہ	ڈرائی + تھن + لین Dry; Thin; Lean	کرشرُپشہ + ششکہ कृशरूपः + शुष्कः
قالیجہ	اے اسمال کارپیٹ A small carpet.	اورناسن وچترم + لگھو ऊर्णासनविचित्रम् + लघु
اویان اورمق	ٹوٹائی اپ اے ہارسیز ہیڈ بائی پاسنگ دی برائڈل ٹو ہز ٹیل To tie up a horse's head by passing the bridle to his tail.	اشو استھری کرنم + لانگولی کھلین بندھنم अश्वस्थिरीकरणम् + लाङ्गूलखलीनबंधनम्
	باب قاف با بائے موحدہ	
قباقفتان	اے کائنڈ آف لانگ گاؤن A kind of long gown.	پورن چوڈہ + پردھان بھیدہ पूर्णचोडः + परिधानभेदः
قفتان گیمک	ٹو ویر اے قبا To wear a "Kabá".	کنچک دھارنم कंचुकधारणम्

اردو	فارسی	ترکی
قُبرستان جائی که مردم را دفن کنند ۱۲	قبرستان وگورخانه وکوچه خموشان	جبّان ومَقبُرة ومَقبُر و ومَدفن وجبّانة ومَقابِر
قُبضه لغت عربی دستهٔ چیزی در اردو وفارسی مستعمل ۱۲	قبضه ودسته	مَقبِض بروزن منزل ومقعد ومنبر ۱۲
قَبُولی لغت فارسی در اردو مستعمل نوعی از طعام که از برنج نخود پزند ۱۲	قبولی	*
	باب قاف با حاء مهمله	
قَحط زده لغت فارسی در اردو مستعمل کسے که بجرص تمام بخورد وهیچ نگذارد ۱۲	قحط کشیده	قحطیّ
	باب قاف با دال مهمله	
قُدرت یانا بمعنے توانائی وزور یافتن بر کسے ۱۲	زور یافتن	قُدرة واقتدار
قَدغَن لغت ترکی بمعنے اهتمام پادشاهان ودر فارسی هندی بمعنی تاکید مستعمل ۱۲	قدغن	تاکید
	باب قاف با راء مهمله	
قَرابین نوعی از تفنگ کوچک که سواران گلولها پر کرده سر میکنند ۱۲	قرابین	*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
مقبرہ	اے سیمیٹری A cemetery.	شوگرت بھومہ + شوستھانم शवगर्तभूमिः + शवस्थानम्
قبضہ	اے ہینڈل + اے گرائپ A handle; A gripe.	تسرہ + کہڈگادینام مشٹہہ त्सरुः + खड्गादीनांमुष्टिः
ہندوستانی برطعامِ نخود و برنجدن یاپرلر	اے کائنڈ آف فوڈ رائس اینڈ پلس بائلڈ ٹگیدر A kind of food, rice and pulse boiled together	کرشرا + کرسرا कृशरा + कृसरा
	باب قاف با حاء مہملہ	
ایخان	فیمن اسٹرکن Famine stricken.	ادمرہ + گھسمرہ + بھکشکہ + مہرگھہ کھیدتہ अद्मरः + घस्मरः + भक्षकः महर्घखेदितः
	باب قاف با دال مہملہ	
قوت بولق	ٹوگین پاور To gain power.	پراکرم پراپنم + بل سمپادنم पराक्रमप्रापणम् + बलसंपादनम्
تاکید ویراق	انجنکشن Injunction.	شاسنا دنیا + شیگہر کرنارتہم + شیگہرتا शासनाज्ञा + शीघ्रकरणार्थम् + शीघ्रता
	باب قاف با راء مہملہ	
قرابین	اے کاربین A carbine.	اگن استر بھیدہ अग्न्यस्त्रभेदः

عربی	فارسی	اردو
*	قُرُق در فارسی بفتح . دوم بمعنے باز داشت ۱۲	قُرْق بضم اول و دوم لغت ترکی در اردو بسکون دوم مستعمل ۱۲
*	قرمزی و قرمز	قِرِمزی لغت ترکی در اردو و فارسی بمعنی رنگ سرخ مایل بکبودی مستعمل ۱۲
	باب قاف با سین مهمله	
مُشَقِّص و قَصَّاب	گاو و گوسفند کُش	قَسَائی کسیکہ گوشت فروشد ۱۲
*	قصاب شِکَن	۵۱ قَسِیَا داو
مُنَاشَدَة و نِشَاد و اِحلَاف و تَحلِیف	سوگند دادن و قسم دادن	۵۲ قَسَم دِلَانَا کرنے القسم فرمودن ۱۲
حَلف و اِقسَام و مَحلُوف	قسم خوردن	قَسَم کھانا
اِستِحلَاف	قسم خواستن از کسے	قَسَم لینا
	باب قاف با طاء مهمله	
قِطَار	قِطَار	۵۳ قِطَار بکسر اول لغت عربی بمعنے قریب یکدیگر شدن شتران بنسق ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قرق وضبط	کانفسکیشن Confiscation.	سروسوہرنم सर्वस्वहरणम्
قرمزی	کرمزن کلرڈ Crimson coloured.	رکت رنگم + لوہت ورنم रक्तरङ्गम् + लोहितवर्णम्
	باب قاف باسین مہملہ	
قصّاب	اے بچر A butcher.	اجادہنسکہ + پشگہنہ अजादिहिंसकः + पशुघ्नः
قصاب شکن	اے ٹرک ان ریسلنگ A trick in wrestling	ملّیدھ کلا मल्लयुद्धकला
یمین ویریک	ٹو ایڈمینسٹر این اوتھ To administer an oath.	شپتھدانم + شپندانم शपथदानम् + शपनदानम्
یمین ایتمک	ٹو ٹیک این اوتھ To take an oath..	شپتھکرنم शपथकरणम्
یمین الق	ٹو گو این اوتھ To give an oath.	شپتھگرہنم शपथग्रहणम्
	باب قاف باطاء مہملہ	
صرہ وقطار	اے لائین (آف کیملس) A line (of camels &c)	آلہ + آولہ + پنکتہ + شرینی आलिः + आवलिः + प-ङ्क्तिः + श्रेणी

(३) शपनम् * शपथः

(४) शपथस्याकरणम् * शपनमोचनम्

(3) An oath.

(4) To violate an oath.

اردو	فارسی	عربی
قطزن لغت فارسی در اردو مستعمل چیزیکہ بران سر قلم زنند ۱۲	قطزن	مِقَطّ
قطعہ بند لغت فارسی در اردو مستعمل بیتے کہ معانی آن بی بیت متصل آن تمام نشود ۱۲	قطعہ بند	مُضَمَّن
قط لگانا بریدن سر قلم را تا روان شود ۱۲	قطزدن و کردن	قَطّ
	باب قاف بافا	
قُفل لغت عربی در اردو مستعمل آلہ ایست کہ بآن در یا خزانہ بند کنند ۱۲	بند	مِغلَاق و مِزلَاج بکلید کشاده میشود ۱۲ — بدست کشاده می شود ۱۲
قُفل بند ہونا	بستہ شدن قفل	اِقتِفَال و اِنقِفَال
قُفل لگانا	قفل زدن و بستن و نہادن و کردن و افگندن و انداختن	اِقفَال
قُفل کھولنا قفل را کشادن ۱۲	واکردن و کشادن	فَتح
	باب قاف بالام	
قَلعِیگر لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ بر ظروف مسینہ قلعی کند ۱۲	قلعیگر	*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قطسزن	اپن اَرپیگ آن وچ پینز آر کٹ A pin or peg on which pens are cut.	لیکھنی ورکنادھارم लेखनीव्रुक्णाधारम्
قطعه بند	اے کائنڈ آف ورس اِن وچ دی مِیننگ آف دی فرسٹ ورس آف ایچ اسٹینزا از کمپلیٹیڈ اِن دی لاسٹ A kind of verse in which the meaning of the first verse of each stanza is completed in the last.	وِشیشکادِہ + چھند بدّھہ विशेषकादिः + छन्दबद्धः
قطاورمق	ٹو مینڈ اے پین بائی کٹنگ اِٹس پائنٹ To mend a pen by cutting it's point.	شستریں لیکھنی ترکرنم शस्त्रेण लेखनीतिर्यक्करणम्
	باب قاف با نا	
کلید	اے لاک A lock.	تالکم तालकम्
کلید بند اولمق	شٹنگ اَپ آف اے لاک Shutting up of a lock.	تالک بدّھ بھونم तालकबद्धभवनम्
کلید اورمق	ٹو لاک اَپ To lock up.	تالک دانم ۔ تالک گھاتنم तालकदानम् + तालकघातनम्
کلید آچمق	ٹو اوپن اے لاک To open a lock	تالک موچنم तालकमोचनम्
	باب قاف بالام	
قلعی یا پان کمسنه	اے ٹینر آف پاٹس A tinner of pots	بنگامبُ داتا + جاتِ بھیدہ बंगाम्बुदाता + जातिभेदः

اردو	فارسی	عربی
قَلَم لغت عربی در اردو مستعمل چیزیکہ بآن نویسند ۱۲	خامہ	قَلَم ویَرَاع ومِزْبَر ویَرَاعَة وقلم بَرِیٌّ ومَبرِیٌّ[۱]
قَلَم بمعنے شاخیکہ در زمین نشانند ۱۲	شاخچہ وقلمچہ	*
قَلَم بَنْد کَرْنَا بمعنے نوشتن ۱۲	قلم بند کردن	رَقَم وتَحْرِیر
قَلَم پَاک جامہ پارہ کہ قلم را بآن پاک کنند ۱۲	قلم پاک کن	وَقِیْعَة
قَلَمتَرَاش لغت فارسی در اردو مستعمل نوعی از کارد دستہ دار کوتاہ	قلمتراش	سِکِّین
قَلَمْدَان لغت فارسی در اردو مستعمل ظرف قلم وآلات کتابت ۱۲	قلمدان	مِقْلَمَة
قَلَیہ[۲] بمعنے گوشت پختہ ۱۲	قَلَیہ	قَلِیَّة وقَلَایَا جمع
	باب قاف با میم	
قَمچی لغت ترکی در اردو مستعمل بمعنے تازیانہ ۱۲	تازیانہ	سَوط
قُمْرِی لغت عربی در اردو وفارسی مستعمل مرغی ست طوق دار از جنس کبوتر ۱۲	قمری	قُمْرِی قَمَارِی جمع

ف ۱ قلم تراشیده ۱۲

ف ۲ مطلق بکسر لام و تحتانی مشدد لغت عربی است فارسیان بزبان بفتح قاف و سکون لام و فتح تحتانی بتخفیف استعمال کنند ۱۲

ترکے	انگریزیے	سنسکرت
قلم	اےپن + اےریڈ A pen; A reed.	لیکھنی लेखनी
قلم	کٹنگس آف ٹریز فار پلینٹنگ + اےسلپ Cuttings of trees for planting; A slip.	مہی رُہ شاکھا महीरुह शाखा
یازمق	ٹوٹیک ڈاؤن + ٹورائیٹ To take down; To write.	لیکھنی ستھر کرنم लेखनी स्थिरकरणम्
قلم پاک کن اوربا سے	اےپیس آف کلاتھ فار وائپنگ اےپن وِدتھ A piece of cloth for wiping a pen with.	لیکھنیرتھا شکم + شُدھ کرنارتھم लेखन्यर्थांशुकम् + शुद्ध करणार्थम्
بچاق وقلمتراش	اےپن نائف A pen-knife.	انڈیتھہ + لیکھنی شسترم + چھرکابھید इंडीथः + लेखनी शस्त्रम् छुरिकाभेदः
قلمدان	اےپن کیس A pen case.	لیکھنی پیٹہ लेखनीपेटः
قلیہ	نیم آف اےڈش آف بائلڈ فلیش Name of a dish of boiled flesh &c.	پکو ماسدرویہوتہ पक्वमांसद्रवीभूतः
	باب قاف با میم	
قمچی	اےہارس وہپ A horse whip.	توترم + وینکم + پراجنم + کشا तोत्रम् + वेणुकम् + प्राजनम् + कशा
قمری	اےرنگ ڈو A ring dove.	پکشی وشیشہ + قمریتی بہاشا पक्षीविशेषः + कुमरीति भाषा

اردو	فارسی	عربی
	باب قاف با نون	
قَنْد لغت عربی در اردو مستعمل شیرهٔ نیشکر که آنرا پالوده بندند۱۲	تبرزد [1]	قَنْد و قَنْدَة و قَنْدِید معرب کند۱۲
قِنْدِیل لغت عربی در اردو فارسی مستعمل نوعی از چراغدان که چراغ بر گرده [illegible]	چراغوان	قِنْدِیل و قَنَادِیل جمع
	باب قاف با واو	
قَوَّال بمعنی خوشگو و بسیار گو۔ در اردو فارسی بمعنی سرودگو مستعمل۱۲	خُنیاگر و سرودخوان	مُغَنِّي و مُطْرِب و شَادِي و مُخَنِّكِر
قُورمَه لغت ترکی در اردو مستعمل بمعنی گوشت بریان۱۲ [2]	قورمه	لَحْم شَوِيّ
قَوِیّ لغت عربی بمعنی زورآور در اردو مستعمل۱۲	تنومند و تن آور	قَوِيّ
	باب قاف بایای تحتانی	
قَے لغت عربی در اردو مستعمل چیزیکه از راه دهن برآید۱۲	اُشکوفه و اُکاک و قی و شکوفه	قَلْس [3] و قَيْء
قیامت لغت عربی در اردو فارسی مستعمل بمعنی روز موعود۱۲	رستخیز و رُستاخیز	قِيَامَة

[1] قند و قنده [illegible] کرده بمعنی قند [illegible] و قندید گویند۱۲

[2] یکی از انواع [illegible] و در اردو مستعمل۱۲

[3] چیزیکه از راه دهن بیرون آید [illegible] و آنچه از دهن برآید [illegible] باز عود کند [illegible] گویند۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب قاف بانون	
قند وشکر	شوگر کینڈی Sugar candy.	ستابهیدہ सिताभेदः
قندیل وفنار	اے لینٹرن A lantern.	آکاشدیپہ आकाशदीपः
	باب قاف باواو	
ترکی ایدن کسنہ	اے میوزیشین A musician.	ماہشہ + ماہشیہ + ویدیہکہ माहिषः+ माहिष्यः+वैदेहकः
قورمہ وقاورمہ	اے سیوری اسٹو A savoury stew.	بھرجت ماںسہ + گھرتین پرچرہ भर्जितमांसः+ घृतनप्रचुरः
قوتلو	اسٹرانگ + سالڈ + ویگرس Strong; Solid; Vigorous.	بلوان + پراکرمی बलवान्+ पराक्रमी
	باب قاف بایای تحتانی	
قوصمہ	وامیٹنگ Vomiting.	وانتہ + ومنم वान्तिः+ वमनम्
قیامت	دہی جینرل ریسرکشن The general resurrection.	پرلیہ + سمورتہ + کشیہ + کلپانتہ प्रलयः+ संवर्तः+ क्षयः कल्पांतः

عربی	فارسی	اردو
اِقَامُ القِیمَۃِ	قیامت کردن و فگندن و آوردن	قِیَامَت کَرنَا کار عجیب و فتنہ برپا کردن ۱۲
قِیَامُ القِیَامَۃِ کلام متأخرین عرب ۱۲	قیامت افتادن و برخاستن و برسر چیزی رفتن	قیامت ہونا بلای عظیم و امر غریب بوجود آمدن ۱۲
اَسر	بَند	قید
اَسِیر	بندی و گرفتار	قیدی بیای معروف ۱۲
قُمع	قیف و تُنگاب	قیف ف ۱ لغت ترکی در اردو مستعمل ۱۲
قیق ف ۲	قیق بالکسر ۱۲	قیق بمعنے آواز بلند لغت عربی ست ۱۲
تقیّأ و قذف و قیٔ و استقاء	شکوفہ کردن و شکوفہ کردن	قے کرنا اندا ختن طعام و شراب از راہ دہن ۱۲
ثَمِین	گران بہا و بیش بہا و بی بہا و بے قیمت	قیمتی چیز گران بہا لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
اَللَّحْمُ المُخَردَلُ قیمہ بسیار خرد و باریک ۱۲	قیمہ و قیمہ سرموری قیمہ بسیار خرد و باریک ۱۲	قیمہ ف ۳ لغت عجمی در اردو مستعمل ۱۲
خَردَلَۃ یقال خردلت اللحم ۱۲	قیمہ کردن و کشیدن	قیمہ کرنا ریزہ ریزہ کردن گوشت ۱۲

ف ۱ بمعنی نرمی است بود و کلہ بمعنی ... کلاہ ... زنده ۱۲

ف ۲ در عربی بالفتح آواز کردن ماکیان و قیق خواندن خروس را برای ماکیان ۱۲

ف ۳ گوشت سر ریزہ ریزہ کردن ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اغوا ایتمک فستنه قالدرمق	ٹوڈو اینی تھنگ ونڈرفل To do anything wonderful.	پرلیکرنم + کشٹادکرنم प्रलयकरणम् + कष्टादिकरणम्
امور عجیبه احداث اولمق	ہیپننگ آف اینی تھنگ ونڈرفل Happening of anything wonderful.	پرلی بھونم + کشٹادبھونم प्रलयभवनम् + कष्टादिभवनम्
قید وحبس	امپریزنمینٹ Imprisonment.	بندھنم + شرنکھلادنا बंधनम् + शृङ्खलादिना
طوتاق	اے پریزنر A prisoner.	شرنکھلا دھاری + بدھہ शृङ्खलाधारी + बद्धः
قیف	اے فنل A funnel.	مکھنالکا + شنڈکا (۹) मुखनालिका + शुण्डिका
طارق سسی	لاؤڈ نائز Loud noise.	چیتکار + ہستیادینام चीत्कारः + हस्त्यादीनाम्
قوصمق	ٹو وامٹ To vomit	وانت کرنم + ومنکرنم वान्तिकरणम् + वमनकरणम्
بهالی	کاسٹلی + ویلیوایبل Costly; Valuable.	مہارگھہ + مہارہہ महार्घः + महार्हः
قیمه	منسڈ میٹ Minced meat.	مانس کھنڈ کانِ मांसखण्डकानि
قیمه ایتمک	ٹومنس میٹ To mince meat.	مانس لوکرنم मांसलवकरणम्

اردو	فارسی	عربی
قَینچی لغت ترکی در اردو مستعمل آلہ ایست کہ بآن کاغذ وجامہ را ببرند ۱۲	دوکارد	مِقراض
	باب کاف تازی با الف	
کابُک لغت فارسی در اردو مستعمل خانۂ کہ از چوب کبوتران سازند ۱۲	کابُک و برج کبوتر و برج کبوتر خانہ	شَرِیجَۃ وجَدِیلَۃ
کاتنا پنبہ رشتن ۱۲	رُشتن و رستن و ریسیدن	غَزل واعتِزال
کاٹنا	گزیدن	کَدم وعَضّ ونہش ولسع ونکزۃ
کاٹنا	بُریدن	حَزّ وقَطع وجَدع [illegible] [illegible]
کاٹھ	چوب	خَشَب
کاٹھ چوبیکہ در پای مجرمان اندازند ۱۲	کُلُندر و کلندرُ و کُندہ و کُندۂ پا کاد رۂ متاخرین ۱۲	مِقطَرَۃ وقَلق
کاٹھی بمعنے خانۂ شمشیر ۱۲	نِیام و میان	قِراب وجَفن وغِمد
کاٹھی بمعنے بدن انسان ۱۲	اَندام	جُثَّۃ

ف کدم گزیدن ... اللدغ گزیدن سگ و مردم ... نہش نیش گزیدن مار ... گزیدن مورچہ ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
مقراض	سِسَرز Scissors.	کرتّنی + کرتّرکا + کرتّری कर्त्तनी ÷ कर्त्तरिका- कर्त्तरी
	باب کاف تازی با الف	
قفص	اے بیمبوورک فار پیجنس ٹو پرچ اپان A bamboowork for pigeons to perch upon.	کپوتگرہم + کشویڑادِ نرمِتم + وِٹنکم कपोतगृहम् ÷ क्ष्वेडादि निर्मितम् ÷ विटंकम्
اگرمک	ٹو اسپن To spin.	سوتّرادِ کرتّنم सूत्रादिकर्त्तनम्
ایصرمق	ٹو بائیٹ To bite.	دَشَنم दंशनम्
کسمک	ٹوکٹ To cut	کرتّنم + وِرکن کرنم कर्त्तनम् ÷ वृक्णकरण म्
کلیجہ وتختہ	وُڈ Wood.	کاشٹھم + دارُہ काष्ठम् ÷ दारुः
کندہ	اِسٹاکس Stocks.	کاشٹھ رندھرِتہ + بندھنارتھہ چوریادِنام काष्ठरन्ध्रितः ÷ बंधना र्थचौर्यादीनाम्
قلین	اِسکیبرڈ A scabbard.	کھڈگکوشہ खड्गकोशः
جثہ وکودہ	کانسٹیٹیوشن Constitution.	وِرڈھہ دیہکم + دیہ درڈھتا दृढदैहिकम् ÷ देहदृढ ता

اردو	فارسے	عربے
کَاجَلْ دودہ کہ چراغی کہ بچشم کشند ۱۲	دوده	*
کَارْخَانَہ لغت فارسی در اردو مستعمل جائی کہ کار را سرانجام دہند ۱۲	کارگاه	*
کَارِیگَرْ لغت فارسی بمعنے پیشہ در مانند آہنگر وغیرہ ۱۲	اُستاد و کارگر	صَانِع واِسْکَاف[له]
کَاسْنِی لغت فارسی در اردو مستعمل گیاہ دوا سے ۱۲	کاسنی	هِنْدَاب وهِنْدَبَاء
کَاغَذْ لغت عربے در اردو فارسی مستعمل ۱۲	کاغذ	قِرْطَاس و بَیَاض و کاغذ [illegible] ۱۲
کاغذی کسیکہ کاغذ سازد و فروشد ۱۲	کاغذگر و کاغذفروش	وَرَّاق
کاغذی	یعنے چیزیکہ پوستش مانند کاغذ باریک بود چون بادام کاغذی و جوز کاغذی و لیمو کاغذے	*
کَال گرانی غلہ بسبب خشک سالی ۱۲	خشک سالی	قَحْط وجَدْب ومَحْل وکَحْل
کَالَا چیز سیاہ ۱۲	سیاه	اَسْوَد واَسْحَم واَسْوَد حَالِكٌ یعنی بسیار سیاہ ۱۲
کالادانہ	تخم نیل	حَبُّ النِّیلِ

[له] فی الاساس ... ومن الاساس کونه ... کل صانع ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
الیس	لیمپ بلیک وِتھ وِچ آئی لِڈس آر پینٹیڈ Lamp black (with which eye lids are painted)	کجلم + کجولم + انجنم कज्जलम् + कज्वलम् अंजनम्
کارخانه	اے فیکٹری A factory.	کاریگرہم कार्यगृहम्
صنعتجی و یاپیجی	ان ارٹیزن An artisan.	کارہ + شلپکار + شلپکرما कारुः + शिल्पकारः - शिल्पकर्मा
کونیک وصلته و آجی ہاروں قره قواق	انڈائیو Endive.	نیل پشپی + کاسنیت بہاشا नीलपुष्पी + कासनी - तिभाषा
کاغذ	پیپر Paper.	لیکھنارتھ پترم लेखनार्थपत्रम्
کاغذ یاپان صاتان کمسنه	اے اسٹیشنر A stationer.	پترکرما + کاغذیت بہاشا पत्रकर्मा + कागजीति भाषा
قابی نازک اولان بادم	تھن لائک دی پیپر Thin like the paper.	سولپتوگواتا مادہ स्वल्पत्वग्वातामादिः
قتیلق	فیمن + ڈارتھ Famine; Dearth.	مہرگہتا + دربہکشم + دوکالہ महर्घता + दुर्भिक्षम् + दुष्कालः
قره	بلیک Black.	کجلابہہ + استہ + میچکہ कज्जलाभः + असितः - मेचकः
نیل تخومی	نیم آف اے پرگیٹو سیڈ Name of a pur-gative seed.	نیلنی بیجم + تتہا بیجم + نیل بیجم नीलिनीबीजम् + तुत्थाबीजम् + नीलबीजम्

اردو	فارسی	عربی
کالا کوا نوعی از زاغ بسیار سیاہ رنگ ۱۲	کلاغ	غُدَاف و حاتِم وابو جادن کنیته
کال پڑنا	قحط افتادن	اِجدَاب و اِقحَاط
کالکھ	سیاہی	سَوَاد و سُخمَه و سُخم و سُخام
کالی بیای معروف بمعنی سیاہ مؤنث کالا ۱۲	سیہ فام و سیہ چردہ برای مرد و زن ہر دو ۱۲	سَودَاء و سَحمَاء زن سیاہ ۱۲
کالی زیری	قسمی از زیرۂ سیاہ	کَرَوِیَاء
کام	کار	شُغل
کام چلانا	کار روائی کردن	تَمشِیَة یقال مَشَّیتُ الامر ۱۲
کام کا آدمی شخصے کہ بکار آید ۱۲	مرد کار آمد	*
کان عضو شنیدن ۱۲	گوش	اُذُن و سَمع و سَامِعَة و مِسمَع و صِنَارَة
کانا	یک چشم	اَعْوَر

له بمعنی قوت شنیدن آمده ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قره قارغه	اوبلیک کرو A black crow.	شیام وایسہ + اسِت موکلِہ श्यामवायसः + असित-मौकुलिः
قیلق اولمق	دہی کمنگ آن آف اوفیمن The coming on of a famine.	دُشکال پتنم दुष्कालपतनम्
قره لق	فریکل + مارک + اسٹین + اسپاٹ Freckle; Mark; Stain; Spot.	میچکتا + کلشتوم मेचकता + कलुषत्वम्
قره شنه	ڈارک کمپلیکشنڈ (فیمیل) Dark complexioned (female).	اسیتاستری + شیام ورناستری असितास्त्री + श्यामवर्णास्त्री
کمون حبشی	سریٹولا انتھیلمنٹیکا Serratula anthelmintica.	کرشن جیرکہ कृष्णजीरकः
ایش	ورک + بزنیس Work; Business.	کاریہ + کرم कार्यः + कर्म
ایشلمک	ٹو کیری آن ورک To carry on work.	کاری سنچالنم कार्यसंचालनम्
ایشلجی کمسنه	امین آف بزنیس A man of business.	کاری پرشہ + کاریسی پرشہ कार्यपुरुषः + कार्यस्य पुरुषः
قولاق	دہی ایر The ear.	شروترم + شرتہ + کرنہ + شبدگرہہ श्रोत्रम् + श्रुतिः + कर्णः शब्दग्रहः
برگوزلو + سوقور	ون ایڈ One eyed.	کانہ + کانیہ + کانیرہ काणः + काणेयः + काणेरः

عربی	فارسی	اردو
نجوای وسِرّ	سرگوشی	کانا پھوسی سخنے کہ بگوش گفتہ شود ۱۲
نجی ونجاء ومُناجاة و مُسارّة	سرگوشی کردن وسر فرا گوش آوردن وسر بگوش گزاشتن	کانا پھوسی کرنا بگوش کسے چیزے گفتن ۱۲
رجف ورُقوف ورجفان و رُجوف وارتعاد ورجیف	لرزیدن لرزہ برتن افتادن	کانپنا جنبیدن اعضا از ترس وسرما ۱۲
شوک وشوکة واشواک جمع وسُلاّءة ف۱ یکے ۱۲	خار	کانٹا
*	خارِ ترازو	ف۲ کانٹا خاریکہ میان دستۂ ترازوی زرگران وغیرہ باشد ۱۲
عوذق وعوذقة وعدد وعُدُق جمع	چاہ جو وچاہ یوز	کانٹا چیزیست آہنین شاخہ دار کہ دلو افتادہ را بآن از چاہ بر آرند ۱۲
شوکة وصِیصِة	خارِ خروس	کانٹا خاری کہ در پای خروس بود ۱۲
شوک یقال شاکتہ الشوکة	خار خلیدن خار رفتن خار شکستن	کانٹا چبھنا
شیکة وشاکة	در خار زار افتادن	کانٹوں میں گرنا
تشویک یقال شوّک الحائط ۱۲	خارہا بر سر دیوار چیدن موزہ وغیرہ مخوطہ فارسی از زدن چوبانہ	کانٹے دیوار پر چننا

ف۱ خار خرما بن بخوری خار خرما گویند ۱۲ ف۲ بر کانٹا در اردو ترازو کیطرف اگویند کہ در فرس توزان زبانم خاص برای آن در عجمیہ فارسی دیدہ نشد ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
سِسر	وہسپرنگ Whispering.	سُوچکتا सूचकता
سرلشمک	ٹُووہسپر To whisper.	سُوچکتاکرنم सूचकताकरणम्
وترمک	ٹُوشِوَر + ٹُوٹریمبل To shiver; To tremble	کمپنم + کمپہ कंपनम् + कंपः
دیکن	اتھارن A thorn.	کنٹکہ + شُولہ + شوکہ कंटकः + शूलः + शूकः
ترازو دیلچکے	دہی ٹنگ آف ابیلینس The tongue of a balance.	ناراچکاسُوچِہ + تُلاسُوچِہ नाराचिकासूचिः + तुला सूचिः
قویدن قرغچیقارمق چنگلہ سی	اَن آئرن رنگ کنیکٹنگ فیو ہکس یوزڈ ٹو کیچ تھنگس انڈر واٹر an iron ring connec-ting few hooks, used to catch things under water	کُوپ کنٹکہ + وستُگرہنارتھم कूपकण्टकः + वस्तुग्रहणार्थम्
خروس تیکنی	ارکاکس اسپر A cock's spur.	چرنایدہ نکھم + یُدہکرنارتھم चरणायुधनखम् + युद्धकरणार्थम्
دیکن باتمق	پریکنگ آف اتھارن Pricking of a thorn	کنٹکپرویشنم + کنٹکلگنم कंटकप्रवेशनम् + कंटकलग्नम्
دیکنلرده دوشمک	ٹوبی انٹینگلڈ ان تھارنس To be entangled in thorns.	کنٹکیشُ پتنم कण्टकेषुपतनम्
دیوار باشی اوزرینہ دیکن قویمق	ٹوپٹ اپ تھارنس آن اوال To put up thorns on a wall.	بھتیپرکنٹک چیینم भित्त्युपरिकंटकचयनम्

اردو	فارسے	عربے
کانجی بلغت بنگالہ نوعی از نان خورش ترش ست ۱۲	آبکامہ	مَرِایِیءُ بروزن ایسر ۱۲
کانچ نکلنا	برآمدن مقعد بسبب لاغری وقت غائط کردن ۱۲	خُرُوجُ المُقعَدِ
کانداَبہی بزبان بنگالی پیاز ۱۲	پیاز موش و پیاز دشتی	عُنصُل واِسقِیل واِسقَال وبَصَلُ الفَارِ وَالبصَلُ البَرِّیُّ
کاندہا	دوش و سفت (زبی ششم) ۱۲	عاتِق
کان رکھنا سخن کسی را بدل شنیدن ۱۲	گوش نهادن و دادن ا۵	اِصَاخَة وصَوِیخ یقال اصاخ له والیه وصاخ له ۱۲
کان کا میل	چرکِ گوش	اُفّ ووَسَخُ الاُذُنِ وتُفّ
کان ملنا گوش کسی مالیدن برای تنبیہ و تادیب ۱۲	گوش کسی مالیدن و برتافتن	عَصر
کاؤن کاؤن حکایت از آواز زاغ ۱۲	کاغ کاغ مولانا روم ع کاغ کاغ نعرۂ زاغ سیاه ۱۲	غَاق غَاق ونَعِیق و شَحِیج (از غراب) ۱۲
کاہو سبزی معروف ۱۲	کوک و کاہو	خَسّ
کائی سبزی باشد کہ بر آب ایستادہ پیدا آید ۱۲	جل آب و جل و زغ و جامۂ غوک و غژمہ و چغز وارہ و چغز لاوہ و چغز پارہ	طُحلُب وشَبَا واَغثَر وعَذبَة وطَثرَة

ا۵ [illegible]

تركے	انگریزی	سنسکرت
قاتيق ودپياز وبازرگان آشي	کانجی آر کانجی واٹر Conjee or congy water	کانجکم + کانجکا + کنجلم काञ्जिकम् + काञ्जिका कुंजलम्
گوتی چيقمق	اے پرولیپسس انی A prolapsus ani.	گدابہر بہونم गुदाबहिर्भवनम्
اطه صوغانی	ان انین An onion.	پلانڈه + سکندکہ पलाण्डुः + सुकंदकः
اومز	دہی شولڈر The shoulder.	سکندہ + بہج شرہ + انسہ स्कन्धः + भुजशिरः + अंसः
قولاق طوتوب كلمك	ٹو لسن اٹینٹولی To listen attentive-ly.	کرندانم + شروَنم कर्णदानम् + श्रवणम्
قولاق چرکے	ایر ویکس Ear wax.	پنجوشہ + کرن ملم पिंजूषः + कर्णमलम्
قولاغی طوتوب وندرمك	ٹو باکس دہی ایرس To box the ears.	کرن مردنم कर्णमर्द्दनम्
قارغه سسی	کاننگ آف کروز Cawing of crows.	کوام کوا ہت کاک شبده कांकामिति काकशब्दः
مارول	نیم آف اے ویجیٹیبل Name of a vegetable	بیج بہیده + کا ہوت بہاشا बीजभेदः + काह्वितिभाषा
يوصون	دہی گرین اسکم آن اسٹیگنینٹ پولس The green scum on stagnant pools.	جمبالم + نشدوره जंबालम् + निषद्वरः

اردو	فارسی	عربی
کائی لگنا بستہ شدن سبزی بر روی آب ۱۲	جل بستن آب	طحلبة یقال طحلب الماء ۱۲
کائی لگا ہوا پانی	آبِ جل بستہ	مُطحلِب
کایاپلٹنا	تناسخ زدن	تناسُخ
کائی پھل پوست درختی ست ۱۲	✣	دار شیشعان و قندول وعودُ البرق
	باب کاف باموحدہ	
کباب لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل گوشت نرم و نازک کہ از آتش پزند	تباہہ و نواہہ و تباہجہ و تواہجہ و تبرہ و تباہرہ	مُعرّض و مَملول و مَلیل و مَحسوس و رَشراش
کباب لگانا	کباب کردن و زدن و رساندن و انداختن و افگندن	تکبیب
کبابی لغت فارسی کسیکہ کباب پزد ۱۲	کبابی	مُکبّب
کب تک	تا کی و تا بکی و تا چند و تا بچند	اِلی متیٰ
کبرا پرچیز سیاہ و سفید ۱۲	خلنج و خلنگ و پیسہ	ابلق و اخرج و املح و اشیہ و ابقع و ابرق و مُلمّع و نمر و ارقش و رقطاء

ترکی	انگریزی	سنسکرت
يوصون گتورمك	ٹو بی کورڈ اوور وِتھ ماس To be covered over with moss.	جمبال لگنم जंबाललग्नम्
يوصون طوتان صو	واٹر کورڈ اوور وِتھ ماس Water covered over with moss.	جمبال یکت جلم + مشرتم وا जंबालयुक्त जलम् + मिश्रितं वा
تناسخ اولمق	ٹرینسمائگریشن Transmigration.	دیہانتر بھونم + یونی پراپنم देहान्तरभवनम् + योनि प्रापणम्
+	نیم آف اے میڈیسن (فریگیریا ویسکا) Name of a medicine (Fragaria vesca).	کٹ پھلہ + کیڈریہ कट्फलः + कैडर्यः
	باب کاف باموصل	
کباب	سلائیسیز آف میٹ روسٹیڈ آن دی اسپٹ Slices of meat roasted on the spit.	شولاکرتم + بھٹرتم + شولیم शूलाकृतम् + भटित्रम् - शूल्यम्
کباب ایتمك	ٹو اسپٹ اے پیس آف میٹ فار روسٹنگ To spit a piece of meat for roasting.	بھٹترکرنم भटित्रकरणम्
کبابجی	وَن ہو سیلز کبابس One who sells "kabobs".	بھٹترکرتا + بھٹترکرما भटित्रकर्त्ता + भटित्रकर्मा
قچن ودك	ٹل وہین + ہاؤ لانگ Till when; How long.	کداپرینتہ + تاوتکال پرشنی कदापर्यन्तः + तावत्काल प्रश्ने
الاجه	گرے + ماٹلڈ Gray; Mottled.	شبلہ + کرمیرہ + کلماشہ + کربرہ शबलः + कर्मीरः + कल्माषः + कर्बुरः

عربی	فارسی	اردو
اَحۡدَب وَاَبۡزَخ وَاَبۡزَیٰ	کوژ پشت	کُبۡڑا خمیدہ پشت بسبب ضعف ۱۲
حَدۡبَاۤء	کوژ پشت و دوتا پشت	کُبۡڑِی زن کوژ پشت ۱۲
حَمَام وَیَمَامَة بوزو ماسا ۱۲	کَفۡتَر و سَبَار و سَبَارُوک	کَبُوتَر لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
زَجَّال وَزَاجِل	کبوتر باز و عشقباز اصطلاحا ۱۲	کَبُوتَر بَاز لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
حَمَامَة وَعِکۡرِمَة	مادہ کبوتر	کبوتری
	باب کاف با بار پارسی	
دَبَّة	دُبَّہ	کُپَّا ظرف چرمی برای روغن ۱۲
مَکۡحَل	پنبہ با دانہ	کَپَاس پنبہ کہ از آن دانہ را جدا نکردہ باشند ۱۲
ثَوۡب وَسَحۡل جامہ سفید از پنبہ ۱۲	جامہ	کَپَڑَا
شِیَاطَة وَشَیۡط وَشَیۡطُوطَة	+	کَپۡڑَاہَنۡد بوی کہ از سوختن جامہ و پنبہ آید ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قنبورکشی	ہَمپ بَیکڈ (مَیل) Humpbacked (male)	گڈُلہ + کبجہ + گڈُرہ + گڈُ गडुलः + कुब्जः + गडुरः गडुः
قنبورقاری	ہَمپ بَیکڈ (فیمیل) Humpbacked (female)	کبجاستری + گڈُلا कुब्जास्त्री + गडुला
کوکرچین	اپجن A pigeon.	کپوتہ + رکتگریوہ + رکت نینہ कपोतः + रक्तग्रीवः + रक्तनयनः
کوکورچین اُویناد	اپجن فینسیر A pigeon fancier.	کپوتوڈینکرتا कपोतोड्डीनकर्त्ता
دیشی کورچین	فیمیل آف اپجن Female of a pigeon	کپوتستری + کپوتا + راٹہ कपोतस्त्री + कपोता + रटिः
	باب کاف با بائے پارسی	
یاغ قابی	اےلارج لیدہرن ویسل (فار ہولڈنگ گھی) A large leathern vessel (for holding ghee &c.)	کتپہ + کتوہ + گھرتادپاترم कुतुपः + कुतूः + घृतादिपात्रम्
چکیت	کاٹن Cotton.	کرپاسم + کرپاسہ कर्पासम् + कर्पासः
بزواوریا	کلاتھ Cloth.	وسترم + اچھادنم + واسہ + چیلم + انشکم वस्त्रम् + आच्छादनम् वासः - चेलम् + अंशुकम्
یانمش اوربانک توقوسی	اسمیل اشیوانگ فرام کلوتھس وہن ڈرائڈ Smell issuing from clothes when dried.	کرپٹ گندہہ + وستر دگدہ گندہہ कर्पटगन्धः + वस्त्रदग्धगन्धः

اردو	فارسے	عربے
کپڑوں سے ہونا عبارت از حیض آوردن ۱۲	حیض آمدن	حَیض و مَحِیض و مَحَاض حَائِض و حَائِضَہ حَوَائِض و حُیَّض جمع
کپڑے اُتارنا	جامہ از تن برکشیدن و برآوردن و برکندن	فسخ و نضو یقال دخل فسخ شیابہ ۱۲
کپڑے بدلنا تغیر لباس کردن ۱۲	جامہ بدل کردن	تَبدِیلُ اللِّبَاسِ
کپڑے پہنا جامہ پوشیدن ۱۲	رخت پوشیدن و دربرکردن و جامہ دربرکردن	لُبس لبس الثیاب از سمع ۱۲
کپڑے پہنانا	جامہ پوشانیدن	اِلبَاس
کپکپی لرزیدگی بدن ۱۲	لرزہ و قشعرہ بمعنی موی برتن خاستن ۱۲	رِعدَۃ و قفقفۃ و زفزفۃ
کپور رخت پاکا مشہور درختی است ۱۲	کافور	کافور
کپی ظرفیست برای نگاہ کردن روغن و غیرہ ساختہ ۱۲	دبہ کوچک	دُبَیبَۃ
	باب کاف تازی با تاء فوقانی	
کتا درندہ معروف ۱۲	سگ	کَلبٌ و کِلَاب و اَکلُب جمع و قصاعۃ بمعنی کلبی ۱۲

[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
نمازسزاولمق صالص اولمق	ٹو ہیو دی مینسیز To have the menses	رجسولا بہونم + رتو پراپنم रजस्वलाभवनम् + ऋतुप्रापणम्
اورباار چیقارمق	ٹو ٹیک آف کلودہس + ٹو انڈریس To take off clothes; To undress.	پردہانوتارنم परिधानोत्तारणम्
اورباار دکشمک	ٹو چینج کلودہس To change clothes.	پردہانانترکرنم परिधानान्तरकरणम्
اسباب گیمک	ٹو پٹ آن کلودہس To put on clothes.	پردہان دہارنم परिधानधारणम्
اسباب گیدرمک	ٹو کاز ٹو پٹ آن کلودہس To cause to put on clothes.	پردہانادنابہوشت کرنم परिधानादिनाभूषितकरणम्
دترمہ	شیورنگ + ٹریمبلنگ Shivering; Trembling.	کمپنتا + کمپرتا + چنچلتا कंपनता + कंप्रता + चंचलता
کافور	کیمفر Camphor.	کرپورم + گہنسارہ + چندرہ + ستابہرہ कर्पूरम् + घनसारः + चंद्रः सिताभ्रः
کوچرک یاغ قابی	اے لیدر بوتل A leather bottle.	کتپی + تیلادپاترم कुतुपी + तैलादिपात्रम्
	باب کاف تازی باتاء فوقانی	
ات وکوپک	اے ڈاگ A dog.	کولیکہ + سارمیہ + بہشکہ + شنکہ कौलेयकः + सारमेयः + भषकः + शुनकः

عربی	فارسی	اردو
قرض قال تعالی واذا غربت تقرضهم ذات الشمال ۱۲	راه چپ کردن	کترانا راه را گذاشته براه دیگر رفتن ۱۲
قرض وقص یقال قرض الشعر وقص الشعر والظفر ۱۲	مقراض زدن و کردن و قینچی کردن لغت ترکی است ۱۲	کترنا بریدن چیزی را بمقراض ۱۲
قراضة	تراشه وریزهٔ مقراض	کترن ریزهای که از بریدن بمقراض افتد ۱۲
مقص ومقراض مقراضی که زرگران آن زر وسیم تراشند ۱۲	دوکارد و قینچی	کترنی [illegible] ۱۲
لعوة ولعاة وکلبة	لاوه و لاس و سگ ماده	کتیا
رجز وقذر بالکسر والفتح ۱۲	پلیدی	کتھرا [illegible] ۱۲
کثیرا	زول تزده	کتیرا صمغ درختی است ۱۲
	باب کاف با تای هندی	
قسط	کوشنه	کٹ بیخ درختی است دوائی ۱۲
*	کتاره	کٹار نوعی از سلاح مخصوص هند [illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اکلمک	ٹو لیو دی ہائی روڈ اینڈ اسٹیل اوے بائی بائی پاتھس To leave the high road and steal away by by-paths.	مارگ کرتنم मार्गकर्त्तनम्
قیرمق	ٹو کلپ + ٹو کٹ (وِدھ سزرس) To clip; To cut (with scissors).	کرتنم कर्त्तनम्
قرپندیسی	پیرنگس + کلپنگس Parings; Clippings.	کرتن شیشہ कर्त्तनशेषः
مقراض وقینچی	سزرس Scissors.	کرتری + کرترکا + کرتنی कर्त्तरी + कर्त्तरिका + कर्त्तनी
قانچیغ وایت دیشی کپی	اے لٹل بچ A little bitch.	شنی + سرما + سارمیئی शुनी + सरमा + सारमेयी
نجس	فلتھ + ڈرٹ Filth; Dirt.	اشدھتا + بھرشٹتا + بھرشٹاچارہ अशुद्धता + भ्रष्टता + भ्रष्टाचारः
کثیرہ	اے گم ریزمبلنگ ٹریگیکینتھ A gum resembling tragacanth.	ورکش نریاس بھید वृक्षनिर्यासभेदः
	باب کاف پای ہندی	
توپلاق اوتی	نیم آف اے میڈیسن Name of a medicine.	کٹجہ + شکرہ + وتسکہ + گرملکا कुटजः + शक्रः + वत्सकः + गिरिमल्लिका
ہندستانہ برسا درخنجر	اے ڈیگر + پونیرڈ A dagger; Poniard	منڈلاگر بھیدہ + کوش شایکا + کٹار मण्डलाग्रभेदः कोशशायिका + कट्टारः

عربی	فارسی	اردو
قرعة اُمّ عقبة کنیته	سپش کلان	گتا
*	گل خار و گلِ زرک	گٹائی گیاہی ست خاردار کہ گلش سرخ مائل بکبودی بود ۱۲
قطیعة	پارۂ زمین آباد	کٹرا
وَلَدُ الجاموس	بچۂ گاومیش	کٹرا
الخزبر الاسود و خانق الذئب	خالِ زنگی	کٹکی بیخ ست باریک سیاہ ۱۲
دیوث و قوّاد	زن جلب و قلتبان و قرساق و زن بمزد	کٹنا کسی کہ زنان را بمردان رساند
قوّادة و دلّالة	میان دار	کٹنی زنیکہ دلالگی کند و زنان را بمردان رساند
سقایه و مشربة و صواع و سطر جهارة	آبخور و کاسۂ آبخوری	کٹورا ظرفی کہ در آن آب نوشند ۱۲
فنجان	پنگان	کٹوری ظرفی کہ از مس و روی سازند ۱۲
*	طاسک علم	کٹوری ظرفی کہ بر علم نصب کنند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بت	لارج کائینڈ آف لاؤس Large kind of louse.	برہدیوکہ + دیرگھہ یوکا बृहद्यूकः ÷ दीर्घयूका
بردیکنلو آغاجک چچکدر	اکائینڈ آف ہرب ودھ ریڈ فلاورس A kind of herb with red flowers.	کنٹکارکا + کنٹ کاری कंटकारिका ÷ कण्टकारी
یرقطع سے	اے فرٹائل پلاٹ آف گراؤنڈ A fertile plot of ground.	شاکھانگرم शाखानगरम्
صغرانکی	اے ینگ بفیلو A young buffalo.	مہشی توکہ + للایکہ महिषीतोकः ÷ लुलायकः
بر کیتی + عقنه قران	نیم آف اے میڈیسنل روٹ Name of a medicinal root.	کٹکی + کٹک روہنی कटुकी ÷ कटुकरोहिणी
قلتبان + پزونک	اے پمپ A pimp.	جالمہ + جالمکہ + ستری پراپت کرتا जाल्मः ÷ जाल्मकः - स्त्रीप्रापककर्त्ता
پزونک قاری	اے پروکیورس A procuress.	دوتی + داسی + ستری پراپت کرتری दूती ÷ दासी ÷ स्त्रीप्रापककर्त्री
دستی	اے کپ گابلیٹ آف میٹل A cup, goblet &c of metal.	کٹورا + جلپان پاتر بھید कटोरा ÷ जलपानपात्रभेदः
فنجان	اے اسمال بول آر کپ آف میٹل A small bowl or cup of metal.	کٹورکا + لگھہ پان پاتر بھیدہ कटोरिका ÷ लघुपानपात्रभेदः
طاس علم	اے گابلیٹ فکسڈ ایٹ دی ٹاپ آف اے بینر A goblet fixed at the top of a banner.	بہل کٹورکا भल्लकटोरिका

عربی	فارسی	اردو
عَضَّاضَةٌ وعَضُوضٌ	گزنن	کَٹْکَھا حیوانیکہ عادت گزیدن دارد هم از حیوان ومان ن ۱۲
بُوتَقَةٌ	بوته وگاه و خلاص ٥	کُٹھَالِی ظرف کوچک کہ زرگران درآن سیم و زر گدازند ۱۲
قَرَّاع	+	کَٹْھ پھُوڑا مرغیست کہ منقار بر شاخہای درخت بزند و سوراخ میکند ۱۲
عُسٌّ وعِسَاس جمع		کَٹْھرا فرغ کلان از چوب ۱۲
قَعْب وقِعبَة وقِعَاب واَقعُب جمع	سَرغَج	کَٹْھرِی زنی کوچک چوبین ۱۲
مِعْقَاد وتَمِيمَة وتَمَائِم جمع	گردن بند	کَٹْھلا گردن بندی از مہرہا و تعویذہا کہ در گردن طفال اندازند ۱۲
تِبْن	تَغَار وتَغَارَه	کَٹْھوتِی ظرفی کلان چوبین کہ در آن آرد را خمیر کنند ۱۲
شِصّ وعُقَفَاء	شست	کَٹْیَا آہن پارۂ باریک سرکج کہ بآن ماہی را شکار کنند ۱۲
کُنْدُوج	کندو وتاپو	کَٹْھیا بزبان عقبات ظرفی کہ از گل مانند خم بزرگ سازند و در آن غلہ نہند ۱۲
	باب کاف با جیم عربی	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اصرغان	سنیپش + انکلائینڈ ٹو بائٹ Snappish; Inclined to bite.	دُنشکہ + پلونگادِہ दंशकः + प्लवंगादिः
پوتہ	اے کروسیبل A crucible.	موشا + وجر موشادِہ मूषा + वज्रमूषादिः
اغاج ققان قوشی	اے ووڈ پیکر A wood-pecker.	کاشٹھہ کُٹکہ + دارو وِدارکہ پکشی بھید काष्ठकुट्टकः + दारुविदारकः॰ पक्षीभेदः
طبق و چناق	اے ٹب + اے ٹرف A tub; A trough.	کاشٹھستھالی + پاتر بھیدہ काष्ठस्थाली - पात्रभेदः
اغاج چناغی و کرسن و قوانہ	اے اسمال ٹب A small tub.	لگھو کاشٹھستھالم लघुकाष्ठस्थालम्
ہیکل	اے نیک لیس پٹ آن چلڈرن ٹو ایورٹ ایول A necklace put on children to avert evil.	کنٹھ بھوشا + کنٹھابھرنم कण्ठभूषा - कण्ठाभरणम्
تغار	اے ٹرینچر A trencher.	کاشٹھ کنڈم + آملک رناارتھم काष्ठकुंडम् + आम्लकरणार्थम्
زیگیر	اے فشنگ ہک A fishing hook.	بڑشم + متسی ویدھنم बडिशम् + मत्स्यवेधनम्
حریون و قوان	اے ٹرینچر + اے پلیٹر A trencher; A platter.	کوشٹھم + کوشٹھکم + پاتر بھیدے कोष्ठम् - कोष्ठकम् - पात्रभेदे
	باب کاف با جیم عربی	

اردو	فارسی	عربی
کجاوه لغت فارسی است در اردو مستعمل بمعنی نشستنگاه که بر شتر بندند ۱۲	کجاوه	محمل
	باب کاف با جیم فارسی	
کچا میوه کچا پر چیز خام را گویند ۱۲	خام و نارسیده	[illegible] نیّ و نیّ و نجاجة
کچا گوشت	گوشتِ خام	انیض
کچا دهاگا رشته تابیده نشده ۱۲	رشته بیچان و تار بیچان	غزل
کچرا از خربزه خام و نارسیده ۱۲	کالک و سفچه از دان کرچه ۱۲	حدج
کچری بار درختی است کوچک خوشبو شبیه به حنظل مخطط مخطوط بسبز و سرخ ۱۲	دستنبو و دستنبویه	شمام
کچلا نام دوائی است ۱۲	کچ و فلوس ماهی	خانق الکلب لان الکلب یموت باکله ۱۲
کچور نام دوائی است ۱۲	کژور	زرنباد
کچهری	دفترخانه و حسابگاه	دیوان

ترکی	انگریزی	سنسکرت
محفه	کائنڈ آف کیملس لیٹر ان وچ فیملس ٹریول A kind of camel's litter in which females travel.	کرمیلک پلیانم * چاپا یاسیتم क्रमेलकपल्याणम्-आयासितम्
	باب کاف با جیم فارسی	
چیک یمش	ان انرائپ فروٹ An unripe fruit.	اپکو پھلادِ अपक्वफलादि
ایلک دیتل	ان بیکڈ فلیش Unbaked flesh.	اپکو ماسم अपक्वमांसम्
اِت	کاٹن ہتھریڈ Cotton thread.	اپکو سوترم अपक्वसूत्रम्
کلک دولک	ان انرائپ میلن An unripe melon.	لگہو مدہو پاکا लघुमधुपाका
بیلیغج	نیم آف اے فروٹ (ککیومس میڈرس پٹیمس) Name of a fruit (cucumis madraspatamus).	اِندر وارُنی سدرشہ * پہل وشیشہ इन्द्रवारुणीसदृशः-फलविशेषः
بالق پولے	اے وامک نٹ A vomick nut.	وِش تِندُکہ विषतिन्दुकः
زرنباد	نیم آف اے پلینٹ آر ڈرگ Name of a plant or drug.	کرچورکہ * کرچورہ कर्चूरकः * कर्चूरः
محکمہ و دفتر	اے کورٹ * ان آفس A court; An office.	راج سبہا * نیای شالا राजसभा * न्यायशाला

اردو	فارسی	عربی
کچہری بمعنی جائی کہ رعایا مال واجبی خود را اینجا شمرده تسلیم نمایند ۱۲	سرای شمرده و داغگاه	*
کچہوا جانور دریائی کہ سر خود را از آسیا مانندی بیرون آرد و باز اندرون برد ۱۲	سنگ پشت و کشف و لاک پشت و گشتوک و باخه و کاسه پشت	غیلم و صہر و رق و سلحفاة نر ۱۲ کلان ۱۲
کچہونی	ماده سنگ پشت	طومة
	باب کاف با دال مہملہ	
کدال و کدالی دست افزاری ست تبر مانندی سر تیز کہ بآن زمین شگافند ۱۲	زاغ نول	معزق و معزقة
کدو لغت فارسی در اردو مستعمل یار درختی ست کہ بیاره آن بر زمین منبسط شود ۱۲	اج و کدو	قرع و دبّاء و دبّة
	باب کاف با راء مہملہ	
کراه آوازی کہ از درد و بیماری آید ۱۲	ہاے	آه
کراہنا آہ کشیدن از درد و بیماری ۱۲	آه کردن و زدن و برآوردن	تأوّه
کرتہ لغت فارسی در اردو مستعمل و نیم زنجامه ۱۲	پیراہن و پیرہن	قمیص و غلالة

سنسکرت	انگریزی	ترکی
کوشاگارم + مدراستہانم कोषागारम् + मुद्रास्थानम्	اے پبلک آفس فار دی ریسیٹ آف ریونیو A public office for the receipt of revenue &c.	مخزن
کچھپہ + کورمہ + کمٹھہ कच्छपः + कूर्मः + कमठः	اے ٹارٹائز A tortoise.	قبلوبغہ
کچھپی + کورمستری + کمٹھی कच्छपी + कूर्मस्त्री + कमठी	اے فیمیل ٹارٹائز A female tortoise.	دیشی قبلوبغہ
	باب کاف با دال مہملہ	
کدالہ + کدلہ + کدّار कुदालः + कुद्दलः + कुद्दारः	اے پک اکس A pick-axe.	قرغہ بورسینے
کول پہلم कोलफलम्	اے پمپکن A pumpkin.	قباق
	باب کاف با راء مہملہ	
ہاہاشبدہ हाहाशब्दः	آہ Ah!	اوخ
ہاہاشبدکرنم हाहाशब्दकरणम्	ٹو گرون To groan.	اوخ دیمک
کنچلکا + چوڈہ कंचुलिका + चोडः	اے کائنڈ آف جیکٹ A kind of jacket.	کوملک

اردو	فارسی	عربی
کُرتی پیراهن کوتاه بی آستین که زنان پوشند ۱۲	نیم تنه و شاماکچه	اِتْب و بَقِیرَة
کرئی ریئہ	گوسالهٔ مرده پُرکاه	بَوّ
کُرجانا [illegible] ۱۲	رخنه دار شدن شمشیر و خندان شدن شمشیر و پریدن دمِ شمشیر	فَلّ و غُلُول و تَفَلُّل و ثَلْم
کُرسی لغت عربی در اردو مستعمل و نوعی از نشستنی ست که بران نشینند ۱۲	زیرگاه	کُرْسِيّ و کَرَاسِيّ جمع
کُرسی لغت هندی ست ۱۲	پشک ریزها که بآن آتش افروزند	فَتَّة
کُرسی بچھانا	کرسی نهادن و افگندن	فرشُ الکرسيّ
کرکری بمعنی ایرپ ۱۲	تخمه کردن اسپ	کِظّة و سَنَق و حَمَر
کرکری خانه اسباب روی ایوان که ظروف شیشه و امثال آن ۱۲	+	حِفْش و سَقَط
کرگا گوشی باشد از چوب که جولاهان پای در آن آویخته جامه بافند ۱۲	پاچال و پاچاه و پاچامه و کارگاه	مَنْسَج و مَحَاكَة
کرم بمعنی نصیب ۱۲	+	بَخْت و طَالِع و نَجْم

ترکی	انگریزی	سنسکرت
گوکسلک	اے ویسٹ کوٹ فار ویمن A waistcoat for women.	کنچکم + کنچکی + پردھان بھید कंचुकम् + कंचुकी + परिधानभेदः
دوہ کوشکک دریسی صمانہ طولدروب انا سینہ کوسترلر	اسکن آف اے کاف سٹفڈ اینڈ پٹ نیر دی مدر ٹو میک ہر گو ملک Skin of a calf stuffed and put near the mother to make her give milk.	وتساکرتہ + گودوہنارتھم वत्साकृतिः + गोदोहनार्थम्
کدک اولمق	ٹو بیکم بلنٹ To become blunt.	کہڈگادِدھاراکشرنم + کشرنم खड्गादिधाराक्षरणम् - क्षरणम्
اسکملی	اے چیئر A chair.	پیٹھکم + پیٹھم पीठकम् + पीठम्
قطع پارہ لری کہ اندن اود یاقارلر	سمال لمپس آف کاؤ ڈنگ ڈرائڈ فار فیول Small lumps of cow-dung dried for fuel.	کریشم + گووِٹ چورنم करीषम् + गोविट्चूर्णम्
اسکملی قومق	ٹو ارینج چیئرز To arrange chairs.	پیٹھک وِستیرنم + پیٹھاروپنم पीठकविस्तीर्णम् + पीठारोपणम्
تخمہ	گرائپس (ان اے ہارس) Gripes (in a horse).	اشوشولم + اشوامی بھید अश्वशूलम् + अश्वामयभेदः
بلور نسنہ لری کہ بر یرہ طوپلمش اولہ	اے روم فار سٹورنگ گلاس ویر A room for storing glassware &c.	چھن بھن وستُ گیہم + بدّھادینام छिन्नभिन्नवस्तुगेहम् - बद्धादीनाम्
پاچاپے	دی ہول ان دی گراؤنڈ ان وچ اے ویورز فیٹ پلے The hole in the ground in which a weaver's feet play	تنتوای گرتہ + واپ کرمن तंतुवायगर्त्तः + वापकर्म्मणि
نصیب	فیٹ + فارچون Fate; Fortune.	بھاگیم + دَیوم + دِشٹم + بھاگدھیم भाग्यम् + दैवम् + दिष्टम् भागधेयम्

اردو	فارسی	عربی
کَرَم کلّا بریٰ بست معروف ۱۲	کَلَم بلان ترنی ۱۲	کَرَنْبٌ بروزن عمنفز آمدہ ۱۲
کِرَن اَل شعاع آفتاب ۱۲	+	قَرْنُ الشَّمْسِ
کَرَنی دست افزاری ست آہنین و ہم چوبین کہ معماران آن گل بر دیوار اندازند ۱۲	مالہ وگِل مالہ وانْدایَہ واندودہ	مِسَحَّة و مِسْيَعَة ہردو بمعنی چوبین ۱۲
کَرَوَٹ یکی از ہر دو جانب سینہ ۱۲	پہلو	جَنْب
کَرَوَٹ لینا	بہ پہلو خفتن	ضَجْع و اِضْطِجَاع و ضُجُوْع و اِنْضِجَاع و اِطِّجَاع
کُرِی بیاری معروف استخوان ۱۲	کُرجن و کُرکرانک و کُرکر	غُضْرُوْف
کُرِیدنا آتش را زیر و زبر کردن تا افروختہ شود ۱۲	کاویدنِ آتش	حَضْو
کُرِیدنا کاویدن زمین را بچیزی مانند چوب و انگشت در حالت فکر و ناز ۱۲	کندن زمین و کاویدن زمین	نَکْت
کُرِیدنی بولی [illegible]	آتش کاو	مِحْرَاك و مِحْضَج و مِحْضَا و مِحْضَاء و مِحْرَث و مِحْرَان و مِفْتَاد و و مِفْثَأ و مِفْثَأَة
کُرِیز ہونا اجتناب از مرغان ۱۲	گُریز شدن	تَحْسِیر

[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ہَہَنہ	اکانی فلاور Acanti flower.	گوجہوا بہیدہ ÷ شاک بہیدے गोजिह्वाभेदः ÷ शाकभेदे
شعاع	ری ÷ بیم Ray; Beam.	کرنہ ÷ اُسرہ ÷ میوکہہ ÷ انشہ ÷ مریچہ किरणः ÷ उस्रः ÷ मयूखः ÷ अंशुः ÷ मरीचिः
مالہ	اے ٹراویل A trowel.	لوہ کرپلوہ ÷ شلپ کرنارتہم लोहकरपल्लवः ÷ शिल्पकरणार्थम्
یان	سائڈویز ÷ سلیپنگ آن دی سائڈ Sideways; Sleeping on the side.	پارشوم पार्श्वम्
چویرک	ٹوٹرن (ان بیڈ) To turn (in bed).	پارشوگرہنم पार्श्वग्रहणम्
قطراق و کریک و کرملیک	کارٹیلیج Cartilage.	مردوستہا کوملاستہ मृद्वस्थि ÷ कोमलास्थि
قازمق	ٹوریک اپ دہی فایر To rake up the fire.	اگن کہننم ÷ اگنیدہرم अग्निखननम् ÷ अग्न्युद्धरणम्
قازمق	ٹوڈگ دہی گراونڈ وتہ اے اسٹک آر فنگرس To dig the ground with a stick or fingers.	بہوم کہننم ÷ دہولیدہرنم भूमिखननम् ÷ धूल्युद्धरणम्
کوسکو	اے ریک (فار سٹرنگ اپ فایر) A rake (for stirring up fire).	اگنیدہرن شلاکا अग्न्युद्धरणशलाका
قوش توئن براقمق	مولٹنگ (آف برڈس) Moulting (of birds).	پکشولنچ بہونم ÷ اللنچہا بہونم पक्षोल्लुञ्छभवनम् ÷ उल्लुंचनेच्छाभवनम्

اردو	فارسی	عربی
کھچڑی داڑھی والا	چَال و اَمیزه و آمیزه موی	مَوخُوط و کَهِل
کُڑک مرغیکه از تخم دادن باز ایستد ۱۲	کُگ و کُرک	مُقَفَّة
کڑکڑانا آواز کردن ماکیان بهنگام بیضه دادن ۱۲	گراجیدن و گربهیدن	اِنقَاض
کُڑک ہونا باز ایستادن ماکیان از بیضه دادن ۱۲	کُگ شدن	اِقفَاف
کڑوا	تلخ	مُرّ
کَڑواہٹ	تلخی	مَرَارَة بروزن کراره ۱۲
کَرُوڑ عدد معروف ۱۲	صدلک	مِائَة مِائَةِ اَلفٍ
کَرُوڑا شخصے را گویند که حاکم بر عاملان برگمارد تا در امور متعلقه خیانت نورزند ۱۲	داروغه	مُسَیطِر و مُسَلَّط
کَڑی چوب بالای سقف پوشند ۱۲	تیر بام و دار بام و نورده	جِذع و سَرب کاربندهٔ عامهٔ عرب ۱۲
کَڑی	حلقهٔ زره	حَلقَةُ الدِّرعِ

سنسکرت	انگریزی	ترکی
کرمیرکیشسمشرّلہ किर्मीरकेशश्मश्रुलः	ون ہیونگ ا فورکڈ بیرڈ One having a forked beard.	چال
کُکُٹی + نانڈداتری कुक्कुटी + नाण्डदात्री	کلکنگ (آف اے ہین) Clucking (of a hen).	طاوق یمورطہ دن قالش
گنجنم + گنجاروہ गुंजनम् + गुञ्जारवः	ٹوکلک + ٹوکیکل To cluck; To cackle.	طاوق یمورطلیہ جق وقتدہ فریاد ایتمک
نانڈداتری بہونم + ککٹیا नाण्डदात्रीभवनम् + कुक्कुट्याः	ٹوسیزلے انگ ایگس To cease laying eggs.	طاوق یمورطہ دن قالق
تکت तिक्तः	بٹر Bitter.	آجی
تکتا तिक्तता	بٹرنیس Bitterness.	آجیلق
کوٹی سنکھیا + سنکھیاستہانم कोटिसंख्या + संख्यास्थानम्	ٹین ملینس Ten millions.	یوز یوز بیک
دن سیوکیشہ + بہرتیسوامی + پریرکہ दिनसेवकेशः + भृत्यस्वामीप्रेरकः	اے ٹیکس گیدہر A tax gatherer.	داروغہ
پاشانادشرہ + اٹالکایام पाषाणादिशरः + अट्टालिकायाम्	اے رفٹر + اے بیم A rafter; A beam.	اوستون آغاجی وکریش
کوچ کنکنم कवचकंकणम्	دی رنگس آف ان آرمر The rings of an armour.	زرخ حلقہ لری زرخ ایلمک لری

اردو	فارسی	عربی
کُرِی کلمۂ راندن ماکیان ۱۲	کُش کُش	حَفْحَفْ و دَجْلَج و کَرکَر
	باب کاف تازی با سین مهمله	
کُس عربی است یا فارسی علے اختلاف الاقوال بہر تقدیر در اردو بے [illegible]	کُس	فَرج و صُمام انباری در شرح مقامات
کِسان کسیکہ زراعت کند ۱۲	کشاورز و برزگر و برزہ گر و برزہ کار و برزیگر	فَلّاح و حَرّاث و اَکّار و مُزارِع
کَسبی آنکہ پیشہ زنا دارد ۱۲	رُوسپی و لُولی	زانِیَة و بَغِیّ و قَحبَة و فاعِلَة
کَستُورِی خوشبوئیست کہ از ناف آہو بہم رسد ۱۲	مُشک	فَأر و مِسْك
کَسگَر کسیکہ کاسہ سازد مخفف کاسہ گر ۱۲	کاسہ گر و کاسہ ساز و کوزہ گر	فَخّار
کُسُم گلیست سرخ کہ جامہ از آن رنگ کنند ۱۲	گُلِ کاژیرہ و گُل کاجیرہ	عُصفُر و اِحرِیض و تِرِیاض و صَبِیب و شُوران و مُرَیق
کِسَنِي پیشۂ کشاورزی ۱۲	برزگری و کشاورزی و دہقانی	فَلاحَة و حِراثَة
کَسوٹی سنگیکہ بر آن عیار زر گیرند ۱۲	ایضاً	مِحَكّ

[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کش کش	دہی ساؤنڈ میڈ ٹو ڈرائیو اوی ہنس The sound made to drive away hens.	پلاینارتہہ شبدہ + ککٹادینام पलायनार्थशब्दः + कुक्कुटादीनाम्
	باب کاف تازی با شین مہملہ	
آم	وَلوا Vulva.	بہگم + ستری گہیانگم भगम् + स्त्रीगुह्याङ्गम्
ایکنجی کیمسنہ	اے پیزینٹ A peasant.	کرشی ولہ + کرش جیوی + کرشکہ कृषीवलः + कृषिजीवी कृषकः
اوروسپو	اے پراسٹیٹیوٹ A prostitute.	وارستری + گنکا + ویشیا + روپاجیوا वारस्त्री + गणिका + वेश्या + रूपाजीवा
مشک	مسک Musk.	کستورکا + کستوری + مرگ مدہ कस्तूरिका + कस्तूरी-मृगमदः
بروق وچناق یپان کمسنہ	اے پاٹر A potter.	کانسی کٹکہ कांस्यकुट्टकः
اصپورچچکی	سیف فلاور Safflower.	کملوترم + ونہہ شکہم + کسمبہم कमलोत्तरम्-वन्हिशिखम्-कुसुंभम्
ایکنجیلک	ہسبنڈری Husbandry.	کرشکا + کرشی कृषिका + कृषी
محک	اے ٹچ اسٹون A touchstone.	شانہ + نکشہ + کشہ शाणः + निकषः + कषः

عربی	فارسی	اردو
اَلْحَكُّ عَلَى الْمِحَكِّ	بر محک زدن و کشیدن و عیار کردن	کَسَوٹی پر رکھنا زر را بر محک سودن برائی دریافت عیار ۱۲
مِحْفَرٌ و مِحْفَارٌ	کلند	کَسِّی بزبان مردم قصبات نوعی از دست افزارست یا دستهٔ چوبین که زمین [illegible] ۱۲
*	زاک زرد و زاک شتر دندان	کَسِیس ۱
عَفِصٌ	زمخت	کَسِیلا چیز [illegible] ۱۲

باب کاف تازی با شین معجمه

عربی	فارسی	اردو
*	کِشْت	کِشْت لغت فارسی در اردو مستعمل و آن از اصطلاح شطرنج بازان است بمعنی شه دادن ۱۲
مُصَارَعَةٌ و صِرَاعٌ	کُشْتی	کُشْتی ۲ بیای معروف لغت فارسی است در اردو مستعمل بمعنی آویزش دو کس با دو [illegible] ۱۲
مُصَارَعَةٌ و صِرَاعٌ	کشتی کردن و گرفتن	کُشْتی لڑنا [illegible] ۱۲
*	کشتی گره شدن و قدر شدن و بودن و جنگ قدر شدن و افتادن	کُشْتی برابر رہنا برابر بودن کشتی دو کس و عدم رجحان یکے بر دیگرے ۱۲
مُصَارِعٌ و صِرِّيعٌ	کشتی باز و کشتی گیر	کُشْتی باز [illegible]

۱ نوعی از زاک است ... چون بر آتش نهند ... سیاه شود ... بزبان اردو ... [illegible] ۱۲

۲ ... و بالفتح پاک شدن ... پاک کردن ... تمام شدن ... کردن ... لغت فارسی است ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
محک اوزرینه سورمک	ٹو اسی To assay.	نکشوپردہرنم + شان کرنم निकषोपरिधरणम् + शाणकरणम्
قازمه وکلنک	این انسٹرومینٹ فار ڈگنگ دی ارتھ An instrument for digging the earth.	کدالہ कुद्दालः
زاگ وقره بویه وساچی قبرزیز	مارشیل وٹریل Martial vitriol.	کاسیسم कासीसम्
گگره	این اسٹرنجینٹ An astringent.	کشایم + کاشایم कषायम् + काषायम्
	باب کاف تازی با شین معجمه	
اکین	چیک (اے ٹرم ایٹ چیس) check (a term at chess)	گھاتکریا + چترنگادو घातक्रिया + चतुरङ्गादौ
کوروش	ریسلنگ Wrestling.	دوندویدہ + ملّ لیلادو द्वंद्वयुद्धः + मल्ललीलादौ
کورشمک	ٹو ریسل To wrestle.	دوندیدہ کرنم द्वंद्वयुद्धकरणम्
کورشده مساوی	ٹو پروو ایکول ان ریسلنگ To prove equal in wrestling.	یدہ پرسپر سمانم युद्धपरस्परसमानम्
کورشجی	اے ریسلر A wrestler.	یدہ کریڑتا + ملہ युद्धक्रीडिता + मल्लः

عربی	فارسی	اردو
کجکول	کشکول	کشتی بالفتح ظرفی بصورت کشتی که گدایان دارند ۱۲
*	کشیده	کشیده لغت فارسی در اردو مستعمل تقشنے کہ بر پارچہ دوزند ۱۲
	باب کاف تازی با فا	
نعلین و قفش	کفش جبتہ	کفش ۱
مطفحة و مغرفة و مصوب و ملاّس مکارہ ہمال ۱۲	کفگیر و کفلیز و کفلیزہ	کفگیر ۲
قفشلیل	کفچلیز و کفچلیزہ	کفگیر کفچہ سوراخ دار کہ حلوائیان دارند ۱۲
کفن	جامۂ مرگ	کفن لغت عربی است جامہ کہ مردہ را آن پوشند ۱۲
نبّاش	کفن دزد و گورکاف و گورکن	کفن چور کسیکہ قبر شگافتہ کفن مردہ بدزدد ۱۲
*	کفنی	کفنی ۳
	باب کاف تازی با کاف تازی	

۱ لغت فارسی بمعنی نعلین و پاپوش نعل دارایشند ... بلند باشد ۱۲

۲ ... فارسی در اردو مستعمل ... کف ... از دیگ برآرند ۱۲

... لغت فارسی در اردو مستعمل ... عربی است ... لباسی است بصورت کفن ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کچکول دلنجی جناغی	اے بیگرس پاٹ کینو شیپڈ A beggar's pot canoe-shaped	ستھالی پاترم + پھرکوکم स्थालीपात्रम्·फकवकम्
اوربا اوزرینه سرمه ایله دولان نقشلر	اے کائینڈ آف امبرائڈری ورک A kind of embroi-dery work.	سوترتنت رچنا + وستروپر सूत्रतन्तुरचना + वस्त्रोपरि
	باب کاف تازی با فا	
کفش و کندره و پشتق پاپوچ	سلیپر (ہائی ہیلڈ اینڈ شاڈ وتھ آئرن) Slipper (high heeled and shod with iron).	پادوہ + اپانہ بھیدہ पादू: + उपानद्भेद:
کبچه و کوگیسر	اے لیڈل A ladle.	دروی بھیدہ + کھجاکا + تردو दर्वीभेद: + खजाका + तर्दू:
کوگیر	اے کولینڈر A colander.	جھرکا پاتر بھیدہ + جھاریت بھاشا झारिकापात्रभेद: + झारेतिभाषा
کفن	اے شراود A shroud.	کنپانچلم + شوو پرگسترم कुणपाञ्चलम् + शावो-परिच्छदम्
کفن صوتجی	اے شراود اسٹیلر A shroud stealer.	شوانچل چور शावाञ्चलचौर:
درویشلرک کوینکی	اے لانگ ڈریس ورن بائی فقیرز A long dress worn by "Fakeers".	ورکتانچلم + کفنی تیہا شا विरक्ताञ्चलम् + कफनीतिभाषा
	باب کاف تازی با کاف تازی	

اردو	فارسی	عربی
گُگرُی ریسمان رشتہ شدہ کہ آنرا بیضہ بر دوک بپیچیدہ باشند ۱۲	کروہہ و دُگچی و فرموک و ترغوتہ	کُبَّة و دجاجة و مُسَفْرة و انقوقة و نصل
گگُری ز ... ۱۲	خیار و خیارزہ و کَلَونَہ خیار بادرنگ دراز ۱۲	قِثَّاء و شعرورة ضغابیس
گگھوالی ۔	بغلک	فَنِین
	باب کاف بالام	
کَل	روز گزشتہ و دی و دیروز و دینہ و دیرون	اَمسِ
کَل بمعنے روز آیندہ ۱۲	فردا	غَدٌ
کَل بمعنے آسایش ۱۲	آرام	رَاحَة
کَل کا لڑکا بمعنے قریب الولادت ۱۲	زادۂ دیروز	اِبنُ الامسِ
کَل کی رات شب روز گذشتہ ۱۲	پریدوش	البارِحةُ الاولیٰ
کُلانچ بمعنے برجستگی ۱۲	جَست	طَفرة و وَثبَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ایلک بوغی	اوبنڈل آف تھریڈ A bundle of thread	سوترانڈکا + سوچکریارتھم सूत्रापिण्डका + सूचिक्रियार्थम्
خیار	اکیوکمبر A cucumber.	ککرٹہ + ککرٹکا कर्कटिः + कर्कटिका
عروسک کوپک مرسی	اگلینڈولر سویلنگ ان دی آرم پٹ A glandular swelling in the arm pit.	ککشاورنہ + ککشاگرنتھہ कक्षाव्रणः + कक्षाग्रन्थिः
	باب کاف بالام	
دونکی گون	یسٹرڈی Yesterday.	ہیہہ + گتے ہن ह्यः + गतेहनि
یارن وایرتہ ویازکی گون	ٹمارو Tomorrow	پرشوہ + آگتے ہن परश्वः + आगतेहनि
راحہ	ریلیف + ریسٹ Relief; Rest.	وشرامہ + وشرانتہ विश्रामः + विश्रान्तिः
دونکی اوغل	اچائلڈ آف یسٹرڈی A child of yesterday.	ہیوجات پترہ ह्योजातपुत्रः
دون گیجہ	یسٹرڈی نائٹ Yesterday night	شوستن راترہ + گتاراترہ श्वस्तनरात्रिः + गतारात्रिः
اطلامق واتیلمق	الیپ + اجمپ A leap; A jump.	وسترت پدم विस्तृतपदम्

اردو	فارسی	عربی
کلابتون	زر رشته	*
کلانچ مارنا ہوا بجسن ۱۲	برجستن	طموح وطفور وثوب طفر الفرس وطمر
کلائی	از آرنج تا بند دست	ساعد
کلبلانا	جنبیدن بنرمی و آہستگی	تحرّك واهتزاز
کلبلانا	در دل جنبیدن	هجس وخطور
کلف آشی کہ بر جامہ مالند تا مصقول شود ۱۲	آہار عام ست آشی را نیز گویند کہ بر کاغذ مالند ۱۲	*
کلتھی بیائی معروف از قسم غلہ ست نزد ماش ۱۲	ماش ہندی	قلت
کلچہ نان کوچک کہ شیر و روغن دران انداختہ پزند ۱۲	کلیچہ و کلیچ	كعك معرب کاک ۱۲
کلس چیزی ست کہ از مس سازند و طلا کنند و بر سر گنبد نصب کنند ۱۲	سرطوق و میل سر گنبد بہ اضافت ۱۲	*
کلغا و کلگالی [illegible] ۱۲	تاج خروس و بستان افروز	عرف الدّيك وبرطانيقي

ترکی	انگریزی	سنسکرت
آلتون تلی وکلابتون	اےگولڈ آر سلور تھریڈ A gold or silver thread.	رجتادتنتہ रजतादितन्तुः
صچرامق	ٹوجمپ To jump.	وِسترت پدگھاتنم विस्तृतपदघातनम्
ساعد وبیلک وقول	دی رِسٹ The wrist.	منبندہہ मणिबन्धः
دپرنمک	ٹوفجیٹ + ٹورائز To fidget; To writhe.	ششنیشچلنم शनैश्चलनम्
کونکلدہ غلجان ایتمک	ٹوگرمبل To grumble.	منشچلنم मनश्चलनम्
اہار وحشیل	اےکائنڈآف سٹارچ A kind of starch.	وسترا ہارم वस्त्राहारम्
کونش دارسیجی چلک	اےکائنڈآف کڈنی بین A kind of kidney bean.	کلتھا + کلتھکا कुलत्था + कुलत्थिका
کلیجہ وبکسماط	اےکائنڈآف سویٹ بریڈ A kind of sweet bread.	لگھوروٹکا + دگدہ مشرتا लघुरोटिका + दुग्धमिश्रिता
سرطوق	دی سپائر آر آرنمنٹ آن دی ٹاپ آف اے ڈوم The spire or ornament on the top of a dome.	شکھر کلشہ शिखरकलशः
امیرہ عاشق وقطیفہ وخروس ایکی دیر عاشقان وبستان گوزلی بک بورکے ومخمور چچکے	نیم آف اے فلاور + کاکس کومب Name of a flower, cockscomb.	ککٹ مکٹہ कुक्कुटमुकुटः

اردو	فارسی	عربی
کِلک لغت فارسی بمعنی نَے (نرکل) از نے قلم سازند ۱۲	کلک	یَرَاع و یَرَاعَة و قَلَم ابن سند لالغز وام
کلک کا جنگل دشتی کہ دران کلک بسیار بود ۱۲	نیستان	اَجَمَة و آجَام و اَجَمَات و اَجَم و اِجَام جمع و غَاب ۱۵ و عَرِیْن
کَلکَل بمعنی ہرزہ درائی و کاہ کاہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	کُلمُل	صَخَب و سَخَب
کلگی لغت فارسی پرہائی کہ شاہان و دولتمندان بر سر و دستار زنند	کلگی و کلکل و جیغہ لغت ترکی ۱۲	*
کُلمہ رودۂ گوسفندان کہ بگوشت پر کنند ۱۲	جُرغند و جُرغندہ	عَصِیب
کلمی کی انگلی یعنی انگشت شہادت ۱۲	+	سَبَّابَة و دَعَّاءَة
کلنی کرمی کہ بر بدن حیوانات مثل گاو وغیرہ می چسپد و خون می مکد ۱۲	کَنَہ	قُرَاد و حَبْرَکَی و حَبْرکَاۃ
کلوار کلالی یعنی ازوفروش ۱۲	میفروش	خَمَّار
کلوار کی بھٹی یعنی جائی کہ شراب فروشی شود ۱۲	میخانہ و شرابخانہ	مَاخُوْر
کُلور بواو مجہول ۲	گاو دوشیزہ و جوان	جَذَعَة و ثَنِیَّة

نیستانیکہ دران شیر باشد ۱۲ ۵

ترکے	انگریزے	سنسکرت
قلم	اِرِیڈ + اِپَین A reed; A pen.	لیکھنی ترن بھیدہ लेखनीतृणभेदः
قامشلق برومیشه لک	اِفاریسٹ آف رِیڈس A forest of reeds.	لیکھنی ترارنیم लेखनीतृणारण्यम्
یکشاقلق وکوزه لک وهرزه گویلق	رینگلنگ + اِکنفیوزڈ نایز Wrangling; A confused noise.	کلکله कलकलः
جیغه	اِن آرنمینٹ ورن آن دی ٹربن + اِپلوم An ornament on the turban; A plume.	مستکوپرچورا मस्तकोपरिचूड़ा
شهادت پرمغی	اِنٹسٹائنس آف اینیملس اسٹفڈ وِتھ مٹن اینڈ بیکڈ Intestines of animals stuffed with mutton and baked.	ماس پکوبھیدہ मांसपक्वभेदः
گنه	دی فور فنگر The fore finger.	ترجنینگله तर्जन्यङ्गुलिः
ایچی صایجی	اِٹِک A tick.	کرم بھیدہ + بهشکادِش لگت कृमिभेदः + मषकादि-षुलगति
میخانه	اِڈسٹلر + اِوینڈر آف اسپرچواس لیکرس A distiller; A vendor of spirituous liquors.	مدی کرتا + شونڈکه + منڈ ہارکه मद्यकर्त्ता + शौंडिकः + मण्डहारकः
گنج اوکوز	اِڈسٹیلری A distillery.	مدی کرتشچلکا मद्यकर्त्तुश्चुल्लिका
چورک اوتی	اِہیفر A heifer.	اپرسوتوسرا अप्रसूतोस्रा

عربی	فارسی	اردو
زَهْر و نَوْر	غُنْچہ[۱]	کَلی گل ناشگفتہ ۱۲
دِخْرِیص و تِخْرِیص و سَوْرَة	تِرِیز	کَلی شاخ جامہ و پیراہن و قبا ۱۲
تَنْوِیر و اِنَارَة نَوَّرَت الشجرة و انارت ای اخرجت نورها ۱۲	شگوفہ برآوردن	کَلَیانا
تَشْوِیک	ظاہر شدن سرہائی پر چوزۂ مرغان	کُلْیانا
مَضْمَضَة و مَجّ و زَغْل	آب بدہن کشیدن	کُلّی کرنا
کَبِد	جگر و پُوت	کَلیجا عضوی معروف ۱۲
سَوَادُ البَطْن	جگربند	کَلیجی[۲]
اِسْتِنَان	برجستن اسپ از نشاط چپ و راست	کُلیل بیای مجہول ۱۲
	باب کاف بامیم	
قَوْس و حَنِیَّة و قَزْخَلَة وشدّ فاء قسیّ و حنایا جمع	کمان	کَمَان لغت فارسی آلہ کہ بآن تیرانداز زند ۱۲

ف۱ بعضی شگوفہ را بفارسی غوزہ و کلوزہ و گوزہ گویند و غنچہ گل را بفارسی گلبنہ و غنچہ و بلکلک گویند ۱۲

ف۲ بمعنی جگر و شش و دل کنایہ از [illegible] و [illegible] گویند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بچک قوزغه وغنچه	اِبڈ Abud.	کلکا + کورکہ कलिका+कोरकः
ترز	اسائڈ آف دہی اسکرٹ آف ان انگرکھا A side of the skirt of an "Angarkha".	پردہان کہنڈم + پارشوی لگت परिधानखण्डम्+पार्श्वे लगति
طومرچقلمق	ٹو بلاسم To blossom.	کلکودبہونم कलिकोद्भवनम्
تولہ لک	شوٹنگ آوٹ آف دہی فیدرس آف ا برڈ Shooting out of the feathers of a bird.	پکشودبہونم + ککٹادینام पक्षोद्भवनम्+कुक्कुटादीनाम्
غرغره ایلمک	ٹو گارگل + ٹو رنس دہی ماؤتھ To gargle; To wrinse the mouth.	گندوکش کرنم गण्डूषकरणम्
جگر	دہی لیور The liver.	ہردیم + ہردی مانسم हृदयम्+हृदयमांसम्
جگربند	گٹس + گاربیج Guts; Garbage.	پلیح سمیپی مانس گرنتھہ प्लीहसमीपमांसग्रन्थिः
+	فرسکی نیس آر پرنکس آف اہارس Friskiness or pranks of a horse.	اشوپلونم + کوردنم अश्वप्लवनम्+कूर्दनम्
	باب کاف بامیم	
یای	اِبو A bow.	دہنہ + چاپہ + شراسنم + کوندہ धनुः+चापः+शरासनम्+कोदण्डः

اردو	فارسی	عربی
کمانا	کسب کردن	اِکتِساب و اِقتِراح و اِجتِراح
کمان چڑہانا	کمان زہ کردن و بزہ کردن و چلّہ کردن	اِیتار و تَوتِیر
کمائی	مالیکہ انسان از قوت بازوی خود پیدا کردہ باشد	مَکسُوب و طَرِیف و طارِف
کمٹھا کمانیکہ از چوب سازند و تیر ازان اندازند ۱۲	کمان چوب و چوب کمان	شَرِیجَة و قَضِیب
کمخاب ف قماشی معروف کہ از ابریشم و کلابتون می بافند ۱۲	کمخاب و کمخا مخفف کمخاب ۱۲	*
کمر لغت فارسی بمعنی میان حیوانات ۱۲	کمر	خَصر
کمر سیدہی کرنا بمعنے کمر راست کردن و اندکے آرام گرفتن ۱۲	کمر سیخ کردن	*
کمک فوجی کہ در جنگہا برای مدد لشکر تعین کنند و نیز بمعنے مطلق اعانت آمدہ	کمک	مَدَد و نُصرَة و اِسعاد
کمری ف	کمری	*
کمل بمعنے پوشش پشمینی ۱۲	پلاس	کِساء

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قسترانق	ٹوارن To earn.	اپارجنم + سنچی کرنم उपार्जनम् + संचयकरणम्
یایہ کریش چلیک	ٹو اِسٹرنگ اے بو To string a bow.	چاپوتولنم + کودنڈوتولنم चापोत्तोलनम् + कोदण्डोत्तोलनम्
قزانمش نسنہ	اَرننگ + گین Earning; Gain.	سنچتہ + درویادہ सञ्चितः + द्रव्यादिः
یای	دی بیمبو آف اے بو The bamboo of a bow.	کاشٹھ دہنہ काष्ठधनुः
برقمارشدر	کنکاب + بروکیڈ Kincob; Brocade.	مہارہ وسترم महार्हवस्त्रम्
بل و بیلی	ویسٹ + لائنس Waist; Loins.	کٹہ + ککدمتی + شرونہ कटिः + ककुद्मती + श्रोणिः
برآز راحت بولمق	ٹولای ڈاون To lie down.	کٹسرل کرنم कटिसरलकरणम्
یاردم	ری انفورسمنٹس Reinforcements.	پرشٹھ سینا + سہای سینا + سینیہ پرشٹھ पृष्ठसेना + सहायसेना-सैन्यपृष्ठः
کوچیک کوملک	ویک اِن دی لائنس Weak in the loins.	لنگ کٹہ + پیڑت کٹہ लङ्ककटिः + पीडितकटिः
گلیم	اے بلینکٹ A blanket.	کمبلم कम्बलम्

اردو	فارسی	عربی
کملی	کملی و گلیم	حِلْس اَحلاس و حُلُوس حِلْسَة جمع
کمند	کمند	وَهَق
کمند ڈالنا	کمند انداختن و افگندن و برچیدن و پیچیدن	اِیهَاق
کمنگر لغت فارسی مخفف کمانگر کسیکه کمان سازد ۱۲	کمانگر	قَوَّاس ومَا سِجِيّ ومُقَمْجِر وقَمَنْجَر
کمہار کسیکه ظروف گلی سازد ۱۲	کلال و کوزه گر و کاسه گر و کاسه ساز و کوزه ساز	فَخَّار
کمہلانا فسرده شدن گلها و درختان ۱۲	پژمردن و پژمریدن	ذَبَل و ذُبُول و ذُوِيّ
کمیلا جایکه گوسفندان و گاوان را بی کشند ۱۲	*	مَذْبَح و مَجْزَر
کمین گاه لغت فارسی جاییکه برای دشمن آنجا نشیند ۱۲	کمین گاه	مَکْمَن و مَرْصَد و مِرْصَاد
	باب کاف با نون	
کُنْبَه بمعنی خویشان نزدیک از یک جد ۱۲	خویشاوند	قَبِيلَة وعَشِيرَة قَبَائل و عَشَائر جمع

ترکی	انگریزی	سنسکرت
پلاز	اِ اسمال بلینکٹ A small blanket.	کمبلم + لگھو کمبلم कम्बलम् + लघुकम्बलम्
کمند	اِ نوز + اِ اسنیر A noose; A snare.	پاش رجُّہ पाशरज्जुः
کمند آتمق	ٹو تھرو اے نوز To throw a noose.	پاش رجُّو پاتنم पाशरज्जुपातनम्
یای یاپان کیمسنہ	ون ہو میکس بوز One who makes bows.	چاپ کرتا + جات بھیدہ चापकर्त्ता + जातिभेदः
کوزه گر	اِ پاٹر A potter.	کلالہ + کمبھکارہ कुलालः + कुम्भकारः
صولمق	ٹو فیڈ + ٹو وِدھر To fade; To wither.	سنکچت بھونم + گھرمن सकुञ्चितभवनम् + घर्मेण
بوغاز لیجق یر	اِ سلاٹر ہاؤس A slaughter house.	ہننستھانم + اجادینام हननस्थानम् + अजादीनाम्
پوصو یری	پلیس آف ایمبش Place of ambush.	سیناگپتستھانم + گوڑھستھانم सेनागुप्तस्थानम् + गूढस्थानम्
	باب کاف با نون	
قرابت خصلق	فیملی Family.	کُٹمبہ कुटुम्बः

اردو	فارسی	عربی
کنپٹی	بناگوش	صُدْغ و اَصْداغ جمع
کن پہٹا	شگافتہ گوش	اَخْرَب
کنٹھا چیزیکه بر دور گریبان دوزند ۱۲	گجک و جهک و کبک	*
کنٹک	کسیکه بخیل و بدخلق و سخن ناشنو باشد	لحِز
کنٹھہ برامدگی که مانند جوز در گلوی نوجوانان بر می آید ۱۲	*	قُرْدُوحَة و قُرْدُحَة
کنٹھ مالا مرضیکه در گلو پیدا آید ۱۲	گره خنازیر	خَنازِیر
کنجڑا	تره فروش و سبزی فروش	بَقّال
کنجوس کسیکه در صرف کردن مال تنگی کند ۱۲	زُفْتَہ	بَخِیل و لَحِز و شَحِیح و حَلِز
کنجی آلهٔ که بآن قفل کشایند ۱۲	کلید کلید غلط کلیدیکه از قفل دیگر باشد و قفل دیگر کشاید ۱۲	مِفْتاح و اِقْلِید و مِقْلاد و مِقْلَد
کنچنی	زن جلب و قلتبان	قَوّاد

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قولاق ایله گوز آراسی	دہی ٹمپل (دہی اَپرپارٹ آف دہی سائڈ آف اے فیس) The temple (the upper part of the side of a face).	کرن پٹی + کرنپٹکا कर्णपट्टी + कर्णपट्टिका
یارلمش قولاق کیمسنه	ہیونگ اسپلٹ ایئرس Having split ears.	کرن چہن پرشہ कर्णछिन्नपुरुषः
+	اے نیک لیس آف بیڈس آف سلور آر گولڈ A neck lace of beads of silver or gold.	کنٹھ بہوشا + کنٹھابھرنم कण्ठभूषा + कण्ठाभरणम्
بخیل	ان ال نیچرڈ نگرڈلی پرسن An ill-natured niggardly person.	کمپچانہ + کرپنہ + کدریہ + متم پچہ کشدرکنٹکہ किंपचानः + कृपणः - कदर्यः - मितंपचः - क्षुद्रकंटकः
اور	دہی لمپ آن دہی ونڈ پائپ The lump on the wind pipe.	کنٹھہ + گلہ + گریواگربھاگہ कण्ठः + गलः + ग्रीवाग्रभागः
برمرض در بوغازده اولور	اسکروفیولا Scrofula.	گل گنڈہ + گل وددہیہ गलगण्डः + गलविद्रधिः
سبزوات صاتیجی	ون ہو سیلس ویجیٹبلس فروٹس One who sells vegetables, fruits &c.	شاک پترادوکرتیا शाकपत्रादिविक्रेता
بخیل	اے مائزر + اے نگرڈ A miser; A niggard.	کمپچانہ + کرپنہ + کشدرہ किंपचानः + कृपणः - क्षुद्रः
انختر	اے کی A key.	تالی + تالکی + تالکا ताली + तालकी + तालिका
آلتون	اے پمپ + پینڈر A pimp; Pander.	ہیم + ہاٹکم + کنچنم + ستری راپکہ हेम - हाटकम् - कंचनम् - स्त्रीप्रापकः

اردو	فارسی	عربی
کَنچنی زنیکه پیشه رقص دارد ۱۲	لُولی	رَقّاصَة
کَنچھیدا	سفته گوش	مُخَرَّب و اَخْرَب
کُند لغت فارسی در اردو مستعمل از صفت شمشیر و کارد وغیره [illegible] ۱۲	کُند	کَهام و کَلیل
کُندَن زر خالص ۱۲	زرخام	اِبْرِیز و نُضار
کُندَہ لغت فارسی در اردو مستعمل چوبی که بر پای مجرمان اندازند ۱۲	کلیدان	مِقْطَرَة و فَلَق
کُندَہ تنهٔ درخت ۱۲	تاپال	جِذْع و سَاقُ الشَّجَرِ
کُندیگر کسیکه جامه‌ها صیقل کند ۱۲	جامه کوب	دَقّاق
کَندی چوبیکه گازران پارچه را از آن زنند ۱۲	*	نجران
کَنڈا سرگین خشک ۱۲	پاچکدشتے	خِثي
کُنڈَل دائره که گرد آفتاب و ماه هنگام ابر پدید آمد ۱۲	خرمنِ آفتاب و خرمنِ ماه	طُفاوَة و هالَة دائرهٔ آفتاب ۱۲ دائرهٔ ماه

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اروسپی	اےڈینسنگ گرل A dancing girl.	وارانگنا + ویشیا + روپاجیوا वाराङ्गना + वेश्या + रूपाजीवा
قولنی دلنش	ون ہیونگ پیرسڈ ایرز One having pierced ears.	کرن چھدر پرشہ कर्णछिद्रपुरुषः
کسمز	بلنٹ Blunt.	کنٹھت کہڈگہ + اتیور کہڈگہ कुण्ठितखड्गः + अतीव्रखड्गः
آلتون	پیور گولڈ Pure gold.	جامبوندم + سورنم + کنکم जाम्बूनदम् + स्वर्णम्-कनकम्
کلید فرنگی	اسٹاکس Stocks.	کاشٹھہ کہنڈم + چوری بندھنارتھم काष्ठखण्डम् + चौर्यबंधनार्थम्
طومرق	اےلاگ آف ووڈ A log of wood.	ورکش شریرہ + شاکھا رہتہ + تروہ مدھیہ بھاگہ वृक्षशरीरः + शाखारहितः + तरुमध्यभागः
قصار	اےکیلینڈرر (آف کلاتھ) A calenderer (of cloth).	رنگاجیوہ + وستر کانت دہ रङ्गाजीवः + वस्त्रकान्तिदः
قپواوکچہ سی	دی ہول اِن وچ اےڈور ٹرنس The hole in which a door turns.	کپاٹ پارشنستھ کاشٹھم कपाटपार्ष्णिस्थकाष्ठम्
صغرتزی	ڈرائی کاؤڈنگ (یوزڈ فار فیول) Dry cow dung (used for fuel).	گومئی پنڈم + کریش پنڈم गोमयपिण्डम् + करीषपिण्डम्
آی آغلی وآئی قلبری	اےہیلو راؤنڈ دی سن آر مون A halo round the sun or moon.	منڈلم + پرویشہ + پردہبہ + اپسوریکم मंडलम्-परिवेषः-परिधिः उपसूर्यकम्

عربی	فارسی	اردو
زُرْفِین	زرفین و زوفرین و زوفلین	کُنڈی حلقهٔ آهنین که بر چارچوب در یا تختهٔ در نصب کنند و زنجیر در آن اندازند
حَرِیْش	گوش خز و گوش خزک	کَنْسَلائی کرمی ست از حشرات الارض بسیار پا بمقدار انگشت در گوش در آید
حَصَاة و قِضَّة و حَصْبَاء و کِثْکِث	سنگ ریزه	کَنکَرِی
حَصْی و حَصْب	سنگ ریزه زدن	کنکری مارنا
لحظ ف۱	بگوشهٔ چشم نگریستن	کَن انکھیوں سے دیکھنا
مُفْلِس و مِسْکِین و فَقِیر و مُحْتَاج	بی چیز	کَنگَال کسیکه افلاس داشته باشد ۱۲
سِوَار و قُلْب	دستینه و دست برنجن و گوهرش ف۲	کَنگَن حلقه از طلا و نقره که زنان در دست کنند ۱۲
شُرْفَة	کنگره	کنگوره معروف هست ۱۲
یَرَقَان	یَرَقان و فارسیان زبکون را ام الشمال گویند ۱۲	کَنْوَل مرضی ست که چشمها و بدن از آن زرد شود ۱۲
مُشْط و مِرْجَل و مِسْرَح	شانه	کَنگَهی چیزی باشد که از چوب و شاخ سازند و بآن موی سر را شانه کنند ۱۲

ف۱ نگاه کردن بگوشهٔ چشم اذا نظر الانسان الی الشی بمجامع عینه قیل رمقه فاذا نظر الیه من جانب اذنیه قیل لحظه فاذا نظر الیه بعجلة قیل لمحه ۱۲

ف۲ بمعنی دست اورنجن نیز بمعنی ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قویو	ان آیرن کیچ ٹو فاسن اے ڈور An iron catch to fasten a door.	کپاٹ شرنکھلا कपाट श्रृङ्खला
صویوب بجیے	ان انسیکٹ (سیڈ ٹو گیٹ انٹو دی ایر اینڈ کاز پین) An insect (said to get into the ear and cause pain).	سہسر پدی + پٹالکا بہیدہ सहस्रपदी + पटालुकाभेदः
طوقچاق	اے اسمال راؤنڈ اسٹون اے پیبل A small round stone or pebble.	کرکا + پاشان کہنڈان करका + पाषाणखण्डानि
جنیبت	ٹو تہرو اے پیبل To throw a pebble.	کرکا گہاتنم + وامارنم करकाघातनम् + वामारणम्
اندازه ایتمک و اورانلمق	ٹو لک اسکینس To look askance.	کتاکشاولوکنم + تریک درشنم कटाक्षावलोकनम् + तिर्यग्दर्शनम्
عبس و خوارده	پوار + مائزرلی Poor; Miserly.	دردرہ + نردہنہ + نسوہ + درگتہ + دینہ दरिद्रः + निर्धनः + [illegible]स्वः + दुर्गतः + दीनः
قصه بویون	اے بریسلیٹ A bracelet.	کنکنم + کربہوشنم कङ्कणम् + करभूषणम्
قلچ نعلی	اے پنیکل + اے ٹریٹ A pinnacle; A turret	گیہادشکرم गेहादिशिखरम्
قلعه و یالنقه	جانڈس Jaundice.	پانڈورگہ + ہلیمکم पाण्डुरोगः + हलीमकम्
دوکمک	اے کومب A comb.	ٹیپاری ورکشہ + اوشدہ بہید टिपारीवृक्षः-औषधिभेदः

اردو	فارسی	عربی
کنگھی چیزی است که از چوب شاخ سازند و بآن موی را سر و ریش	شانه	مُشطُ الغُوْلِ
کنگھی کرنا موی را بشانه آراستن ۱۲	شانه زدن و نهادن و کردن و کشیدن	اِمْتِشَاط وتَشْرِیح وتَرْجِیل
کَنیر درختیست تلخ ۱۲	خرزهره	دِفْلٰی و دِفْل
	باب کاف تازی با واو	
کوّا پرنده ایست سیاه رنگ جیفه خوار ۱۲	زاغ	غُرَاب اَغْرِبَة وغِرْبَان جمع و مُلَیْل و زُبَیْر و اَبُو حَاتم کُنیته
کَوّا گوشت پاره شبیه بزبان کوچک که از انتهای کام آویخته است ۱۲	ملازه و گره نای	لَهَاة
کُنوارا مردی نوجوان که زن نکرده باشد ۱۲	جوان و زن نکرده	بِکْر
کُنواری دختر نادیده شوی ۱۲	دوشیزه و باکره	عَذْرَاء و بِکْر و بَاکِرَة عَانِس ۱ و عَوَانِس جمع
کِواڑ بمعنی تخته در ۱۲	تخته در	مِصْرَاعُ البَاب و مِصْرَاعَان
کِواڑ کھٹکھٹانا در را از برون کوفتن تا صاحب خانه در را وا کند ۱۲	بر در زدن و انگشت بر در زدن	دَق و قَرْع و طَرْق

۱ زنیکه بعد از بلوغ در خانهٔ پدر و مادر چندان ماند که از شمار ابکار بیرون رود و عوانس شمرده شود ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
براغاجدر	سائیڈا پیوپولیفولیا آر انڈین میلو Sida pupolifolia, or Indian mallow.	کنکتم + کنکتی + کیش مارجنی कङ्कतम्- कङ्कती- केशमार्जनी
طرامق	ٹوکومب To comb	کنکت کرنم + کنکتی کرنم कङ्कतकरणम्-कंकती-करणम्
آغواجی	نیم آف اے فلاور Name of a flower	کرویرہ + حی مارکہ + چنداتہ करवीरः+ हयमारकः- चण्डातः
	باب کاف تازی با واو	
قىرغە	اے کرو A crow.	کاکہ + کرٹہ + وایسہ + بل پشٹہ काकः+करटः+ वायसः बलिपुष्टः
دلجک	این یوویولا An uvula.	گھنٹکا + گل جوہکا + لگھو جوہا घंटिका+गलजिह्विका लघुजिह्वा
ارگن	اے بیچیلر A bachelor.	اوواہہ + اوواہتہ अविवाहः+अविवाहितः
تازہ	اے ورجن A virgin.	اوواہتا + کنیا + روہنی अविवाहिता+कन्या+ रोहिणी
قپوقنادی	اے ڈور A door.	کپاٹم + اررم + کواٹم कपाटम्- अररम्- कवाटम्
قاپواوستنە ال اورمق	ٹو ناک ایٹ اے ڈور To knock at a door.	کپاٹ کٹنم + ارری شبد کرنم कपाटकुट्टनम्- अररिशब्दकरणम्

اردو	فارسی	عربی
کُواں	چاہ	بِئر و قَلِیب و رَکِیّة
کُواں کھودنے والا کسیکہ چاہ کند ۱۲	کُنکُن بہر دو کاف تازی ۱۲	اَبّار
کُوبا چوبیکہ بآن کلوخ شکنند ۱۲	کلوخ کوب	مِرزَبَة و اِرزَبّة
کُوتَل بالواو لغت ترکی وبالواو در اردو مستعمل اسپیکہ پیش سوار امیر کشند ۱۲	یدک	جَنِیبَة جنائب جمع
کُوتنا بواو معروف در زبان قصبات غلہ زمین یا شجر را اندازہ کردن ۱۲	اندازہ کردن	خَرْص
کُوتوال لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ حفاظت شہر ہا کند و شبہا [illegible] ۱۲	شب گرد	عاسّ عَسِیس وعَسَس جمع وشِحْنة
کُوتہ گردن لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ گردنش کوتاہ بود ۱۲	کوتہ گردن	اَوقَص و وَقصاء مرد ۱۲ زن ۱۲
کوتھی چیزیکہ در پایین نیام شمشیر وکارد نصب کنند ۱۲	+	نَعل
کُوٹ بواو مجہول مکانیکہ در انجا نشستہ با اعدا جنگ کنند ۱۲	دِژ	قَلعَة
کُوٹنا بواو معروف بمعنی کوفتن ۱۲	کوفتن	دَقّ و دَکّ و رَضخ و رَضح

[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قویو	اِ وِیل A well.	کوپہ + پرہیہ + اندہیہ + اُدپانم कूपः + प्रहिः + अन्धुः + उदपानम्
صویولجیسی	اِ وِیل ڈِگر A well digger.	کوپ کہنن کرتا + کوپ کارہ कूपखननकर्त्ता + कूपकारः
طوقماق	اِ لاگ آف وُڈ ٹو بیٹ ٹیریسیز وِتھ A log of wood to beat terraces &c. with.	مُدگل بہیدہ + مکہی پرتہہ دند یکتہ मुद्गलभेदः + मुखेपृथुदण्डयुक्तः
کوتل	اِ لیڈ ہارس A led horse.	سجتاشوہ सज्जिताश्वः
اورانلق	ٹو ویلیو + ٹو اپریز To value; To appraise.	انمان کرنم अनुमानकरणम्
عسس	دِی چیف پولیس افیسر آف اِسیٹی آر ٹاؤن The chief police officer of a city or town.	راترچرہ + نیای کرتا + پراڈوواک रात्रिचरः + न्यायकर्त्ता + प्राड्विवाकः
قصہ بوینی	شارٹ نیکڈ Short necked.	لگہگریوہ + ہرسوکنٹھہ लघुग्रीवः + ह्रस्वकण्ठः
قلج لغلی	دِی فیرول آر ماؤنٹنگ ایٹ دِی اینڈ آف اسکیبرڈ The ferule or mounting at the end of a scabbard	کوشاگرونیستا कोषाग्रविन्यस्ता
یلاقہ	اِ فورٹ A fort.	کوٹہ + کوٹہ + کوٹکہ कोटः + कोट्टः + कोटकः
دوکمک	ٹو پاؤنڈ To pound.	کٹنم + سنچورنت کرنم कुट्टनम् + संचूर्णितकरणम्

اردو	فارسی	عربی
کوٹھا بواو مجہول بالای بام را گویند ۱۲	بام	سطح
کوٹھی ظرفیکه از گل مانند خم بزرگ سازند و دران غله نهند ۱۲	کندو	کندوج موبکند ۱۲
کوٹھی چوبیکه در پایین چاه نهند تا خاکش ریخته نشود ۱۲	*	وسب
کوٹھی جائی از تفنگ که باروت دران می باشد ۱۲	خزینهٔ تفنگ	*
کوچا دینا بواو مجهول ۱۲	*	وخز
کوچنا بواو مجهول بمعنے خلانیدن ۱۲	سپوختن و سپوزیدن	نخس و نخذق نخس الدابة از سمع و نصر و ضرب و نخذق الدابة از نصر و فرح ۱۲
کوچنا بمعنی سوزن زدن در چیزی تا سوراخها پیدا شود ۱۲	سوزن زدن و آژدن و آجیدن	غرز
کوچی بواو معروف آلتیست که آنرا جولاهگان از بیخهای گیاه مانند [illegible]	دفته و فیتین و بشنجه و غرواش و غرواشه	صیص و صیصة و شوکة
کود کود کے چلنا جسته جسته رفتن ۱۲	جه جهان رفتن	حجل حجل الغراب از باب نصر و ضرب ۱۲
کودنا	برجستن	وثوب و وثب و وثاب و وثیب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
طام	اے اسٹوری A storey.	کوشٹھہ + کوشٹھکہ कोष्ठः + कोष्ठकः
قوان و صربون	اے لارج ارتھن جار ٹو ہولڈ کارن A large earthen jar to hold corn.	کسولہ + کشولہ कुसूलः + कुशूलः
+	دی انسائڈ آر شفٹ آف اے ویل The inside or shaft of a well.	کوپکاشٹھہ ینترم कूपकाष्ठयन्त्रम्
بارود مخزنی	دی چیمبر آف اے گن The chamber of a gun.	اگن ینتر بدہنکا अग्नियन्त्रबुध्निका
صانجمق	ٹوپوک + ٹوپش To poke; To push	ایشد بہلگہاتنم ईषद्भलघातनम्
باتورمق و دورتمک واکنه اولنمق	ٹوپرک (اے تھارن) To prick (a thorn).	سستر پرویشنم + واگھاتنم शल्यप्रवेशनम् + वाघातनम्
جزنک ویدیمک	ٹوپرک (اے نیڈل) To prick (a needle).	سوچیپرویشنم + واگھاتنم सूचिप्रवेशनम् + वाघातनम्
کموک	اے برش یوزڈ بائی ویورس A brush used by weavers.	کوندمارجنی कुविन्दमार्जनी
صچراوب یوریمک	ٹوہاپ اباوٹ To hop about.	پلت گتیا گمنم प्लुतगत्यागमनम्
صچرامق	ٹوجمپ To jump.	کوردنم + پلونم कूर्दनम् + प्लवनम्

عربی	فارسی	اردو
*	کُدرم	کُودُو بهردو واو مجهول غله‌ایست مانند ارزن ۱۲
*	زنجیره	کوُر بواو مجهول و بعضے قور بقاف گویند ۱۲
*	قَیطُون	کوُرله آنچه از رشتهٔ کلابتون که با ابریشم تابند ۱۲
ثَوبٌ جَدِیدٌ	جامهٔ ناشوی	کوُرا کپڑا جامه که آب ندیده باشد مثلاً اگر جامهٔ ناشسته که بگازری نداده باشند ۱۲
*	کوزهٔ نادیده آب و سبوی نادیده آب	کوُرا برتن آوندی که آب ندیده باشد ۱۲
*	کورده	کُورده لغت فارسی در اردو مستعمل ده کوچک کم آباد ۱۲
مِنقاف	خرمهرهٔ کلان که بآن کاغذ را مهره کنند	کوڑا بواو مجهول ۱۲
کُناسَة و قُمامَة	خاکروبه و خراش و خراشیدگی و خراشه	کُوڑا بواو معروف خس و خاشاک رفته ۱۲
سَوط و مِقرَعة و دِرّة و مِخراق	تازیانه و چابک	کوڑا بواو مجهول چیزی که بآن اسپ را زنند ۱۲
جُذام و بَرَص	لُوریِ وِپُس بضم لام و سکون واو معروف ۱۲	کوڑھ بواو مجهول مرضیست که از فساد خون عارض شود و اعضا خوره ۱۲

ترکے	انگریزے	سنسکرت
بردر بوغلہ در کہ فقرا الر ییرلر	نیم آف اے اسمال گرین Name of a small grain.	کودروہ + کوردوشہ कोद्रव + कोरदूषः
کنارہ	دی ایجنگ آف اے کلاتھ The edging of a cloth	پرِدھان پٹکا + سمنتات परिधानपट्टिका + समंतात्
طرناغک اوجی	اج + بارڈر Edge; Border.	نکھاگر پردھیہ + نکھ پالِ नखाग्रपरिधिः + नखपालि
یکی اوربہ سیے	نیو (اپلائیڈ ٹو کلوتھس آر پیپر) New (applied to clothes or paper).	ادھوت وسترم + نواچلم अधौतवस्त्रम् + नवाञ्चलम्
یکی ابریق	نیو + ان یوزڈ (اپلائیڈ ٹو ارتھن ویسلس) New, unused (applied to earthen vessels).	نوین پاترم + اپراپت جل پاترم नवीनपात्रम् + अप्राप्तजलपात्रम्
یقلمش کوی	اے تھنلی پاپولیٹیڈ ویلج A thinly populated village.	شونیگرامہ + نرجن کھروٹہ शून्यग्रामः + निर्जनखर्वटः
خرمہرہ	اے شیل آف اے لارج کائینڈ A shell of a large kind.	برہدوراٹکا + ستھول کپردکا बृहद्वराटका + स्थूलकपर्दिका
سپرندی	سویپنگس + ربش Sweepings; Rubbish.	کریش ترنادہ करीषतृणादिः
طون	اے وہپ A whip.	توترم + پراجنم तोत्रम् + प्राजनम्
الاجہ	دی لیپرسی The leprosy.	کشٹھروگہ + شتارکم + وچرچکا (۱) कुष्ठरोगः + शतारुकम् + विचर्चिका

(۱) [illegible]

(१) कुष्ठस्य सप्त- जगाधानि तेषाम- ध्येमसदुःसाध्य अन्यसाध्यामध- वन्ति॥

اردو	فارسی	عربی
کوڑھی کسیکه بیماری جذام و برص داشته باشد ۱۲	+	مجذوم و اجذم و ابرص
کوڑی استخوان جانوری ست دریائی ۱۲	پلپچی و خرمهره و کُس گربه	وَدَعة
کوڑی استخوان سینه که مانند خرمهره بلند بود ۱۲	+	قَصّ
کوڑی سفیدی که بر ناخن اطفال پدید آید ۱۲	ملک بزم ۱۲	فوف
کوڑی والا کسیکه خدمت تازیانه زدن از طرف امیر داشته باشد ۱۲	+	سَوّاط
کوڑی مارنا	تازیانه زدن	جَلد و مَشق و سَوط
کوس بواو مجهول بمعنی ثلث فرسخ یعنی یک فرسنگ ۱۲	کروه	مِیل امیال و مُیول جمع و عَلَم و مَعلَم و نصب ۱۲
کوسنا بواو مجهول بمعنی دعاء بد ۱۲	دعای بد و بددعا	الدعاء علیه
کوکابیلی ۵۳ بواو مجهول و یای اول مجهول و دوم معروف ۱۲	نیلر و نیلفر و نیلوپل و نیلوفل و لیلوپر و لیلوپل و لیلوپرک	نیلوفر و نینوفر
کوکر لینڈ بواو معروف جفتی سگ با ماده که منعقد شود ۱۲	قفل شدن سگ و بند بستن سگ	عقد الکلب و تعاقد الکلاب و مُعاظلة و عِظال

ترکی	انگریزی	سنسکرت
الاجه کیمسه	ا لیپر A leper.	کشٹھ روگی कुष्ठरोगी
اشک بونجغی و فاطر بونجغی	اے اسمال شیل یوزڈ ایز کائین A small shell used as coin.	وراٹکا + کپردکا वराटका + कपर्दिका
گوکس کسکی	اسٹرنم Sternum.	ہردیہ گرتہ हृदयगर्त्तः
طرنق دیبلرنده حادث اولان برص	وائٹ نیس آن دی نیلس آف چلڈرن Whiteness on the nails of children.	نکھوپرشبھرتا नखोपरिशुभ्रता
قامچیله اورستجی	ون ہوز ورک از ٹو فلاگ One whose work is to flog.	پراجکہ + توترگراہی + توترکہ प्राजकः + तोत्रग्राही + तोत्रकः
قامچیله اورمق	ٹو فلاگ + ٹو وہپ + ٹو لیش To flog; To whip; To lash	پراجن گہاتنم + توترمارنم प्राजनघातनम् + तोत्रमारणम्
میل	اے میژر آف ٹو مائلس A measure of two miles	کروشہ + دہنوشترسہسرم क्रोशः + धन्वन्तरसहस्रम्
الینج ایمک	ٹو امپریکیٹ + ٹو کرس To imprecate; To curse	شاپ دانم + دروچن کتھنم शापदानम् + दुर्वचनकथनम्
نیلوفر	لوٹس (فلاور) Lotus (flower).	کوک ولی + پنڈریک بھیدہ + کمدنی + کلہارم कोकवल्ली + पुण्डरीकभेदः कुमुदिनी + कल्हारम्
ایت سکشده بغلنق	کاپیولیٹنگ آف ڈاگس Copulating of dogs.	شوان میتھن بندھنم श्वानमैथुनबंधनम्

عربی	فارسی	اردو
کَمْأَة	سَمارُوغ	کُکُرمُتّا رستنی ست کہ در ایام باران مانند کلاہ برسے آید ۱۲
رَضِیع	ہمشیر و ہمشیرہ	کوکہ بواو مجہول بلغت ترکی در اردو مستعمل برادر رضاعی ۱۲
کَشْح	تہیگاہ	کوکھ بواو معروف جای زیر پہلو کہ استخوان ندارد ۱۲
لُقمَة و اُکْلَة و دُبْلَة و نُبْلَة و دُبْنَة	گراس و لپ	کول بواو مجہول بلغت تعبات مقداری از طعام کہ بدہن کنند ۱۲
حَقْو و حَقو و حقاء احقٍ و احقاء و حُقِیّ و حِقاء جمع	+	کولا بواو معروف جای بستن شلوار ۱۲
مِعْصار و مِعْصَر و دوّارة و قفعة	چرخشت و چرخ عصاری و شکنجۂ عصاری	کولہو چرخی باشد کہ بآن شیرۂ نیشکر و دہن کشند و جز آن گیرند ۱۲
اَلنَّقْبُ فِی الْحَائِطِ	نَغُنم	کوہل بواو معروف شگافی کہ دزدان در دیوار برای دزدی کنند ۱۲
زاوِیَة زوایا جمع	پیغولہ و پیغلہ و گوشہ	کونا بواو مجہول بمعنی کنج ۱۲
عُرْقُوب عراقیب جمع	+	کونچ بواو معروف ۱۲
عَرْقَبَة	پی کردن	کونچیں کاٹنا و مارنا

ترکی	انگریزی	سنسکرت
منار دچتر مار و یر الماسی طوسلان منار	اے مشروم A mushroom.	چھتراکم + بھوچھترم + بھوسپھوٹ छत्राकम् + भूछत्रम् + भूस्फोटः
کوکلداش	اے فاسٹر برادر A foster brother.	دھاترپالکہ + اُپ ماترپوشہ धात्रिपालकः + उपमातृपोषः
بوشس بوکور	دہی وُمب + دہی ایبڈومن The womb; The abdomen.	کُکشہ + کُکشہ कुक्षिः + कुक्षः
لقمہ	اے ماؤتھ فل A mouthful.	گراسہ + کولہ ग्रासः + कवलः
بوکور	دہی ہپ The hip.	نتمبہ + کٹپروتھہ + سپھچو नितम्बः + कटिप्रोथः + स्फिचौ
منگنہ	اے شوگرمِل A sugar mill.	اکشُرسادیرینترم + تیل ینترم इक्षुरसादेर्यन्त्रम् + तैलयन्त्रम्
دلک	ہول میڈ ان اے وال بائی رابرس Hole made in a wall by robbers.	ستین گرتہ + چوررندھرم स्तेनगर्त्तः + चौररन्ध्रम्
بوجق	اے کارنر A corner.	کونہ कोणः
اوکچہ سکری	دہی وینس آف دہی ہیل The veins of the heel.	پارشن کورچہ + کورچشچوا पार्ष्णिकूर्चः + कूर्चश्चवा
سکرکسمک	ٹوکٹ دہی وینس آف دہی ہیل To cut the veins of the heel.	کورچ کرتنم + واگھاتنم कूर्चकर्त्तनम् + वाघातनम्

اردو	فارسیے	عربے
کوند بمعنے تابندگی برق ۱۲	درخش و ازنجک	بَرق
کونڈا بواو معروف تغار سفالین که دران جامه شویند و خمیر کنند ۱۲	لاوک بروزن ناوک ۱۲	اِجّان و اِجّانة و مِرکن
کونڈا کرنا ۱	سرگیری زدن و خوردن ۲	*
کویا بواو مجهول بمعنے گوشهٔ چشم که متصل به بینی ست ۱۲	پیغولهٔ چشم و کنج چشم	ماق و مُؤق و مُوق و مُقیة و لِحاظ ۳
کوئلا بواو مجهول ۱۲	انگشت و زگال و زغال	فحم
	باب کاف تازی با های هوز	
کهاٹ چیزی ست مرکب از چارپایه که بران خواب کنند ۱۲	چارپایه و پلنگ و کٹ ظاهر لفظ هندی ست ۱۲	قعادة محاورهٔ حال ۱۲
کهار قومی اند که پالکی و تخت روان و امثال آن دارند ۱۲	کهار فارسیان بتشدید استعمال کنند ۱۲	حَمَلَةُ الفالکي
کهار خاکستر شوره گیاه که رنگریزان در رنگ گل کار برند ۱۲	شخار	قِلی و قِلي و القَلیاء و القُلیا
کهارا جوالی شبکه دار که گاه کشان در وی گاه کنند ۱۲	غراره و الرُد	شُکُبان

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یلدرم دشمشک	کلئیر + فلیش Glare; Flash	تڑت پربها + تڑت دیتیه तडित्प्रभा+ तडिद्द्युतिः
طبار واتمک تخته	اے پلیٹر A platter	کُندم + ستهالی پاترم कुण्डम्-स्थालीपात्रम्
+	ٹو پریکٹس ساڈومی وتهه وایولنیس To practise sodomy with violence	گدابهنجنم गुदाभञ्जनम्
گوزبیکاری	کارنر آف دهی آئی Corner of the eye.	نیتراگربهاگه + نیترچهداگره + پنجرستهانم नेत्राग्रभागः+ नेत्रच्छदाग्रः+ पिंजरस्थानम्
کومور	چارکول Char coal.	انگالم इङ्गालम्
	باب کاف تازی بای ہوز	
سریر	اے بیڈسٹیڈ A bedstead.	کهٹوا + شئیا + منچه + پرینکه खट्वा+शय्या+मंचः+पर्यंकः
ہندستانده بر قوم در	نیم آف اے ٹرائب امپلائیڈ ایز پلینکین بیررز Name of a tribe employed as palanquin bearers.	کیورتکه + کیورته कैवर्तकः+ कैवर्तः
قلیه طاشی	آلکلی + پوٹیش Alkali; Potash	کشارم + سرجکاد क्षारम्+सर्जिकादि
+	اے نیٹ (ان وچ اسٹرا از ٹائیڈ) A net (in which straw is tied).	راسبهادپلیانم रासभादिपल्याणम्

اردو	فارسی	عربی
کھاری بیای معروف ۱۲	آبِ شور	مالح و اُجاج و زُعاق کہ نوشیدہ نشود نہایت شور ۱۲
کھال پوست حیوانات ما دامیکہ مو داشتہ باشند ۱۲	پوستین	فَرْو
کہال چرمیکہ آہن گران و مس گران بہ آن آتش افروزند ۱۲	دمِ آہنگر و دَمَہ	مِنْفاخ و مِنْفَخ
کھانا بمعنے خوردنی ۱۲	+	طَعام و اَکل و مَاکُول و طُعم
کھانا	خوردن	اَکل
کھانسی بیای معروف بمعنی خارش گلو ۱۲	سُرفہ	سُعال
کہانی بیای معروف بمعنی داستان ۱۲	اَفسانہ	حِکَایَۃ و قِصَّۃ قِصَص جمع و اُسطُور و اُسطار و اِسطیر اساطِیر جمع
کہاوت [له]	مَثَل بلفظ زدن مستعمل ۱۲	مَثَل ضرب لنا مثلاً ۱۲
کہائی بیای معروف گوی کہ گرد قلعہ و بستان و جز آن کنند ۱۲	+	خَنْدَق خَنادِق جمع معرب کندہ ۱۲
کہبّا کسیکہ بدست چپ کار کند ۱۲	چپہ و چپ دست	اَعسَر

له [illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
آجی صو	سالٹ * برکیش Salt; Brackish	کشارجلم * لونامب क्षारजलम् * लवणाम्बु
دری	اسکن * ہائڈ Skin; Hide.	چرم * اجنم * کرتہ * کہلک * چہلہ चर्म * अजिनम् * कृत्तिः * खल्लक * छल्लिः
کوروک	بیلوز Bellows.	بہسترا * چرم پرسیوکا भस्त्रा * चर्मप्रसेविका
یمک وطعام	فڈ Food.	بہکشیم * کہادیم * جگدہم भक्ष्यम् * खाद्यम् * जग्धम्
ییمک	ٹوایٹ To eat.	بہکشنم * اشنم * ابہیوہرتم भक्षणम् * अशनम् * अभ्यवहृतम्
اوکرک	اکاف A cough.	کاسہ * کشوتہ कासः * क्षवथुः
داستان	اٹیل * افیبل A tale; A fable.	کتہا * اتہاسہ * کتہاپربندہہ कथा * इतिहासः * कथाप्रबंधः
مثل	اپراورب * اسئی انگ A proverb; A saying	کتہانکہ * درشٹانت کتہنم कथानकः * दृष्टान्तकथनम्
خندک	اوڈچ * اٹرینچ A ditch; A trench	کہیم * پرکہا खेयम् * परिखा
صولاق	لیفٹ ہینڈڈ Left handed.	وام ہست کرتا वामहस्तकर्त्ता

اردو	فارسی	عربی
کھبّی بیانی معروف زنیکه بدست چپ کار کند ۱۲	چپه و چپ دست	عَسْرَاء
کھپرا	تیر یکه پیکانش پهن بود	مَنجُوف و نجیف نجف جمع
کھتّا چاهی که زیر زمین کنند و غلّه دران نهند ۱۲	نهان خانه	مَطمُورة
کھٹّا چیزیکه ترشی دارد ۱۲	تُرش	حَامِض
کھٹائی	تُرشی	حُمُوضة
کھٹک بڑھی سا	+	قرّاع
کھٹکا بمعنی بیم و هراس ۱۲	اندیشه و دَغدَغه	خَوف و خِیفة و مَخافة
کھڑکا بمعنی صدای خفی که از جنبش چوبها و جز آن خیزد ۱۲	شَرفاک و شَرفک و شُرفانگ	وَجس
کھٹکنا	گذشتن چیزی باندیشه و تردد در خاطر و خلجان کردن آن	خُطُور و تَخالُج و تَخلّج و اِختِلاج و هجس
کھٹمٹھا شیرینی با ترشی آمیخته ۱۲	میخوش و ترش شیرین	مُزّ

سنسکرت	انگریزی	ترکی
وام ہست کر ستری वामहस्तक स्त्री	اے لیفٹ ہینڈیڈ فیمیل A left handed fe-male.	صولاق قاری
وستریت بھلّشر विस्तृतभल्लशरः	ان ایرو وتھ اے براڈ پائینٹ An arrow with a broad point.	عریض النصل اوق
گرتان کوشٹھم * موسی کسولم गर्तान्नकोष्ठम् * मूसिकुसूलम्	اے کیویٹی ان وچ گرین از کیپٹ A cavity in which grain is kept.	شول چقور یر کہ ایچینہ اریہ بغدای قویرلر
اَمْلہ * اَمْبلَم अम्लः * अंब्लम्	ایسِڈ * ساور Acid; Sour.	اکشی
اَمْلتوم * امبلتوم अम्लत्वम् * अम्बत्वम्	ایسیڈیٹی * ساورنیس Acidity; Sourness.	ایکشیلک
کاشٹھ کُٹہ काष्ठकुट्टः	دِہی وُڈپیکر The wood pecker.	اغاج ققان قوش
مانسی چنتا * منو ویتھا मानसी चिंता * मनोव्यथा	اپریہنشن * اِسکروپل Apprehension; Scru-ple.	اندیشہ و قورقو و صقنمہ
منشیہ پدارآوہ * پدشبدہ मनुष्यपदारावः * पदशब्दः	ساونڈ پروڈیوسڈ بائی دہی فال آف وڈ Sound produced by the fall of wood &c.	اياق طاوشی
منو ویتھا کرنم मनोव्यथाकरणम्	ٹو رینکل * ٹو پیرس (ایز اے تھارن) To rankle; To pierce (as a thorn).	خلجان ایتمک
مدھرامْلہ * مِشٹامْلہ मधुराम्लः * मिष्टाम्लः	مکسڈ ٹیسٹ آف ساور اینڈ سویٹ Mixed taste of sour and sweet.	میخوش

اردو	فارسی	عربی
کھٹمل کرمی ست سرخ مائل بسیاہی کہ در پلنگ و چارپایہ می‌شود وخون [illegible]	غسنگ و ساس و شب گز محاورۂ عوام ۱۲	کُتّان
کھجلانا	خاریدن	حَكّ
کھجلی بیای معروف ۱۲	خارشی کہ در بدن افتد	حِکّة و حُکاک
کھجوری ڈورا بیای معروف ۱۲	رشتۂ دوتا	مُبرَم
کھچڑا نوعی از آش کہ از نخود و جو گندم وجز آن پزند اکثر در لنگر ہا بر مساکین [illegible]	آشِ خیسه	*
کھچڑی بیای معروف طعامی ست اہل ہند را کہ از دال و برنج پزند ۱۲	کچری	کُشرِی
کھڈ بمعنی غیر متناسب الاعضا ۱۲	بدقواره	قبیحُ الہیکلِ
کھر ناخن گاو و گوسفند و آہو و امثال آن کہ شگافتہ باشد ۱۲	+	ظِلف اَظلاف و ظُلُوف جمع
کھر پیچیدہ کشیدن آواز در نغمہ ۱۲	تحریر و ریزه خوانے و ریزه سرائی	تغرِید
کُھرا بخاری باشد کہ در ایام سرما پدید آید متصل زمین می‌باشد [illegible]	نرم و نژم و میغ و تارمیغ و شُم	ضَباب و سدِیم

ترکی	انگریزی	سنسکرت
تخته بتی	اے بگ A bug.	مَتکَہ + مَتکُنَہ मत्कः + मत्कुणः
قازیمق	ٹو اِچ + ٹو اِسکریچ To itch; To scratch.	کنڈُویَنَم कण्डूयनम्
اویوز	دی اِچ The itch.	کنڈُوہ + کھرجُوہ + کنڈُویا कण्डूः - खर्जूः - कण्डूया
بوکلش ایپ	ڈبل کائیلڈ تھریڈ Double coiled thread	کھرجوری سوترم + بلت سوترم खर्जूरीसूत्रम् - वलितसूत्रम्
عاشورا آشی	نیم آف اے ڈش میڈ فرام رائیس ویٹ اینڈ ویریس سارٹس آف پلس Name of a dish made from rice wheat and various sorts of pulse.	مشرکودنم + مشرودنم मिश्रकौदनम् - मिश्रौदनम्
+	اے ڈش میڈ آف رائیس اینڈ پلس بائلڈ ٹوگیدر A dish made of rice and pulse boiled together	کرشرا + مشرودنم कृशरा + मिश्रौदनम्
بدقواره	اے باڈیلی ڈیفیکٹ A bodily defect.	اشبھانگہ + وکرتانگہ अशुभाङ्गः + विकृताङ्गः
طرناق	اے (کلوون) ہوف A (cloven) hoof.	شپھم + کھرہ + کشرہ शफम् + खुरः + क्षुरः
ترکی ایده جکت قتنده سسی چیارمق	دی باس (اِن میوزک) The bass (in music).	سورکمپنم + کنٹھدوارین स्वरकम्पनम् + कण्ठद्वारेण
دومان	فاگ + مسٹ Fog; Mist.	کھواشپہ + واشپامبُ खंवाष्पः + वाष्पाम्बु

اردو	فارسی	عربی
کَھَرَا مخدومی ۱۲	سَرَه	جَیِّد جِیَاد جمع
کَھَرَا بمعنی بے غش ۱۲	+	خَالِص وصَرِیح
کھُرَا چیزیکه سطحش هموار و ملاست نداشته باشد ۱۲	دُرشت	خَشِن وخَشِین واَخشَن
کھُرَا آدمی	مرد درشت	خَشِن وخَشِین واَخشَن واَحرَش
کھَرَا کرنا	سَرَه کردن	نَقد وانتِقَاد وتَنَقُّد وتِنقَاد
کھُرپَا آله ایست آهنین که بآن گیاه از زمین تراشند ۱۲	رَندَه این از صاحب بان تحقیق رسید ۱۲	*
کھُرَچَن طعامی که در دیگ سوخته و بریان شده بچسپد ۱۲	بُنگران وته دیگ وته گیره	قرارة وقرورة وقشرة و قرة واری
کھُرکھُرَا چیزیکه هموار نبود و ملاست ندارد ۱۲	دُرشت	خَشِن واَخشَن
کھُرَنڈ خشکی که بر روی جراحت بندد ۱۲	خشکریش وخشکریشه وکِرسنه	جُلبَة
کھَرہَا بزبان مردم قصبات جانوریست که هر دو پای پیشین او کوتاه باشند ۱۲	خرگوش ودرما	أرنَب ودَرّامة ودرامة وقعیل

ترکی	انگریزی	سنسکرت
خالص	پیور + جنیوان Pure; Genuine.	اتیتمہ + اتجاتہ अत्युत्तमः + उत्तमजातिः
خالص	پیور + جینیوان Pure; Genuine.	نرملہ + ابھیدہ + وکاررہتہ निर्मलः + अभेदः + विकाररहितः
سرت	رف + ناٹ ایون آر اسموتھ Rough; Not even or smooth.	دردرہ + اچکنہ दर्दरः + अचिक्कणः
یرامز طبیعتلو کشی	پیوش + ال نیچرڈ Peevish; Ill natured	دشٹ بدہیہ + کرورہ + اشٹہ दुष्टबुद्धिः - क्रूरः - अशिष्टः
ایورتلمک	ٹوٹیسٹ + ٹو ایسی To test; To assay.	سوچھکرنم + اوکارکرنم स्वच्छकरणम् - अविकारकरणम्
+	ان انسٹرومینٹ فار اسکریپنگ گراس An instrument for scraping grass.	کشرپرہ + کھرپرہ (१) क्षुरप्रः + खुरप्रः
چوملک یانغی	پاٹ اسکریپنگس Pot scrapings.	تشٹتاوشیشتہ + دگدھکرچکا तष्टितायशेषः - दुग्धखर्जिका
غلیظ نسنه	رف Rough.	کھرکرہ + دردرہ खरकरः + दर्दरः
کره	اسکیب آر اسکیل A scab or scale.	ورن پرپٹی + کشت پرپٹکا व्रणपर्पटी + क्षतपर्पटिका
طوشان	ہیر + ریبٹ A hare; A rabbit.	ششکہ + ششہ शशकः + शशः

(१) ترنادکرتنارتھم
"तृणादिकर्तनार्थम्"

اردو	فارسی	عربی
کھرہرا شانہ مانند یکہ بآن پشت ستوران خارند ۱۲	شانۂ ستور خار	فِرجَون و مِحَسّة
کھرہی بیای معروف مادۂ خرگوش ۱۲	مادۂ خرگوش و خرگوش ماد	اَرنَبة و عِکرِشة
کھڑا کرنا بمعنے برخیزانیدن ۱۲	استادہ کردن	اِقامة و اِنهاض
کھڑا کرنا یعنی ایستادہ کردن زن از مردی ۱۲	✤	تسجیل و انعاظ و توتیک یقال وتک الرجل ۱۲
کھڑا ہونا بمعنے ایستادن ۱۲	برخاستن	قیام و نهوض و نهض
کھڑا ہونا بمعنی ایستادہ شدن نرۂ مردی ۱۲	✤	نعوظ و نعظ
کھڑاؤں مفرد کھڑاوین بمعنے کفش چوبین ۱۲	پافشار صاحب بہار عجم گفتہ پافشار نعلین چوبین کہ مزارعان … [illegible]	قبقاب و قوالیب و قرحیف ۱۲ محاورہ … ۱۲
کھڑا ہونا واسطی تعظیم کے	پیش پای کسے برخاستن	اَلقِیامُ لِلتَّعظِیم
کھڑکھڑ حکایت آواز سلاح و جز آن کہ از خوردن یکدیگر برآید ۱۲	✤	خشخشة و قعقعة
کھڑکی بیای معروف در کوچکی کہ میان دیوار در خانہ و یا دیوار بالاخانہ …	دریچہ و دربچہ دریچہ در دروازہ … ۱۲	خوخة

تركيجے	انگریزے	سنسکرت
قشاغو	اکری کومب A currycomb.	اشوکنکتم + حی کنکتکا अश्वकंकतम् + हयकंकतिका
دیشی طوشان	افیمیل ریبٹ A female rabbit.	ششکی + ششستری शशकी + शशस्त्री
طورغزمق	ٹو ریز + ٹو ایریکٹ To raise; To erect.	اتھان کرنم + اتھاپنم उत्थानकरणम् + उत्थापनम्
سکی قالدرمق	ٹو ایریکٹ (دہی پینس) To erect (the penis).	لنگوتھاپنم लिङ्गोत्थापनम्
قالقمق وطورغلمق	ٹو اسٹینڈ اپ + ٹو گیٹ اپ To stand up; To get up.	اتھان بہونم + سوت اتھانم उत्थानभवनम् + स्वतउत्थानम्
سکے قالقمق	ٹو بی ایریکٹ To be erect.	لنگوتھان بہونم लिङ्गोत्थानभवनम्
اياقلق	ووڈن شو + کلاگس + پیٹنس Wooden shoe; Clogs; Pattens.	پادکا + کاشٹھ پادکا + کاشٹھ پادو पादुका + काष्ठपादुका + काष्ठपादः
تعظیم ایتمک	ٹو گیٹ اپ اوٹ آف ریسپیکٹ To get up out of respect.	ابھیتھانارتھو تھانم + گورواتھو تھانم अभ्युत्थानार्थोत्थानम् + गौरवार्थोत्थानम्
قفتان وسلحه آوازی	کریکنگ + کلیٹر + ریٹلنگ Creaking; Clatter; Rattling.	جھنتکارہ + جھنجھنم झणत्कारः + झंझनम्
کوچک پنو	اونڈو A window.	گواکشہ + واتاینم गवाक्षः + वातायनम्

عربی	فارسی	اردو
حَصْبَة بسکون الصاد و بحرک و بکسر حصبة ۱۲	+	کَہُسَرَا دانہای چیچک کہ خرد باشند ۱۲
نَتَف	موی برکندن	کَہُسوٹْنَا موی کسی بدست گرفته برکندن ۱۲
خَجَلَة	خجل شدن و شرمنده شدن	کَہُسِیَانَا شرمنده شدن با خشم و چیزی نگفتن ۱۲
مَجَرَّة و شَرَج و أُمّ السَّمَاءِ	آسمان دره	کَہکَشَان لغت فارسی مخفف کاه کشان و آن سفیدی باشد که شبها
سَبَاع	آرز	کَہگَل سُہ لغت فارسی ست مخفف کاه گل در اردو مستعمل ۱۲
حَاضِنَة [illegible]	دایه	کِہلَائی زنیکه طفل را پرورد و تیمار داری او نماید ۱۲
قُلْفَة	+	کَہَلْڑی عموماً پوست حیوانات و خصوصاً غلاف سر زره ۱۲
اَلتَّفَاسُح وَالتَّوَسُّع فِي الْمَجَالِسِ وَالتَّفَسُّح فِي الْمَجَالِسِ	در مجلس فراخ واشستن بیهقی در تاج المصادر ترجمه تفاسح بهمین لفظ کرده ۱۲	کُہلکے بیٹھنا فراخ شده نشستن ۱۲
اِنْفِتَاح و تَفَتُّح و اِنْفِتَاع و اِنْحِلَال	کشوده شدن	کُہُلْنَا بمعنی کشوده شدن گره ۱۲
*	بو دادن	کَہَلْنَا نیم بریان کردن دانه ها را ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
حصبه	میزلس Measles.	لگھو وسپھوٹکم लघुविस्फोटकम्
یولمق و دیتمک	ٹو پل + ٹو پلک دی ہیئر To pull - to pluck the hair.	کیش لنچنم केशलुञ्चनम्
اوتانمق	ٹو بی ابیشڈ To be abashed.	ترپیاکپت بھونم त्रपयाकुपितभवनम्
صمان اوغریسی حاجیلر یولی	دی ملکی وے + گیلیکسی The milky way; Galaxy.	ششمارچکرم + آکاش ورتم शिशुमारचक्रम् ÷ आकाशवर्त्म
صمانلو بالچق	گراس اینڈ مڈ مکسڈ ٹگیدر ٹو پلیسٹر والس وِدھ Grass and mud mixed together to plaster walls with.	بھتیرتھ پنکم भित्त्यर्थपङ्कम्
ابه	اے ڈرائی نرس A dry nurse.	داتری + اپ ماتا धात्री ÷ उपमाता
ختنه دریسی	ہائڈ + دی پریپیوس + فوراسکن Hide; The prepuce, Foreskin.	پشو کھنڈ + پشو چرم पशुखण्डः ÷ पशुचर्म
گک اولمق	ٹو سٹ ایٹ ایز To sit at ease.	پرشستوپ ویشنم प्रशस्तोपवेशनम्
آچلمق و چوزلمک	ٹو اوپن To open.	مکت بھونم + گرنتھیا دینام मुक्तभवनम् ÷ ग्रन्थ्यादीनाम्
قاورمق و بریان ایتمک	ٹو بی پارچڈ To be parched.	چنکادپرسپھٹنم + گندھ دانم चणकादिप्रस्फुटनम् ÷ गन्धदानम्

اردو	فارسی	عربی
کہلنا بمعنی شگفتن غنچہ ۱۲	واشدن و شگفتن	تفتق و تفتح
کہلونا چیزیکہ بآن بچگان بازی کنند ۱۲	+	لعبة
کہلی بیای معروف ثفل تخم سرشف کہ روغن از آن کشیدہ باشند ۱۲	کنجار و کنجارہ و کنجان و کنجانہ سرشف	کسب و عصارة الجردل و عصیص
کہلیان تودۂ غلہ کہ جدا ناکردہ و ناکوفتہ ۱۲	خرمن	بیدر و کدس و کداس و اندر و جرین و مربد
کہمبا چیزیکہ عمارت بران تکیہ کنند ۱۲	ستون	ساریة و دعمة و دعامة و دعام و عماد و عمود و اسطوانة و نصبة
کہمبی بیای معروف رستنی ست کہ در ایام باران مانند کلاہ	سماروغ و کلاہ دیوان و کلاہ زمین و کلاہ مار و چتر مار و خایہ دیس	کمأة و عسقل و عسقول عساقیل جمع بنات اوبر و ابن اوبر و ام اوبر
کہمبی دو منارہ کہ بر سر چاہ بنا کنند برای چرخ دلو ۱۲	منارہای چاہ	زرنوقان
کہندانا رخنہ کہ در چوب کنند ۱۲		فرض و حز
کہندری بیای معروف جامہ پارہ پارہ دوختہ ۱۲	ژند	مرقع و دلق معرب دلہ ۱۲
کہنکہجورا کرمی ست زہردار بسیار پا ۱۲	ہزارپا	ابو سبعة و سبعین و ام سبعة و سبعین

ترکی	انگریزی	سنسکرت
چیچک اغزی اچمق	تُو بلاسم + تُو بلو + تُو فلاور To blossom; To blow; To flower.	پرپھلت بھونم + ویاکوش بھونم प्रफुल्लितभवनम् + व्याकोशभवनम्
اویونجق	اِ ٹای A toy.	پتلکاد + کریراوست (۹) पुत्तलिकादि + क्रीडावस्तु
صوصم پوسەسی	آئل کیکس Oil cakes.	پنیاکہ + کہلہ + نسنیح تلادچورنم पिण्याकः + खलिः + निःस्नेहतिलादिचूर्णम्
هرکومه وهر سینه دیرلر	اِ بارن + اِ گرینری A barn; A granary	کہلایم + کہلیابھومہ (۲) खलायनम् + खल्याभूमिः
دیرک	اِ پوسٹ + اِ پلر A post; A pillar.	ستھونا + ستمبھہ स्थूणा + स्तम्भः
منار ویرالماسی	مشروم Mushroom.	چھتراکم + بھوم چھترم + بھوچھترم छत्राकम् + भूमिछत्रम् + भूछत्रम्
مناره	پلرس آف اِ ویل Pillars of a well.	کوپستمبھو + پرہستھونی कूपस्तम्भौ + प्रहिस्थूणे
دلمک	ٹو بور اِ ہول To bore a hole.	رندھرت کرنم + کاشٹھادینام रन्ध्रितकरणम् + काष्ठादीनाम्
اسکی تریلش قفتان	اِ پیلٹ A pallet.	کنتھا + وستر کہند کنتھا कंथा + वस्त्रखण्डकंथा
+	اِ سینٹیپیڈ A centipede.	شت پادکا + شت پاد शतपादिका + शतपाद्

اردو	فارسی	عربی
کہنکھار	آواز روشن کردنِ گلو	نحمة
کہنکھارنا گلو صاف کردن از بلغم ۱۲	گلو روشن کردن	نحیم و تنحنح
کہنکہنانا نوعی از گریہ کہ در بینی بود ۱۲	*	خنخنین
کہنگر ہر چیز بسیار خشک ۱۲	خشکر	اَیبَس
کہنگالنا	آب در ظرف انداختہ جنبانیدن برای پاک کردن	مَضمَضة
کہنی بیای معروف بندگاہ ساعد و بازو ۱۲	آرَنج و اَرَنج بمد ۱۲ بغیر مد ۱۲	مِرفَق و مَرفِق مَرافِق جمع
کہنی مارنا	بہ آرنج دست زدن	دَفق
کہوفاڑلی ۱۲		وِجار و اَوجِرة و وُجُر جمع
کہوپرا مغز نارجیلی ۱۲	مغزِ نارجیل	لُبُّ النّارِجیلِ
کہوپری استخوانے کہ بالای دماغ ست ۱۲	کاسہ سر	قِحف و جُمجُمة

صاحب قاموس بمعنی ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
گوکسودن چیقان صوت وآواز	ہیمنگ + ہاکنگ + کافنگ Hemming. Hawking; coughing.	کپھہ + شلیشما कफः + श्लेष्मा
اخ اخ دیمک	ٹوہیم + ٹوکاف To hem; To cough.	اتکاسنم + کپھوتسرگ کرنم उत्कासनम् + कफोत्सर्गकरणम्
بورندن اغلمق	ٹومون To moan.	سانوناسک رودنم सानुनासिकरोदनम्
قرولق لنمه وقرولنمه	ویری ڈرائی Very dry.	شُشکترہ اتی شُشکہ शुष्कतरः + अतिशुष्कः
ظرو ظرفه خفیف یقمق	ٹوواش + ٹورنس To wash; To rinse.	ایشتپرکشالنم ईषत्प्रक्षालनम्
درسک	دہی ایلبو The elbow.	بھجمدہیا گرنتھہ (९) भुजमध्यग्रन्थिः
درسک اورمق	ٹو ایلبو To elbow.	باہوپرہارنم + استھگرنتھنا बाहुप्रहारणम् + अस्थिग्रन्थिना
قورت وسرتلان یتاغی	اےکیو + اےکیورن A cave; A cavern.	کندرا + دری + ایہامرگستھانم कन्दरा + दरी + ईहामृगस्थानम्
نارجیل	دہی کرنل آف اےکوکونٹ The kernel of a cocoa nut.	نارکیل سارم नारिकेलसारम्
باش چناغی وباش کمکی	دہی اسکل The skull.	مستکاستھہ + کپالم + نرمندم मस्तकास्थि + कपालम् + नरमुण्डम्

اردو	فارسی	عربی
کھوج	نشان و سراغ	أثر آثار جمع
کھو جانا	گم شدن چیزی	ضیعة و ضیاع و ضلال
کھوج کرنا تلاش کردن ۱۲	جستجو کردن و پژوهیدن	فتش و تفتیش
کھوجی کسیکہ سراغ چیزہا رساند و تلاش نماید ۱۲	پژوهنده و جوینده	باحث و مبحث و مفتش و فاحص و متفحص
کھودنا زمین کندن ۱۲	کندن	حفر و فقر و تقفیر
کھودنی بواو مجهول چوبکی یا آهنی کہ بآن آتش را زیرو زبر کنند ۱۲	آتش کاو	محراك و محضج
کھوسا بواو مجهول کسیکہ ریش و بروتش بر نیاید ۱۲	کوسہ و کوسج	ثط و اثط و سنوط و سنوطی و سناط و اطلس
کھوسٹ مرغی ست مشهور بہ نحوست شبها بر آید ۱۲	چغد	فیاد و بوم و بومة بمعنی واحد ۱۲
کھولکر کہنا	فاش گفتن	علانیة و اعلان
کھوکھل و کھوکھلا	میان تهی	أجوف

تركيے	انگريزی	سنسكرت
ايز	سَرچ + اِنکوايری + کويسٹ Search; Inquiry; Quest.	گويشنا + انويشنا गवेषणा + अन्वेषणा
تلف اولمق	ٹوبی لاسٹ To be lost.	نشٹ بهونم नष्टभवनम्
آرامق	ٹوسرچ فار To search for.	انويشن کرنم + گويشنم + ڈهنڈهنم अन्वेषणकरणम् + गवेषणम् + ढुण्ढणम्
اراجي كيمسنه	اے سرچر + اِنکوايرر A searcher; Inquirer.	انويشنده + پرشٹهکه अन्वेषणदः + पृष्ठगः
قازمق	ٹوڈگ To dig.	کهننم + گرٹ کرنم खननम् + गर्तकरणम्
÷	اے پوکر A poker.	اگنيدهرن شلاکا अग्न्युद्धरणशलाका
كوسه	ون هيونگ لٹل ار نو بيرڈ One having little or no beard.	الوم مکهه پرشه अल्पोमसुखपुरुषः
بايقوش	ان اول An owl.	دواهيته + نشا ٹنه + الوک بهيده दिवाभीतः + निशाटनः उलूकभेदः
آشكارا ديمك	ٹو اسپيک آوٹ اوپنلی To speak out openly.	نرنکش کتهنم निरङ्कुशकथनम्
ايجي بوش	هالو Hollow.	رکت سارم + مدهی وشکم रिक्तसारम् + मध्यवशिकम्

اردو	فارسی	عربی
کھولنا	کشادن	ف۱ حلّ و فکّ
کھولنا	جوشیدن	فوَرو فوَران
کھونٹ بواو معروف طرف چادر و مانند آن ۱۲	کنارۂ چادر	صَنِفَة
کھونٹا بواو معروف ۱۲	میخ	وَتِد
کھونٹا بواو مجہول بمعنے زر غیر خالص ۱۲	ناسرہ و نبہرہ	زَیف و زائف و مَغشوش و ف۲ وَبَہرَج و سُتُوق و نُستُوق
کھونٹا بواو مجہول مرد یکہ در باطن او فساد بود و ناسرگی و نادرستگی ۱۲	دَغَل	غَاشّ
کھونٹا بنانا بواو معروف ۱۲	میخ تراشیدن	نَحت نَحَتَ الوَتَدَ از باب ضرب ۱۲
کھونٹا ٹھوکنا میخ در چیزے کوفتن ۱۲	میخ کوفتن و میخ زدن و میخ فرو کردن و میخ کردن	دقّ وَتَد
کھونٹائی بواو مجہول بمعنے فساد و ناسرگی ۱۲	ناسرگی	غِشّ و دَغَل
کھونسنا	فرو کردن و زدن	رَکز و غَرز

ف۱ کشادن نیز گره را و گره در اصل گویند و همچنین فک ۱۲

ف۲ دری که باطن پر عیب باشد ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اچمق وچوزمک	ٹو اوپن To open.	موکشنم * نرگرنتھہ کرنم मोक्षणम् * निर्ग्रन्थिकरणम्
قینامق	ٹو بائل To boil.	اتیشن کرنم * اتاپن کرنم अत्युष्णाकरणम् * उत्तापनकरणम्
بزکناری	اِ کارنر * اِن اینگل A corner; An angle	وستر کونم * دشاستہانم वस्त्रकोणम् * दशास्थानम्
قازق	اِ پیگ * اِ ووڈن اِسٹک A peg; A wooden stick.	سامانی کیلہ सामान्यकीलः
زیوف	ایڈلٹریٹیڈ * بیڈ (ایز کائن) Adulterated; Bad (as a coin).	اچلت مدرا * دوشت روپکم अचलितमुद्रा * दूषितरूपकम्
مکاروحیل	فالس * ڈسیٹ فل False; Deceitful.	مایاوان * مایادھرہ * کہلہ मायावान् * मायाधरः खलः
قازق یاپمق	ٹو میک اِ پیگ To make a peg.	کیل نرمان کرنم कीलनिर्माणकरणम्
قازق قاقمق	ٹو ڈرائیو اِن اِ پیگ To drive in a peg	کیل گھاتنم * کیل پرویشنم * بھومیا دو कीलघातनम्-कीलप्रवेशनम् * भूम्यां दो
قارشیق اولمق	ڈسیٹ Deceit.	اشِشٹتا * ایوگیتا अशिष्टता * अयोग्यता
صانچمق	ٹو تھرسٹ اِن To thrust in.	انترپرویشنم अन्तःप्रवेशनम्

عربی	فارسی	اردو
کَہف کُہُوف جمع وغار ومَغار ومَغارَة	غار وپناه	کھوہ گری و غاری که در کوه بود ۱۲
مَزارِعَة ومُزدَرَع له	کِشت زار	کھیت زمینی که در آن کشت کارند ۱۲
مَعرَکَة	حربگاه وجنگ گاه	کھیت جای جنگ ۱۲
*	خشار وخشاره	کھیت نرانا پاک کردن زراعت را از علف خودرو وسبزهٔ بیگانه ۱۲
زَرع وحَرث	کِشت	کھیتی بیای معروف بمعنی زراعت ۱۲
تَجاذُب وتَنازُع	از یکدیگر در کشیدن	کھینچا کھانچی کرنا
جَذب واجتِذاب وجَبذ واجتِباذ	کَشیدن	کھینچنا
لَبَنِیَّة	شیر برنج محاورهٔ خاقانی ۱۲	کھیر طعامیست که برنج در شیر می پزند ۱۲
قَثَد	بادرنگ	کھیرا نوعی از خیارست ۱۲
خَرِیطَة	پوست پاره که آنرا دوخته چیزها در آن نهند	کھیسا بیای معروف ۱۲

له [illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قیا یار سینی	اِکیورن * اَبِس * اِپِٹ A cavern; Abyss A pit.	کندرا * گُہا * دری * گُہا कन्दरा + गुफा + दरी गुहा
اکین و ترلا	اِ فیلڈ A field.	کشیترم * گودھوما دیتپتی ستھانم क्षेत्रम् + गोधूमाद्युत्पत्तिस्थानम्
جنگ گاہ	اے بیٹل فیلڈ A battle-field.	سنگرام بھومیہ * رن بھومیہ संग्रामभूमिः + रणभूमिः
اکین صاف ایتمک ترلا پاک ایتمک	ٹو ویڈ آوٹ گراس فرم اِ فیلڈ To weed out grass from a field.	کشیتر شدھ کرنم * ترنادنا क्षेत्रशुद्धकरणम् + तृणादिना
اکین	ہسبنڈری Husbandry.	کرشہ * کرشکا कृषिः + कृषिका
برتر مدن چکشمک	پلنگ اینڈ ہالنگ Pulling and hauling	باہا واکرم * کرشا کرشنم बाहाबाहिकरणम् + कर्षाकर्षणम्
چکمک	ٹو پل To pull.	اکرشنم आकर्षणम्
سوت آشی	رائیس ملک Rice milk.	پرمانم * پایسم * کشیرکا परमान्नम् + पायसम् + क्षीरिका
اتق خیار	اے کیوکمبر A cucumber	پیت کرکٹکا * کرکٹی पीतककर्कटिका + कर्कटी
کیسہ	اے لیدر پرس A leather purse	کرتاشکپاترم * کیسکا कृत्तांशुकपात्रम् + वीसिका

عربی	فارسی	اردو
اَلْخَرِیْطَةُ الصَّغِیْرَةُ	کیسهٔ کوچک از چرم	کِیْسِی
لُعْبَةٌ وَاُلْهُوَّةٌ وَاُلْهِیَّةٌ وَتَلْهِیَةٌ	بازی ولابه وبازیچه	کِهیل بیای مجهول چیزی که بآن بازی کنند مثل شطرنج ۱۲
لَعِبٌ وَلَهْوٌ	بازی کردن ولعب کردن ونمودن ولعب باختن	کهیلنا بیای مجهول ۱۲
	باب کاف تازی بایای تحتانی	
رَکِیْبٌ وَدَبْرَةٌ وَمَشَارَةٌ وَکُرْدَةٌ	کُرْز وکُرْت	کیاری ے
*	چه گل شگفد وچه گل خواهد شگفت	کِیَا گُل پُهولے یعنی کدام امری غریب بظهور آید ۱۲
عَکَرٌ وَحُثْفُلٌ وَدُرْدِیٌّ	دُرد وته نشین روغن	کِیْٹ چیزیکه در روغن ته نشیند ۱۲
غَمَصٌ وَرَمَصٌ رَخِیْجٌ آنچه ریقان باشد ۱۲ آنچه روان نشود ۱۲	خِم وَکِیخ وَکِیغ وچرک چشم وآیِخ	کِیچڑ وچیپڑ
رَدَاغٌ وَوَحَلٌ	گِل	کِیچڑ وکیچ
شَحْمُ الْاَرْضِ وَشَحْمَةُ الْاَرْضِ وَخَرَاطِیْنُ	شِکَنْد	کِیچوا

ے یعنی کشت زار که زمین را قطعه قطعه کرده برای آب دادن ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کوچرک کیسه	اوا سمال لیدهر پرس A small leather purse.	لگهو پردهان گونی लघुपरिधानगोणी
اویونجاق	پلی + گیم + اسپورٹ Play; Game; Sport.	کریڈا + لیلا + کھیلا نرم क्रीडा + लीला + खेला नर्म
اوینامق	ٹو پلی + ٹو اسپورٹ To play; To sport.	کریڈنم + لیلاکرنم क्रीडनम् + लीलाकरणम्
	باب کاف تازی با یای تحتانی	
مرز	اے بیڈ (آف اے گارڈن) A bed (of garden).	کیشترجالم + وپرم + واٹکا جالم क्षेत्रजालम् + वप्रम् + वाटिकाजालम्
نه اولیجی اولسون نه چچک آچیلسون	واٹ ونڈرس ول انشیو What wonders will ensue.	کم بھوشیتی + نجانے किंभविष्यति + नजाने
طورطو وتلوه وچو کلکی	ڈریگس (آف آیل) Dregs (of oil).	کٹم + تیلادکٹالہ किट्टम् + तैलादिकिट्टालः
چیق	گم (آف دہی آئی) Gum (of the eye).	پنجیٹہ + چکشس ملم पिञ्जटः + चक्षुमलम्
بالچق	مڈ + مایر Mud; Mire.	نشدورہ + جبالہ + پنکہ + شادہ کردمہ निषद्वरः + जंबालः + पंकः शादः + कर्दमः
صوغلجان	ان ارتھ ورم An earth worm.	گنڈوپدہ + کنچلکہ + مہی لتا गण्डूपदः + किंचुलकः महीलता

اردو	فارسی	عربی
کیچوا کرمی دراز که در احالی امعا مسکون شود۱۲	کرم شکم	حَیَّةُ البَطنِ حَیَّات جمع
کینڑا بیای معروف	کرم	دُود دِیدان جمع
کیڑا کرمیکه پشمینه خورد۱۲	اِسپشه و شپشه	سُوس
کیڑی کرمی ست سیاه که خون مکد۱۲	زلو	عَلَق
کیس بیای مجهول گوشت پاره که بر سر خروس بود۱۲	تاج خروس	عُرف وزرین قال فی الاساس ومن المجاز انظر الی زین الدیك وهو عرفه۱۲
کیسر بیای مجهول گلی ست زرد خوشبو۱۲	*	جادِي وکُرکُم وزعفران
کیکڑا بیای مجهول جانوریست بحری ست و پایهای زیک هموار دارد۱۲	خرچنگ و چنگار و پنج پایه و پنج پایک	سَرطان وعقربُ الماءِ وابو بحر کنیتهٗ
کیل بیای معروف میخ آهنین	میخ آهنین	مِسمار مَسامِیر جمع وسَكّ وسِکّی وسِکاك وسُکوك جمع ودِسار وقَتِیر
کیلا بیای مجهول درختی ست شیرین۱۲	*	مَوز وطَلح
کیلنا بیای معروف رام کردن مار را بافسون۱۲	مار بستن	*

سنسکرت	انگریزی	ترکی
اُدرکنچلکہ * اُدرکرمہ उदरकिंचिलिकः + उदरकृमिः	اُوورم بریڈان دہی باڈی A worm bred in the body.	صوغلجان و خراطین
کرمہ * کیتہ कृमिः + कीटः	اوورم * این انسیکٹ * اے میگٹ A worm; An insect; A maggot.	قورت
کوشسکرت * پاٹ کرمہ कोशस्कृत् + पाटकृमिः	دہی سلک ورم The silk worm.	بوجک و کوکل قوردی
جلوکا * رکت پا जलौका + रक्तपा	واٹر لاوس Water louse.	سلوک
ککٹ چورا * چرنایدہ شکہا कुक्कुटचूड़ा + चरणायुधशिखा	کاکس کومب Cock's comb.	خروس ایبکی
کاشمیر جم * کاشمیرم * کیشرہ काश्मीरजम् + काश्मीरम् केशरः	سیفرن Saffron.	زعفران
کرکٹہ * کلیرہ * کرکٹکہ कर्कटः + कुलीरः + कर्कटकः	اے کریب A crab.	ینکچ
کیلہ * لوہ شلاکا कीलः + लोहशलाका	اے اسمال نیل * اے پیگ A small nail; A peg.	اکسری
کدلی پہلم * رنبہا پہلم * موچا پہلم कदलीफलम् + रम्भाफलम् + मोचाफलम्	اے پلینٹین A plantain.	موز
ناگستنبہکرنم नागस्तम्भकरणम्	ٹوچارم اے اسنیک To charm a snake	افسون ایتمک

اردو	فارسی	عربی
کیمخت لغت فارسی در اردو مستعمل چرمے است معروف ۱۲	کیمخت	*
کینچلی پوستے کہ مار افگند ۱۲	پوستِ مار	مِسلاخ و شرانق و خرشاء
کینچلی ڈالنا	پوست انداختن	قشو و تقشیة و سلخ
کیوڑا درختی ست در ہندوستان و در دیگر بلاد گرم سیر کم مے شود ۱۲		کاذی
کیوڑا در زبان ہندوستان عرقے را گویند کہ از کیوڑا کشند ۱۲	عرقِ کاذی	ماءُ الکاذی
کیوڑے کا پھول گل کاذی ۱۲	کندی و کندہ و گل کیری زبان شیراز بقول صاحب برہان ۱۲	وَرْدُ الکاذی و زَهرُ الکاذی
	باب کاف پارسی با الف	
گابھ عموماً بار شکم حیوانات را گویند ۱۲	بار	حمل و حبل و لقح و لقاح
گابھن جانورے است باردار ۱۲	آبستن	حامل و حاملة و حبلیٰ و لاقح
گابھ ڈالنا بچہ ناتمام یا تمام افگندن حیوانات از شکم ۱۲	آبگانہ افگندن	اِجہاض و ازلاق و تسبیط

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صغری	شیگرین Shagreen.	دردرت چرم * گودہکا دچرم दर्दरितचर्म÷ गोधिकादिचर्म
ییلان دریسی	دہی سلف آف اے سنیک The slough of a snake.	کنچکہ * نرموکہ कंचुकः÷ निर्मोकः
ییلان دری سی یوزنک	ٹو کاسٹ آف دہی سلف To cast off the slough.	کنچک موچنم * واتیاجی کرنم कंचुकमोचनम्÷ वात्याज्यकरणम्
کادی	دہی ٹری آف پینڈینس اوڈوریٹسمس The tree of pandanus odoratissimus.	کیتکہ * کیتکی केतकः÷ केतकी
کادی عرقی	واٹر آف پینڈینس اوڈوریٹسمس Water of pandanus odoratissimus.	کیتکامبو * کیتک جلم केतकाम्बु÷ केतकजलम्
کادی چچکی	نیم آف اے فلاور (پینڈینس اوڈوریٹسمس) Name of a flower (pandanus odoratissimus).	کیتک پشپم * کیتکم केतकपुष्पम्÷ केतकम्
	باب کاف پارسی با الف	
یوک	جسٹیشن Gestation.	بہرونہ * گربہہ * پشتوادینام भ्रूणः÷ गर्भः÷ पश्वादीनाम
یوکلو وگبہ	پرگنینٹ Pregnant.	اپن ستوا * گروی * انتروتنی گربہنی आपन्नसत्त्वा÷ गुर्विणी अन्तर्वत्नी÷ गर्भिणी
دوشرمک یوک تمام اولماق دوشرمک	ٹو مسکیری * ٹو ابارٹ To miscarry; To abort.	گربہتیجنم * بہرون پاتنم गर्भत्यजनम्÷ भ्रूणपातनम्

اردو	فارسی	عربی
گاج	خشم	غضب و قہر
گاجر بیخ درختی ست کہ آنرا خورند ۱۲	زردک	جزر
گادا گندم وجو کہ در خوشہ قریب بہ پختگی رسیدہ باشند و آنرا بریان … ۱۲	دملل کرکن و کرکن و کوکن	*
گارا گلی کہ دران آب انداختہ و نرم ساختہ خشتہای دیوار بہ انجا … ۱۲	گلابہ	ملاط والمدر المعجونۃ
گاڑا	مردمیکہ در کمینگاہ نشینند	کمین
گاڑ بیٹھنا بانتظار حریف در کمین گاہ نشستن ۱۲	در کمینگاہ نشستن و کمین کردن و زود گرفتن و آوردن	کمون وتکمن
گاڑنا چیزی را بزمین پنہا کردن ۱۲	تاک خفت کردن و بزیر زمین سپردن	دفن و قبر ورمس اردو بمعنی دفن مردہ ۱۲
گاڑھا چیز گندہ و سطبر مانند جامہ و شیر وغیرہ ۱۲	سفت و گندہ و سطبر و درگ	ثخین وغلظ وصفیق و سفیق وخاثر
گاڑی ارابیست کہ بران بار کنند و دو نر گاو آنرا می کشند ۱۲	ارابہ و گردون ۱۲	عجلۃ
گاڑیبان کسیکہ ارابہ راند ۱۲	ارابہ چی ترکی است لیکن در فارسی مستعمل ۱۲	*

[illegible]

ترکیے	انگریزی	سنسکرت
وارغین واویکہ	رَاتہ Wrath.	کوپہ + کرودہہ + اَمَرشہ + روشہ + پرتگہہ कोपः + क्रोधः + अमर्षः + रोषः + प्रतिघः
ہاوچ	اےکیرت A carrot.	نارنگ وَرنکم + پیت مولکہ नारङ्गवर्णकम् + पीतमूलकः
فیرک واومت	ہاف رائپ (گرین) Halfripe (grain)	بہرجتاردرچنکہ + بہرجت ہرت گودہو भर्जितार्द्रचणकः + भर्जितहरितगोधूमः
باپچی	مَڈ نیڈیڈ اَر پریپیرڈ فار میکنگ پاٹری Mud kneaded or prepared for making pottery.	گرہارتہ کردمہ + سارتہ پنکہ गृहार्थकर्दमः + सार्थपङ्कः
بلور سنر وکزلو دپوصہ	پَرسَنس لائنگ اِن ایمبش Persons lying in ambush.	شترگہاتنارتہ بہومہ + ارہنن بہوپرشہ शत्रुघातनार्थभूमिः + अरिहननभूपुरुषः
پوصہ لوپردہ کزلمک و کزلوپردہ کزلمک	ٹو لائی اِن ایمبش To lie in ambush	گوڑہ بہونم + ہننارتہم ششترونام गूढभवनम् + हननार्थशत्रूणाम्
دفن ایتمک	ٹو بیری + ٹو سنک To bury; To sink.	بہومو ستہاپنم भूमौस्थापनम्
قالین وایری یوغن	تھک Thick.	سگہنا مشکم + دردہ وسترم सघनांशकम् + दृढवस्त्रम्
ارابہ وطولاب	اےکارٹ A cart.	انہ + شکٹہ अनः + शकटः
اراپچی	اےکارٹ ڈرائیور A cart driver.	انوواہہ + شکٹ واہکہ अनोवाहः + शकटवाहकः

اردو	فارسی	عربی
گال	دِیمه رُخساره و رخسار و دیم	خَدّ و خُدّ و جمع وَجنَة و وِجنَة و وُجنَة و اُجنَة
گالا پنبهٔ زده برای رشتن ۱۲	پختَه و پنبهٔ زده	مَندُوف و نَدِيف
گالی سخنے کہ ازان مردم را ننگ آید ۱۲	دُشنَام	اُسبُوبَة و شَتِيمَة
گالی دینا	دشنام دادن و گفتن و کردن و زدن	سَبّ و مَسَبَّة و شَتم
گانا بمعنی سرائیدن ۱۲	سرودن و سرائیدن و ترانه زدن و کشیدن و برآوردن و سرود کشیدن و برآوردن و ترانه کشیدن و برآوردن	تَغَنِّي و تَغنِيَة
گانٹھ بمعنی گره ۱۲	گره	عُقدَة و عُجرَة و اُبنَة
گانٹھ پڑنا گره افتادن ۱۲	گره افتادن و زدن و خوردن	تَعَقُّد
گانٹھ دینا گره دادن ۱۲	گره نهادن و زدن	عَقد
گانٹھ سے جانا تلف شدن از زر و جز آن که در گره جامه بسته باشند و آن عبارت از نقصان است ۱۲	از گره و کیسه رفتن	يقال اَيش يَرُوح مِن كِيسِك
گانٹھ میں باندھنا چیزے را در گره بستن ۱۲	در گره زدن و بستن	عَقد يقال عقد عليه از باب ضرب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یکاق	اِ چیک A cheek.	گَنڈَہ + کپولَہ गण्डः + कपोलः
آلمش پنبوق	اے بال آف کارڈیڈ کاٹن A ball of carded cotton.	سِنچِت تُولَم सिञ्चिततूलम्
کورروسوکش سوکوج	ایبیوس + ان ایبیوزو اکسپرشن Abuse; An abusive expression.	دُروچَہ + دُرواچیم + دُروچا दुर्वचः + दुर्वाच्यम् + दुर्वचा
سوگمک	ٹو ایبیوز + ریوائل + کال نیمس To abuse, revile, call names.	دُرواچیہ کَتھَنَم दुर्वाच्यकथनम्
ایرلامق	ٹو سِنگ To sing.	گایَم + گاینَم گاین کرنم + سورالاپَم गायम् + गायनम् + गायनकरणम् + स्वरालापनम्
دوکم	اے ناٹ + جائنٹ A knot; Joint.	گرنتھہ + گرنتھکا ग्रन्थिः + ग्रन्थिका
دوکم اولمق و دوکم دوشمک	ٹو بی انٹینگلڈ To be entangled.	گرنتھہ بہونم ग्रन्थिभवनम्
دوکم ایتمک	ٹو ٹائی اے ناٹ To tie a knot.	گرنتھہ دانم ग्रन्थिदानम्
کیسہ دن گتمک	ٹو لوز فرام ونس اون پاکیٹ To lose from one's own pocket.	گرنتھیرگمنم ग्रंथेर्गमनम्
دوکم دہ بغلامق	ٹو ٹائی ان اے ناٹ To tie in a knot.	گرنتھو بندھنم ग्रन्थौबन्धनम्

اردو	فارسی	عربی
گانڑ بمعنے سوراخ براز ۱۲	کون و هره	دُبُر و اِسْت و سَبَّة و اُمُّ العِزام و اُمُّ عِزمَّة و اُمُّ عِزام و اُمُّ تِسْعِين و کَنِيته
گانڑو کسیکہ علت اُبنہ دارد ۱۲	کونی و پشت پائی پشت انداز و له چشم پشت و دیده پشت	مَابُون و مِثْفار و مِثْفر
گانس لینا بر کسی از ہر طرف بہ تنگی احاطہ کردن ۱۲	گرد گرفتن	حَصْر و مُحَاصَرة و حِصار و اِحَاطَة احاطہ بہ و علیہ ۱۲
گانسی آہن پارہ کہ در زیر تیر تعبیہ کنند ۱۲	پیکان	نَبْل و مِعْبَلَة
گاؤ پچھاڑ	فنی از فنون کشتی	*
گاؤتکیہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے تکیۂ کلان کہ پس پشت [illegible]	گاؤتکیہ	مِسْنَد بکسر میم چنانکہ ابو منصور ثعالبی گفته ۱۲
گانو بمعنی ده آبادی ۱۲	ده و دیه و روستا و گانگ محاورۂ اہل ایران ۱۲	قَرْيَة و قُرىٰ جمع و رُسْتاق مجرد الحسام ۱۲
گاؤدی لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ از عقل بہرہ نداشتہ باشد ۱۲	بیخرد و کون خر و گاو کون	اَحْمَق و سَفِيه و اَبْلَه و بَقَرة مجازاً ۱۲
گاؤزبان لغت فارسی در اردو مستعمل دوای معروف ۱۲	گاوزبان	لِسَانُ الثَّوْر و حِمْحِمَة و حِمْحِم جمع
گائی بمعنی چارپایہ معروف ۱۲	گاو ماده و سهمر و فرغانج بمعنی گاو زرد آبرو	بَقَرة و بَقَر و بَقَرات جمع

له اردو از اصطلاح دهلیان است ۱۲

ترکے	انگریزیے	سنسکرت
کوت	دہی اَنَس The anus.	گُدَم + اَپانَم + پایُہ गुदम् + अपानम् + पायुः
پشت	اِساڈومائیٹ A sodomite.	ترتییاپرکرتہ + شنڈہہ + کلیوہ + پنڈہ तृतीयाप्रकृतिः + षण्ढः क्लीवः + पण्डः
محصور ایتمک	ٹوسَراؤنڈ To surround.	سَمَنتات بندہنم + سینادینام समन्ताद्बन्धनम् + सेनादीनाम्
اوق دمری	دہی آیرن پائنٹ آف این ایرو The iron point of an arrow.	ہلاگرم + کشُرپربہیدہ मल्लाग्रम् + क्षुरप्रभेदः
کورشدہ برفن در	اِٹرک اِن رِسلنگ A trick in wrestling.	مل یدہ کلیکا मल्लयुद्धकलैका
ارقہ یصدوغی	اِپِلو ٹو رِکلائن اپان A pillow to recline upon.	پرشٹھوپدہانم + اُپ ورہہ पृष्ठोपधानम् + उपबर्हः
کوی	اِویلج A village.	سنوستھہ + گرامہ + کہروہہ संवसथः + ग्रामः + खर्वटः
ہیچ و عقلسز کیمسنہ دیون واوغوز	اِسمپلٹن + اِبلاک ہیڈ A simpleton; A blockhead.	موڑہہ + یتہاجاتہ + مورکہہ + ویدہیہ मूढः - यथाजातः - मूर्खः वैधेयः
صغردلی	بیوگلاس Bugloss.	گوجہوا + گوجہوکا + اوشدہی بہید गोजिह्वा + गोजिह्विका - औषधीभेदः
صغر	اِکاؤ A cow.	ماہیی + سورہییی + گوہ + اسرا + ارجنی माहेयी + सौरभेयी + गौः उस्रा + अर्जुनी

اردو	فارسی	عربی
گائن زنیکہ سرود گوید ۱۲	زنِ خُنیاگر	مُغَنِّیَۃ وقَیْنَۃ ومُطْرِبَۃ
	باب گاف باموحدہ	
گُبْرَوْلَا کرمی ست سیاہ کہ سرگین را گرد می سازد و از بوی گل ...	سرگین گردان و گُشتَل و سرکین گردانک	جُعَل وجِعْلَان جمع و اَبُو سَلْمَان و اَبُو الشِّبْنِس کُنْیَتُہ
	باب گاف بابای پارسی	
گَپ لغت فارسی بمعنی سخنان عموماً و بمعنی سخنان رنگین ظرافت ...	گپ	اَقْوَال واَحَادِیث
گُپْتُہ	چوب شمشیر وعصا شمشیر	مِغْوَل
گَپّی کسیکہ گپ بسیار زند ۱۲	گپ زن	قَوَّال وقَوَّالَۃ وتِقْوَالَۃ وتِقْوَالَۃ ومِقْوَل ومِقْوَال وقَوَّالَہ
	باب گاف باتای فوقانی	
گَت روز	گونہ وجادر	حَال وشَأْن
گُتْھنَا بیکدیگر در آمدن دو چیز و باہم چسپیدن ۱۲	باہم در آمدن و چیزی در ہم شدن و برہم شدن	اِشْتِبَاک وتَشَابُک

گتکا چوبی از چوب ... بجای عصا در دست دارند و بتوازی آرد و صد و پا باشد و چون این قسم شمشیر نیز چوب عصا می باشد وقت راز عصا می شود و بایں اسم موسوم شد بوجہ معنی پوشیدہ است ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
تغنی ایدیجی قاری	اِ فیمیل سِنگر A female singer.	کایکستری + وَیدیہکستری + ماہشستری गायकस्त्री + वैदेहक- स्त्री + माहिषस्त्री
	باب گاف باموحده	
بوق بوجک	اِ بیٹل فاؤنڈ اِن کاؤڈنگ A beetle found in cow dung.	گومیکرمہ + گومیودبہوکیٹہ गोमयकृमिः + गोमयो- द्भवकीटः
	باب گاف بابای پارسی	
سوز	پریٹل + ٹیٹل + ٹاک + چیٹ Prattle; Tattle; Talk; chat.	اَلیکوکتہ + متھیاکتھنم अलीकोक्तिः + मिथ्या कथनम्
آغاجک قلچ	اِ سورڈ اِسٹک A sword-stick.	گورہاسہ + داروا چھادتاسہ गूढासिः + दार्वाच्छा- दितासिः
یکشاق	اِ پریٹلر + اِ ٹیٹلر A prattler; A tattler	انرت بہاشی + انرتی + استیہ وادی واچاٹہ अनृतभाषी + अनृती + असत्यवादी-वाचाटः
	باب گاف بابای فوقانی	
حال	اِسٹیٹ + کنڈیشن State; Condition	گتہ + گمن ریتہ + پریپاٹی + گتکم गतिः + गमनरीतिः + परि पाटी + गतिक्रम्
قارشمق	ٹو پلیٹ + ٹو بریڈ To plait; To braid.	گرنتھنم + گمپھنم ग्रन्थनम् + गुम्फनम्

عربی	فارسی	اردو
	باب گاف فارسی با ہاء ہندی	
رُسْغ اَرْسَاغ وَاَرْسُغ جمع کُرْسُوع وکَاع وکُوع	بندِ دست	گَٹّا بمعنی بند دست کہ متصل کف دست ست ۱۲
رِزْمَةُ الثِّیَابِ	پُرْوَنْدَه وَپَلْوَنْدَه وبسته وبقچه وبخچه	گَٹھڑِی اُتْ بِالضم جامہا [illegible] پارہ بہ بندند ۱۲
کَارَة	پُشْتَارَه وپشتواره	گَٹّھا بسم [illegible] پارچہ ۱۲
طَرَّار	کیسه بُرو گره بُر	گِرْہ کَٹّا کیسہ گرد و جیب جامۂ مردم بریدہ در راہم برد ۱۲
غُدَّة وغُدُدَة	بَاغَرَه بَاکَرَه وَکُلَن بکاف تازی ۱۲ بکاف تازی ۱۲	گِلٹی [illegible] گرہی کہ در اعضا و بندگاہ مردم از درد عضو دیگر پیدا شود ۱۲
عَجَم وعُجَام ونَوَاة [illegible] ۱۲	خَسْتَه وَہَسْتَه	گُٹھلی بالضم [illegible] ۱۲
جُوَالِق وجَوَالِق وجَوَالِیق وجَوَالِقات جمع وغِرَارَة وعِکْم	کیسۂ بزرگ وجوال	گَٹھیا کیسۂ بزرگ کہ دران غلہ وجز آن پر کردہ بر بزرگاوان بار کنند ۱۲
وَجَعُ الْمَفَاصِل	درد بندہا	گَٹھیا دردی کہ در مفاصل اعضا بسبب خلطی بہم رسد ۱۲
	باب گاف فارسی با جیم عربی	

ترکیے	انگریزی	سنسکرت
	باب گاف فارسی با ہندی	
بیلک	مسکیولس پروٹیوبرینسیز Musculous protuberances.	من بندہ گرنتہہ मणिबन्धग्रन्थिः
قماش ذنکی	اے بیگ ✣ اے سیک A bag; A sack.	گرنتہہ ✣ پوٹلی ✣ پوٹلکا ✣ پوٹا ग्रन्थिः ✣ पोट्टली ✣ पोटलिका ✣ पोटा
شلک بندک	اے بنڈل ✣ پیکیج A bundle; Package	دیرگہہ پوٹلکا ✣ دیرگہہ گرنتہہ ✣ برہدپوٹا दीर्घपोटलिका ✣ दीर्घग्रन्थिः ✣ बृहत्पोटा
یان کیسچی	اے کٹ پرس A cut purse.	گرنتہہ چہیدن کرتا ✣ تسکر بہید ग्रन्थिच्छेदनकर्त्ता ✣ तस्करभेदः
چکروک	اے ہارڈنڈ گلینڈ A hardened gland	رودہر مے گرنتہہ ✣ ورن گرنتہہ रुधिरमयग्रन्थिः ✣ व्रणग्रन्थिः
بز	اے کرنل ✣ اے سٹون (آف فروٹ) A kernel; A stone (of fruit &c).	بیجم ✣ بیجکم बीजम् ✣ बीजकम्
چوال	اے لارج بیگ A large bag.	گونی بہیدہ ✣ پلیان بہیدہ गोणीभेदः ✣ पल्याणभेदः
وجع مفاصل	پینس ان دی جائنٹس ✣ انتھرٹس Pains in the joints; Anthritis.	وات کنٹکادہ ✣ وائی روگ بہید वातकण्टकादिः ✣ वायुरोगभेदः
	باب کاف فارسی با جیم عربی	

اردو	فارسی	عربی
گُجھِي بسیای معروف ۱۲	گندم و جو آمیخته	عَلَاثَة و مَغْلُوث و غَلِيث
گُجھِي کي روٹي نانی که از گندم و جو آمیخته پزند ۱۲	و رهیمین بوزن حمین ۱۲	عَلِيث و غَلِيث و بَغِيث
گَجھَا	مال بسیار	مَالٌ وَافِرٌ و وَفْر
	باب کاف فارسی با جیم فارسی	
گَچ معروف ست که در عمارت بکار برند ۱۲	گَچ مشترک است میان هندی و فارسی ۱۲	قَصَّة و جَصّ قصصت الدار و جصصتها از نصر ۱۲
گَچھَا	انبوه و فراهم	جُمَّاع
	باب گاف فارسی با دال مُهمله	
گَدَارَا آهنی ست مانند عصا پهنا سر که بآن دیوار را کنند ۱۲	+	عَتَلَة
گدام لغت انگریزی ست جائی که دران ذخیره نهند غله ها و خرد جا	دبوسه	کَوْثَلُ السَّفِينَة
گَدَر میوهٔ نیم خام ۱۲ خرمای نیم خام ۱۲	غوره خرما با غنچ و گشتو	بُسْرَة و بُسْر و زَهْو

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ارپہ وبغدای قارشمش	ویٹ اینڈ بارلی مکسڈ ٹگیدر Wheat and barley mixed together.	یوگودھومیورمشرانم यवगोधूमयोर्मिश्रान्नम्
ارپہ وبغدای اتمکی	بریڈ میڈ آف دی مکسچر آف ویٹ اینڈ بارلے Bread made of the mixture of wheat and barley.	مشران روٹکا मिश्राभरोटिका
مال کثیر	ابینڈنس ٭ پلینٹے Abundance; Plenty	بہودھنم ٭ بہوردرویم ٭ پرچرو تم बहुधनम्÷ भूरिद्रव्यम् प्रचुरवित्तम्
	باب کاف فارسی با جیم فارسی	
گچ	پلیسٹر ٭ سمینٹ Plaster; Cement	سودھ چورنم ٭ ہرمی چورنم सौधचूर्णम्÷ हर्म्यचूर्णम्
بریرہ طوپلنمش نسنہ	ابنچ ٭ اکلسٹر A bunch; A cluster	گچھہ ٭ ستوکہ ٭ وستپجہ ٭ نکرمبم गुच्छः÷ स्तवकः÷ वस्तुपुञ्जः÷ निकुरम्बम्
	باب کاف فارسی با دال مہملہ	
یغون بیوک عصا	اکلب ٭ اےمیس ٭ اکرو (ان آئرن لیور) A club; A mace; A crow (an iron lever)	لوہ دنڈم ٭ آکھہ ٭ گرت کرنارتھم लोहदण्डम्÷ आखः-गर्तकरणार्थम्
دومن	دی کیبن آف اےشپ ٭ اسٹرن The cabin of a ship; Stern.	نوکاپرانت بہاگہ ٭ تریست بہاگہ (۱) नौकाप्रान्तभागः÷ तर्यन्तभागः
خرما قوروسنے	ہاف رائپ Half ripe.	پکونمکھم पक्वोन्मुखम्

(۱) تر واہکا نوستہاپناستہانم
(१) तरिवाहका नौवस्तुस्थापना स्थानम्

اردو	فارسی	عربی
گُدڑی جامۂ کہنہ پارہ پارہ دوختہ ۱۲	ژندہ و بادامہ	مُرَقَّع
گُدڑیا پیر درختی کہ گمان کسان جنیان بران لتہ ہاے بندند ۱۲	درختِ فاضل	*
گُدڑی والا کسیکہ قماشہا و اشیاء کہنہ و مستعمل بفروشد ۱۲	کہنہ فروش	*
گُدگُدانا انگشتان زیر بغل و کف پا و تہی گاہ کسی جنبانیدن تا بخندد	غِلِیچ و غِلِیغ کردن	دَغْدَغَة و نَدْغ و تَشْغِير
گُدگُدی حالتی کہ از جنبانیدن انگشتان زیر بغل و تہی گاہ و کف پای کسی	غِلِیغ و گُلْغِیچہ و کلغچہ و غلغلیچ	دَغْدَغَة
گُدلا ابر تیرہ و ظلمانی ۱۲	لُوتَاک	کَلِر و رَنِق
گِدھ مرغی ست مردارخوار ۱۲	کَرگَس	نَسْر و قَشْعَم و قَشْعَمَان و قِشْعَام و کَلْمَرغ
گُدنا آنست کہ سوزن در دستہا و غیر آن زدہ نیل بران ریزند	✤	وَشْم والاسم ایضاً الوَشْم و الجمع الوِشَام
گُدنا گُدانا کسے را گفتن تا بر دست سوزنہا زدہ نیل ریزد ۱۲	خال زدن	اِسْتِیشَام
گدہا حیوانی ست بہ بلاہت مشہور ۱۲	خَرو دراز گوش و کُوزہ	حِمَار و عَیْر و کَعْسُوم کَعَاسِم و کَعَاسِیم جمع واَقْمَر و ذُو النَّجمَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اسکی یرتلمش قفتان	اے ریگیڈ پیلیٹ A ragged pallet.	کنہتا कन्था
÷	اے ٹری آن وچ پیپل ٹائی اپ ریگس ایز ووٹو ٹیبلٹس A tree on which people tie up rags as votive tablets.	کنہتا دہارترہ ÷ کرپٹ دہارترہ कन्थाधारितरुः ÷ कर्पटधारितरुः
چرچی وخرده چی	اے سیلر آف اولڈ کلوذس A seller of old clothes	کنہتا وکریتا ÷ کرپٹ وکرئی कन्थाविक्रेता ÷ कर्पटविक्रयी
قجیقلق قجقلق	ٹو ٹکل ÷ ٹو ٹٹیلیٹ To tickle; To titillate	انگسپرشکریڈنم ÷ بالکادش अंगस्पर्शक्रीडनम् ÷ बालकादिषु
قجق	ٹٹیلیشن Titillation.	سپرشانگکریدا ÷ نکہکریدا ÷ سیتام स्पर्शाङ्गक्रीडा ÷ नखक्रीडा-स्त्यानम्
بولانق	ٹربڈ ÷ مڈی Turbid; Muddy	ملینامب ÷ رجمشرت جلم मलीनाम्बु ÷ रजमिश्रितजलम्
کرکس وآق بابا	اے ولچر A vulture.	داکشایہ ÷ گردہرہ ÷ دوردرشی दाक्षाय्यः ÷ गृध्र ÷ दूरदर्शी
ال ایچنہ اکنہ برلہ دورتوب رنگ ایتمک	مارکس آف ٹیٹوانگ Marks of tattooing	پراکرت تلکہ ÷ تلکالکہ प्राकृततिलकः - तिलकालकः
نقش ایتمک	ٹو بی ٹیٹوڈ To be tattooed.	پراکرت تلک کرنم ÷ شریری کرشن چنہم प्राकृततिलककरणम् शरीरेकृष्णचिन्हम्
ایشک	این ایس An ass.	چکریوان ÷ بالییہ ÷ راسبہہ ÷ کہرہ ÷ گرد चक्रीवान् ÷ बालेयः - रासभः ÷ खरः ÷ गर्दभः

اردو	فارسی	عربی
گدہے والا کسیکہ خر پرورد و بکرایہ دہد ۱۲	خربندہ	وَقَرِيّ وَحَمَّار
گدہی بیای مجہول ۱۲	مادہ خر	حِمَارَة وأَتَان وكنيتها ام تولب و ام جحش وام حلس وام صبة وام المتشي وام وهب وام الهنبر
گدہی کا بچا	بچہ خر	جَحْش جِحَاش وجحشان جمع وجحشة مؤنث وتولب
گدی	لتہ حیض	كُرْسُف
گدی جامہ پارہ ورکوی کہ تہ کردہ بر سر زخم نہادہ عصابہ بر آن بندند ۱۲	+	رِفَادَة
گدی	پس سر	قَفَا
	باب گاف با دال ہندی	
گڈبڈ درہم آمیختہ شدن چیزہا ۱۲	درہم آمیختہ شدن	اِخْتِلَاط وامتزاج و تعاكر واعتكار
گڈریا کسیکہ گوسفندان را پرورد ۱۲	شبان و چوپان	رَاعِي الغَنَم ورَاعِي الضَّأن
گڈی بیای معروف ۱۲	دستہ ترہ	وَزَم ووَزِيم ووَزِيمَة وبَاقَة

ف نام دو [illegible] در هم آمیخته شدن در دم و [illegible] ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
خربنده واشکجی	ون ہو کیپس ایسیز One who keeps asses.	گردبہادہیشہ * کہرپالکہ * رجکادہ गर्दभाधीश: * खरपालक: * रजकादि:
اینشک دیشی	اِشی ایس A she ass.	راسبہی * کہرستری * گردبہی रासभी * खरस्त्री * गर्दभी
صویہ	ینگ آف این ایس Young of an ass.	کہرپوتہ * راسبہششہ * بالیسی شاوکہ खरपोत: * रासभशिशु: बालेयस्य शावक:
شول پاره ورکه عورتلر حیض اثنا مینده طوتارلر	کلاتھ فار دہی یوز آف مینسٹرواس ومین Cloth for the use of menstruous women.	رتسمیانشکم * ناریکام ऋतुसमयांशुकम् * नारीणाम्
خرقه	اے پیڈ پلیسڈ اوور اے وونڈ A pad placed over a wound.	ورن پٹکا * وسترادنرمتا व्रणपट्टिका * वस्त्रादिनिर्मिता
اوکسه	نیپ آف دہی نیک Nape of the neck.	اَوٹہ * گہاٹا * کرکاٹکا अवटु: * घाटा * कृकाटिका
	باب گاف با دال ہندی	
قارشیق	ہگلدی پگلدی Higgledy piggledy	استویستم अस्तव्यस्तम्
چوبان	اے شیپ ہرڈ A shepherd.	جابالہ * اجاجیوہ जाबाल: * अजाजीव:
سبزه وات رابطه سی دمه و خرمه	اے بنڈل (آف ویجیٹیبل) A bundle (of vegetable).	شاکادپنجشٹہا शाकादिपुञ्जिष्ठा

عربی	فارسی	اردو
	باب گاف با ذال معجمه	
مَعْبَر	گذرگاه	گذاره جای گزر و عبور از دریا ۱۲
مِعْبَر	کشتی گذر	گذار یکی ناو کشتی کہ برای گزشتن از آب مہیا دارند ۱۲
	باب گاف با رای مہملہ	
ضَابِطَة و اَصْل و قَاعِدَة	قاعدہ کلیہ و دستور	گُر بمعنے قاعدہ کلیہ ۱۲
غَالِي	گران بہا و گران	گراں لغت فارسی هم در اردو مستعمل مقابل ارزان ۱۲
سُقُوط و وُقُوع و هَوِي	برافتادن و افتادن	گرپڑنا از اینجا افتادن ۱۲
هَابِطاً و صَاعِداً و قَائِماً و قَاعِداً	افتان و خیزان و سرکن و پرکن و سرکند و کند	گرتا پڑتا
صَوْمَعَة و بِيْعَة	کلیسا	گرجا عبادت گاه نصاری و این لغت پرتگیش است ۱۲
رَعْد و هَزَّة و هَزِيْز	خروشیدن تندر و تندر	گرجنا آواز کردن ابر ۱۲

ف ثعالبی گوید ابر را از رعد برآید گویند رعدت و از باب منع و نصر و چون زیاده شود گویند انجحت السماء باب انفعال و چون از آن هم زیاده شود گویند ارزمت السماء از باب افعال و دوت السماء از باب تفعیل و هرگاه آواز زیاده سخت شود گویند قصفت السماء و تقعقعت السماء و چون بنهایت رسد گویند جلجلت السماء و هدهدت ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب کاف با ذال معجمہ	
معبر	اپیسیج A passage.	نرواہہ ٭ نروہنم ٭ نرواہنم निर्वाहः ÷ निर्वहणम्- निर्वाहणम्
قایق	افیری بوٹ A ferry boat.	نرواہ نوکا ٭ نروہن تره निर्वाहनौका ÷ निर्वहन तरिः
	باب گاف بارای سادہ	
قاعده	پرنسیپل ٭ وے Principle; Way.	ریتہ ٭ پرچارہ ٭ پریاٹی ٭ شریشٹھ مارگہ रीतिः ÷ प्रचारः ÷ परिपा टी ÷ श्रेष्ठमार्गः
بہالو	پریشس ٭ ڈییر Precious; Dear.	مہارہم ٭ مہارگھم महार्हम् ÷ महार्घम्
دوشمک	ٹو فال ڈاون To fall down.	پتنم ٭ سکھلنم पतनम् ÷ स्खलनम्
دوشہ قالہ گلمک	وِدہ ڈفیکلٹی ٭ وِدہ مچ ایڈو With difficulty, With much ado.	پتتہ ٭ سکھلتہ पतितः ÷ स्खलिता
کلیسا	اچرچ A church.	یوروپین دیوالیم यूरूपियनदेवालयम्
گوک گورلمک	ٹو تھنڈر ٭ ٹو رور To thunder; To roar.	گرجنم ٭ میگھ گرجنم गर्जनम् ÷ मेघगर्जनम्

اردو	فارسی	عربی
گردن لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	گردن	عنق اعناق جمع وجید اجیاد جمع
گردن توڑنا گردن کسی را شکستن ۱۲	گردن شکستن	وقص یقال وقص عنقه کوعل فوقصت ۱۲
گردن مارنا	گردن زدن و از دم شمشیر گزرانیدن	ضرب العنق
گردنی مارنا کسی را بر قفا زدن ۱۲	برقفا زدن	صفع
گرده لغت فارسی در اردو مستعمل گوشت پاره ایست چسپیده باستخوان پشت	گرده	کلیة وکلوة وکلیات وکلی جمع
گرز لغت فارسی در اردو مستعمل نوعی از سلاح آهنین که بر سر دشمن زنند ۱۲	گرز و لت و گوپال	عمود ومقمعة مقامع جمع ودبوس دبابیس جمع
گرگٹ جانوریست مثل چلپاسه در آفتاب می نشیند و رخ بسوی آفتاب	آفتاب پرست	حرباء وابو محاذر وابو حذر و ابو الزبیل و ابو الشفیق وابو قرة وابن الفلاة کنیته
گرم پانی	آب گرم	حمیم وحمیمة
گرم مصالح انچه در دیگ کنند برای بوی خوش مانند زیره و فلفل وجز آن ۱۲	دیگ افزار و افزار دیگ و دیگ اوزار	توابل وابازیر
گرمی لغت فارسی در اردو مستعمل ضد سردی ۱۲	گرمی	حر وحر لافح وودیقة بمعنی گرمی ۱۲

ه در گرده زبان اردو نوعی از تیر کوچک که از بازو بر آورده [illegible] میکنند بعضی از اردو محاوره حال [illegible] گویند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بیون	دہی نیک The neck.	گریوا + شرودہِہ + کنہہ + گلہ (۹) ग्रीवा + शिरोधिः + कण्ठः + गलः
بویون صنق	ٹوبریک دہی نیک To break the neck	گریوابھنجم ग्रीवाभञ्जनम्
بویون کسمک	ٹو بہیڈ + ٹو پٹ ٹو ڈیتھ To behead; To put to death.	گریوامارنم + کنٹھادنم ग्रीवामारणम् + कण्ठाडनम्
سلہ وشمار اورمق	ٹو سٹرائک ون آن دہی نیک To strike one on the neck.	گہاٹوپرکرتل پاتنم घाटोपरिकरतलपातनम्
بوکرک	اے کِڈنی A kidney	کُکشو ماسگرنتہہ + پارشودویپ कुक्षौमांसग्रन्थिः + पार्श्वद्वयपि
دمرچماق	اے میس + اے کلب A mace; A club.	سرولا + شرولا + تومرہ सर्वला + शर्वला + तोमरः
قیا کلری مجوسی	اے کیمیلین A chameleon.	شرٹہ + شرنڈہ शरटः + शरण्डः
اصی صو	ہاٹ واٹر Hot water.	اُشنامبُ + اُشنودکم उष्णाम्बु + उष्णोदकम्
ابازیر	اسپائیسز + کانڈیمینٹس Spices; Condiments	ویشوارہ + ویسوارہ वेशवारः + वेसवारः
اصی	وارمتھ + ہیٹ Warmth; Heat	اُشنا + اُشنتا + اُشنکا + گریشما उष्णा + उष्णता + उष्णका + ग्रीष्मा

[illegible]

(९) अमरकोष:- [illegible]

عربی	فارسی	اردو
اَرَّقَان	عِلّتِ سُرخ	گُروِی وگیروِی آفتی ست کہ کشت را میرسد و زرد میکند و خوشہ را از دانہ خالی ۱۲
مَشْبَر ومَشْبَرة مشابر جمع	گِرِہ در کلام وحید واقع شده ۱۲	گِرِہ ۵ بمعنے علامتی کہ در گز کنند ۱۲
عَقَد	گرہ زدن	گرہ دینا در لغت گانہہ گذشت ۱۲
سَنْي	گرہ کشادن و واکردن	گرہ کہولنا
مُعَقَّد	گرہدار	گَرہلی بیای معروف چیزیکہ دران گرہا بستند ۱۲
بَكَرَة ومحالَة ودَمُوك بمعنی کلان ۱۲ چرخ بزرگ وزود گردان ۱۲	چرخ چاه و چرخِ دلو و رسن پیچ	گِرَّنی بیای معروف چرخی کہ ریسمان دلو بران پیچیده شود ۱۲
تَلْبِيب وجُرُبّان وبَنِيقَة	گریبان	گِرَیبَان یکسرترین لغت فارسی در اردو مستعمل جامہ پاره کہ در پیراہن ... ۱۲
تَلْبِيب	گریبان گرفته آوردن	گِرَیبَان پَکَڑکے لانا دست در گریبان کسے انداختہ کشکشان بزور آوردن ۱۲
مِحْوَاد و نَعَامَة وابن بَكَرَة	تیرِ چرخِ دلو	گِرَینڈ چوبی کہ بران چرخ دلو گردد ۱۲
خَرَزَة وفَقَرَة وفَقَارَة خرزه بمعنے مهره پشت ۱۲	مَارَن مَازَه	گُرِیَہ مهره را گویند و مهره کہ در رشتہ کشند ۱۲

۵ لغت فارسی اردو ... بعربی عقد و بمعنے ... گذشت ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صارولق	دہی اِسمٹ + مِل ڈیو The smut; Mildew	گودہومامیہ + سُمنارُن روگہ गोधूमामयः + सुमनारुणरोगः
دوکم + یوغن	اےناٹ A knot.	گرنتہہ + گرنتہکا ग्रन्थिः + ग्रन्थिका
دوکم بغلامق	ٹوٹائی اےناٹ To tie a knot.	گرنتہدانم + گرنتہنم ग्रन्थिदानम् + ग्रन्थनम्
دوکم آچمق	ٹواوپن اےناٹ To open a knot.	گرنتہہ موچنم + گرنتہیموچنم ग्रन्थिमोचनम् + ग्रन्थ्यु-मोचनम्
دوکملو و یوغنلو	فُل آف ناٹس Full of knots.	گرنتہہ یکتا + سگرنتہکا ग्रन्थियुक्ता + सग्रन्थिका
چرخ	اے پلی فار ڈرائنگ واٹر فرام اے ویل A pulley for drawing water from a well.	کوپ چکرکا + چکریانم (१) कूपचक्रिका + चक्रयानम्
یاقہ	اےکالر A collar.	گریویہ پردہانم ग्रैवेयपरिधानम्
یاقہ سنہ طوتوب چکمک	ٹوڈریگ بائی دہی کالر To drag by the collar	گریویہ پردہانگرہیانیتم ग्रैवयपरिधानंगृह्यानीतम्
بقره دقولی مقاره سی	اے ووڈن فریم اوور اے ویل فرام وچ دہی پلی از سسپینڈیڈ ٹوڈرا واٹر A wooden frame over a well from which the pulley is suspended to draw water	کوپ چکرکانتردنڈم कूपचक्रिकान्तर्दण्डम्
اوکورغه ملکی	اے بیڈ (آف اے روزری) A bead (of a rosary).	منہ + منی + اندہرت کاشتہادِ گُٹکا मणिः + मणी + ग्रन्थित-काष्ठादिगुटिका

(१) [illegible]

اردو	فارسی	عربی
	باب گاف بارائی ہندی	
گُرڑ شیرۂ نیشکر کہ آنرا القوام آوردہ بندند ۱۲	شکرِ سرخ	قَنْد و قَنْدَة
گِڑگِڑانا بہ آواز زاری سوال کردن ۱۲	زاری کردن و لجاجت کردن و دستہیدن	اِلحاف و اِبتِہال و تَضَرُّع و اِلحاح
گُڑگُڑانا	آواز کردنِ شکم	قَرقَرَة قَراقِر جمع
گڑنا زور زدن خار و غیرہ	خار خلیدن و خار رستن	شَوْك
گڑنا	فرو رفتن چیزی سرتیز در زمین مانند نیزہ	اِرْتِکاز
گُڑُوڑنا غلطگی چوبی باشد کہ بران نصب کردہ بدست کودکان دہند تا راہ	گِردونای	حَال و دَرَّاجَة
گڑنا چیز سر تیز را در بدن کسے خلانیدن ۱۲	خلانیدن	نَخْس و نَخْز و غَرْز و نَسْغ و نَدَاع و شَوْك
گڑھ مکان محفوظ کہ در ان نشستہ با دشمن جنگ کنند ۱۲	دژ	قَلْعَة
گڑھ چیزی از آلات جنگ کہ از چوبہا سازند و مردم اندرون نشستہ	+	دَبَّابَة و دَرَّاجَة

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	باب گاف بارای ہندی	
گُڑہ ÷ اِکشپاکہ ÷ گُلہ गुडः ÷ इक्षुपाकः ÷ गुल्नः	مولیسیز ÷ ٹریکل Molasses; Treacle.	شکر
اَتیادہیِنتاکرنم ÷ پربہوسمیپے अत्याधीनताकरणम् ÷ प्रभुसमीपे	ٹوسپلیکیٹ ÷ ٹوامپلورارنیسٹلی To supplicate; To implore earnestly.	زارلق ایتمک
اُدرکوجنم उदरकूजनम्	ٹورمبل (دہی باویلس To rumble (the bowels).	قارن قورلدا یوب اوتمک
کنٹکادِلگنم ÷ شریرِ پروشٹ بہونم कण्टकादिलग्नम् ÷ शरीरे प्रविष्टभवनम्	ٹوپینیٹریٹ ÷ ٹوپیرس To penetrate; To pierce.	اویلغارمق صانجمق
بہومَو پروشٹ بہونم ÷ بہومینتر گمنم भूमौ प्रविष्टभवनम् ÷ भूम्यन्तर्गमनम्	ٹوبی ڈریون انٹو دہی ارتھ To be driven into the earth.	باتورمق دورمتمک
شکٹکا ÷ لگہوشکٹہ (१) शकटिका ÷ लघुशकटः	اےگو کارٹ A go cart.	÷
سوچیادیپروشنم सूच्यादिप्रवेशनम्	ٹوپیرس ÷ ٹوبور ÷ ٹوپوک To pierce; To bore, To poke.	باتورمق
کارا ÷ کوٹہ ÷ بندہنالیہ कारा ÷ कोटः ÷ बन्धनालयः	اےکیسل ÷ اےفورٹ A castle; A fort.	حصار
گرتہ ÷ اوٹہ गर्त्तः ÷ अवटः	اےکیویٹی ÷ اےپٹ ÷ اینابِس A cavity; A pit; An abyss.	چیقور

[illegible]

(१) बालानां गमनार्थं यन्त्र कठिकारिकेय नेसा

اردو	فارسی	عربی
گرہی بیای معروف ظرف کوچک ۱۲	قلعچہ	قُلَیْعَة
گرہنا زیور غیرآن را ساختن ۱۲	زرگری کردن	صَوْغ صِیَاغَة
گرہنا ہموار کردن خشت را بتیشہ معماری ۱۲	خشت تراشیدن و پیراستن	نَحْت
گرہیا نوعی از تیرۂ کوچک ۱۲	ناچخ	شَرَاخ شُرُوخ جمع
گرہیا	شگاف و مغاک کلان	غَار
گڑیا پیکری کہ دختران نابالغ از جامہ پارہا ساختہ بآن بازی کنند ۱۲	لُعبت و عروسک	بَنَات ولُعْبَة
	باب گاف بازای معجمہ	
گزک ہرچہ بدان تغییر ذائقہ کنند در می نوشیدن مانند کباب و پستہ و بادام و امثال آن ۱۲	گزک	نُقْل در قاموس گفتہ النقل ما یتنقل بہ علی الشراب وقد یضم او ضمہ خطاء
گزی نوعی از جامۂ درشت و کم بہا ۱۲	پلاس	کِرْبَاس
گز گت کرنا بمعنے حساب پیمایش کردن ۱۲	گز مر کردن	ذَرْع

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کوچک حصار	اے اسمال فورٹ A small fort.	لگھوکارا + کشدرکوٹہ + ہرسوکوٹہ लघुकारा + क्षुद्रकोटः + ह्रस्वकोटः
قیومجیلق ایتک	ٹو میلیئٹ + ٹو فارم بائی ہیمرنگ To malleate; To form by hammering.	گھٹنم + گھٹنم + نرمان کرنم घट्टनम् · घटनम् - निर्माणकरणम्
کیریچ یاپیق	ٹو اسکوئیر (اے برک وِتھ اے چیزل) To square (a brick with a chisel).	اشٹکادرچنم + سمان کرنم इष्टकादिरचनम् + समानकरणम्
نجاق	اے پائک + جیولین + اسپیر A pike; Javelin; Spear.	شکتہ + شستربھیدہ शक्तिः + शस्त्रभेदः
قیایارغی	اے کیو A cave.	کندرا + گہا + دری कन्दरा + गुहा + दरी
قوقلہ وبیک	اے ڈال A doll.	پتلکا + وستراد نرمتا पुत्तलिका + वस्त्रादिनिर्मिता
	باب گاف بازای معجمہ	
نقل وگزک	اے ریلش (ایٹن وِتھ وائن) A relish (eaten with wine).	مدروپربھکشنم + واتامادِ मदिरोपरिभक्षणम् + बातामादि
پلاز	اے کورس کائنڈ آف کلاتھ (آف وول) A coarse kind of cloth (of wool).	ستھولانچلم + سودیش وسترم स्थूलाञ्चलम् + स्वदेशवस्त्रम्
اولچیک	ٹو میژر + ٹو سروی To measure; To survey.	بھوپرمان کرنم + دندین भूपरिमाणकरणम् + दण्डेन

عربی	فارسی	اردو
	باب گاف با گاف پارسی	
جَرَّةٌ و جَرٌّ و جِرارٌ جمع و حُبٌّ اَحْبابٌ و حِبَّةٌ و حباب جمع و مِقْسَرَةٌ کوچک	سبو و سبوچه کوچک ۱۲	گگری بزبان مردم قصبات آوند گلی که درے آب کنند ۱۲
	باب گاف با لام	
قُراطَة	گُل	گُل چیزیکه از سر فتیله بریزند لغت فارسی ست در اردو مستعمل ۱۲
کَیٌّ و کَیَّةٌ و صُدْ اغ	گُل	گُل بمعنی داغی که بر عضو نهند ۱۲
حَلْقٌ و حُلْقُومٌ و حَنْجَرَةٌ	گلوی	گَلا بمعنے گلوی و آن عضویست معروف ۱۲
*	دخل	گَلّا ظرفیکه پیشه وران بهای اجناس را که بدست آید دران کنند ۱۲
حَوجَمَة و وَرْد و حَوجَم و اَوْراد جمع	گل سرخ و گل گلاب و گل احمر و گل حمرا	گلاب لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی گل سرخ ۱۲
رَشّاشَةٌ و مِرَشَّةٌ	گلاب زن	گُلاب پاش ظرفیکه دران گلاب کرده بر مردم پاشند ۱۲
رَشٌّ یقال رَشَّ علیه بالماء و رَدِیه ۱۲	گلاب افشاندن و زدن و پاشیدن و اندا ختن	گُلاب چِهِڑکنا گلاب بر کسے پاشیدن ۱۲

له صاحب قاموس و صحاح این لغات را بیکدیگر تفسیر کرده اند پس معلوم شد که همه بیک معنی ست ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب گاف با گاف پارسی	
برداق	اِ اسمال واٹر پاٹ A small water pot	اَلنجرہ + منکہ अलंजरः + मणिकः
	باب گاف با لام	
فتیل اوجندن یانمش یر	دہی اسنف آف ا کینڈل The snuff of a candle.	دیپ گن پشپم दीपगुणपुष्पम्
یاقی	اِ مارک میڈ بائی برننگ + اِ برینڈ A mark made by burning; A brand.	داہن پشپم दाहनपुष्पम्
بوغاز	دہی تھروٹ The throat.	کنٹھہ + گلہ कण्ठः + गलः
قبرہ	اِ ٹل + اِ ڈراأر A till; A drawer.	دروِیادِ پیٹی + کاشٹھہ نرمتا द्रव्यादिपेटी + काष्ठनिर्मिता
گل	دہی روز The rose.	سہا + کماری + ترنہ सहा + कुमारी + तरणिः
گلابزن	اِ باٹل فرام وچ روز واٹر از اسپرنکلڈ A bottle from which rose water is sprinkled	سہامبُ کلنتکا + پٹگریوا सहाम्बुगलंतिका + पुटग्रीवा
گلاب صاچمق	ٹو اسپرنکل روز واٹر To sprinkle rose-water.	سہامبُ سچنم सहाम्बुसिंचनम्

اردو	فارسی	عربی
گُلاب نکالنا گلاب از گل بر آوردن ۱۲	گلاب کشیدن و گرفتن و ستدن	تَقطِیرُ الوَرد
گُلابی شیشہ کوچکی کہ شراب گلاب مانند آن در آن کنند ۱۲	گلاب افشان	*
گُلابی بمعنے سرخ نیز رنگ ۱۲	چہرہ	وَرْدِیٌّ و مُوَرَّد
گَلا پکڑنا بمعنے گرفتن چیزے سخت گلو را ہمچو بازو ۱۲	گلوگرفتن	اَخذُ الحلقِ ع
گلا کرنا برداشتن دایہ کام کودک را ۱۲	بناگوش کردن و کام برداشتن و کام برگرفتن	دَغْر
گَلا گھونٹنا گلوی کسی را افشردن ۱۲	خفہ کردن و خبک و خبہ کردن و گلو فشردن	خَنق
گَلا گھُٹنا فشردہ شدن گلو ۱۲	گلو فشردہ شدن	اِنخِناق و اِختِناق
گَلَنا پختن گوشت و ترہ وغیرہ بحدیکہ نرم شود و خوب پختہ شود ۱۲	پُختن	اِنضاج و ھَرء و اِھراء و تَھرِئۃ
گَلانا	گُداختن سیم و زر و جز آن را بآتش ۱۲	سَبْک و اِذابۃ و تَذویب
گَلانا یعنی لاغر کردن بیماری و اندوہ و جز آن ۱۲	گداختن	اِذابۃ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
گلدن عرق چیقارمق وطامزمق	ٹو اکسٹریکٹ روز واٹر To extract rose-water.	مہامبُ نِشکاسنم महाम्बुनिष्कासनम्
شیشه	باٹل + فلیگان Bottle; Flagon.	مہامبُ کوپی + کاچ کوپی महाम्बुकुपी + काचकुपी
گل رنگلو اولان نسنه	روز کلر Rose colour	پاٹلہ + پاٹل ورنم पाटलः + पाटलवर्णम्
بوغازقسلمق	ٹو کیچ ون بای دہی تھروٹ To catch one by the throat.	کنٹھ گرہنم + کشای وستنا कण्ठग्रहणम् + कषायवस्तुना
طاق آچمق	ٹو ریز دہی یوویولا آف اے چائلڈ To raise the uvula of a child.	گھنٹکا مردنم घण्टिकामर्दनम्
بوغمق	ٹو تھراٹل + ٹو اسٹرینگل To throttle; To strangle.	کنٹھ مردنم + گل گھاتنم कण्ठमर्दनम् + गलघातनम्
بوغلمق	ٹوبی چوکڈ To be choked.	شواساوَرودھہ + وِکلتا श्वासावरोधः + विकलता
اریتمک	ٹو میلٹ To melt.	مانسادِ پکو کرنم मांसादिपक्वकरणम्
اریتمک وپشمک	ٹو ڈِسالو To dissolve.	دہاتوادِ دروکرنم धात्वादिद्रवकरणम्
اغزن برجابنی	ٹو ویسٹ اوے To waste away.	روگات کرشن کرنم रोगात्कृशकरणम्

To be hoarse

اردو	فارسی	عربی
گلپھرا	هر دو کنجک دهن	صامغان وصماغان و صمغان وصواران
گل پھولنا امری غریب بظهور آمدن ۱۲	گل شگفتن	*
گل تکیہ نوعی از بالین خرد که زیر رخسار گذارند ۱۲	گردبالش و گردبالین	مِخدّة
گلٹی بیای معروف گرهی که در گوشت بدن افتد ۱۲	مغنده	غدّة وغدادة وسلعة
گلٹی گرهی که در اعضای و بندگاه مردم بسبب درد عضو دیگر پیدا آید ۱۲	گلن و باغره	غدّة
گلخوز رسنی حلقه دار که در گردن ستوران بندند ۱۲	* ۵۸	ربقة ورباق وربق ربائق جمع
گل خیرو گلی ست معروف ۱۲	گل خیری و خیرو	خیریّ و منثور
گل داؤدی نوعی از گل در هندستان زرد و سفید هم می باشد	خان آزر و گفته ؏ چون گل داودی اینجا در خزان باشد بهار * از فریب آسمان هر کس که غافل ماند ماند *	*
گلدستہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی شاخهای گل که آن را هم بسته در دست دارند و یا گلها را باهم بسته دارند ۱۲	گلدسته	مشتقر مشاقر جمع
گلدم بافوقانی ست معروف ۱۲	مرغ چمن و مرغ سحر و مرغ بستان و مرغ بهار و مرغ گلشن و زندخوان و زندلاف و زندواف	بلبل و کعیت و جمیل و عندلیب

گلی از بالین درشت بخبند ۱۲

سنسکرت	انگریزی	ترکی
سرکنی सृक्किणी	دہی جاز + اینگل آف دہی ماؤتہہ The jaws; Angle of the mouth.	اغزن برجانبی
اشچریتابہونم आश्चर्यताभवनम्	ہیپننگ آف اینی تہنگ ونڈرفل Happening of any-thing wonderful.	طلسق ایشلری آشکار اولمق
کپولوپ ورہہ कपोलोपबर्हः	اے اسمال سافٹ پلو پلیسڈ بیلو دہی چیکس A small soft pillow placed below the cheeks	یوز یصدیغی
مانسگرنتہہ + شوتہہ گٹکا मांसग्रन्थिः + शोथगुटिका	اے پروٹیوبرنس + ہارڈ سویلنگ A protuberance; Hard swelling.	بز
اپورنہ + مرمستہانی بہوت उपव्रणः + मर्मस्थानेभवति	اے گلینڈ + ٹیومر A gland; Tumour	طوار بغلد قسلری ایپ
کنتہہ پٹکا (९) कण्ठपट्टिका	اے ہارسیز ہالٹر A horse's halter.	شبو
ہنڈوشدہ بہیدہ + کہتمیت بہاشا भिण्डौषधिभेदः + खतमीतिभाषा	اے کائنڈ آف فلاور (التہا روزیا) A kind of flower (althea rosea).	برچیک در آق اولور و صارو
پیتامادہوی + پشپ بہیدہ पीतामाधवी + पुष्पभेदः	کرسینتہیمم انڈکم Chrysanthemum indicum.	+
پشپ پنجہ + گلدستہ पुष्पपुञ्जः	اے نوزگے A nosegay.	گلدستہ
رکت پچہا + پکشی بہیدہ रक्तपुच्छा + पक्षीभेदः	اے نائٹنگیل A nightingale.	بلبل قوشی

اردو	فارسی	عربی
گل شبّو لغت فارسی در اردو مستعمل گلی ست کہ شبہا بو دہد ۱۲	سید حسن خالص گفتہ ؎ ہست در شام نمودی دگر آن گیسو را + شب چو شد عطر شود بیش گل شبّو را +	*
گُلقند لغت فارسی ست مرکبی ست کہ از شکر و برگ گل سازند	گلقند و گلشکر	جُلَنجَبِین و مُرَبّی الوَرد
گُل کرنا چراغ را خاموش کردن ۱۲	چراغ کشتن و گُل کردن	اِطفاء
گل کوزہ	✤	*
گل کیس گلی ست مانا بہ کلاہ خروس ۱۲	تاج خروس و بستان افروز	عُرفُ الدِّیک
گُلگُلا	قسمے از شیرینی ست کہ شکر در خمیر آرد گندم کردہ بروغن بریان میکنند ۱۲	لُقَیمات القاضی و لُقَیمات الظُّرفا
گُلگیر لغت فارسی مقراضی کہ گل شمع و چراغ از آن گیرند ۱۲	گُلگیر	*
گل لالہ گلی ست سرخ کہ میان آن نقطہ سیاہ باشد و آن را لالۂ نعمان ہم خوانند	✤	شَقِر و شَقائقُ النُّعمان
گُل لینا بریدن سر فتیلۂ شمع ۱۲	گل از چراغ گرفتن	تقریط
گُل میخ نوعے از میخ آہنین ست کہ سرش پہنا ے باشد	گُل میخ	*

؎ صاحب رشیدی گوید [illegible] … خوانند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
گل خیری	ٹیوبی روز Tuberose.	نلکا ÷ دردھ پشپا नलिका ÷ दृढपुष्पा
گلقند	کانزروآف روزیس Conserve of roses.	پشپ ستا ÷ پشپ پرچر شرکرا पुष्पसिता ÷ पुष्पप्रचुरशर्करा
سوندرمک	ٹو اکسٹنگوش (اے لیمپ) To extinguish (a lamp).	دیپ نروانم दीपनिर्वापणम्
مصر گلی دوان گلی	اے وہائٹ روز A white rose.	کرنکا پشپم ÷ واسنتی ÷ کماری بھید कर्णिकापुष्पम् ÷ वासन्ती ÷ कुमारीभेदः
میر عاشقان بستان گوزلی دیک بورکی امیرہ عاشق وقطیفہ خروس ابیکی	دہی کاکسکومب فلاور The cock's comb flower.	پشپ میہ ÷ رکت پشپ سدرشہ ÷ ونسپت بھید पुष्पमयः ÷ रक्तपुष्पसदृशः ÷ वनस्पतिभेदः
÷	اے کائنڈ آف کنفیکشن A kind of confection.	گوڑہ ÷ متسی بھید गौडः ÷ मत्स्यभेदः
گلگیر	اسنفرس Snuffers.	گن کرترکا ÷ دیپ کسی गुणकर्तरिका ÷ दीपकस्य
گلنجک چیچکی ولالہ	دہی ٹیولپ The tulip.	اہپین پشپم अहिफेनपुष्पम्
یانمش فتیلہ سی صمق	ٹو اسنف اے کینڈل To snuff a candle	نرجیو گن گرہنم ÷ دیپ کسی निर्जीवगुणग्रहणम् ÷ दीपकस्य
یکسری	اے نیل وتھ اے لارج فلیٹ ہیڈ A nail with a large flat head.	لوہ نکھ کیلہ ÷ ششنکہ بھید लोहनखकीलः ÷ शङ्कुभेदः

اردو	فارسی	عربی
گُلنا	لاغر شدن از بیماری واندوہ	ذَوْب ذَابَ جسمہ از باب نصر لاغر شد جسم او ۱۲
گُلنار لغت فارسی بمعنی گل درخت گلنار کہ آن نوعی از انار است	گُلنار	مَظّ
گِلہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	گِلہ	شَکْوَی
گلہری ۵۱ بیای معروف جانوریست مانند موش میوہ ہای درختان	موشک پرّان و موش خرما	فَارَۃُ التَّمرِ وفَارَۃُ النَّخلِ محاورہ حال ۱۲
گلہی ۵۲ کن ۱۲		خَدُف وقَیدُوْمُ السَّفِیْنَۃِ
گِلّی آلہ ایست کہ آن را صیقلگران شمشیر را جلا دہند ۱۲	بُرزاغ	مِدْوَس ومِصْقَلَۃ
گُلّی بمعنی چوب کوچکی کہ آن را کودکان بازی کنند ۱۲		قُلَۃ قِلَات وقُلُون جمع
گلی بیای معروف مخفف بمعنی کوچہ ۱۲	کوچہ	زُقَاق زُقَّان وَاَزِقَّۃ جمع وسِکَّۃ سِکَک جمع ومَطْرَب ومَطْرَبَۃ
گلے پڑنا چیزی بے رضا بر گردن کسے افتادن ۱۲	بر گردن افتادن	اَلتَّعَلُّقُ فِی العُنُقِ
گلے تک بھرنا	پر کردن ظرف را تا بگلو	تَحْلِیق

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اریمک پشمک	تُو ویسٹ اَوے To waste away.	گلنم * کرش بہونم * روگارِتہ गलनम् * कृशभवनम् * रोगारितः
گلنار	فلاور آف دی پامگرینیٹ Flower of the pome-granate.	دارِمم پُشپم * کرک پُشپم दाडिमपुष्पम् * करकपुष्पम्
شکایت	اے کمپلینٹ A complaint.	اُپالمبہم * سوچکتا उपालम्भम् * सूचकता
یتون	اے اسکویرل A squirrel.	ورکش موشکا * گلہرکا वृक्षमूषिका * गिलहरिका
قالق اوسگے	فورکیسل (آف اے بوٹ) Forecastle (of a boat)	نوکاگر بہاگہ नौकाग्रभागः
مصقلہ	اے ویٹ اسٹون * اے پالیشنگ اسٹون A whetstone; A polishing stone.	مردن پٹکا * اسدہاوکانام मर्दनपट्टिका * असिधावकानाम्
چلک	دی شارٹ اسٹک ان دی گیم آف ٹپ کیٹ The short stick in the game of tip cat	کاشٹھہ کیلکا * بالانام کریڈنارتھم काष्ठकीलिका * बालानांक्रीडनार्थम्
سوقاق	اے لین * اے اسٹریٹ A lane; A street.	کددھوا * لگھو مارگ بھید कदध्वा * लघुमार्गभेदः
کمک باشنی وستنہ کندیسی اغراولمق	ٹو بی این انکمبرنس ٹو To be an encum-brance to.	کنٹھہ سنلگن بہونم * ہٹہات कण्ठसंलग्नभवनम् * हठात्
طولدرمق	ٹو فل اپ ٹو دی برم To fill up to the brim.	آکنٹھہ پری پورنم आकण्ठपरिपूरणम्

اردو	فارسی	عربی
گُلّی ڈَنڈا دو چوب یکی دراز و یکی کوچک با آن کودکان بازی کنند و دراز	دودله و دوداله و غوک چوب ہر سہ بمعنے کوچک و چَفتہ بمعنے دراز	قُلَة قِلات و قُلُون جمع کوچک و مِقْلیٰ دراز
گلے لگانا بزور حوالہ کردن چیزی کسے را	برگردن نہادن و بستن و افگندن برگلو بستن	اَلتَّعْلِیقُ فِی الْعُنُقِ
گلے لگنا بمعنے گلے پڑنا و آن مذکور شد	برگردن افتادن	اَلتَّعَلُّقُ فِی الْعُنُقِ مُعَانَقَة و عِنَاق
گُل ہونا	خاموش شدن چراغ و گل شدن	اِنْطِفَاء
	باب کاف فارسی با نون	
گَنّا نے کہ از آن شکر سازند	نائی و نیشکر	قَصَبُ السُّکَّرِ
گِنْنا	شمار کردن	عَدّ و حَسْب و حِسَاب حُسْبَان و حِسَابَة
گُنَاہ لغت فارسی کاریکہ بسبب آن مستوجب کیفر شود	گُنَاہ	جُرْم و جَرِیمَة و جَرَاح و جِنَایَة و جَرِیرَة جَرَائِر و جَرَائِم جمع
گُنَاہ رکھنا گناہ ناکردہ بر کسے ثابت کردن	گناہ نہادن و گناہ بستن و افگندن	تَجَنِّی و تَجَرُّم و تَذَنُّب
گُنَاہ کرنا	گناہ کردن	جِنَایَة و جَرِیمَة

ترکیے	انگریزیے	سنسکرت
چلک چوماق	اے لارج اسٹک اینڈ اے شارٹ اسٹک ان دی گیم آف ٹپ کیٹ A large stick and a short stick in the game of tip-cat.	کیل یشٹکا + ونودارتھم بالانام कीलयष्टिका + विनोदार्थबालानाम्
زورلن نسنہ دیرمک	ٹو فورس اینی تھنگ اپان اے پرسن To force anything upon a person.	کنٹھی سنلگن کرنم कण्ठे संलग्नकरणम्
قوجشمق	ٹو بی این انکمبرنس To be an encum-brance.	کنٹھی سنلگنم कण्ठे संलग्नम्
سونمک	ٹو بی اکسٹنگوشڈ To be extinguished	دیپاست بھاوہ दीपास्तभावः
	باب کاف فارسی با نون	
شکر قامشی	اے شوگر کین A sugar cane.	اکشہ + اکشوہ + اکش کانڈہ इक्षुः + इक्षवः + इक्षुकाण्डः
صایمق	ٹو کاؤنٹ To count.	گنناکرنم + سنکھیانم गणनाकरणम् + सङ्ख्यानम्
صوچ	سن + کرائم + گلٹ Sin; Crime; Guilt	آگہ + اپرادھہ + منتہ आगः + अपराधः + मन्तुः
الزام ایتمک	ٹو امپیوٹ اے کرائم ٹو To impute a crime to.	منتستھاپنم + آگ روپنم मन्तुस्थापनम् + आगरोपणम्
گناه ایتمک	ٹو کمٹ اے کرائم To commit a crime	اپرادھکرنم अपराधकरणम्

اردو	فارسی	عربی
گُنَاہ گَارُ لغت فارسی کسیکہ گناہ کردہ باشد ۱۲	گُنَاہ گَارُ وبَزَہ کار	مُجْرِمٌ وجَرِيمٌ ومُجْتَرِمٌ وآثِمٌ واَثِيمٌ
گُنَاہ گَار ہونا	درجرم شدن وگنہ گار شدن	اِجْرَام واِجْتِرَام وتَجَرُّمٌ واِذْنَابٌ ومَاثُمٌ ۵
گِنْتِي بیای معروف ۱۲	شُمَار	عَدَدٌ وعَدِيدٌ وحِسَاب
گَنْجَا کسیکہ موی سرش بسبب بیاری رفتہ باشد ۱۲	گُل وکَچَل بکاف تازی ۱۲	اَقْرَعُ ۵۲
گَنْجِي زنیکہ موی سرش بسبب بیاری رفتہ باشند ۱۲		قَرْعَاءِ
گَنْدہ بمعنی بدبوی لغت فارسی درار دو مستعمل باز توافق لسانین است ۱۲		نَتْن
گَنْدا اَنْڈا تخم مرغ کہ فاسد شدہ باشد وبچہ آب گشتہ ۱۲	گَنْدہ وگَنْغ ولَق	بَيْضَةٌ مَذِرَةٌ ومَارِقَةٌ ومُعَرْقِلَةٌ
گَنْدَنَا لغت فارسی درار دو مستعمل سبزی ست معروف ۱۲	گَنْدَنَا وزَبُودہ	كُرَّاث
گَنْدہ بَغَلُ لغت فارسی ۱۲ دراردو بمعنی ۱۲	گَنْدہ بَغَلُ	مُصِنٌّ
گُنْدہ بَہَارُ ہدانی کہ در ایام سرما بارد ۱۲	بَارَانِ سَرْمَا	شَتِيٌّ وشَتَوِيٌّ

۵ کردن فعلی کہ مستحق عقاب باشد ۱۲
۵۲ شخصی کہ موی بر سرش از پیرو جانب پیشانی ریختہ باشند ازرا انزع واگر ازو زیادہ ریختہ باشد ازرا اجلح واگر تا نصف موی سرش ریختہ باشد ازرا اجلی واجلہ واگر ازو زیادہ ریختہ باشد ازرا اصلع گویند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صوچیلو	اوسِنر + اءکریمینل A sinner; A crimi-nal.	اپرادہی + اپرادّہا अपराधी + अपराद्धा
صوچلیق	ٹوبی اوسِنر To be a sinner.	اپرادہی بہونم अपराधीभवनम्
صایرہ وصایمی	ریکننگ + اکاؤنٹ Reckoning; Account	گنا + سنکہیا गण ना + सङ्ख्या
کل	اءبالڈمیل A bald male.	کہلتہ + کہلواٹہ + کہلٹہ खलतिः + खल्वाटः + खलिटः
کل قاری	اءبالڈفیمیل A bald female	کہلواٹا + کہلیٹا खल्वाटा + खल्लीटा
فاقوخوسے	اسٹنک + اسمیل Stink; Smell.	درگندہہ + پوت گندہہ + وِسرم दुर्गंधः + पूतिगन्धः + विस्रम्
ایکدین	ایڈلڈ ایگ Addled egg.	درگندہاندم + وِسراندم दुर्गन्धाण्डम् + विस्राण्डम्
گندنہ اوتی	ایلیم پورم Allium porrum	گندہ کہیدم + لشنیوانکرم + گندالم गन्धखेडम् + लशुनयवाङ्कुरम् + गन्धालम्
قولتق قوخوسی وقوقش قولتق	اسٹنکنگ آرم پٹ Stinking arm pit	پوت ککشہ + درگندہ ککشہ पूतिकक्षः + दुर्गन्धकक्षः
قیش	رین وچ فالس ان دی کولڈ ویدر Rain which falls in the cold weather	شیت ورشٹہ + اکال ورشنم शीतवृष्टिः + अकालवर्षणम्

اردو	فارسی	عربی
گندہ دہن لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ دہنش بو کند ۱۲	ہباستہ و رُسکنج	اَبْخَر و زَنِخ
گندھک جوہری ست معدنی ۱۲	گوگرد	كِبْرِيت
گندھی کسیکہ خوشبو فروشد ۱۲	بوفروش و عطر فروش	عَطَّار
گندی دشنامی ست کہ کنیزان را دہند ۱۲		دَفَارِ
گندی زنیکہ پلید باشد و نظافت ندارد ۱۲	پلید	فَخَّة و قَذِرَة
گنڈا ریسمان خام کہ بران دعا یا افسون دمیدہ گرہہا زنند ۱۲	رشتہ تب آنچہ برای ازالہ تب سازند ۱۲	*
گنڈلا شکلی کہ از احاطہ خط منحنی بر سطحی پیدا شود ۱۲		دَائِرَة
گنڈلی	حلقہ مار	ثِنْيُ الْحَيَّةِ
گنڈلی مارنا	حلقہ زدن مار	تَطَوُّق و تَلَوِّي و تَرَحِّي
گنہگار مخفف گناہ گار ۱۲		مُذْنِب و مُجْرِم

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اغز قوقوسی	اِسٹنکنگ ماؤتھ Stinking mouth.	درگندھانَنہ दुर्गन्धाननः
کوگرد	سَلفَر Sulphur.	گندھ پاشانہ + گندھ مودنم गन्धपाषाणः + गन्धमोदनम्
عطار	اے پرفیومر A perfumer.	سگندھ وکریتا + سگندھ تیل وکریی सुगन्धविक्रेता + सुगन्धतैलविक्रयी
چرکین قاری	ان ایول ایپتھیٹ اپلائیڈ ٹو ڈینسنگ گرلز An evil epithet applied to dancing girls	ملناَنگی تدروچنم मलिनाङ्गीतिदुर्ववचनम्
آرلیز نسنہ ناپاک پیس	اے ڈرٹی فیمیل A dirty female.	ملناَنگی + ملن مکھی मलिनाङ्गी + मलिनमुखी
افسون ایپلکی	اے ناٹیڈ اسٹرنگ سروِنگ ایز اے چارم A knotted string serv-ing as a charm.	منترت سوترم + جورادو دہاریتے मंत्रितसूत्रम् + ज्वरादौ धार्यते
دائرہ	اے رنگ + اے سرکل A ring; A circle.	ورتلاکارم + پرودھہ + گولاکارم वर्त्तुलाकारम् + परिधिः गोलाकारम्
ییلان حلقہ سی	اے کائیل (آف اسنیک) A coil (of snake).	کنڈلی + سرپ کنڈلی कुण्डली + सर्पकुण्डली
ییلان حلقہ اورمق و دورمک	ٹو کائیل To coil.	ناگ کنڈلکرنم नागकुण्डलीकरणम्
صوچلو	اے سنر A sinner.	اپرادھی + اپرادھا अपराधी + अपराद्धा

اردو	فارسی	عربی
	باب گاف فارسی باواو	
گواہ لغت فارسی درارد و مستعمل و آن معروف ست ۱۲	گواه و گوا و گوه	شَاهِد و بَيِّنَة
گواہ کرنا برای اثبات مدعای خود کسی را شاهد کردن ۱۲	گواه کردن و گرفتن و کشیدن و آوردن	اِشْهَاد
گواہی لغت فارسی درارد و مستعمل و ان معروف ست ۱۲	گواهی	شَهَادَة
گواہی دینا ادای شهادت کردن ۱۲	گواهی دادن	شَهَادَة شهد له بکذا و شهد علیه بکذا از باب سمع ۱۲
گوبر بواو مجهول پلیدی گاو را گویند ۱۲	سرگین گاو	خِثْي اَخْثَاء جمع
گوپھن [له] بواو مجهول ۱۲	دست سنگ و دستا سنگ و فلاخان و فلاخن و پلخم و پلخمان	قَذَّاف و قَذَّافَة
گوٹ بواو مجهول ۱۲	مهرهٔ نرد	فَصّ فُصُوص جمع
گوٹ مارنا مهرهٔ نرد را زدن ۱۲	لت کردن و زدن	ضَرْبُ الْفَصِّ
گوٹ مرنا مضروب شدن مهرهٔ نرد ۱۲	لت خوردن	*

له چیزی باشد که از ریسمان بافند و گوسفند بانان و گله بانان بآن سنگ اندازند ۱۲

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	باب گاف فارسی با واو	
ساکشی + درشیکہ + درشٹا साक्षी + दृश्यकः + द्रष्टा	اے وِٹنیس A witness.	گواہ
ساکشی کرنم साक्षीकरणम्	ٹوکیپ اے وِٹنیس To keep a witness.	گواہ ایتمک
ساکشتا + ساکشتوم + شاکشتم साक्षिता + साक्षित्वम् - साक्ष्यम्	ایوڈینس Evidence.	گواہلق
ساکشتادانم + شاکشی دانم साक्षितादानम् + साक्ष्यदानम्	ٹوگوایوڈینس To give evidence.	شہادت دیرمک
گومیم + گووٹ गोमयम् + गोविट्	کاؤڈنگ Cowdung.	ترس
بہنڈپالہ + سسرگہ भिन्दिपालः + सृगः	اے سلنگ فار تہروانگ اسٹونس وِتھ A sling for throwing stones with.	صپان
شارہ शारिः	اے چیس مین A chessman.	مہرہ نرد
شارگھاتنم + وارانم शारिघातनम् + वारणम्	ٹوون اے چیس مین To win a chessman.	مہرہ نرد اورمق
شارمرنم शारिमरणम्	ٹولوز اے چیس مین To lose a chessman.	مہرہ سی اولمق

اردو	فارسی	عربی
گُودَا بواو معروف مغز هر چیز ۱۲	مَغْز	لُبّ و قُلْب و شَحْم و مُخّ و نِقْي ۱۵
گُودْنَا بواو مجهول سوزن و مانند آنرا در چیزی زدن تا سوراخها شود ۱۲	آزدن و آجیدن	غَرْز
گُودَا نِکَالْنَا	برآوردن مغز از استخوان	نَقْي
گُودِی بواو مجهول و یای معروف ۱۲	کنار و آغوش محققین درهر دو فرق کرده اند ۱۲	حِضْن
گُودِی مِیں لینَا بچه را در کنار گرفتن ۱۲	در کنار گرفتن و کشیدن	اِحْتِضَان و حَضْن
گُور لغت فارسی در اردو مستعمل حفره که مرده را دران دفن کنند ۱۲	گور و تربت و خاک	قَبْر و جَدَث و رَمْس و جَدَف و ضَرِیح
گُورَا بواو مجهول کسی که رنگش سفید سرخی آمیخته باشد ۱۲	*	اَصْبَح
گُورَاپَن	رنگ سفید سرخی آمیخته	صُبْحَة
گورِ غریبان زمین پاره که آنرا بر دفن مسافران و غیر آن وقف کرده باشند ۱۲	یکی بگور غریبان شهر سیری کن * ببین که نقش الهها چه باطل افتاد است *	مَقْبَرَة مُسَبَّلَة
گُورکَن	گورکن	حَفَّار و لَاحِد و ضَارِح کسیکه گور لحد کند ۱۲ کسیکه گور ضریح کند ۱۲

۱۵ قلب مغز تر او شحم مغز ... خلطی که در وی دراز که میان استخوان باشد و مخ و نقی مغز استخوان ... سپید ۱۲

سنسکرت	انگریزی	ترکی
مَجّا + سارانشم मज्जा + सारांशम्	کرنل Kernel.	ایلک
کشت کرنم + چھیدنم क्षतकरणम् + छेदनम्	ٹو پرک + ٹو پنکچر To prick; To puncture	اویلغامق
مجّانشکاسنم मज्जानिष्कासनम्	ٹو ڈرا آوٹ دہی میرو To draw out the marrow.	ایلک چیقارمق
اُتسنگہ + کروڑہ + انکہ उत्सङ्गः + क्रोडः + अङ्कः	دہی لیپ + امبریس The lap; Embrace	قوجاق
اُتسنگی گرہنم + کروڑی گرہنم उत्सङ्गग्रहणम् + क्रोडे ग्रहणम्	ٹو ٹیک اپ ان دہی لیپ To take up in the lap.	قوجاقمق
شوگرتہ + سمادہستہ शवगर्त्तः + समाधिस्थ	اے ٹومب + گریو A tomb; Grave.	مقبرہ
گورہ + گوروَرنہ + گورانگہ + دہولہ गौरः + गौरवर्णः + गौराङ्गः + धवलः	فیر (کمپلیکشنڈ) Fair (complexioned)	بیاض ایلہ حمرت قارشمش اولان یوزلو کمسنہ
گورتا + شبہرانگتوم + گوروَرنتا गौरता + शुभ्राङ्गत्वम् + गौरवर्णता	فیرنیس Fairness.	حسن و جمال
دیناناں شوبہومہ दीनानां शवभूमिः	اے بیریل گراؤنڈ فار اسٹرینجرس آر فار دہی پور A burial ground for strangers or for the poor.	شول یرکہ فقرا و غربایہ وقف ایدرلر
شوگرت کہنکہ शवगर्तखनकः	اے گریو ڈگر A grave digger.	گوزیجی

اردو	فارسی	عربی
گورکهه دهنده ها	✤	سَحّاقة
گورکهودنا	گورکندن قبرکشادن وشگافتن	حَفر نَبش کندن قبر دفون ١٢
گوری زنیکه رنگش سفید سرخی آمیخته باشد ١٢	✤	صَبحاء
گوڑ بواو مجهول لغت مردم قصبات ١٢	پای	رِجل
گوراً بواو مجهول رسنی که در پای ستور بندند لغت قصبات ست	شکیل وچدار	شِکال ومِرابط ومِرابطة
گوڑنا زمین را بکلند شگافتن برای تخم ریزی ١٢	شیار کردن وشیار یدن وشومیزیدن	کَرب وکِراب ومَکرُوبة
گوشت بواو مجهول لغت فارسی ست ١٢	گوشت	لحم
گوکهرو بواو مجهول خاری باشد سه گوشه ١٢	خسک	حسَك
گوکهرو ٢	خسک وسیاخ	حسَك
گوگل صمغ درختی ست مانند کندر انواع آن بسیار ست ١٢	بوی جهودان از مخزن الادویه ١٢	مُقل مُقل ازرق مُقل الیهود مُقل عَرَبِیّ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
براویوندر	اِ پلی تہنگ آف چلڈرن A plaything of children.	گورکشں کرم + ائیندرجالکم गोरक्षकर्म + ऐन्द्रजालकर्म
گورقازمق	ٹوڈگ اے گریو To dig a grave.	سماده کہننم + شوگرت کرنم समाधिखननम् + शवगर्तकरणम्
جمالی قاری	اے فیر کمپلیکشنڈ (فیمیل) Fair-complexioned (female).	گورانگی + گورورناستری गौराङ्गी + गौरवर्णास्त्री
ایاق	دہی لیگ + فٹ The leg; Foot.	چرنہ + انگہرہ + پادہ + پدہ चरणः - अङ्घ्रिः - पादः - पदः
آت کوستکی	دہی روپ بائی وہچ اے ہارسیز لیگس آرٹائڈ The rope by which a horse's legs are tied.	دامان چنم + اشوادپدرجہ दामाञ्चनम् + अश्वादिपदरज्जुः
ترلاسورمک و ترلائی سورمک	ٹوڈگ + ٹواسکریپ To dig; To scrape.	بہومیتکہننم + بہومید گورنم भूम्युत्खननम् + भूम्युद्गरणम्
اِت	میٹ + فلیش Meat; Flesh.	پششتم + ترسم + امشم + پللم + کروئیم पिशितम् - तरसम् - आमिषम् - पललम् - क्रव्यम्
دمردیکنی	اے پلینٹ (روایلیا لانجیفولیا) A plant (ruellia longifolia).	پلنکشا + اکشگندہا + شودنشٹرا + گوکشرکہ पलंकषा + इक्षुगंधा + श्वदंष्ट्रा - गोक्षुरकः
خمبره	اے ویپن تہرون ان اے بیٹل فیلڈ ٹو پیرس ہارسیز آر مین A weapon thrown in a battle-field to pierce horses or men.	لوہ گوکشرکہ + شترونام سینا وداراناتہم लोहगोक्षुरकः + शत्रूणां सेनाविदारणार्थम्
براوتدر	نیم آف اے ٹری (امیرس اگیلوکا) Name of a tree (amyris agallocha).	ادوکہلم + کوشکہ + گگلہ उदूखलम् + कौशिकः गुग्गुल

اردو	فارسی	عربی
گُول بواو مجہول ہر چیز گرد را گویند ۱۲	غلطان	مُدَوَّر و مُستَدِیر و مُدَحرَج
گُولا چیزی مدور که در توپ کرده سر دهند ۱۲	گلولهٔ توپ و سنگ رعد	بُندُقَةُ المِدفَعِ
گُولر بواو معروف بار درختی ست مشابه به انجیر ۱۲	انجیر آدم	رُقعَة رُقَع جمع و جُمَّیز و جُمَّیزی
گُولک کوزهٔ باشد که سرش بجرم گیرند و سوراخی دران جرم کنند و تنخواه اہل درا ه دلران و مانند آن سیم و زر از مردم گیرند و دران اندازند ۱۲	غولک و غلک و غله دان	طَبل
گُولنداز کسیکه توپ را سر دهد ۱۲	تُوپچی	مِدفَعِيّ
گُولی بیای معروف چیزی که در بندوق انداخته سر کنند ۱۲	گلولهٔ تفنگ	بُندُقَة
گُولی خم درازی که دران غله نهند ۱۲	شُکِینَه [illegible]	*
گُولی مارنا	گلولهٔ تفنگ انداختن و زدن	رَمی البُندُقَةِ محاورهٔ حال ۱۲
گُون بواو مجہول ظرفی که از پشم و یا از ریسمان بافته دران چیزها کنند ۱۲	خُنبُجِین و جُوال	عِدل اَعدال عُدُول جمع و جُوالِق و جَوالِیق جَوالِقات جمع و غِرارَة غَرائِر جمع و وَلِیجَة و وَلائِج و کَاَعج جمع
گُوند	کَوَج و اَزدِی و شَلَم و بسکون لام نیز ۱۲	صَمغ صُمُوغ جمع

ترکیے	انگریزیے	سنسکرت
یومرولنمه	راؤنڈ Round.	ورتُلم + نِستَلم + ورتم वर्तुलम्+ निस्तलम्+ वृत्तम्
بندقه	اے کینن بال A cannon ball.	گولہ + گولکہ + شتگھنیرتھم गोलः+ गोलकः+ शतघ्न्यर्थम्
انجیر آدم	اے وائلڈ فِگ A wild fig.	اُدُمبرہ + جنتُ پھلہ + ہیم دُگدھکہ उदुम्बरः+ जन्तुफलः हेमदुग्धकः
قمبره	اے لانگ نیرو لیدر پرس A long narrow leather purse.	درویہ کمبھم + مدرادستھاپنارتھم द्रव्यकुम्भम्+ मुद्रादिस्थापनार्थम्
توپچی	اے گنر A gunner.	گول داتا + گول پاتنہ गोलदाता+ गोलपातनः
قرشون یوارلغی ویومغی	اے بلیٹ A bullet.	گُٹکا + گولی गुटिका+ गोली
پکث چرلون بانجه کبی اولور بر زعنه انبار ویرلر	اے جار A jar.	دھانیہ کوشٹھا + مرتکا نرمتا धान्यकोष्ठा+ मृत्तिकानिर्मिता
تفنگ آتمق	ٹو شوٹ اے بال (ایٹ) To shoot a ball at	گٹکا گھاتنم + اگن یتراث गुटिकाघातनम्+ अग्नियन्त्रात्
چوال	اے سیک + اے گنی بیگ A sack; A gunny-bag	گونی + شن سوتر نرمتا गोणी+ शणसूत्रनिर्मिता
اغاج یوصی	گم Gum.	نریاسہ + کاتھرسہ निर्यासः+ कायरसः

اردو	فارسی	عربی
گوندھنا بواو معروف ۱۲	موی بافتن	ضَفر
گوندھنا آرد را بآب سرشتن ۱۲	سرشتن	عَجن
گونڈاسا بواو مجہول ۱۲	آغل و آغال	حَظِیرَة
گونگا بواو معروف کسیکه نطق ندارد ۱۲	گنگ و لال	اَخرَس و اَبکَم و بَکِیم
گوہ بواو مجہول جانوری ست صحرائی دو زبان دارد ۱۲	سوسمار و سوس	ضَبّ اَضُبّ و ضِباب و ضُبّان جمع ابو الحِسل کنیته
گوہ بواو معروف پس افگندهٔ حیوانات لغت فارسی ست ۱۲	گوه و گُه	خُرء و غائط
گویا کسیکه سرود خواند ۱۲	رامشگر و رامشی و رامشین و سرودگو و نغمه سرا و خنیاگر و سرودسرا	مُغَنّی و مُطرِب و شادِی
گوئیان	زنانیکه هم صحبت باشند و بایکدیگر الفت داشته باشند	صَواحِب و صاحِبات
	باب کاف فارسی با ہاء	
گھات جائیکه دران بانتظار دشمن نشینند ۱۲	کمین	مَکمَن و مَرصَد و مِرصاد

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بوکلمق	ٹوپلیٹ دہی ہیرز To plait the hairs	کیش گمپہنم * واگرنتہنم केशगुम्फनम् ∗ वाग्रन्थनम्
یوغرمق	ٹونیڈ To knead.	چورن مردنم * گودہوم یوادینام चूर्णमर्दनम् ∗ गोधूमयवादीनाम्
آغل	اوپیڈک A paddock.	گوشٹہم * گوسٹہینم गोष्ठम् ∗ गोष्ठीनम्
دلسز	ڈمب Dumb.	اواک * موکہ अवाक् ∗ मूकः
کلر	اوپارپائز A porpoise.	گودہکا * گودہہ * نہاکا गोधिका ∗ गोधिः ∗ निहाका
پوک	ہیومن اکسکریمینٹ Human excrement.	پریشم * گوتم * وشٹہا * شکرت पुरीषम् ∗ गूथम् ∗ विष्ठा शकृत्
مغنی	اوسنگر A singer.	گاتہکہ * گایکہ * گاینہ गाथकः ∗ गायकः ∗ गायनः
دوستلوقاریلر	اوفیمیل فرینڈ آف افیمیل A female friend of a female.	سکہی * وئیسیا * سہچری सखी ∗ वयस्या ∗ सहचरी
	باب کاف فارسی باہا	
پوصہ	ایمبسکیڈ Ambuscade.	گہاتہ * پرمانپم * وشرہ घातः ∗ प्रमापनम् ∗ विशरः

عربی	فارسی	اردو
قَطب	برسری و سرچکاوی	گَھاتَا چیزیکه زیاده از خرید گیرند ١٢
تَکمّن و اکتِمان	کمین کردن و کمین نشستن	گَھاتْ مین بیٹھنا درکمین گاہ نشستن برای قصد ہلاک دشمن ١٢
مَنْهَل و مَشْرَب	آبشخور	گَھاٹ جای نوشیدن آب از دریا و انہار ١٢
مَاءُ الشَّعِیر	کشکاب و کشکینه و آشجو	گَھاٹَا آشی که از جو کوفته و پاک کرده پزند ١٢
خَسَارَة و غَبن	زیان	گَھاٹَا بمعنی نقصان در مایه ١٢
مَعْبَر	گذرگاه از آب	گَھاٹ
اِخسَار و تَخسِیر	کم وزن کردن	گَھاٹ تولنا
عَقَبَة و ثَنِیَّة	درهٔ کوه	گَھاٹِی رَه در کوه ١٢
*	*	گھاتی کرنا
حَلْبَة	چریک	گُھُوار جماعهٔ از مردم که برای جنگ از هر طرف فراهم آرند ١٢

[illegible] ١٢

ترکیے	انگریزیے	سنسکرت
باشش	اِکسٹرا + اُوَر اَینڈ اَبو Extra, Over and above.	اُپر بھارَم + ویتنکوپر उपरिभारम् + वैतनिकोपरि
کیزلنک پوصلق	ٹولائی اِن اَیمبُش To lie in ambush	گھاتوپ ویشنم + گھات بھوپ ویشنم घातोपवेशनम् + घातभूम्युपवेशनम्
صواد وصولاق	اے پاس + اے فورڈ A pass; A ford	گھٹہ + سامانیتہ घट्टः + सामान्यतः
کشکاب	اکسٹریکٹ آف بارلے Extract of barley	یوکشایہ यवकषायः
زیان	ڈیفیشینسی + ابیٹمینٹ Deficiency; Abatement.	نیونتا + ہانہ न्यूनता + हानिः
معبر	بیدہنگ پلیس آن ا رور سائڈ Bathing place on a river side.	نرگھٹہ + جلادگرہنارتھم नृघट्टः + जलादिग्रहणार्थम्
نقصان ایلمک	ٹو وی لیس To weigh less.	نیون تولنم + ہین تولنم न्यूनतोलनम् + हीनतोलनम्
طاغ یولی	اے پاس (ان اماؤنٹن) ا رَوین A pass (in a mountain). A ravine.	ادہتیکا + اوروبہو بہومہ अधित्यका + ऊर्ध्वभूमिः
+	ٹو ریز دہی یو ویولا To raise the woula.	گھنٹکامردنم घण्टिकामर्दनम्
امداد عسکری	ری انفورسمنٹس Reinforcements.	کشدرسینا + سمنتا داگتا क्षुद्रसेना + समन्तादागता

اردو	فارسی	عربی
گہاگ	مرد کہن سال تجربہ کار	مُحَنَّك و مُحْنِك و مُحْتَنِك وحَنِيك وحُنُك
گہال میل	چیزی را در چیزی آمیختن	خَلْط و تَخْلِيط و مُخَالَطَة
گہانجنی دریکہ بصورت جو برکنار پلک چشم برآید ۱۲	÷	شَعِيرَة
گہانس بحذف نون ہم آمدہ بمعنے روئیدگی ۱۲	گیاہ تر ۱۲ و کاہ خشک ۱۲	كَلَأ تر ۱۲ و عُشْب تر ۱۲ و حَشِيش و تِبْن خشک ۱۲
گہاؤ بمعنے زخم ۱۲	ریش و زخم و خستگی	جُرْح و جِرَاحَة و جُرُوح و أَجْرَاح و جِرَاح جمع و كَلْم و كُلُوم و كِلَام جمع
گہائل کسیکہ اورا زخم رسیدہ باشد ۱۲	فگار و خستہ و زخمی و زخمدار و زخم خوردہ	مَجْرُوح و جَرِيح و مَكْلُوم و كَلِيم
گہائل کرنا	خستہ کردن و زخم زدن	جَرْح و كَلْم و تَكْلِيم و تَجْرِيح
گہائل ہونا	خستہ شدن و زخم رسیدن و زخم خوردن	جَرَاح
گہائی	کشادگی کہ میان دو انگشت باشد	فُرُوت و شُتْرَة و فِتْر و رَتَب و عَتَب و بُصْم
گہبرانا	بیچارہ شدن و سراسیمہ و دست و پاچہ شدن	اِضْطِرَاب و اِضْطِرَار ۵۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
تجربہ لوکیمسہ	اولڈ + اکسپیرینڈ Old; Experienced.	بہُوارشکہ बहुवार्षिकः
قارشمش نسنہ	جمبلڈ + ٹاپسی ٹروی Jumbled; Topsy-turvy.	استویست وستُ अस्तव्यस्तवस्तु
گوزاوجنہ برشیشنک اولو	اے سٹائی (ان دہی آئی) A sty (in the eye)	نیتر پڑکا नेत्रपिडिका
صمان	گراس Grass.	ترنم + ارجنم + گہاسہ + یوسم तृणम् + अर्जुनम् + घासः यवसम्
یارہ وجراحت	اے ووند A wound.	کشتم + کشتہ + ورنم क्षतम् + क्षतिः + व्रणम्
یارہ لوکیمسنہ	ووندید Wounded.	کشت یکتہ + ورن پیڑتہ क्षतयुक्तः + व्रणपीडितः
مجروح ایتمک	ٹو ووند To wound.	کشت یکت کرنم क्षतयुक्तकरणम्
مجروح اتمک	ٹو بی ووندید To be wounded.	کشت یکت بہونم क्षतयुक्तभवनम्
ایکی پرمنک آراسندگی فرجہ	دہی انٹرسٹس بٹوین دہی فنگرز The interstice between the fingers.	انگلیو رمدہیم + کرتل سمیپے अङ्गुल्योर्मध्यम् + करतलसमीपे
حیران اولمق	ٹو بی پرپلیکسڈ To be perplexed.	چت ویکلیم चित्तवैकल्यम्

اردو	فارسی	عربی
گھاٹا عه دشتی بسطبری که در عضا بسبب کثرت کارکردن پدید آید ۱۲	پینه و شوخ بو او مجل ۱۲	مَجَل
گھٹا	ابر سیاه که افق را بپوشد	مُکفَهِرّ
گھٹنا بند ساق و ران ۱۲	زانو	رُکبَة
گھٹنا	کم شدن چیزے	اِنتِقاص
گھٹنیوں چلنا بهر دو دست و پا و زانو نشسته براه رفتن طفلان ۱۲	غیژیدن و غنژیدن	زَحف
گھٹی داروئی چند ست که دایه بچه را بعد از زادن دهد ۱۲	زقه	زَقّة
گھچ پچ چیزہائے مجتمع بر یکدیگرے ۱۲	در آورده	مُتَضَایِق و مُتَزَاحِم
گھر مکان ماندن مردم ۱۲	خانه و سرای و شبستان	دار و بَیت و مَبِیت له
گھرا چیزیکه عمق داشته باشد ۱۲	تنگ دار و ژرف و خشن	عَمِیق و قَعِیر و قَعُود
گھر آلگنا رسیدن جان بهنگام نزع در گلو ۱۲	+	غَرغَرَة

عه ویرزن بنا از گرست بجود. پرمنا سے پیدا ... نیز بدہ از استخاره گویند ۱۲

له خانه از سب و زینا مانند بلند شبستان ۱۲

ترکے	انگریزی	سنسکرت
کثرت استعمالدن الده حاصل اولان قباجق	اے کارن (آن دہی ٹو) A corn (on the toe).	گہات چرم کیلا (۹) घातचर्मकीला
بلوط	گیدہرنگ آف دہی کلاؤڈس Gathering of the clouds.	نیل میگہہ + میگہامبرم + گہن گہنوگہہ नीलमेघः + मेघाम्बरम् घनघनौघः
دیز	دہی نی The knee.	جانُ + اورُپرو + اشٹیوت जानु + ऊरुपर्व + अष्ठीवत्
اکسلمک	ٹوڈکریز + ٹو ابیٹ To decrease; To abate	نیون بہونم + ہین بہونم न्यूनभवनम् + हीनभवनम्
کوت اوزره سروینرک والیکلرک یورومک چوجقلرک وکوترملرک یوروشی گبی	ٹو کرال آن دہی نیز To crawl on the knees.	جانُرنگنم + جانُبہرگمنم जानुरिङ्गणम् + जानुभिर्गमनम्
زقّه	اے میڈیسن گون ٹو نیو بارن انفنٹس ٹو کلیر آؤٹ دہی میکونیم A medicine given to new-born infants to clear out the meconium.	ششُ کشایہ + ماترادہ शिशुकषायः + मात्रादिः
خلط اولمش قارش مورش نسنه	ڈینس + تہکلی کراوڈیڈ Dense; Thickly crowded.	استویستا + منشیادِشُ अस्तव्यस्ता + मनुष्यादिषु
او و قونق	اے ہاؤس + ڈویلنگ A house; Dwelling	گرہم + ویشم + سدم + نکیتم गृहम् + वेश्म + सद्म + निकेतम्
درین	ڈیپ Deep.	گہنا + گمبہیرا + گہیرہ गहना + गंभीरा + गहीरः
نزع اولمق	اے ریٹلنگ نائز ان دہی تہروٹ ان دہی اگنی آف ڈیتھ A rattling noise in the throat in the agony of death.	کپہہ گہرگہرہ شواسوردہو بہونم कफघुर्घुरः + श्वासोर्ध्वभवनम्

اردو	فارسی	عربی
گھرانا جائیکہ سلسلۂ نسب مردم بآن رسد ۱۲	خاندان و خانواده و دودمان و دوده و تبار	بَیت فلان من بیت کریم ۱۲
گھرانیکی خلاف کسیکہ سیرتش خلاف سیرت پسندیدۂ خاندانش بود ۱۲	خلاف دودمان و خلاف خاندان	خَالِفَةُ اَهْلِ بَيْتِهِ و خَالِفُ اَهْلِ بَيْتِهِ
گھر بیٹھ جانا فرو نشستن خانه ۱۲	خانه نشستن	*
گھر گھسنی زنیکہ کمجا قرار گیرد و بخانه همسایگان گردد ۱۲	خانه گرد و خانه پیما	رَادَة و رُوَادَة و رَائِدَة و رَلْزَة
گھر کا اسباب	رخت خانه و کالای خانه	اَثَاثُ الْبَيْتِ و قُشُودٌ و قُمَاشُ الْبَيْتِ و شُوَار
گھریا ظرفیکہ در آن زر و سیم و جز آن گدازند ۱۲	بوته	بُوتَق معرب بوته ۱۲
گھر بلو جانور ایکہ در خانه مانند اعم از چرنده و پرنده ۱۲	خانگی	دَاجِن دَوَاجِن جمع
گھر اسبوی کا آب ۱۲	کلیزه و سبوی	جَرَّة جِرَار و جَرّ جمع
گھر دوڑ	آنست کہ مردم باہم در دوانیدن اسپان گرو بندند پس کہ اسپش پیش از همه اسپان بنهایت معهود رسد او غالب آید و حائز قصب السبق شود ۱۲	مُرَاهَنَة و مُسَابَقَة و سِبَاق
گھر گھراہٹ بمعنے آواز آسیا ۱۲	غریو آسیا	جَعْجَعَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
دول دوشس وصوی بوی	فیمیلی ÷ ہاؤس ہولڈ Family, House-hold.	کلینا ÷ کلینم ÷ سدورتا कुलीना ÷ कुलीनम्-सद्वृत्ता
خلاف دودمان	اپوزڈ ٹو دہی کسٹمس آف ونس فیملی opposed to the customs of one's family	بہشکلینا ÷ اکلاچارہ बहिष्कुलीनता ÷ अकुलाचार:
ویران اولمق واویقلمق	فالنگ ڈاون آف ا ہاؤس Falling down of a house.	نلیوپ ویشنم ÷ گرہی نوسنم निलयोपवेशनम् ÷ गृहे निवसनम्
کنج قاری کہ بریرہ قسترا بولمز	اومن گوزاباوٹ فرام ون ہاوس ٹو اینیدہر A woman who goes about from one house to another	سویچھاچارنی ÷ سوچھند چارینی स्वेच्छाचारिणी ÷ स्वच्छन्दचारिणी
او قماستے	ہاؤس ہولڈ میٹرلیس Household matters	گیہہ ساگری ÷ نلی درویادہ गेहसामग्री ÷ निलयद्रव्यादि:
قیو مجی پوطہ سی	اے کروسیبل فار میلٹنگ گولڈ A crucible for melting gold.	موشا ÷ وجرموشادہ ÷ تیجساورتنی मूषा ÷ वज्रमूषादि: ÷ तैजसावर्तनी
اودہ بسلمش حیوان	ٹیم ÷ دومیٹیکیٹیڈ Tame; Domesticated.	گرہ میدہنی ÷ گرہ سمبندہنی गृहमेधिनी ÷ गृहसंबंधिनी
برواق	اے پچر A pitcher.	منکہ ÷ النجرہ ÷ گہٹہ मणिक: ÷ अलञ्जर: ÷ घट:
آت سگرتسی وات قوشمسے	ہارس ریس Horse race.	اشوپلتہ ÷ حی پلتم अश्वप्लुति: ÷ हयप्लुतम्
دگرمق آوازی چیغلیے	اے لاؤڈ ریٹلنگ نائز A loud rattling noise.	پیشکا شبدم ÷ پیشنکا روہ पेषिकाशब्दम् ÷ पेषणिकारव:

اردو	فارسی	عربی
گھڑنا درلغت گڑھنا گزشت ۱۲	زرگری کردن	*
گھڑی چیزی کہ ازان اوقات شبانہ روزی تعیین کنند ۱۲	وقت و ساعت بعضے گویند ۱۲	ف۱ سَاعَة والسَّاعَةُ الضَّرَّابَةُ محاورۂ حال ۱۲
گھس آنا	بی اذن کسے بخانہ در آمدن	زَجٌّ زج علیہ ۱۲
گھس پڑنا	بی فکر و بی اندیشہ در چیزی در آمدن	اِقتِحام و تَقَحُّم
گھسنا	در آمدن در جای تنگ	ف۲ وُلُوج و سَوخ و تَسَيُّخ و غَوط
گھسنا	سُودن	سَحق
گھسیارا	گیاہ فروش	عَلّاف
گھسیٹن	نشان کشیدن چیزی بر روی زمین	اَثَرُ السَّحبِ و اَثَرُ الجَرِّ
گھسیٹنا	بہ چیزی را بر زمین کشیدن	سَحب و جَرّ
گھسیٹنا کسی را کشان کشان بخواری راندن ۱۲	کشیدن	سَحب و جَرّ

ف۱ ساعتی کہ از روز گیرد ۱۲

ف۲ سوخ فرو رفتن پا در زمین و ولوج و غوط درآمدن ۱۲

ترکے	انگریزے	سنسکرت
قیومجیلق ایتمک	ٹُو ورک (میٹلس) To work (metals).	رَجتادِ گهٹّنَم रजतादिघट्टनम्
ساعت ووقت	ٹائم + اوور Time; Hour.	گهٹی + گهٹِکا घटी + घटिका
گرمک	ٹو اینٹر انٹو اَن انوائیٹڈ To enter into un-invited.	ہَٹھادا گمہ हठादागमः
گرمک	ٹو پینیٹریٹ To penetrate.	ہَٹھاتپرویشنَم हठात्प्रवेशनम्
گرمک	ٹو رش تھرو ا نیرو انٹرنس To rush through a narrow entrance.	سَنکیرنے گمنم संकीर्णेगमनम्
ازمک	ٹو رب To rub.	گهرشنَم + پاشادنامردنم घर्षणम् + पाषाणादि- नामर्दनम्
صمان صیاتجی	ا گراس سیلر A grass seller.	گهاس وِکریتا + ترن وِکریی घासविक्रेता + तृणवि- क्रयी
چکمک اثری کہ یر یوزنده قالو	مارک میڈ وہن ا تهنگ از ڈریگڈ ان دی ارتھ Mark made when a thing is dragged on the earth.	گهرشنتا + گهرشنتوم घर्षणता + घर्षणत्वम्
چکمک	ٹو ڈریگ + ٹو ٹریل To drag; To trail.	گهرشن کرنم + واگهرش کرنم घर्षणकरणम् + वाघर्ष- करणम्
چکمک	ٹو ڈریگ ان مرسیفلی To drag unmerci-fully.	گهرشانشکاسنم + آکرشنم घर्षान्निष्कासनम् + आ- कर्षणम्

اردو	فارسی	عربی
گھسیڑنا	چیزی را در چیزی فرو بردن	اِیلاج
گھگی بند ہو جانا گسستن دم از شدت گریہ ۱۲	دم از گریہ گرفتن	اِنقطاعُ النفسِ عَنِ البکاءِ وفحم وفحام وفحوم
گھلنا گداختہ شدن چیزے در آب ۱۲	سودہ شدن در آب وآب شدن	اِنمیاث
گھمنڈ بمعنے گردن کشی ۱۲	پندار	کِبر وتکبّر ونخوۃ
گھمنی مرضیست کہ سر ازان بچرخ مے آید ۱۲	دوران سر وسرگرد وسرگیجہ وسرگیجش	دُوار
گھن کرمی باشد کہ در گندم ودیگر غلہ ہا افتد ۱۲	شپشہ وسبوسہ ومولنجہ	سُوس
گہن تیرہ شدن انوار مہر وماہ ۱۲	آفتاب گرفتگی وماہ گرفتگی	کُسوف وخُسوف برای آفتاب ۱۲ برای ماہ ۱۲
گھن	؎	کَراھۃ وکَراھیّۃ
گھن	چکش	مِطرَقۃ
گھنا	شپشہ افتادن در گندم	سَوس

؎ بعضی اول ساکن خیر لغت فارسی است بمعنی کسی چیزی از خوردن آن ناپسندیدہ گردد ۱۲

سنسکرت	انگریزی	ترکی
ہٹھات پرویشنم ٭ انتکرم हठात्प्रवेशनम् ÷ अन्तःकरणम्	ٹو تھرسٹ ٭ ٹو فورس ان To thrust; To force in	اوخال ایتمک
وانی بدہ بھوم ٭ بہی ہیتنا वाणीबद्धभवनम् ÷ भयहेतुना	ٹو فالٹر ٭ ٹو بی ان ایبل ٹو سپیک اوئنگ ٹو سوبنگ To falter; To be unable to speak owing to sobbing.	ایسم قالمق
ملنم ٭ یتہا سُب شرکرا मिलनम् ÷ यथाम्बुशर्करा	ٹو بی ڈسالوٹو To be dissolved.	سورمک و اریک
گروہ ٭ ابہمانہ ٭ اہنکارہ ٭ دریہ مدہ गर्वः ÷ अभिमानः ÷ अहङ्कारः - दर्पः - मदः	پرائڈ ٭ ایروگینس Pride; Arrogance.	اولوق وصاینے
گھورنہ ٭ شر گھورنہ घूर्णिः ÷ शिरघूर्णिः	دہی ورٹیگو The vertigo.	باش دونمسی باش چکرنمسے
گھنہ ٭ دارلیکہکہ ٭ کاشٹھہ ویدکہ घुणः ÷ दारुलेखकः काष्ठवेधकः	اے ویول A weevil.	کوہ ٭ قورت
گرہ ٭ گرہنم ٭ اپراگہ ग्रहः ÷ ग्रहणम् ÷ उपरागः	این اکلپس An eclipse.	گون طوتلمق
گہرنا ٭ گہرنہ घृणा ÷ घृणिः	ڈسگسٹ ٭ ایورشن Disgust; Aversion	نفرت
گہنہ ٭ لوح پنڈاکرتہ घनः ÷ लोहपिण्डाकृतिः	اے سلیج ہیمر A sledge hammer	بچکج
گہن لگنم ٭ کن پتنم घुणलग्नम् ÷ किणपतनम्	ٹو بی ویول ایٹن To be weevil eaten	بت دوشمک

اردو	فارسی	عربی
گھُنا	گندم کرم افتاده و شبشه خورده	مُسَوَّس
گھنا از صفات باغ و اشجار ست که باهم متصل باشند ۱۲	باغ درهم درختان	حَدِیْقَةٌ غُلْبَآءُ
گہَنا	زیور	حَلْيٌ وحَلْیَةٌ وحُلِيٌّ جمع
گھنٹا چیزی ست که در گلوی گاو و شتر آویزند و صدای از آن برآید ۱۲	درای	جَرَس
گھنٹی جرس کوچک ۱۲	زنگله	جُلْجُل
گھُنڈی چیزی مدور که بآن پیراهن بند کنند ۱۲	بندمه و بندیمه و جوساک و گوی گریبان و گوی پیراهن و گوی انگل و گوی انگله و تکمه و کویک	زِرٌّ أَزْرَارٌ جمع رَصِیْعَةٌ و رَصِیْعٌ تکمه مصحف را گویند ۱۲
گھُنڈی لگانا گوی گریبان را در انگله کردن ۱۲	تکمه کردن و بستن و نهادن	زَرٌّ
گِھن کھانا	از چیزی کراهت کردن	قَذْرٌ و تَقَذُّرٌ و اِسْتِقْذَار
گھُنگچی دانه ایست نیمی سرخ و نیمی سیاه ۱۲	چشمِ خروس	عَیْنُ الدِّیْکِ
گھُنگرُو نوعی از زیور که زنان در پا کنند ۱۲	زنگله	قُلْقُلَةٌ قَلَاقِل جمع

ساعه
و آن یک حصه از بیست و چهارم حصه شبانروزی باصطلاح منجمین العربی ازا الساعة النجومیه گویند ۱۲

تركيـ	انگريزي	سنسكرت
بت دوشمش	ویول ایٹن Weevil-eaten.	گھن پتتہ + کرم پتتہ घुणपतितः + कृमिपतितः
گرمش وصیق آغاجلر اولان باغچه	تھک + کلوز Thick; close.	سگھنہ + سگھنتا + نرونم सघनः + सघनता + निविणम्
برک	آرنمنٹس Ornaments.	النگارہ + آبھرنم + پرشکارہ अलङ्कारः + आभरणम् परिष्कारः
چاک	اے بیل A bell.	گھنٹا + کانسی نرمتا + گھنٹہ घण्टा + कांस्यनिर्मिता घण्टः
چاک جرس	اے اسمال بیل A small bell.	گھنٹکا + لگھو گھنٹا घण्टिका + लघुघण्टा
دوکمه	اے بٹن A button.	وسترگٹکا + پردھانادش لگت वस्त्रगुटिका + परिधानादिषु लगति
دوکمه ایلکالمک	ٹو بٹن اپ To button up.	وسترگٹکا پاتنم वस्त्रगुटिकापातनम्
اکراه ایتمک	ٹو فیل ناسیا ایٹ To feel nausea at	گھرن کرنم + چت دوری بھونم घृणिकरणम् + चित्तद्रीभवनम्
÷	اے اسمال ریڈ سیڈ A small red seed	کاک چنچا + گنجا + کرشنلا काकचिञ्चा + गुञ्जा + कृष्णला
زنگله	مارس بیلس ورن آن دی اینکلس Morris bells worn on the ankles.	کنکنی + کشد گھنٹکا + کنکنکم किङ्किणी + क्षुद्रघण्टिका + किङ्किणकम्

اردو	فارسی	عربی
گھوا چیزی کہ بر سر نی مانند پنبہ باشد ۱۲	*	رِیشُ القَصَب
گھور بمعنے خوشۂ خرما و انگور و امثال آن ۱۲	کوخک و فرشنگ و شغشہ و پریغ	کِباسۃ و عِذق و قِنو[۱] و عُنقود و حَصلۃ
گھوراسا[۲] بیای معروف ۱۲	شنگر و کلنجان	سُباطۃ و کُناسۃ
گھورنا بواو معروف دیدہ واکردہ بنظر تیز بسوی کسے دیدن ۱۲	چشم نمودن	حَملقۃ
گھوڑا بواو مجہول حیوانیست معروف کہ بران سوار شوند ۱۲	اَسپ	فَرَس و خَیل
گھوڑ دوڑانا اسپ را دوانیدن ۱۲	تاختن	اِحضار و اِستحضار و اِعداء و اِستعداء
گھوڑا دینا	اسپ نر را بر مادیان گزاشتن تا جفت کند	[۳] اِنزاء و تَنزِیۃ
گھوڑی بیای معروف ۱۲	اسپ مادیان	حِجر حُجور و حُجورۃ و الحجاجر
گھولنا	چیزی را در آب و مانند آن آمیختن و سودن	مَوث و دَوف
گھولنا پست را با شکر آمیختن ۱۲	بشورانیدن	لَتّ و جَدح

۱ خوشۂ خرما را بعربی کباسہ و عذق و قنو و بفارسی کوخک و فرشنگ و شغشہ و خوشۂ انگور را بعربی عنقود و حصلہ و بفارسی پریغ گویند ۱۲

۲ فارسی پراگین و پرگین آبخیز یعنی جای را گویند کہ درو آب ... و پرگین و غاک و دغاک و تاز ... ہر دو بمعنے سباطہ و کناسہ گویند ۱۲

۳ بفارسی کشیدن چنانکہ گویند این مادیان را از اسپ فلان کشی کشیدند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
*	اِکورس کائنڈ آف کاٹن A coarse kind of cotton.	کیچک کُڈمَلم * تُول وَت कीचककुड्मलम् * तूलवत्
سلقم	اِ بنچ آف پلینٹینس A bunch of plantains &c.	شِنبی ستوکہ * دراکشا دِ پنجہ शिंबीस्तवकः * द्राक्षादिपुंजः
قشقیلق دبیورندیلک مزبلہ	سوئپنگس * ڈنگ ہِل Sweepings; Dung-hill.	کریشا دِ پُنجشٹھہ * ترنادِ پنجہ करीषादिपुंजिष्ठः * तृणादिपुंजः
تہدید ایمک یساق ایتمک	ٹو اسٹیر ایٹ * ٹولک ایٹ اینگرلی To stare at; To look at angrily.	گہورنَم * نیتر پاتنم घूर्णनम् * नेत्रपातनम्
آت	اِ ہارس A horse.	گہوٹکہ * اشوہ * ہیہ * ترنگہ * واجی घोटकः * अश्वः * हयः तुरंगः * वाजी
آت قوشارمق وسکرتمک	ٹو گیلپ اِ ہارس To gallop a horse.	اشوپلاینم * ہیدہاون کرنم अश्वपलायनम् * हयधावनकरणम्
آت دیشی اوزرہ اتمق چقلشمک	ٹو گو اِ ہارس فار کاپیولیشن To give a horse for copulation.	اشودانم * یبہنارہم अश्वदानम् * यभनार्थम्
دیشی آت	اِ میر A mare.	وامی * اشوا * وڑوا * پرسوکا वामी * अश्वा * वडवा प्रसूका
قارشمق وقاتمق	ٹو مکس وِتھ اِ لکوِڈ To mix with a liquid.	میلنم * سمیل کرنم मेलनम् * संमेलकरणम्
قارشمق وقاتمق	ٹو ڈِسالو To dissolve.	سکتوادِ جلی میلنم सक्त्वादि जले मेलनम्

اردو	فارسی	عربی
گھونٹ بواو معروف ۱۲	دمِ آب	جُرْعَة ونُطْلَة وقُدْعَة و نَفَس و ناطِل و نُغْبَة
گھونٹ گھونٹ پینا	جُرعہ جرعہ کشیدن و نوشیدن	جَرْع و تَجَرُّع
گھونٹنا بواو مجہول مہرہ کردن بر کاغذ ۱۲	مہرہ کشیدن و کردن	تَزْيِين و صَقْل
گھونٹنا	سائیدن دوا و امثال آنرا در ظرفے بچوب	سَحْق
گھونس نوعی از موش کلان کہ با گربہ آویزد ۱۲	خرموش	بَلْكَثَة
گھونسا بواو معروف ۱۲	کف انگشتان بہم کردہ	جُمْع ضربته بجمع کفی ۱۲
گھونسا مارنا	مُشت زدن و نہادن و کوفتن	وَكْز و لَكْز و لَكْع و لَهْز
گھونسلا ۵ بواو مجہول بمعنے خانۂ مرغان ۱۲	آشیانہ و تخند عموماً ۱۲	كِنّ ۵ و وَكْر و وَكْنَة و اُكْرَة و وِكار و وُكُور و وُكُن جمع
گھونسلا بنانا بمعنے آشیان ساختن ۱۲	آشیان بستن و گزاشتن و چیدن و نہادن و گرفتن و ساختن و کردن	تَعْشِيش و اِعْتِشاش و تَدْثِين و اِتِّكار
گھونسلا نوچنا	آشیانہ ویران کردن و آشیانہ برداشتن و انداختن	تَخْرِيب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بودم	اوڈرافٹ A draught.	گنڈوشا + گنڈوشہ गण्डूषा + गण्डूषः
صورہ صورہ ایچمک	ٹوگلپ ڈاؤن + ٹوگزل To gulp down; To guzzle.	پرتِ گنڈوش پانم + گنڈوشیپانم प्रतिगण्डूषपानम् + गण्डूषेपानम्
مہرہ ایمک	ٹوپالش بائی ربنگ To polish by rubbing.	اُپرِگہرشنم + سامانیتہ उपरिघर्षणम् + सामान्यतः
ازنک وسورنک	ٹورب To rub.	گہرشنم + چندنادہ घर्षणम् + चन्दनादिः
جاردین	اوریٹ A rat.	برہداکہہ + برہدندر استہاری बृहदाखुः + बृहदुन्दरा + स्थसारी
توقات ویومرق	اےبلوآف دہی فسٹ A blow of the fist.	مشٹہ मुष्टिः
توقات اورمق	ٹواسٹرائک وِدہ اےکلینچڈ فسٹ To strike with a clenched fist.	مشٹپرہارنم मुष्टिप्रहारणम्
قوش یواسی قوللقدکومش مقوله لرسنه شاملدر	اے(برڈس) نسٹ A (bird's) nest.	کلایہ + نیڑم कुलायः + नीडम्
یودہ طوتمق	ٹومیک اےنیسٹ To make a nest.	نیڑبندہنم + کلای کرنم नीडबन्धनम् + कुलायकरणम्
یودہ یقلمق	ٹوڈسٹرائی اےنیسٹ To destroy a nest.	نیڑودارنم + کلای لنچنم नीडविदारणम् + कुलायलुञ्चनम्

اردو	فارسی	عربی
گھونگروالے بال [illegible]	مرغول	جعد و قطط موی کم مرغول ۱۲
گھونگا بواو مجهول نوعی از صدف پیچدار ۱۲	صدف پیچاک	*
گھونگھٹ گوشهٔ چادر که زنان هند بر روی کشند تا نظر بیگانه نیفتد ۱۲	پردهٔ زنبوری	برقع
گھپنا	چیزی را باهم بانگشتان یا بکف دست آمیختن و بکف یا بانگشتان برهم زدن و آشوب کردن و آشوریدن و آشوبیدن	الخوض بالاصابع و بالکف والخلط بالاصابع او بالکف
گھیرا هر چیز دور که چیزی را احاطه کند مانند چنبر دف و غربال ۱۲	آخکم و چنبر و دائره و ازاره ازاره ۱۲	اطار اطار البیت و اطارة البیت
گھیر لینا	کسی را در میان گرفتن چنانکه دشمنان حریف خود را در میان گیرند ۱۲	محاصرة و احاطة
گھیرنا	گرد گرفتن چیزی را و در میان گرفتن و احاطه کردن	حصر و احاطة
گھینٹا بیای مجهول ۱۲	خوک بچه	خنوص خنانیص جمع
گھینچ بیای معروف ۱۲	گردن	جید و عنق اجیاد و اعناق جمع قصرة و سالفة
گھی بیای معروف ۱۲	روغن گاو و روغن بز و میش و گاومیش	سمن اسمن و سموں و سمنان جمع

صله جامهٔ ایست چادر مانند که زنان عرب و عجم برای پوشیدن روی از بیگانگان بر روی اندازند ۱۲

صه تعویج گردن و بیخ گردن، اعلای گردن از گردن ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قورجق صاچ واورلمش صاچ	کرلی ہیرز Curly hairs.	کنچت کیشاہ कुञ्चितकेशाः
انجو قابی گبی گزدہ برشی اولور	اِکاکل شیل A cockle shell.	کشدرشنکہاہ + شنکہنکہاہ क्षुद्रशंखाः + शंखनखाः
پچہ	اِوِیل A veil.	ہیانچلم + لجّارتہم हयाञ्चलम् + लज्जार्थम्
قارشدرمق	ٹُومکس + ٹومنگل + ٹونیڈٹگیدہر To mix; To mingle; To knead together.	کرمردنم + گودہوما دچورنم करमर्दनम् + गोधूमादिचूर्णम्
حلقہ	اِسرکل + اِفینس A circle; A fence.	منڈلم + ورتلاکارم मण्डलम् + वर्तुलाकारम्
احاطہ ایتمک	ٹوسراؤنڈ To surround.	سمنتادبہونم + پرویشٹنم समन्ताद्भवनम् + परिवेषपातनम्
چورہ دن احاطہ ایلمک	ٹوہیم اِن To hem in.	آورن کرنم + اوررودہنم आवरणकरणम् + अवरोधनम्
طکوزانگی	دہی ینگ آف اپگ The young of a pig.	وراہ پوتہ + کول ششہ वराहपोतः + कोलशिशुः
بیون	دہی نیک The neck.	گریوا + کنٹہہ + گلہ ग्रीवा + कण्ठः + गलः
یاغ	کلیریفائڈ بٹر Clarified butter.	آجیم + گہرتم + ہوِہ + سرپِہ आज्यम् + घृतम् + हविः + सर्पिः

عربی	فارسی	اردو
سَمّان	روغن فروش	گھی والا
	باب کاف فارسی با یای تحتانی	
شَغبَر ونوفل وسرحاب ابن آوی وابو ذُویب کنیته	شغال وتوره	گیدڑ بیای معروف حیوانی ست درنده کوچک از سگ ۱۲
مَکر ومَغرة	گل ارمنی	گیرو بیای مجهول نوعی از گل سرخ ست ۱۲
مُمَکَّر ومُمَنَّک ومُمَغَّر	جامه که آنرا از گل ارمنی رزیده باشند	گیروا
مَبلُول ونَدِیّ	نمناک وتر	گیلا بیای معروف ۱۲
کُجَّة	سرگل	گیسند بیای مجهول جامهٔ پارهٔ که کودکان آنرا مدور ساخته باآن ... ۱۲
کَرکَدَّن وهِرامیس	کرگ مخفف کرگدن ۱۲	گینڈا حیوانی ست مثل فیل بچه یک شاخ بالای بینی دارد دراز ... ۱۲
*	*	گینگا بمعنے کیکڑہ وآن در کاف تازی گذشت ۱۲
حِنطة وقَمح وبُرّ	گندم	گیہوں

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یاغ صاتیجی	وَن ہوسیلس کلیریفائڈ بٹر One who sells clarified butter.	آجی وکریتا + ہوِوکریی आज्यविक्रेता + हविविक्रयी
	باب کاف فارسی با یاء تحتانی	
چقال	اےجیکال A jackal.	بھورمایہ + گومایُہ + جمبکہ + شرگالہ भूरिमायः + गोमायुः + जंबुकः + शृगालः
گل ارمنی و آشو	اےکائنڈ آف ریڈ ارتھ آر اکر A kind of red earth or ochre.	گیرکم गैरिकम्
آشودہ بویانمش اورہ	آف دہی کلر آف اکر Of the colour of ochre.	گیرکانچلم + کشائتہ गैरिकाञ्चलम् + कषायितः
یاشلق	وَیٹ + مائیسٹ Wet; Moist.	آردرم + ساردرم + کلنم + تمتم आर्द्रम् + सार्द्रम् + क्लिन्नम् + तिमितम्
گوچک طوپ	اےبال (ٹوپلی وِتھ) A ball (to play with).	گیندکہ + گندوکہ + کندکہ गेन्दुकः + गण्डुकः + कन्दुकः
گرگدن	اےرہینا سرس A rhinoceros.	ایکچرہ + ایک شرنگہ एकचरः + एकशृङ्गः
ینگچ	اےکریب A crab.	کلیرہ + کرکٹکہ कुलीरः + कर्कटकः
بغدای	وہیٹ Wheat.	گودہومہ + سمنہ गोधूमः + सुमनः

اردو	فارسی	عربی
	باب لام باالف	
لائق لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ١٢	سزاوار	قمین وحری واهل
لات	لگد و لت و لگ	رکلة
لات مارنا بپا زدن اعم از آنکه انسان زند یا ستور ١٢	لت زدن ولگد زدن	رمح[1] وضرح وضراح ورفس ورفاس ورکل
لاٹھی بیای معروف ١٢	چوب دستی	عصا ومطواح ومنسأة
لاٹھی مارنا	بچوب دستی زدن	لبج ودبأ ومتأ وخبج وهبج وبدح وکفخ ووتخ
لادنا	برداشتن بار	حمل[2] وایقار وتوقیر
لاڈ ولاڑ	ناز	دلال
لاڈلا	نازپرورد ونازنین	المربّی بالدلال
لاج	شرم وآزرم	حیاء

[1] رمح زدن ستور بپای پسین و ضرح و ضراح زدن ستور بپای پیشین و رفس بپا زدن ١٢

[2] حمل برداشتن بار و ایقار بار کردن بر ستور را نیز گویند و الفاظ و توقیر گویند ١٢

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب لام باالف	
یراشق	ورذہی + ڈیزرونگ + فٹ Worthy; Deserv- -ing; Fit.	پروینہ + نپنہ + ودنیہ + کرتی + یوگینہ प्रवीणः + निपुणः + वि ज्ञः + कृती + योग्यः
تپمه	اےکِک۔ A kick.	لتّا + چرن تلم लत्ता + चरणतलम्
کوتک چالمق ودوملک	ٹوکِک To kick.	لتّاپرہارنم + چرن تلگہاتنم लत्ताप्रहारणम् + चरण तलघातनम्
تیاق ودکنک طولیقه	اےکلب + اےاسٹک A club; A stick.	لگڑہ + یشٹکا लगुडः + यष्टिका
عصااورمق	ٹواسٹرائک ودھ اےاسٹک To strike with a stick.	یشٹگہاتنم + لگرگہاتنم यष्टिघातनम् + लगुड घातनम्
یوکلنمك	ٹولوڈ + ٹولیڈ To load; To lade.	بہاردہرنم भारधरणम्
نازوخلق	فانڈلنگ + کیریسنگ Fondling; Caress- -ing.	لاڈہ + لالکم लाडः + लालकम्
نازلنجی کمسنه	ڈارلنگ + ڈیئر Darling; Dear.	لالِتہ + لاڑتہ लालितः + लाडितः
حیا	بیشفل نیس + ماڈیسٹی Bashfulness; modesty.	لجّا + ترپا + وریڑا लज्जा + त्रपा + व्रीडा

اردو	فارسی	عربی
لَاڑْہیَا بَنْ ١ھ	✢	مُخَنَّث
لَاسَا چیزیست چسپان کہ بآن مرغان را گرفتار کنند ١٢	سریشم	دِبْق و دَابُوق و دَبُوقَاء
لَاکہہ رنگی ست نہایت سرخ کہ بآن چیزہا را رنگ کنند ١٢	لَاکْ و لَکْ	لُكٌّ
لَاکہہ	صد ہزار	مِائَةُ أَلْفٍ
لَاگ	دلبستگی	تَعَلُّق و عِلَاقَة و رَبْط
لَاگ	کینہ و دشمنی	عَدَاوَة و بُغْض و حِقْد
لَالْ رنگی ست معروف و این مشترک ست میان ہندی و فارسی	سُرخ و لَال	أَحْمَر
لَالْ نوعی از مرغان خوش آواز مقدار گنجشک ١٢	سُرخ تحقیقش در بہار عجم مسطور ست ١٢	✱
لَالْ جوہری ست کانی کہ آنرا لعل گویند ١٢	✢	✱
لَالَچْ بسیاری خواہش چیزی ١٢	آز	٥٢ طَمَع و طَمَاع و حِرَاص و جَشَع و شَرَه

١ھ آن ست کہ تخنیث با طبع موافق شده و متاع را بکار نگیرد و با مردان بسیار کند و خود را در زینت بزنان مشابہ کند ١٢

٥٢ از جهت طمع و حرص است

ترکی	انگریزی	سنسکرت
نازنین فناز لنک	پفنگ ان اون آکشن Puffing in an auction	نرپیکش مولیدانم (९) निरपेक्षमूल्यदानम्
طوتقال	اینی تہنگ کلیمی آر گلوٹینش ٹو کیچ بردس Anything clammy or glutinous to catch birds with.	اوکلیدتا + نریاستوم अवक्लेदता + निर्यासत्त्वम्
لک	سیلنگ ویکس Sealing wax.	لاکش + راکش + جت + درماسیہ लाक्षा + राक्षा + जतु + द्रुमामयः
یوز بیک	ون ہنڈرڈ تھاوزنڈ One hundred thousand.	لکشہ लक्षः
تعلق	افیکشن + لو Affection; Love.	لگنتا + چت بندہنم लग्नता + चित्तबन्धनम्
دشمنلک عداوت	انیمیٹی + اسپایٹ Enmity; Spite	شترتا + ویرہاوہ शत्रुता + वैरिभावः
قزل	ریڈ Red.	لوہتہ + روہتہ + رکتہ + شونہ लोहितः + रोहितः + रक्तः + शोणः
اق برقوشدر	نیم آف اے برڈ Name of a bird	رکت پکشی + لالیت بہاشا रक्तपक्षी + लालेतिभाषा
لعل	اے روبی A ruby.	رکت منہ + رتن وشیشہ रक्तमणिः + रत्नविशेषः
حرص طمع	کویٹس نیس + ایویرس + گریڈ Covetousness; Avarice; Greed.	لوبہہ + سپرہا + ترشنا लोभः + स्पृहा + तृष्णा

(۹) لہ خریداران زیندن
(९) ताबद्वामेवा नतुइ स्थणा॥

اردو	فارسی	عربی
لَالَچِی کسیکہ حرص دارد ۱۲	*	طَامِع وطَمِع وحَرِیْص و شَرِہ ؎ وجَشِع
لَالَہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	لَالَہ	شَقَائِق
لال ہو جانا برافروختن از خشم ۱۲	سرخ شدن	اِحْمِرَارُ الوَجْہِ
	باب لام بابائ تازی	
لَبَالَب لغت فارسی در اردو مستعمل پیالہ کہ تا کنارہ پر باشد ۱۲	لبالب	طَفُوح وطَفْحَان وقَصْعَۃ طَفْحَی
لَبَادَہ نوعی از پیراہن پنبہ دار ۱۲	فَرْگُل	لُبَّادَۃ ؎
لُبھانا	فریفتہ کردن	فَتْن وافْتِتَان وتَدْلِیہ واِصْبَاء وتَصَبِّی
	باب لام بابائ فارسی	
لَپ	یک کف دست از ہر جنسے کہ باشد ۱۲	حَفْنَۃ حُفَن جمع
لَپاٹیا	بسیار دروغ گو	کَذَّاب واَفَّاک

؎ ہبوبچکیکے ہیں بسیار دارد ۱۲ ؎ بمعنی بارانی ست فارسیان لبادہ بالتخفیف نیز استعمال کنند و ہندیان بمعنی پیراہن پنبہ دار در اردو مستعمل [illegible] ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
حریص	اَیْوَرِیشُس Avaricious.	لوبھی ✣ لولُپَہ ✣ لوُبھَہ लोभी ✣ लोलुपः ✣ लोलुभः
کلنجک چچکے	اے ٹیُولِپ A tulip.	اَہِپھین پُشپَم अहिफेनपुष्पम्
قزللق ودار غنلق ایمک	ٹُو فلش وِتھہ اینگر To flush with anger.	لوُہت بھونم ✣ رکتو بھونم लोहितभवनम् ✣ रक्त-त्वभवनम्
	باب لام با باء تازیے	
دوو غہ دک طولمش	فُل ٹُو دِی برم Full to the brim.	مُکھو مُکھم ✣ جلین پرپورنم मुखोन्मुखम् ✣ जलेनपरिपूरणम्
کپنک	اِن اوور کوٹ An overcoat.	تُول کنچکہ तूलकञ्चुकः
الداتمق	ٹُو ایلیوَر To allure.	لوُبھت کرنم ✣ لوُلپ کرنم लोभितकरणम् ✣ लोलुपकरणम्
	باب لام با باء فارسیے	
برآوج طولوسی نسنہ	اے ہینڈ فُل A handful.	کرتلم ✣ چپیٹا करतलम् ✣ चपेटा
یلانجی	اے ٹیٹلر ✣ اے لایر A tattler; A liar.	متھیا وادی ✣ متھیاوادوکو मिथ्यावादी ✣ मिथ्यावदूकः

اردو	فارسی	عربی
لَپَٹ	گرمی شعلۂ آتش	لَفح
لَپَٹ	بوی خوشی کہ از گلہا و عطریات بدماغ رسد	نَشر و شَمِیم
لِپَٹنا	آویختن بچیزی	تَعَلُّق
لَپیٹ بیای مجہول بمعنے پیچ ۱۲	نَوَرد	طَیّ
لَپیٹَن ۵ چوبی کہ جولاہگان جامہ را ہنگام بافتن بران پیچیند ۱۲	نَوَرد	مِنوَال
لَپیٹنا چیزی را پیچیدن ۱۲	نوردیدن	طَیّ و لَفّ و اِدرَاج و اِدمَاج
	باب لام با تاء فوقانیہ	
لُتَرا کسیکہ سبک وضعی و سخن چینی کند ۱۲	سخن چین	نَمَّام
لَت کَرنَا چیزی لعاب دار را زدن تا ملتبس برآید ۱۲	بشورانیدن	وَخف
لَتَّہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے کہنہ پارۂ جامہ ۱۲	لتہ	خِرقَۃٌ بَالِیَۃٌ

۵ [illegible]

ترکے	انگریزے	سنسکرت
اسیٔ اوڈن اسی	وَارمِتھ ✣ گلو Warmth; Glow.	جوالی ✣ جوالہ ✣ جوالاکھی ज्वाली ✣ ज्वालः ✣ ज्वालामुखी
رایحہ طیبہ	اوڈر Odour.	سُگندھ وایُ ✣ سُگندہ सुगन्धवायुः ✣ सुगन्धः
یاپشمق	ٹُوریپ اَپ ✣ فَرل ✣ فولڈ To wrap up; Furl; Fold.	النگنم आलिङ्गनम्
دورمک قیورمق وقیورم	اے فولڈ ✣ اے ٹوِسٹ A fold; A twist.	پرکرمتوم परिक्रमत्वम्
سلمن	اے رولر اَن وِچ کلاتھ ازوَاونڈ اِن دی لُوم A roller on which cloth is wound in the loom	سمنتات بھرمہ समन्ताद्भ्रमः
قیورمق دورمک	ٹُوریپ اَپ ✣ ٹُورول To wrap up; To roll.	پرکرمن کرنم ✣ پرورتنم परिक्रमणकरणम् ✣ परिवर्त्तनम्
	باب لام باتاء فوقانیے	
قغوجی	اے ٹیل ٹیل ✣ اے بیبلر ✣ اے ٹیٹلر A tell tale; A babbler; A tattler	کرنی جپہ ✣ سوچکہ ✣ پشنہ ✣ کہلہ कर्णेजपः ✣ सूचकः ✣ पिशुनः ✣ खलः
قارشدرمق	ٹومکس ✣ ٹوپولیوٹ To mix; To pollute	سملت کرنم ✣ رنگی وستراد संमिलितकरणम् ✣ रङ्गे वस्त्रादि
بزپارہ سے	ریگ ٹیٹر ✣ اسکریپ آف کلاتھ Rag; Tatter; Scrap of cloth.	کرپٹہ ✣ کرپٹم कर्पटः ✣ कर्पटम्

اردو	فارسی	عربی
لَتْہَا ستری کہ عادت لکدزدن دارد ۱۲	لکدزن	ضَرُوحٌ و رَمَّاحَة و رَمُوحٌ
لَتْہَاؤ	یکدیگر را لکدزدن و باہم لکدزدن	مُرَاکَلَة و تَرَاکُل
لِتْھَڑنَا	آلودہ شدن بچیزی	تَلَطُّخٌ و تَلَوُّثٌ و تَصَعُّلُك ہر دو بمعنی آلودہ شدن بنجاست ۱۲
لَتھیڑنَا	چیزی را بچیزی آلودن	لَطْخٌ
	باب لام با تاء ہندی	
لَٹْ پارۂ از مو کہ یکجا فراہم شدہ باشند ۱۲	شاخ گیسو	*
لَٹْ پارۂ موئی کہ بسبب پریشانگی یکجا شوند و بہم بستہ گردند ۱۲	موی سر فتیلہ	*
لِٹَانَا	خوابانیدن	إضجاع
لُٹَانَا	بخاک غلطانیدن	تمریغ
لُٹَانَا	بتاراج دادن	إنْهَاب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
وبا گن طوار	اِہارس ہیونگ دی ہیبٹ آف کِکنگ A horse having the habit of kicking.	لتّاپرہارکہ ✣ اشوادِہ लत्ताप्रहारकः ✣ अश्वादिः
کوتنک اورشمق	کِکنگ ون اینہر Kicking one another.	پرسپرلتّاپرہارنم परस्परलत्ताप्रहारणम्
بولاشمق	ٹوبی بسمیرڈ وِدھ To be besmeared with.	دھولِ دھوسر بھونم धूलिधूसरभवनम्
بولشدرمق	ٹوبسمیر وِدھ To besmear with.	دھولِ دھوسر کرنم धूलिधूसरकरणम्
	باب لام باباء ہندیے	
بوکلش واورش صاچ برقیورم صاچے	اولاک آف ہیر A lock of hair.	وینہ ✣ پروینی ✣ کبری ✣ کیش ویشہ वेणिः ✣ प्रवेणी ✣ कबरी ✣ केशवेशः
برقیورم صاچی	ٹینگلڈ ہیر ✣ اِکلاٹیڈ لاک (آف ہیر) Tangled hair; A clotted lock (of hair).	سٹا ✣ جٹا ✣ دہمّلہ सटा ✣ जटा ✣ धम्मिल्लः
یاتورمق اویورمق	ٹوکاز ٹولائی ڈاؤن To cause to lie down.	سواپِت کرنم ✣ سواپِتم स्वापितकरणम् ✣ स्वापितम्
اغنتمق	ٹوکاز ٹو ویلو آر رول اباؤٹ To cause to wallow or roll about.	بھرامرم ✣ لنٹھت کرنم भ्रामरम् ✣ लुण्ठितकरणम्
یغمالتمق	ٹواِسکوانڈر ✣ ٹوکاز ٹوبی پلنڈرڈ To squander, To cause to be plundered.	نرنکشویی کرنم निरङ्कुशव्ययकरणम्

اردو	فارسیے	عربے
لُٹْجانا	غارت خوردن	اِنْتِهَاب
لَٹْکانا	چیزی را از چیزی آویختن	تَعْلِیق
لَٹْکَن	چیزی که بران سبوی آب نهند	حَبَاب
لَٹْکنا	آویختن از چیزی	تَعَلُّق و تَدَلِّی
لَٹُّو چوبی ست مدور که کودکان آن را بریسمان پیچیده بر زمین زنند	گردنا و لاتو	دُوَّامَة و مِرْصَاع
لَٹُورَا مرغی ست ابلق کوچکتر از فاخته شکار گنجشک کند	شیر گنجشک و ورکاک	صُرَد
لَٹْهہ	چوبدستی گُنْدَه و کلان	هِرَاوَة
لُٹیرا	تاراج زن و تاراج گر و غارت زن و غارت گر و ویران گر	غَنَّام و نَهَّاب
	باب لام با جیم فارسی	
لُچَّہ نوت فارسی بمعنے عریان و برهنه دارد و بمعنی مردی بی باک است	مرد بے باک	طِمِل و طَامِل و طُمُول

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یغمالق	ٹوبی پلنڈرڈ To be plundered	نِسّوبھوَنَم * سَروَسوگَمَنَم निःस्वभवनम् + सर्वस्वगमनम्
اَحمَق	ٹوہینگ * ٹوسسپینڈ To hang; To sus-pend.	اَولَمبِت کرنَم अवलम्बितकरणम्
*	ا اسٹینڈ فار واٹر پاٹ A stand for water-pot.	اَولَمبہ * اولمبنم अवलम्बः + अवलम्बनम्
اشاغه صارقمق	ٹوڈینگل * ٹوبی سسپینڈیڈ To dangle; To be suspended.	اَولَمبتَم अवलम्बितम्
فیرلاق و دوامه	ا ٹاپ وچ چلڈرن پلی وتھ A top which child-ren play with.	کاشٹھبھرمرہ * کریڈنارتھم काष्ठभ्रमरः + क्रीडनार्थम्
کوچکین دلوری قوشی	دی بچر برڈ A butcher-bird.	شیین پکشی بھیدہ श्येनपक्षीभेदः
یوغن دنک	ا کلب * ا اسٹک A club; A stick	دنڈہ * ہست دنڈہ * ونشادِ نرمتہ दण्डः + हस्तदण्डः + वंशादिनिर्मितः
یغماجی	ا پلنڈرر A plunderer.	دروی ہاری * لنٹھاکہ द्रव्यहारी + लुण्ठाकः
	باب لام باجیم فارسی	
چپلاق	ا ویگابانڈ * ا ریک A vagabond; A rake	نگنہ * دگمبرہ नग्नः + दिगम्बरः

اردو	فارسی	عربی
لچکنا دوتا شدن از نرمی و نازکی ۱۲	خمیدن	تَثَنِّي و اِنْعِطَاف و تَأَوُّد
لچھنی بیای معروف زن بی باک و بی شرم ۱۲	زنِ لُچ	سُحْلُوت و مَاجِنَة و طَامِلَة
لچھن	طور و روش	خَصْلَة و دَيْدَن و شِمَال و سَجِيَّة و سِيْرَة
	باب لام با دال مہملہ	
لدا دینا	یاری کردن در بار برداشتن	اِحْمَال
	باب لام با راء ہندی	
لڑ	تارِ رسن	قُوَّة و قُوَى جمع و طَاقَة طَاقَات جمع
لڑ	رشتۂ مروارید	سِمْط سُمُوط جمع
لڑاکا کسیکہ با مردم بسیار ستیزد ۱۲	ستیزہ کار	اَلَدّ ۔ لُدّ جمع و خَصِم
لڑائی بمعنے خصومت ۱۲	ستیزہ	نِزَاع و مُنَازَعَة و مُخَاصَمَة و جِدَال

ترکی	انگریزی	سنسکرت
نازایله اگریمک	ٹو بینڈ To bend.	نمت بھونم + نمر بھونم नमितभवनम् + नम्रभवनम्
اروسپو قاری	اے شیملیس پرافلیگیٹ وومن A shameless profligate woman.	نگنا ستری + نگنا नग्नास्त्री + नग्ना
عادت طبیعت	سائن + سمپٹم + کانڈکٹ Sign; Symptom; Conduct.	چنہم + لکشم + لکشنم चिन्हम् + लक्ष्म + लक्षणम्
	باب لام با دال مہملہ	
یوکلتمق	ٹو اسسٹ ان لیڈنگ To assist in lading	بھار دہرت کرنم + بھار واہ کرنم भारधृतकरणम् + भारवाहिकरणम्
	باب لام با رائے ہندیے	
ایکی قات ایپک	اے اسٹرینڈ آف اے روپ آر کارڈ A strand of rope or cord.	اُدولت رجّہ + گنیک رجّہ उद्वलितरज्जुः + गुणैकरज्जुः
انجو دیزلش ایپک	اے اسٹرنگ آف پرلس A string of pearls	موکتک سوترم मौक्तिकसूत्रम्
قتی صواش ایدن کمسنہ	کوارلسم Quarrelsome.	بھٹہ + یودہہ + یودھا भटः + योधः + योद्धा
صواشمق	کوارل Quarrel.	کلہہ + وگرہہ + ابھیامردہ कलहः + विग्रहः + अभ्यामर्दः

اردو	فارسی	عربی
لَڑائی بمعنے کارزار ۱۲	کارزار و جنگ و آزرم	حَرْب و هَيْجاء و وَغا و وَقْعة و وَقِيعة و كِفاح و قِتال و مُقاتَلة و كَرِيهة
لَڑائی ڈالنا	جنگ افگندن و انداختن	تَحْرِيش
لَڑبڑا چیزیکہ لزوجت داشتہ باشد ۱۲	چسپان	لَزِج
لَڑکا	کودک و بچہ	صَبِيّ و طِفْل و ابن الأيام ۵۱
لَڑکپن بمعنے بچگی ۱۲	کودکی	طَفالة و طُفُولة و طُفُوليّة و صِبىً
لَڑکھڑانا پا بر جا نیفتادن از لاغری یا از مستی ۱۲	لغزیدن و نادیدن	زَلّ و تَهادِي
لَڑکی بیای معروف ۱۲ بمعنے دختر کم سال ۱۲	دُخت و دُختر	صَبِيّة و طِفْلة و وَلِيدة ۵۲
لَڑکوری بیای معروف ۱۲	بچہ دار	مُصْبِية و مُطْفِلة
لُڑھکنا بمعنے ڈھلکنا و آن گزشت ۱۲	ریختن و غلطیدن	اِنْسِكاب و تَدَهْدُه
لَڑی بیای معروف ۱۲	رشتۂ مروارید	سِمْط سُمُوط جمع و سِدْل سُدُول جمع

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صواش و اوروش و جنگ و خصومت	بَیٹل * وار Battle; War.	سَنگرامَہ * اَبھیاگمَہ * آجِہ संग्रामः * अभ्यागमः * आजिः
قندرمق	ٹوکاز ٹوفائیٹ To cause to fight.	یُدھ پاتنم युद्धपातनम्
یاپشن نسنہ	گلوٹینس Glutinous.	اَوکلیدہ * نِریاسَتوم अवक्लेदः * निर्यासत्वम्
اوغل و اوغلان	اے بوی * اے لیڈ A boy; A lad.	اَربھکہ * پوتہ * شِشُہ * پرِتھکہ अर्भकः * पोतः * शिशुः पृथुकः
اوغلانق و چوجقلق	چائلڈ ہڈ Childhood.	شِشُتوم * شاوکتوم शिशुत्वम् * शावकत्वम्
یوررکن ایاغی قایمق	ٹو اسٹیگر To stagger.	چلنم * کمپنم * کمپرکرنم चलनम् * कम्पनम् * कंप्रकरणम्
قیز او غلان قیز	اے گرل * اے ڈاٹر A girl; A daughter	پُتری * پُترِکا * تنیا * سُتا * دُہِتا पुत्री * पुत्रिका * तनया * सुता * दुहिता
چوجقلو قاری	اے فیمیل ہیونگ چلڈرن A female having children.	پُتروتی * سپُترکا पुत्रवती * सपुत्रिका
دوکولمک	ٹو رول To roll.	اَدھاپتنم अधःपतनम्
انجو ایلہ دوزلمش ایلک	اے اسٹرنگ (آف پرلس) A string (of pearls)	موکتک سوترم * رجتادِتنتُہ मौक्तिकसूत्रम् * रजतादितन्तुः

اردو	فارسی	عربی
	باب لام با سین مہملہ	
لَسَن	چسپیدگی	لُزُوق
لَسَن ہاء پیاز	سِیر	ثُوم و فُوم
لَسُوڑا بواو مجہول بار درختیست	سپستان	مُخاط و مُخیّط و اطباء الکلب
لَسِی بیای معروف	شیر بسیار آب آمیختہ	صُوَاح
	باب لام با شین معجمہ	
لَشکَر لغت فارسی در اردو مستعمل مردمی کہ برای جنگ فراگیرند	لَشکَر	عَسکَر و فَوج و جُند عساکر و افواج و اجناد و جنود جمع
	باب لام با کاف تازی	
لکڑ بمعنے چوب کلان	کُندہ	جِذع
لکڑ بگھا حیوانی کہ از گفتار و گرگی متولد شود	چرغ	سِمع

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	باب لام باسین مہملہ	
آوکلیدہ + نریاستوم अवक्लेदः + नियासत्वम्	وسکاسیٹی + گلوٹینس نیس Viscocity; Glutinousness	یاپشقان لسنہ وبلمشک لسنہ
لشنم + گرنجنم + ارشتہ + مہاکند लशुनम् + गृंजनम् + अरिष्टः + महाकंदः	گارلک Garlick.	صارمشاق
شیلُہ + شلیشماتکہ + اُدالُہ + بہوارکہ शेलुः + श्लेष्मातकः + उद्दालः - बहुवारकः	نیم آف اے فروٹ (کارڈیا مکسا) Name of a fruit (cordia myxa).	عجم ارکے
دگدہنی + دگدہامبشرم दुग्धिनी + दुग्धाम्बुमिश्रम्	ملک مکسڈ وتھ واٹر Milk mixed with water.	صوالیہ سود قارشمش اولان
	باب لام باشین معجمہ	
سینا + پرتنا + انیکنی + چمو सेना + पृतना + अनीकिनी + चमूः	ان آرمی An army.	قشون وجری وعسکر ولشکر
	باب لام باکاف تازی	
مول دارہ + کاشٹہم मूलदारुः + काष्ठम्	وڈ + اوکجل Wood; Acudgel.	ایری قالین آغاج ویغرق قصابرک
دہون پادہ + ککراکرت بہیدہ ध्वनिपादः + कुकुराकृतिभेदः	اے ہانیا A hyena.	قورت وسرتلا

غربی	فارسی	اردو
حَطَّاب	ہیزم فروش و خارکش ۵۱	لَکَڑْہَارَا کسیکہ ہیزم را فراہم آورده فروشد ۱۲
خَشَب اَخْشَاب وخُشُوب جمع حَطَب وجَزْل ۵۲	چُوب وچُوبہ	لَکْڑِی
خَشَّاب	چوب فروش	لَکْڑِی وَالَا
خَفَاء واِخْتِفَاء واِخْتِبَاء	پنہان شدن بجائے	لُکْنَا
كِتَابُ اللّٰہِ	سَرنَوِشْت	لِکْہَا حکم ازلی قضا کہ در روز ازل تقدیر شده ۱۲
اِسْتِكْتَاب واِسْتِنْسَاخ	از کسے نویسانیدن	لِکْہَانَا
كِتَابَة ورَاقِن وزَبْر ونَسْخ واِنْتِسَاخ واِسْتِنْسَاخ	نوشتن وثبت کردن وبقلم آوردن رقم زدن ورقم کردن وقلمی نمودن و بقلم دادن وبقلم گرفتن	لِکْہنَا
	باب لام با کاف فارسی	
علَاقَة ورَابِطَة وتَوَسُّل ووَسِيلَة	آمیختگی	لَگَا بمعنی آمیزش پوشیده ۱۲
لِجَام ۵۳	لگام	لَگَام لغت فارسی آہنی ست کہ دران تسمہا کرده در دہن اسپ کشند ۱۲

۵۱ یا ہیزم از صحرا آورده ۵۲ حطب چوب سوختنی بفارسی ہیزم و ہیمہ گویند و جزل چوب خشک را نامند ۱۲

۵۳ [illegible] بمعنی [illegible] عنان و [illegible] ۱۲

ترکے	انگریزیے	سنسکرت
اودنجی	اوُوُڈسیلر A wood seller.	کاشٹھہ وکریتا + دارو کریے काष्ठविक्रेता + दारु-विक्रयी
اودن	اِسٹِک A stick.	کاشٹھم + دارُہ + اندھنم काष्ठम् + दारुः + इन्धनम्
اودن صاتیجی	اےسیلر آف اِسٹکس A seller of sticks.	اِندھن وکریتا + کاشٹھہ وکریی इन्धनविक्रेता + काष्ठविक्रयी
کیزلنمک	ٹولائی ہڈ + ٹوبی کنسیلڈ To lie hid; To be concealed.	گوڑھ بہونم + گپت بہونم गूढभवनम् + गुप्तभवनम्
باش یازوسی تقدیر ازیلے	فیٹ + ڈیسٹنی + رائیٹنگ Fate; Destiny; Writing.	بہاگیہ لپہ + دِشٹ لیکہہ भाग्यलिपिः + दिष्टलेखः
یازدرمق	ٹوکاز ٹورائٹ + ٹوگیٹ رٹن To cause to write, To get written.	لپ کاری نم + انیا للپگرہنم लिपिकारयणम् + अन्याल्लिपिग्रहणम्
یازمق	ٹورائٹ To write.	لیکہنم + لپ کرنم लेखनम् + लिपिकरणम्
	باب لام باکاف فارسی	
رابطہ	افیکشن + ایٹیچمینٹ Affection; Attach-ment.	لگنتا + پرارمبہہ کاریم लग्नता + प्रारम्भकार्यम्
اویان	اوبرائڈل A bridle.	کھلینم + کوِکا खलीनम् + कविका

اردو	فارسی	عربی
لگام اُتارنا	لگام از دهن اسپ برآوردن	نَزع و خَلع
لگام چبانا	خائیدن اسپ دهانهٔ لگام را در دهن خود	عَلك و لَوك
لگام دینا اسپ را لگام کردن ۱۲	لگام بر گردن اسپ نهادن و لگام بر اسپ کردن و بر سر اسپ کشیدن و کردن و نهادن	اِلجام
لگان جائی سبب آمدن کشتی و لنگر زدن آن ۱۲	کشتی گاه	مَرفأ
لگ بھگ عبارتی ست که در مقام غیر تحقیقی استعمال کنند ۱۲	نزدیک بآن	قَرِیب یُقال هٰذا قَرِیب مِنهُ
لگسی بیای معروف چوب دراز سرکجی که بآن میوه از درخت چینند ۱۲	کلاک	*
لگلگ لغت فارسی مرغی ست که گردن و پا و منقار دراز دارد ۱۲	لگلگ	لَقلَق و لَقلاق لَقالِق جمع
لگن لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی طشت آفتابه ۱۲	لگن	طَست
لگنا کنایه از جماع ۱۲	✤	وَطي وحَشأ وحَلأ وحَنأ و لَتأ وحَتأ ومخ و مسح
لگی تار و لگاتار	پیاپی	مُواتَرة و وِتار وتَترىٰ وتَواتُر وتَتابُع

له از آن اسماء اند که اما بمعنی فارسی است درین باب رسالهٔ مستقله بتالیف اردو درج اسماء و نظام آن آورده ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ادیان چیقارمق	ٹوٹیک آف دہی برائیڈل To take off the bridle.	کوِکوتّارنم कविकोत्तारणम्
اویان چینمک	ٹوچیو دہی بِٹ (اِ ہارس) To chew the bit (a horse).	کھلین چروَنم खलीनचर्वणम्
اویانمک	ٹو برائیڈل (اِ ہارس) To bridle (a horse)	کھلیندانم खलीनदानम्
لنگرگاہ ولیمان	اِ مورنگ پلیس A mooring place	نوکاستھتستھانم ÷ تٹی ورکشادِشُ नौकास्थितिस्थानम् ÷ तटेवृक्षादिषु
یاقین	کلوز ÷ اباؤٹ ÷ آلموسٹ Close. About; Almost.	آسنّاگتم ÷ ایشچیشم आसन्नमागतम् ÷ ईष-च्छेषम्
چتال وقراغی	اِ لانگ پول کروڈ ایٹ دہی انڈ ٹو پلک فروٹس فرام اِ ٹری A long pole curved at the end to pluck fruits from a tree.	انکش سدرش یشٹکا अङ्कुशसदृशयष्टिका
لکلک	اِ اسٹارک A stork.	کال کنٹھکہ ÷ کنک بھیدہ कालकण्ठकः ÷ कङ्क भेदः
بیوک طاس وتشت	اِ لارج فلیٹ بیسن A large flat basin	پھروکم फरुवकम्
سکمک	ٹو کوہیبٹ To cohabit.	میتھن کرنم ÷ ویوای کرنم मैथुनकरणम् ÷ व्यवायकरणम्
صکره رق	انیسینٹلی ÷ ود آؤٹ انٹرمشن Incessantly; Without intermission.	نرنترم ÷ پونہ پنیم निरन्तरम् ÷ पौनःपुन्यम्

اردو	فارسی	عربی
	باب لام بالام	
للچانا	آرزومند چیزی شدن	طمع وحرص
للکارنا	بانگ برکسی زدن برای حمله کردن خواه حمله کنند یا نه ۱۲	صِیاح
للکارنا	برانگیختن سگ را بر شکار	اِیساد
للّو پتّو کرنا بواو مجہول ۱۲	حرفهای خوشامد کسے برزبان آوردن و آشنا سلے	تملّق
للی بیای معروف ۱۲	کسیکه بر زن قادر نشود	عِنّین
	باب لام باميم	
لمچھر	دراز	طَمِیل وعَشنّق یعنی دراز بالا و راست قامت ۱۲
لمکنا	کسیکه گوشهایش دراز باشند یعنی دراز اذن ۱۲	اُذانٌ وآذَن
لمگردنا	دراز گردن	اَتلَع واَعنَق واَعیَط

ترکیسی	انگریزی	سنسکرت
	باب لام باللام	
حریص اولمق	ٹُولانگ فَار ÷ ٹُوکُوِیٹ To long for; To covet.	لُوبِہِت بَہوَم ÷ لُبْدْہتَا लोभितमवबसम् ÷ लुब्धता
یساق ایتمک قندرمق قوومق چاغرمق	ٹُوہیلو آفٹر ÷ ٹُوبال آوٹ اِنسلٹنگلِے To halloo after; To bawl out insultingly.	اُچیئیشَبدکَرَنَم ÷ کُرودہات उच्चैःशब्दकरणम् ÷ क्रोधात्
قندرمق	ٹُوسیٹ آن (اے ڈاگ آفٹر اے چیس) To set on (a dog after a chase).	کُکرادِتھُتکارَنَم कुक्कुरादि थुत्कारणम्
تملق ایتمک	ٹُوکوکس ÷ ٹُوفلیٹر To coax; To flatter.	شُشروشاکرنم ÷ ویاجین शुश्रूषाकरणम् ÷ व्याजेन
ازلکسز کیمسنه	اِمپوٹینٹ Impotent.	شَنْڈْہہ ÷ پَنْڈہ ÷ کْلیوْ نَپُنسکہ षण्ढः ÷ पण्डः ÷ क्लीवः नपुंसकः
	باب لام بالمیم	
اراق انجه اوزن آدم	ٹال ÷ لانگ Tall; Long.	لَمبشَریرَہ ÷ اُنَّتہ ÷ اُدگرہ लम्बशरीरः ÷ उन्नतः ÷ उदग्रः
اوزن قولاقلو کمسنه	ہیوِنگ لانگ ایرس Having long ears.	لَمبکَرنَہ ÷ اُنّتشرواہ लम्बकर्णः ÷ उन्नतश्रवाः
اوزن بوینلو کمسنه	ہیوِنگ اے لانگ نیک Having a long neck.	لَمبگریوَہ ÷ تُنگ گَلہ लम्बग्रीवः ÷ तुङ्गगलः

اردو	فارسی	عربی
لمگردنی بیای معروف ۱۲	زنِ دراز گردن	عَیطاء
	باب لام بانون	
لَنبا بمعنی دراز ۱۲	دراز بالا	طَوِیل وطُوّال وشُغمُوم و ۵۱ شَوذَب وشَوقَب
لَنبی بیای معروف	زن دراز بالا	شَطبَة وعُطبُول
لَنبوترا بمعنی لنبا ۱۲	دراز بالا	طَوِیل
لُنجا	کسیکه دست و پا داشته باشد واز جا جنبیدن نتواند	۵۲ زَمِن وضَمِن و مُقعَد و مَعضُوب
لُنجی بیای معروف ۱۲	زنیکه برجا مانده باشد	زَمِنَة و ضَمِیلَة
لُنڈا حیوان دم بریده ۱۲	گُلتَه	اَبتَر ومَقطُوع الذَنَب
لَنڈورا بمعنی لنڈا ۱۲	*	*
لنگر لغت فارسی در اردو مستعمل چیزیکه از آهن کیان کشتی را ایستاده کننده ۱۲	لنگر	اَنجَر ولَنجَر وهَحجَل و مِرساة

ترکیے	انگریزی	سنسکرت
اوزن بوینلو قاری	اے فیمیل ہیونگ اے لانگ نیک A female having a long neck	لمبگریوا + اوردہوکنٹھا ستری लम्बग्रीवा + ऊर्ध्वक-न्धरा स्त्री
	باب لام با نون	
اوزن	ٹال + لانگ Tall; Long.	لمبہ + لمبا + لمبامانم लम्बः + लम्बा + लम्बमानम्
اوزن قاری	ٹال + لانگ (فیمیل Tall; Long (female	لمبترا + بہہ لمبا लम्बतरा + बहुलम्बा
اوزن	ٹال + لانگ Tall; Long.	لمبترہ + لمبترہ लम्बतरः + लम्बनरः
کوترم	ون ہو ہیز لاسٹ دی یوز آف ہز ہینڈز اینڈ فیٹ One who has lost the use of his hands & feet.	شلتھانگہ + بلبھ بھیدہ श्लथाङ्गः + बलिभभेदः
کوترم قاری	اے فیمیل ہو ہیز لاسٹ دی یوز آف ہر ہینڈز اینڈ فیٹ A female who has lost the use of her hands and feet.	شلتھانگی + بلنا ستری श्लथाङ्गी + बलिनास्त्री
قوبروغی کسک حیوان	ٹیل لیس Tail less.	چھن پچھہ + پچھہ ہینہ छिन्नपुच्छः + पुच्छहीनः
قویرغی کسلش	ٹیل لیس Tail less.	ہین پچھمیورہ + اپچھہ شکھے हीनपुच्छमयूरः + अपुच्छशिखी
لنگر	این اینکر An anchor.	لوہ شرنکھلا लोहशृङ्खला

اردو	فارسی	عربی
لنگر ڈالنا	لنگر انداختن و افگندن	اِرساء
لنگڑا	لنگ	اَعرج و اَقزل و ظالع
لنگڑانا	لنگی کردن	عَرَج
لنگوٹی	قیزہ و لنگوتہ فارسی جہال ۱۲	*
لنگور نوعی از میمون ہست کہ دم دراز و روی سیاہ دارد ۱۲	ہسانہ	قرد بمعنی مطلق میمون ۱۲
لنگھانا	کسے را از گل و لای و جز آن بگذرانیدن	اِجازۃ و الامرار بہ
لنگی	لنگ و افتابے	فوطۃ
لُنا بزبان قصبات بریدن کشت ۱۲	درودن	حصاد و جزاز
	باب لام با واو	
لَو بمعنی تعلق خاطر و توجہ آن ۱۲	آرزو	نزوع و نزاع و شوق

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کمینک مورچتایی دکزه اتمق	ٹو کاسٹ اینکر To cast anchor.	لوہ شرنکھلا پاتنم लोहशृङ्खलापातनम्
اقسق	لیم Lame.	کھنجہ + کھولہ + پنگرہ खंजः + खोलः + पङ्गुः
اقسقلق	ٹولمپ To limp.	کھورکرنم + واتت کرم खोरकरणम् + वातत्कर्म
فوطہ	اےکلاتھ ورن بٹوین دی لیگس ٹوکنسیل دی پری ویٹیس A cloth worn between the legs to conceal the privities	کوپینم कौपीनम्
مایمون	اے بیبون A baboon.	وانرہ + پلونگہ + لانگول وانکپہ वानरः + प्लवङ्गः + लाङ्गूलवान्कपिः
کوچورمک	ٹوکاز ٹوکراس To cause to cross.	پنکاتیارکرنم + اتارنم पङ्कात्यारकरणम् + उत्तारणम्
ازار دفوطہ	اےکلاتھ ورن راؤنڈ دی لائنس A cloth worn round the loins.	لگھوتریکم लघुतरीयकम्
بچمک	ٹوریپ (اے فیلڈ) To reap (a field).	لونہ + کشیتری گودھوما دکرتنم लूनिः + क्षेत्रगोधूमादिकर्त्तनम्
	باب لام باواو	
آرزو	ڈیزایر + کریونگ + لانگنگ Desire; Craving; Longing.	اچھا + کانکشا + سپرہا + ابھلاشہ इच्छा + कांक्षा + स्पृहा + अभिलाषः

اردو	فارسی	عربی
لَو بمعنی شعلہ آتش ۱۲	زَبَانہ و اَفرازہ و زُخشہ و گُخشہ	لَهَب و شُوَاظ و شُعلَة شُعَل جمع
لَو	نَرمۂ گوش	شَحمَة
لُو بواو معروف ۱۲	بادِ گرم	حَرُور و سَمُوم
لَوَا	وَرَتیج و وَرَدِیج	سَلوٰی
لُوبیا نوعی از غلہ ۱۲	ژاژوک	لُوبَاء و دُجر
لُوتھ بواو مجہول ۱۲	لاشۂ کُشتہ	جُثّة جُثَث جمع
لُوتھڑا بواو مجہول ۱۲	گوشت پارہ	لَحمَة و بَضعَة
لُوٹ بواو معروف ۱۲	غارت و تاراج و یغما	فَيْء و نَفَل و غَنِيمَة و مَغنَم و نَهب و نُهبیٰ
لوٹا بواو مجہول ۱۲	آفتابہ	مِطهَرَة و اِداوَة
لُوٹا بواو معروف ۱۲	غارت زدہ و غارت خوردہ	مَنهُوب و مُغَار

ترکیے	انگریزیے	سنسکرت
یالک یالین	فلیم Flame.	جوالہ + کیلہ + ارچہ + ہیتہ + شکہا ज्वालः + कीलः + अर्चिः हेतिः + शिखा
قولاق اوجی	لوب آف دہی ایئیر Lobe of the ear.	کرنا دہوبہاگہ + یترر ندہر کریتیے कर्णाधोभागः + यत्ररन्ध्रं क्रियते
اصی یل	ہاٹ بلاسٹس آف ونڈ Hot blasts of wind	اشنوایہ + یینجوروتپتر جاییتے उष्णवायुः + येनज्वरोत्पत्तिर्जायते
یلوہ قوشی دبلدرچین قوشی	اے کائنڈ آف کویل A kind of quail.	لاوہ + لاواپکشی लावः + लावापक्षी
بوکرلجہ	اے کائینڈ آف بین A kind of bean.	شمبا + شاک بہیدے + بیجوا शिंबा + शाकभेदे + बीजवा
جثہ + دشن بمعنی لاشہ مردہ حیوان	اے کارپس A corpse.	پراسہ + کبندہہ + پریتہ + رُنڈہ परासुः + कबन्धः + प्रेतः + रुण्डः
ات پارہ سی	اے لمپ آف فلیش A lump of flesh.	لوچکہ + برہنماس کہنڈم लोचकः + बृहन्मांसखण्डम्
یغما	پلنڈر + بوٹیے Plunder; Booty.	لنٹاک کرنم + لوترم लुण्टाककरणम् + लोत्रम्
ابریق	اے واٹر پاٹ Water-pot.	پان پاترم + پان بہاجنم पानपात्रम् + पानभाजनम्
چویرک یوارلنمق	پلنڈرڈ Plundered.	لوترتہ + دردیادنا लोत्रितः + द्रव्यादिना

اردو	فارسی	عربی
لُوٹنا بواو مجہول از پہلو بہ پہلو گردیدن از درد وجز آن ۱۲	غلطیدن و اغلطیدن و غلط و اغلط زدن	تَقَلُّب
لُوٹنا بواو معروف ۱۲	تاراج کردن و زدن و غارتیدن و غارت زدن و کردن و افگندن و بردن	نَهب و اِغارَة
لُورِی سخنانی که وقت خوابانیدن کودک کنند ۱۲	بنگره و نانو	مُناغاة و بَجبَجَة
لَوڑا آلهٔ مردی ۱۲	لَنگ و کیر و نره و الفیه و چر و چک و شرم	ذَکَر و اَیر و فِنطِیس و قَضِیب و رُمح و کُباس اَبُو الجَمِیع و اَبُو اِدرِیس کنیت
لُولا بواو معروف بمعنی لُنجا و آن گذشت ۱۲	✤	*
لَوکی بیای معروف بار درختی ست ۱۲	کدو	قَرع
لُوگ بواو مجہول ۱۲	مردم و آدمیان	ناس و اُناس و اِنس
لُومڑی بواو مجہول و یای معروف جانور معروف ۱۲	روباه	ثَعلَب و ثُعالَه و ثُعال و ثَعلَبة ار برای تخصیص روباه ماده ۱۲
لُون	نمک	مِلح
لَونڈا ساده روی نو رسیده ۱۲	نوچه	اَمرَد

ترکے	انگریزے	سنسکرت
چویرک یوارلنمق	ٹُو وَیلو * ٹُو رول اِباوُٹ To wallow; To roll about.	لُنٹھنم * لُٹھنم लुण्ठनम् + लुठनम्
یغمالمق	ٹُو پلنڈر To plunder.	لَوترکرنم लो(१)त्रकरणम्
نني	لَلیبائی Lullaby.	سوپنارتھہ گاینم * چھلکم * ستریشو پرچارہ स्वप्नार्थगायनम् + छलिकम् + स्त्रीषुप्रचारः
سک	مَمبرم وِرائِل Membrum virile	شِشنہ * میڈھرہ * میہنم * شیپھہ शिश्नः + मेढ्रः + मेहनम् + शेफः
کوترم	میمڈ * کرپل Maimed; Cripple.	وَنڈہ * ہستادِ وِہینہ वण्डः + हस्तादिविहीनः
قباق	اِ کائنڈ آف پمکن A kind of pumpkin	تُنبی * الابوہ * کوشمانڈبھیدہ तुंबी + अलाबूः + कूष्माण्डभेदः
کشیلر	پیپل People.	لوکہ * منشیہ * نرہ منجہ लोकः + मनुष्यः + नरः मनुजः
دلکو	فاکس Fox.	لُومشا * ونچرپشہ लोमशा + वनचरपशुः
طوز	سالٹ Salt.	لونہ * سَینِدھوم * بستکم * رومکم लवणः + सैन्धवम् + बस्तकम्-रौमकम्
صقالسز یالیک یوزلو	اِ بوی * اے لیڈ A boy; A lad.	کمارہ * یوونارمبھہ कुमारः + यौवनारंभः

(१) बलात्कारेण द्रव्यादिहरणम्॥ [illegible]

عربی	فارسی	اردو
أَمَةٌ أَمَوَات و إِمَاء و أُمْوَان جمع و مَمْلُوكَة	کنیز و پرستہ و دَاہ	لَونڈی بیای معروف زنیکہ از زرخریدہ باشند۱۲
سَبِيٌّ سَبَايَا جمع	بَرْدَہ	لَونڈی
مُعَلِّم و لَائِط و مُلَاوِط و مُتَلَوِّط	شاہد باز و غلام بارہ و کُنْغَال و کُنْغَالہ	لَونڈے باز بیای مجہول کسیکہ بچہ بازی کند۱۲
اِبْنُ زَوْمَلَة و اِبْنُ الْأَمَةِ و اِبْنُ الْبَغِيَّةِ	کنیزک زادہ و پرستار زادہ	لَونڈی بچہ
قَرَنْفُل	مِیخَک	لَونگ بار درختی ست خوشبو۱۲
مَلَّاح و مُتَمَلِّح	نمک ساز	لُونیا
حَدِید	آہَن	لُوہا بواو مجہول جوہری معروف۱۲
	باب لام با ہاء	
حَدَّاد و قَيْن و هَالِكِيّ و هَبْرَقِيّ	آہنگر و نہامی و نہامین	لُہار
قَلْس قُلُوس جمع و کُنْبَار[۱]	رسنی محکم کہ از لیف خرما و جز آن سازند و در جہاز بکار برند	لُہاس

[۱] محاورۂ اہل عرب۱۲

[۱] ز ریسمان پوست نارجیل سازند۱۲

ترکیکے	انگریزی کے	سنسکرت
هلیک وچاریه	اےسلیو گرل A slave girl.	ویشیا داسی * مولیا دگرہیتا वेश्यादासी ÷ मूल्याद्गृहीता
هلیک وچاریه	اے بانڈ میڈ A bond maid.	داسی * بہرتیا * بلاکارین گرہیتا दासी ÷ भृत्या ÷ बला- कारेणगृहीता
لوطی کسنه	اےساڈومائٹ A sodomite.	گدبھنجنہ * گداما رکہ गुदभञ्जनः ÷ गुदामा रकः
هلیک اوغلو	بیگاٹن بائی اےسلیو گرل Begotten by a slave-girl.	داسی پترہ दासीपुत्रः
قرنفل	اےکلو A clove.	لونگم * دیوکسمم लवङ्गम् ÷ देवकुसुमम्
طوزپاجی	سالٹ میکر Salt maker.	لون کاری * سیندھوکرتا लवणकारी ÷ सैन्धव कर्त्ता
تیمور ودمور	آیرن Iron.	لوہہ * اشمسارہ * ایہ * کالایسم लोहः ÷ अश्मसारः ÷ अ यः ÷ कालायसम्
	باب لام با ہا	
تمورچی	اےبلیک سمتھ A blacksmith.	ویوکارہ * لوہ کارکہ व्योकारः ÷ लोहकारः
یغون ایپ	اےکیبل A cable.	نوکارجہ * درونی گنہ नौकारज्जुः ÷ द्रोणीगु णः

اردو	فارسی	عربی
لہاسی	رسنی کہ بآن کشتی را کشند	مِقْوَد
لُہچُون برادہ معروف آنچہ از سوہان کردن آہن فرو ریزد ۱۲	برادۂ آہن و ساؤ آہن و سونش آہن	سُحَالَة و فُسَالَة و بُرَادَةُ الحدِید
لَہَر سلسلہ مانند یکی از تحریک ہوا بر سطح آب یا دہر یا پدید آید ۱۲	+	سِلْسِلَةُ الْمَاءِ و سَلَاسِلُ الْمَاءِ
لَہَسَن برادر پیاز و آن در لشن گذشت ۱۲	سِیر	ثُوْم
لَہَسَنِیَہ نوعی از جواہر بمشیہ را منسوب بسوی لہسن ست ۱۲	عین الہر در فارسی بتخفیف راء و ہیرہ مستعمل ۱۲	عَیْنُ الْہِرِّ
لَہَنَا بخت قسمت بمعنی بہرہ ۱۲	تَاحِیْرَہ	حَظٌّ و نَصِیب و بَخْت و خَلَاق
لَہُو برادر معروف یکی از اخلاط اربعہ ۱۲	خُون	دَم و نَفَس و بَاحِر و نَجِیع و عَبِیط و جَسَد و جَاسِد و عَلَق
لَہُو بَہَرَا	کسیکہ بخون آلودہ باشد	مُضَرَّج
لَہُو لُہَان کرنا	خون آلودہ کردن و بخون آغشتن	اِدْمَاء و تَدْمِیَة
	باب لام با یای تحتانی	
لِے بھاگنا بیای مجہول	در ربودن	خَطْف و اِخْتِطَاف و اِسْتِلَاب و اِخْتِلَاس

يولار صاپى	روپ وِتھ وِچ شِپس آر ٹوڈ Rope with which ships are towed.	نوکاکرشنی رجّہ नौकाकर्षणीरज्जुः
تلاش	فائلنگس آف آیرن Filings of iron.	لوہ چورنم लोहचूर्णम्
صویکت پرنسی دطالغہ	اے ویو + انڈولیشن A wave; Undulation.	بہنگہ + ترنگہ + اُورمہ + وچیہ भङ्गः + तरङ्गः + ऊर्मिः वीचिः
صارمساق	گارلک Garlick.	لشنم + راہوچھشٹم लशुनम् + राहूच्छिष्टम्
✤	اے پریشس سٹون (کیٹس آئی) A precious stone (cat's-eye).	لشنیہ منہ लशुनीयमणिः
نصيب	فیٹ + ڈیسٹینی Fate; Destiny.	بہاگیم + دَیوم + دِشٹم + بہاگدھیم भाग्यम् + दैवम् + दिष्टम् + भागधेयम्
قان	بلڈ Blood.	رُدھرم + اسرک + لوہتم + رکتم रुधिरम् + असृक् + लोहितम् + रक्तम्
قانده اولاشمش کشے	بسمیرڈ وِتھ بلڈ Besmeared with blood.	شونت مے शोणितमयः
قانده اولاشمق	ٹو بسمیر وِتھ بلڈ To besmear with blood.	رُدھر پرچُر کرنم रुधिरप्रचुरकरणम्
	باب لام بایای تحتانی	
قاچمق	ٹورن اوی وِتھ To run away with.	گرہیتواگمنم + سنگرہیہ پلاینم गृहीत्वागमनम् + संगृह्यपलायनम्

اردو	فارسی	عربی
لیپ بیای مجہول ۱۲	دوائی کہ باآب یا بروغن آمیختہ براعضا مالند	ضماد وطلاء ؛ غلیظ ۱۲ ، رقیق ۱۲
لیپا پالک بیای مجہول ۱۲	پسر خواندہ	متبنّی ودعیّ
لیپ لگانا	مالیدن ضماد وطلا وامثال آنرا بر بدن	طلي وتطلية
لیٹنا بیای مجہول دراز شدن بر بستر ۱۲	دراز کشیدن	تمدّد واضطجاع ؛ خفتن ۱۲
لید بیای معروف ۱۲	سرگین خر واسپ وامثال آن	روث وساجيع
لیسرم ۵	لزوم وتنبوک	*
لیسنا بیای مجہول ۱۲	گل بر دیوار وجز آن مالیدن	تطيين
لیکھ بیای معروف بیضۂ سپش ۱۲	رشک	صؤابة وصؤاب صئبان جمع
لیکھ نشانی کہ بشکل خط از آمد ورفت مردم وعرابہ بر زمین پیدا شود ۱۲	جادہ بتخفیف دال	جادّة
لینڈ	سندہ	*

۵ کسانی که لزوم اگرچه ... برای معنی کمازی آن مراد ... [illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
مرہم ویاقی * ضماد وطلا	اینٹمینٹ * لینیمینٹ Ointment; Liniment	لیپہ * روگادیپرکرتہ लेपः * रोगाद्युपरिकृतः
اوغلق و بسلنمش اوغلان	ان اڈاپٹیڈ چائلڈ An adopted child.	انیاتمجہ * دت پترہ * گرہیتاتمجہ अन्यात्मजः * दत्तपुत्रः गृहीतात्मजः
طلا ایتمک و ضماد ایتمک	ٹو اپلای آئنٹمینٹ To apply ointment.	لیپ مردنم * شوتھوپر लेपमर्दनम् * शोथोपरि
یاتمق	ٹو ریپوز * ٹو رکلائن To repose; To recline	شین کرنم शयनकरणम्
حیوان ترسے	ڈنگ آف ہارسیز Dung of horses.	گووٹ * گومیم (٩) गोविट् * गोमयम्
*	اے کائنڈ آف بو وِدھ این آئرن چین یوزڈ ان جمنیسٹک اکسرسائزیز A kind of bow with an iron chain used in gymnastic exercises.	کلاشرنکھلا (٢) कलाशृङ्खला
دیوارہ بالچق سورمک	ٹو پلیسٹر * ٹو ڈاب To plaster; To daub.	پنک لیپنم * بھتیپر पङ्कलेपनम् * भित्त्युपरि
بت	دی ایگ آف اے لاؤس The egg of a louse.	لکشا * یوکانڈم लिक्षा * यूकाण्डम्
بول	مارکس آف اے کیریج وہیل * پاتھ * ٹریک Marks of a carriage wheel; Path; Track.	مارگہ * پدوی * ورتم * اینم ادہوا मार्गः * पदवी * वर्त्म-अयनम् * अध्वा
* پوخ	اے نوڈیول آف ڈنگ A nodule of dung.	شُشک وِشٹھا * شکرت शुष्कविष्ठा * शकृत्

(٩) हस्त्यश्वादीनां पुरीषम्॥

(٢) मल्लादीनां बलकरणार्थम्॥

اردو	فارسی	عربی
لین دین بیائی مجہول باہم طریقۂ دادن و گرفتن زر۱۲	داد و ستد و داد و ستان و داد و بستد	اَلْمُعَامَلَةُ وَالْمُدَايَنَةُ
لیئی بیائی معروف آشی کہ بآن کاغذ را پیوند کنند۱۲	سریش فارسی حال۱۲	لِزاق وطبوق
	باب میم با الف	
ماپ فرنگیہ بآن غلہ و جز آن پیمایند۱۲	پیمانہ	کَیل و مِکیال
مات لفظیست از اصطلاح شطرنج بازان۱۲	✣	*
ماتم لغت عربیست بمعنی مصیبت۱۲	سُوگ	مَاتَم
ماتمی کپڑے لباس نیلی یا سیاہ کہ بماتم پوشند۱۲	جامۂ آبی و جامۂ آسمانی و جامۂ سوسنی و جامۂ تلخ	سِلاب و حِداد
ماتھا	پیشانی و چکاچم	جَبِین و جَبْهَة اَجْبُن و اَجْبِنَة وجُبُن و جِباه جمع ولطاة
ماتھے کے بال بمعنے موی پیشانی۱۲	موی جبین	نَاصِيَة
ماجرا لغت عربی در ہندی و فارسی مستعمل بمعنے سرگذشت۱۲	ماجرا	قَضِيَّة و وَاقِعَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
آلش ویرش	ٹریڈ+بارٹر+باروِنگ اینڈ لینڈنگ Trade; Barter; Borrowing and lending.	گرہن دانم ग्रहणदानम्
باپشقان لسنه+چریش+طوتقال	پیسٹ Paste.	گودھوما دِنِریاسہ गोधूमादिनिर्यासः
	باب میم بالالف	
اولچک	میزر Measure.	کھاری بھیدہ+کاشٹھ نرمت پاترم खारीभेदः+ काष्ठनिर्मितपात्रम्
التی اولق	میٹ (ان چیس) Mate (in chess).	پراستم+چترنگادِش परास्तम्+ चतुरङ्गादिषु
ماتم	گریف+مورننگ Grief; Mourning	شوکہ+منیُہ+شک शोकः+ मन्युः+ शुक्
ماتم اوربالری	مورننگ اپیرل Mourning apparel	شوکانچلان शोकाञ्चलानि
آلن	دہی فورہیڈ The forehead.	اُتمانگم+شرہ+موردھا+شیرشم+مستکہ उत्तमाङ्गम्+ शिरः+ मूर्धा-शीर्षम्-मस्तकः
آلن صاچی	ہیئرس آف دہی فورہیڈ Hairs of the fore-head.	شرکنتلہ+مستککچہ शिरःकुन्तलः+ मस्तककचः
ماجرا	اون انسیڈینٹ+اون ایوینٹ An incident; An event.	اَیتہیہ+اتہاسہ ऐतिह्यः+ इतिहासः

اردو	فارسی	عربی
ماچی لغت تمبات و آن دو چوبے بود کہ برگردن گاو قلبہ رانی گزارند ۱۲	لُبادویُوغ	سمیقان
مادرِ بخطا لغت فارسی در اردو مستعمل دشنامی ست مشہور ۱۲	*	*
مارنا	زدن	ضرب ﻫ
مار ڈالنا	کُشتن	قتل
مار مار	بزن بزن و دمادم زدن	اِضرِب اِضرِب
مازو تخمی ست تند مزہ ۱۲	*	عفص
ماش غلہ ایست معروف ۱۲	ہنُوسیاہ	*
مالا لغت ہندی بمعنی مہرہ ہای کہ در رشتہ کشیدہ بران اسماء الٰہی خوانند ۱۲	تسبیح	سُبحۃ
مالدار لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	توانگر	مموّل و میّل
مالی بیای معروف کسیکہ بستان آراید در ختان نشاند ۱۲	کدیور و باغبان و حدیقہ پیرا و چمن پیرا و چمن آرا و چمن ساز و چمن طراز و گلشن آرای و گلچین	ناطور و ناطوح و ناظر و حارسُ البستان

ﻫ در منتخب اللغات مارنا بسیار ذکر کردہ و معنی آن بمعنی علیحدہ نشان دادہ ۱۲

ترکیسی	انگریزیسی	سنسکرت
بیوندرق	اییوک Yoke.	یگم ÷ یگہ ÷ یگپارشوگہ युगम् ÷ युगः ÷ युगपार्श्वगः
قاریرہ مخصوص برکور دیر	اےٹرم آف ابیوس A term of abuse.	اشِشٹ واک ÷ دُروچنم अशिष्टवाक् ÷ दुर्वचनम्
اورمق	ٹوبیٹ To beat.	مارنم ÷ گھاتنم ÷ ہننم ÷ تاڑنم मारणम् ÷ घातनम् ÷ हननम् ÷ ताडनम्
اولدرمک	ٹوکِل To kill.	پرانانت کرنم ÷ جیوادہننم प्राणान्तकरणम् ÷ जीवाद्धननम्
چوق اورمغہ دیمور	اے شاؤٹ ریزڈ ٹوبیٹ (سَم ون) A shout raised to beat (some one).	ابھیوسکند پاتنم ÷ مارمارکتھنم अभ्यवस्कन्दपातनम् ÷ मारमारकथनम्
مازو	دی اوک ایپل آرگال The oak-apple or gall.	ماجوپھلم ÷ مول بھیدہ माजूफलम् ÷ मूलभेदः
ماش	اے کائنڈ آف وِچ آرکڈنی بین A kind of vetch or kidney bean.	ماشہ ÷ ماشکہ माषः ÷ माषकः
تسبیح	اے روزری A rosary.	مالا ÷ مالکا ÷ سرک ÷ مالیم माला ÷ मालिका ÷ स्रक् ÷ माल्यम्
زنگین	ویلدی ÷ رچ Wealthy; Rich.	دھنی ÷ دروِیوان ÷ دھنکہ ÷ آڈھیہ धनी ÷ द्रव्यवान् ÷ धनिकः ÷ आढ्यः
باغچہ جی	اےگارڈنر A gardener.	مالاکارہ ÷ مالکہ मालाकारः ÷ मालिकः

اردو	فارسی	عربی
مَالیخُولیا نام مرض معروف لغت یونانی در اردو فارسی عربی مستعمل ۱۲	مالیخولیا	مَالِیخُولِیا
مَامَا	پرستار	خَادِمَة و وَصِیفَة
مَانْدَا	بِیمَار	مَرِیض و سَقِیم
مَانْدَا	تعب رسیده	تَعِب
مَانْڈَا پردهٔ سفید که بر مردم چشم کشیده شود ۱۲	تَم	غِشَاوَة
مَانْڈَا نان باریک ۱۲	نان تُنُک	رُقَاقَة رُقَاق جمع صِبْر و صَبِیرَة
مَانْڈِی بیج سنگ آهاری که شوی مالان بر تار جامه مالند ۱۲	شوی و آهار	*
مَانُس لغت بهاکها بمعنی آدمیان ۱۲	مَرْدُم	نَاس و اِنْسَان و اِنْس و اُنَاس
مَانْگ راهی که زنان میان موهای سر گذارند ۱۲	فَرْق	فَرْق و مَفْرِق
مَانْگنَا	از کسی چیزی خواستن	سُؤَال و اِبْتِغَاء و اِشْتِهَاء

مانڈا بمعنی نان تنکی پہلا کردیار عرب ... بران خورند و نان تنکی ... شادی ... همه را نان تنک گویند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
مالیخولیا	میلنکلی Melancholy.	چتبھرمایہ (۹) चित्तभ्रमा मथः
پرستار و خدمتگار	اومیڈ سروئنٹ A maid servant.	سیوکا ستری ✣ داسی सेवकास्त्री ✣ दासी
یورلمش کشی ✣ خستہ و کیفسز	سِک ✣ اِل Sick; Ill.	روگی ✣ روگوان ✣ روگ شیمہ रोगी ✣ रोगवान् ✣ रोगिष्ठः
گوزفرمق ✣ وغشاوہ	ٹایرڈ ✣ فٹیگڈ ✣ ویری Tired; Fatigued; Weary.	ستھکتہ ✣ پرشرمتہ स्थकितः ✣ परिश्रमितः
یوفقہ اتمک	فلم ✣ اسپیک (آن دی آئی) Film; Speck (on the eye).	جال ✣ نیتر کسمم जाल ✣ नेत्रकुसुनम्
آتار ✣ وشیل	اے کائنڈ آف تھن بریڈ A kind of thin bread.	منڈکہ ✣ منڈروٹکا मण्डकः ✣ मण्डरोटिका
اہار وشیل	اسٹارچ Starch.	گودھوم نریاسہ ✣ وستراہارہ गोधूमनिर्यासः ✣ वस्त्राहारः
کشی	ہیومن بی انگ ✣ مین Human being; Man.	مانوہ ✣ نرہ ✣ منشیہ ✣ منجہ ✣ مرتیہ मानवः ✣ नरः ✣ मनुष्यः मनुजः ✣ मर्त्यः
باش یتہ سی	اے لائن آن دی ٹاپ آف دی ہیڈ وہیر دی ہیراز پارٹیڈ A line on the top of the head where the hair is parted.	کبری مارگہ ✣ ستریام مستکیو ورتتے कबरीमार्गः ✣ स्त्रीणां मस्तके वर्त्तते
صورمق دلنک	ٹو آسک فار ✣ ٹو بیگ ✣ ٹو ڈیمانڈ To ask for; To beg; To demand.	یاچنا ✣ گرہ نیچھا کرنم याचना ✣ ग्रहणेच्छाकरणम्

(۹) یعنی پریشانی
(१) चेतविभ्र मता जायते॥

اردو	فارسی	عربی
مَانگنا	عاریت گرفتن	اِسْتِعَارَة
مَامُوں	برادر مادر و خالو و کاکو	خَال
مَانَنا	پزیرفتن	قَبُول
مَاہْوَارِی	ماہوار و ماہوارہ و ماہیانہ و مَوَاجِب	مُشَاہَرَة
مَاہِی تَوَا ظرفیکہ دران ماہی را بریان کنند ۱۲	ماہی تابہ	مِقْلیٰ مَقَالِی جمع وطَاجِن وطَيجَن
مَائِیں بیای مجروف مادر خیتی ست و آن دو قسم ست کلان و خرد ۱۲	کرنازج کلان ۱۲	ثَمَرَةُ الطَّرْفَاءِ سَمُرَةٌ ثَمَرَةُ الْاَثْلِ خرد ۱۲
مَاں	مَادَر و مَام	وَالِدَة و اُمّ
مَایُوس در اردو فارسی بمعنے ناامید مستعمل ۱۲	مَایُوس لہ	يَؤُس و يَئُوس و قَنِط
	باب میم با بای تازی	
مبارکباد و مبارکبادی دینا	مبارکباد و مبارکبادی کردن وزدن وگفتن و دادن و ساختن	تَهْنِيَة و تَهْنِيئ

لہ این زیادتی از غلط فارسیان
بجای از فعل لازم مفعول بیاورد ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	ٹوبارو ÷ ٹوآسک فار To borrow; To ask for	یاچنم याचनम्
طایی	اونیسٹرل انکل A maternal uncle	ماتُلہ ÷ ماترُبھراتا मातुलः ÷ मातुर्भ्राता
اینانمق	ٹوایڈمٹ ÷ ٹوایگری ٹو To admit; To agree to	انگیکارکرنم अङ्गीकारकरणम्
ایلک	منتھلی ویجس Monthly wages.	ماسکم ÷ ماساشنم ÷ ویتنم मासिकम् ÷ मासाशनम् ÷ वेतनम्
تاوہ	اوفرائنگ پین A frying pan.	برہدبھراشٹرم ÷ متسی بھراشٹرم बृहद्भ्राष्ट्रम् ÷ मत्स्यभ्राष्ट्रम्
الغون	اوکائنڈ آف میڈیسن A kind of medicine	ماترکا ÷ اَوشدہ وشیشہ मातृका ÷ औषधिविशेषः
انا	مدہر Mother.	ماتا ÷ جننی ÷ پرسوہ ÷ جنیتری माता ÷ जननी ÷ प्रसूः जनयित्री
امیدسز	ڈس اپائنٹیڈ ÷ ہوپ لیس Disappointed; Hopeless.	اچھارہتم ÷ نرپیکشا ÷ نرچھا इच्छारहितम् ÷ निरपेक्षा ÷ निरिच्छा
	باب میم با باد تازیسے	
تہنیت ایمک	ٹوکنگریچولیٹ To congratulate.	آشیرواد کتھنم आशीर्वादकथनम्

اردو	فارسی	عربی
	باب میم باتاء فوقانیہ	
مُتاسا کسیکہ تقاضای بول داشتہ باشد"	بول گرفتہ	حاقِن و باثل
مَتلی	دلشورو تپش گرداو شوریدگی وبهم برآمدگی طبیعت	غَثْی و غَثَیان تَقَلُّبُ النفس تَهَوُّع و قَرِث و نُقراث
مَتوالا شخصے کہ نشا سے در سر دارد"	مَست و مَستانی و مَستان	سَکران و ثَمِل
مُتورا	کسیکہ بر بستر بول کند	بَوّال
مُتوری بیای معروف"	زنیکہ بر بستر بول کند	مِنفاض و بَوّالة
مَتهنا جزات را زدن برای برآوردن مسکہ"	شیر زدن	مَخض
مَتهنی چوبی کہ بآن جزات را برای برآوردن مسکہ زنند"	چَخ و چَق و شیر زنہ	اِبرِیج و مِمخَضة
	باب میم باتاء ہندیہ	
مُٹاپا	فربہی	کِدُنة بالکسرہ قد کھنم"

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	بابِ میم با تاء فوقانیہ	
مُوترِیپسُہ ÷ مُوترِیچھاورتی मूत्रेप्सुः ÷ मूत्रेच्छावर्ती ते	ڈیزایرس آف پِسنگ Desirous of pissing	سدک طوتوجی
وانتِتوم ÷ وَیمَنَسیم वान्तित्वम् ÷ वैमनस्यम्	نَاسِیا ÷ سِک نِیس Nausea; Sickness	کوکل دونمک
اُنمتہ ÷ مدیمتہ उन्मत्तः ÷ मद्यमत्तः	اِنٹاکسیکیٹڈ ÷ ڈرنک Intoxicated; Drunk	سرخوش
مُوترکاری (۹) मूत्रकारी	اے میل پِسنگ آن بیڈ A male pissing on bed.	چوق ایشاییجی
مُوترکارِینی मूत्रकारिणी	اے فیمیل پِسنگ آن بیڈ A female pissing on bed	چوق ایشاییجی قاریسی
مَنتھَنَم ÷ نَوَنیت نِشکاسَنَم मन्थनम् ÷ नवनीतनि- ष्कासनम्	ٹُوچَرن To churn.	یغوردی چالقیوب یاغن آلمق
مَنتھدنڈکہ ÷ مَنتھانہ मन्थदण्डकः ÷ मन्थानः	اے چرن اسٹاف A churn staff.	یاتق
	بابِ میم با تاء ہندی	
ستھُولتا ÷ ستھَولیم स्थूलता ÷ स्थौल्यम्	فیٹ نیس Fatness.	سمزلک یوغونلق ششمانلق

(۹) निद्रायां मूत्रत्यागं कर्ता॥

عربی	فارسی	اردو
طَلْس و مَحْو و مَلْق و مَحْق و تَمْحِيق و تَطْرِيس و طَمْس و تَمْحِل	+	مِٹانا ناپدید کردن آثار چیزے ۱۲
طُمُوس و دُرُوس	ناپدید شدن آثار	مِٹْنا
كَرْسَنَة	کسنک و کشنه	مَسَٹْر دانہ ایست پہلو دار و مدور ۱۲
قُلَّة قُلَل جمع	خُم کلان	مَٹْکا
خَطَران و مَيَلان	جنبانیدن سر و دیگر اعضا با اہتزاز یا غضب یا تعجب	مَٹْکانا
هَيْكَل و بَيتُ الاَصنام و دَير	بتخانہ و بتکدہ	مَٹْھ
مَخِيض و مَمْخُوض و رَائِب	دُوغ	مَٹّھا جغراتی کہ از آن مسکہ بر آوردہ باشند ۱۲
سَمِين	فربہ و تنومند	مُٹَلّا بمعنی موٹا و آن خواہد آمد ۱۲
حَلاوَة	شیرینی	مِٹھاس
حَلْوَاء	شیرینی	مِٹھائی

ترکی	انگریزی	سنسکرت
گیدرمک	ٹُو اِیفیس * ٹُو بلاٹ آوٹ To efface; To blot out.	لُوپنم * نِشچِہنکرنم लोपनम् * निश्चिन्हकरणम्
بلورسز اولمق	ٹُو بی اِیفیسڈ To be effaced.	لوپ بہاوہ * نِشچِنہبوَنم लोपभावः * निश्चिन्हभवनम्
بورچق	اے پی A pea	مَکّہ * دہانی وِشیشہ मट्ठकः * धान्यविशेषः
کوب	اے لارج اَرْدَہن جار A large earthen jar.	مَنِکہ * اَلنجرہ मणिकः * अलंजरः
اکلنمک	ٹُو کوکیٹ To coquet.	نٹنم * نرتنم * کمپنم नटनम् * नर्त्तनम् * कम्पनम्
بتخانہ	اے پیگن ٹمپل * اے ڈیووٹیز ابوڈ A pagan temple; A devotee's abode.	مٹھہ * چہاترادِنلیہ मठः * छात्रादि निलयः
ایران وقیبق	بٹر ملک Butter milk.	تکرم * دنڈاہتم * کال شییم * ارشٹم तक्रम् * दण्डाहतम् कालशेयम् - अरिष्टम्
سمز وششمان کشی	فیٹ Fat.	پینم * پیو * ستہولم * پیورم पीनम् * पीव * स्थूलम् - पीवरम्
تاتلی	سویٹ نیس Sweetness	مِشٹتا मिष्टता
تاتلی	سویٹ میٹ Sweetmeat.	مشٹم * مودکادِش شرکرانرمِتم मिष्टम् * मोदकादिषु शर्करानिर्मितम्

اردو	فارسی	عربی
مَٹھُور بواوِ مجہول بمعنے خُم دراز ۱۲	خُمِ کَلان	خَابِیَة
مَٹھُو سے مَارنا	جَلَق زَدَن	اِستِمْنَاء و خَضْخَضَة
مُٹھی پنجہ اگر دکردہ شدہ و نیز بمعنے مقدار یکمشت از ہر چیز ۱۲	مُشت و مشتواره	جُمْع و جُمْعَة و قَبضَة
مُٹھِیا	دستۂ چوبین قلبہ کہ آنرا بدست گرفتہ شیار کنند	مِقْوَام
مُٹھی بَاندھنا پنجہ را گرد کردن ۱۲	کف غنچہ کردن	جَمْعُ الکَفِّ
مِٹّی	خَاک	تُرَاب و صَعِید
مِٹّی دینا	خاک برسر قبر مردہ ہنگام دفن ریختن	شَنّ و صَبّ
مِٹّی مین لوٹنا	در خاک غلطیدن	تَمَعُّک و تَمَرُّغ
	باب میم با جیم	
مُجُرا لغت عربی در اردو و فارسی بمعنے ہر چیزی کہ از جملہ چیزی [illegible]	مُجْرا	مَحْسُوب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کوب	اِ لارج جار A large jar.	منکہ + الجبرہ मणिकः + अलञ्जरः
جلق اورمق	اونینزم + ماسٹربیشن Onanism; Masturbation.	ہستکریاکرنم + شیپھسی हस्तक्रियाकरणम् + शेफस
برطوتم وبراوج	دہی فسٹ The fist.	مشٹہ मुष्टिः
صبان آغاجنک طوتغی یر قبضہ و قولی طلام و قولپی گیبی	ہینڈل آر اسٹلٹ آف اے پلو Handle or stilt of a plough.	تسرہ + کاشٹھادرنرمتہ त्सरुः + काष्ठादिनिर्मितः
طوتم یتک	ٹو کلنچ دہی فسٹ To clench the fist.	مشٹ بندہنم मुष्टिबन्धनम्
طپراق	ارتھہ + کلی Earth; Clay.	مرتکا + مرت + مرتسنا मृत्तिका + मृत् + मृत्स्ना
قبراوستنہ طپراق وکمک	ٹوبیری (دہی ڈیڈ) To bury (the dead).	مرتکادانم + شووپر मृत्तिकादानम् + शवोपरि
اغنمق	ٹو ویلٹر ان ڈسٹ To welter in dust.	مرد لنٹھنم मृदिलुण्ठनम्
	باب میم با جیم	
صایلمش	ایلاونس + ڈیڈکشن Allowance; Deduction.	سنکھیاتہ + پوروم گنا کرتہ संख्यायितः + पूर्वगणनाकृतः

اردو	فارسی	عربی
مُجْرا	مُجْرا	سَلام
مُجْرائی کسیکه در مُجرای خداوند خود رسیده باشد لغت فارسی ست	مُجْرائی	*
مَجِیٹھ چوبی ست که بآن جامه رنگ کنند ۱۲	رُودنگ و رُودَن و رُوناس و رُویناس و رُوین و رُونیگ	فُوّه
	باب میم با جیم فارسی	
مَچان	تخته و چوب پارها که از زمین بلند کرده در دیوار زنند و چیزها بران گزارند	رَفّ رُفُوف و رِفاف جمع
مُچّا	گوشت پارهٔ کلان بی استخوان	فِدْرَة
مَچَّھَر جانوری ست کوچک از مگس نیش میزند ۱۲	پَشّه	بَعُوض و بَعُوضَة و طُنثار و طَیثار و بُرغُوث و بَرغَش و بَقّة و بَقّ و جِراجِس
مُچھلی	ماهی	حُوت اَحوات و حِیتَة و حِیتان جمع و ابُو العَوام کنیت و بلم ف۲
مُچھُندَر	میمون باز و بوزنه باز	قَرّاد
	باب میم با حاء حطّی	

ف۱ بقوت روزی را و چیزی کوچک را گویند ۱۲
ف۲ ماهیان خرد را گویند ۱۲

ترکے	انگریزیے	سنسکرت
سلام	اوبیسنس * رسپیکٹس Obeisance, Respects	مرِدی بھونم * نمسکریا नम्रीभवनम् * नमस्क्रिया
عرض بگی	ون ہو پیز ہز رسپیکٹس One who pays his respects.	درشنیپسوہ * راجیہ شسترہ ستھتاہ दर्शनेप्सवः * राज्यशुश्रूषास्थिताः
قزل بویہ	نیم آف اے ڈرگ یوزڈ فار ڈائنگ کلوتھس Name of a drug used for dyeing clothes.	منجشٹھا * پنڈرکا * کال میشکا मंजिष्ठा * पिण्डिरिका कालमेषिका
	باب میم با جیم فارسی	
*	اوریزڈ پلیٹ فارم * اے اسٹیج * اے اسکیفولڈ A raised platform; A stage; A scaffold.	منچہ * منڈپو پروَرتیتے मञ्चः * मण्डपो परिवर्तते
ات پارہ سی	اے لارج لمپ آف فلیش آر میٹ A large lump of flesh or meat.	لوچکہ लोचकः
سوری سنگ	اے مسکیٹو * اے نیٹ A musquito; A gnat	متسرا * دمش وشیشہ मत्सरा * दंशविशेषः
بالق	اے فش A fish.	متسیہ * مینہ * جھشہ * پرتھوروما मत्स्यः * मीनः * झषः पृथुरोमा
مایموجی	ون ہو ڈینسز ایپس One who dances apes.	وانرنرتکہ * پلونگاکرشکہ वानरनर्तकः * प्लवङ्गाकर्षकः
	باب میم با حاء مہملہ	

اردو	فارسی	عربی
مچھوا آبرنجانی کی طرح پیالہ کہ جس سے ہاتھ منہ دھوتے ہیں بالفتح برای پا شستن و دست ۱۲	سُنبُک	قارِب و قارِف
	باب میم با حاء مهمله	
مُحَافَہ	برنشستنی که بران زنان سوار شوند	مِحَفَّة و مِزَافَّة
مُحَرَّم ماه نخستین از ماههای تازی ۱۲	محرم	مُحَرَّم
مُحَرَّمَات نوعی از قماش که خطوط رنگین داشته باشد ۱۲	محرّمات و جامه راه راه فارسیان بتشدید بر وزن مقدمات گویند ۱۲	مُسَهَّم و مُلَسْلَس
مَحْصُول لغت عربی بمعنی حاصل فارسیان و هندیان بمعنی خراج [illegible]	*	عُشْر و خَرَاج و جِبَايَة و جِبَاوَة
مَحْضَر نامہ	*	*
مَحْضَر کرنا نوشتن محضر برای اثبات دعوی ۱۲	محضر نوشتن و کردن و ساختن و درست کردن و سر انجام دادن	*
	باب میم با دال مهمله	
مَدَد کرنا	یاری کردن	نَصْر و نُصُور و نُصْرَة و مُعَاوَنَة و مُضَافَرَة و مُسَاعَدَة و اِعَانَة و اِنْجَاد
مَدَدْگار	مددگار و یار	نَاصِر و نَصِير و رِدْء و ظَهِير و مُعِين و عَوَان و مُنْجِد و مُضَافِر و مُسَاعِد

محضر لغت عربی ست بمعنی که قاضی نوشته … درد و عرض … فیمابین فارسیان نوشته … برای اثبات دعوی بمهر مردم … شهر و کسانی که بران اطلاع … اند بنویسانند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
+	اے اسمال بوٹ A small boat.	اڑپم + پلوہ + کولہ + درونی उडुपम् + प्लवः + कोलः द्रोणी
محافہ	اے لِٹر آن وِچ ویمن ٹریول A litter on which women travel.	دولا + پرینکھا दोला + प्रेंखा
محرم	نیم آف دی فرسٹ مہامیڈن منتھ Name of the first Mahomedan month	عربی ماسہ + وتسرارمبھ ماسہ अर्बीमासः + वत्सरारम्भमासः
مخطوط اور بالسی	اے کائنڈ آف کلاتھ ہیونگ سٹرائپس A kind of cloth having stripes	رکت ریکھانچلم रक्तरेखाञ्चलम्
خراج	ٹیکس + ریونیو Tax; Revenue.	شلکہ शुल्कः
سجل	اے جینرل ایپلیکیشن آر پٹیشن A general application or petition.	سمتی پترم सम्मतिपत्रम्
سجل ایتمک	ٹو ڈرا اپ اے جینرل ایپلیکیشن To draw up a general application	سمت پتر کرنم सम्मतिपत्रकरणम्
	باب میم با دال مہملہ	
یاردم ایتمک یا ردم ایلمک	ٹو اسسٹ + ٹو ہیلپ To assist; To help.	سہای کرنم सहायकरणम्
یاردمجی	اے ہیلپر + ان اسسٹنٹ A helper; An assistant.	سہایکہ सहायकः

اردو	فارسی	عربی
	باب میم باراء مهمله	
مرتبان نوعی از ظرف سفالین و چینی ۱۲	بستو و بستگ	بستوقة معرب ست ۱۲
مرجھانا افسرده و بی رونق شدن سبزه ۱۲	پژمردن	ذُوِيّ
مرچ باردار فلفل و آن دو قسم ست سپید و سیاه ۱۲	*	فُلفُل
مرچنگ سازی ست که بدهن گرفته بانگشت نوازند ۱۲	چنگ دهن	جُنك معرب چنگ ۱۲
مردار لغت فارسی جانوری که از مرگ خود مرده باشد ۱۲	مُردار	مَيتة و جِيفة جِيَف جمع
مردارسنگ لغت فارسی چیزی ست که از سرب سوخته سازند ۱۲	مردارسنگ و مرده سنگ و ترنگ	مُرداسنج و مُرداسنج معرب مردارسنگ ۱۲
مردانی زنیکه خود را مشابه مردان کند ۱۲	مردانه	ذَكَرة و مُذَكَّرة و مُتَذَكِّرة
مردنگ نوعی از طبل ۱۲	*	*
مردنگ نوعی از فانوس شیشه ۱۲	*	سوّارا محاورهٔ حال ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب میم باراء مہملہ	
کوبجک طپراق فوانوزي	اےجار فار کیپنگ پریزروس اِن A jar for keeping preserves in.	مردبهاجنم + مردوان मृद्भाजनम् + मृद्वान्
صولمق	ٹو وِدهر + ٹو فیڈ To wither; To fade	سنکچت بهونم सङ्कुचितभवनम्
بوبر	چیلی + پیپر Chilly; Pepper.	مریچم + کولکم + اوشنم + دهرم پتنم मरीचम् + कोलकम् ऊषणम् + धर्मपत्तनम्
برسازور	اےجیوس ہارپ A Jew's harp.	مکهچنگ وادیم मुखचङ्ग-वाद्यम्
مردار	کیرین Carrion.	نرجیوه + پراسه निर्जीवः + परासुः
مرده سنگ	لتهارج Litharge.	مرتاشما + مرتامده मृताश्मा + मृतामदः
مردانه کند وسنه کوسترن قاري	اےمیسکیولین (وومن) A masculine (woman)	شورا + پراکرم وتی शूरा + पराक्रमवती
فانوس	اےگلاس پروٹیکٹر فار اے لیمپ A glass protector for a lamp.	مردنگه + مرجه + آتنکه मृदङ्गः + मुरजः + आतङ्कः
طبل وطاول	اےکائنڈ آف ٹیمبور + اےڈرم A kind of tambour; A drum.	کاچ مردنگه काचमृदङ्गः

اردو	فارسی	عربی
مُردہ خلاف زندہ ۱۲	مرده	مَیِّت
مُرغا نرماکیان ۱۲	خُروس وخُنسرده وخُره وخُنروج	دِیك وصَارِخ وعُتْرُفان ابو بُراثِل کنیت
مُرغابی مرغ آب عموماً ۱۲	ماغ وماغ سفید	طَیرُ المَاءِ وطُیورُ المَاءِ و اِبنُ المَاءِ وبَنَاتُ المَاءِ
مرغ لڑانا جنگانیدن خروسان را ۱۲	بجنگ انداختن خُروس را	مُقَاتَلَۃُ الدِّیكِ و مُحَارَبَۃُ الدِّیكِ
مُرغی	مادہ خُروس	دُجَاجَۃ اُمُّ جعفر کنیتہا
مُرگھنا ستوری کہ شاخ زند ۱۲	شاخ زن وسرون زن	نَطُوح وناطِح
مِرگ بزبان ہندی بمعنے ہرن ۱۲	آہُو	ظَبْي
مِرگ چھالا پوست آہو کہ درویشان بران نشینند وطلق پوست را ہم گویند	پوست تخت وپوست تختہ	جِلدُ الظَّبْیِ وجِلدُ الاَسَدِ
مِرگ چھونا بچۂ آہو ۱۲	آہوبرہ	خِشف وطلا
مِرگی بیای معروف مرضی ست معروف ۱۲	+	صَرْع

سنسکرت	انگریزی	ترکی
نِرجیوہ * پریتہ * شوہ * پراسُہ निर्जीवः * प्रेतः * शवः परासुः	ڈیڈ * اے کارپس Dead; A corpse.	ایلمش کشی
کرکواکُہ * تامر چوڑہ * ککٹہ कृकवाकुः * ताम्रचूडः कुक्कुटः	اے کاک A cock.	خروس
جلککُٹی * جل ککُبھہ जलकुक्कुटी * जलकु क्कुभः	اے واٹر فاول A water fowl.	قاز * قسرہ تباق
ککُٹ یُدھ کاریم कुक्कुटयुद्धकारयणम्	ٹو فائیٹ کاکس To fight cocks.	*
ککُٹی * تامر چوڑا कुक्कुटी * ताम्रचूडा	اے ہین A hen.	تاوق
شرنگ گھاتکہ शृङ्गघातकः	ایڈکٹیڈ ٹو اسٹرائکنگ آر بٹنگ آن اینیمل Addicted to striking or butting (an animal).	*
کرنگہ * ہرنہ * مرگہ * واتایُہ कुरङ्गः * हरिणः * मृ गः * वातायुः	اے ڈیئر A deer.	گیک
مرگ چھلہ * اجنم * کرتہ मृगछलिः - अजिनम् कृत्तिः	دی اسکن آف اے ڈیئر ورن بائی ڈیوٹیز The skin of a deer worn by devotees.	گیگک دریسی
مرگ شاوکہ * ہرن پوتہ मृगशावकः * हरिण- पोतः	ینگ آف اے ڈیئر Young of a deer.	گیک بوزآغو
اپسمارہ * روگ بھیدہ अपस्मारः * रोगभेदः	دی اپیلیپسی The epilepsy.	صرع

اردو	فارسی	عربی
مُرلی بیای معروف بزبان بہاکہانی کہ آنرا نوازند ۱۲	نای و نی	مِزْمَار
مَرنا جان دادن ۱۲	مردن و قالب تہی کردن و دل تہی کردن	مَوْت
مَرن تہور لغت بہاکہا ۱۲	جای مردن و جای از جسم کہ بمجرد خوردن زخم درانجا جان پرواز کند	مَقْتَل برای ہردو معنے ہمین یک لفظ است ۱۲
مَرہَم لغت عربی در اردو فارسی مستعمل ۱۲	مَرہَم	مَرْهَم مَرَاهِم جمع
مرہم لگانا	مرہم نہادن و بستن و کردن و زدن	مَرْهَمَة
مُری بیای معروف مرگی کہ در حیوانات افتد ۱۲	مرگا مرگ و مرگی مرگا مرگ ستوران	طَاعُون و وَبَا مَوْتَان
	باب میم با راء ہندیہ	
مُرجانا	خمیدہ شدن چیزی و برگشتن دم شمشیر	تَثَنِّي و تَلَوِّي و الْتِوَاء و انْعِطَاف
مَرُوڑا پچش سلم ۱۲	گناک	زَحِير و مَغْص انچہ با خون بود ۱۲ انچہ بے خون بود ۱۲
مَرُوڑنا	چیزی را پیچیدن	لَيّ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
دودک	اوفلیوٹ ÷ اےپائیٹ A flute; A pipe.	مُرلی ÷ وینُہ ÷ وارواںہ मुरली ÷ वेणुः ÷ वारवाणिः
ایلمک و اُلمک	ٹُوڈائی To die.	مرنم ÷ دیہانتم ÷ پرانانتم मरणम् ÷ देहान्तम् - प्राणान्तम्
÷	ڈائنگ سپاٹ ÷ دہی وائٹل پارٹ Dying spot; The vital part.	مرن بھومہ मरणभूमिः
مرہم	آئنٹمینٹ ÷ ساؤ Ointment; Salve.	اَوشدہا سنیہم औषधिस्नेहम्
مرہم یا یشمق	ٹو اپلائی آئنٹمینٹ To apply ointment.	اَوشدہا سنیہ لیپنم औषधिस्नेहलेपनम्
اولوم ÷ یُوت	پلیگ Plague.	مہاماری महामारी
	باب میم بارا ہندی	
اگلمک	ٹو بی بینٹ ÷ ٹو بی ٹوسٹیڈ To be bent; To be twisted.	کشرادہاراکشرنم ÷ وِمکھبونم क्षुरादि धाराक्षरणम् विमुखभवनम्
بغارسق اغریسی و یورک بورندیسی	پین ان دہی باولس ÷ ڈیسنٹری Pain in the bowels, Dysentery.	اُدرویتھا ÷ گرنتھہ روگہ उदरव्यथा ÷ ग्रन्थिरोगः
صارمق طولامق و بوکمک و چیره شک و طولاشق بکی بیچید	ٹو ٹوسٹ ÷ ٹو بینڈ To twist; To bend.	موٹنم ÷ بھرمدانم ÷ بلت کرنم मोटनम् ÷ भ्रमदानम् वलितकरणम्

اردو	فارسی	عربی
مَرُٹھنا	چرم را بر نقارہ وجز آن کشیدن	*
	باب میم با زای معجمہ	
مَزُبَلہ لغت عربی در اردو فارسی مستعمل جائی کہ سرگین و پلیدی اندازند ۱۲	شَلَّہ و شُولَہ	مَزبَلَة
مَزدُور	مزدور	اَجِیر
مَزدُورِی	مزد و پای مزد و پای رنج	اُجرَة وعِملَة وعِمالَة و مُصانَعَة وجِعال وجُعالَة
مَزَہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے لذت چیزے ۱۲	مزہ	طَعم و مَذاق وذَوق
مَزَہ در اردو بمعنے نقیض رنج ۱۲	*	لَذَّة لَذّات جمع
	باب میم با سین مہملہ	
مَستی لغت فارسی در اردو مستعمل کیفیتے کہ از مسکرات حاصل شود ۱۲	مستی و نشا	سُکر و ثَمَل
مُستی بمعنی حالتی کہ مرغان و دیگر حیوانات را وقت ہیجان شہوت می باشد بزبان اردو مستی گویند ۱۲	*	غُلمَة وشَبَق

سنسکرت	انگریزی	ترکی
مَنڈَنَم + آتَنکادِیپَرِچرمادِ मण्डनम् + आतङ्काद्यु परिचर्मादि	ٹُوکَوَر اے ڈرم وِتھ پارچمینٹ To cover a drum with parchment.	طبل اوزرینہ دری طولاشمق
	باب میم بازای معجمه	
گومیادِستھانَم गोमयादिस्थानम्	اینی پلیس وہیر فلتھ از تھرون Any place where filth is thrown.	ترسلک
وَیتَنِکَہ + بھرِتیَہ वैतनिकः + भृत्यः	اے لیبرر A labourer.	ارغاد
ویتنم + بھرنیم + بھرتم वेतनम् + भरण्यम् + भृतिः-भर्म	پرائس آف لیبر + ویجس Price of labour; Wages.	اُجرت
سُوادَہ + سوادنم स्वादुः + स्वादनम्	ڈیلائٹ + پلیژر + انجائمینٹ Delight; Pleasure; Enjoyment.	طاد
سوادُکرہ + سوادِما + سوادُتا स्वादुकरः + स्वादिमा स्वादुता	ٹیسٹ + فلیور + ریلش Taste; Flavour; Relish.	داد
	باب میم باسین مهمله	
مادیَم + ہاسیکریڑادِ माद्यम् + हास्यक्रीडादि	انٹاکسیکیشن Intoxication.	سرخوشلق
اُنمتّتا + مدودھتا उन्मत्तता + मदोद्धता	لسٹ + وانٹن نیس Lust; Wantonness	کیف

اردو	فارسی	عربی
مَسْتُول ستون کشتی ۱۲	تیر کشی	دَقَلٌ و دَوْقَلٌ و صَارِی و سَهْمُ السَّفِینَةِ
مَسْخَرا	کسیکه با مردم سخریه کند و مردم با او سخریه کنند	سُخَرَةٌ سُخْرَةٌ
مَسْخَراپَن بمعنی مسخرگی و مزاح و ظرافت ۱۲	تماخره	سُخْرِیَّةٌ
مَسْخَراپَن کَرنَا	تماخره کردن	سَخِرَ و سَخَرًا و سُخْرَةً و مَسْخَرًا و سُخْرًا
مِسْطَر لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی آلۂ کشیدن خطوط سطرها برای نوشتن کتابہ و نیز آلۂ کہ بآن جدول کشند ۱۲	سِتَارَه آلۂ کہ بآن جدول کشند ۱۲	مِسْطَار
مِسْطَر بَانَا	مسطر دوختن و بستن	*
مِسْطَر کَرنَا	مسطر زدن و کشیدن و نهادن و مسطر خوردن بمعنی کشیده شدن	*
مُسْکُرَانَا	دندان سفید کردن	بَسَمَ و اِبْتِسَام و تَبَسُّم
مُسِیکَا بمعنی بہاکہا خریطۂ کہ بآن دہن ستور را بند کنند ۱۲	پَتْغُوزْبند و دهان بند	عِمَامَةٌ و کِعَام
مَسْکَه لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	مسکه	زُبْدَةٌ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
گمی اوقی	ماسٹ آف اے شپ Mast of a ship.	نوکاستمبھہ नौकास्तम्भः
مسخرہ	اے ڈرول ÷ اے جیسٹر A droll; A jester.	ہاسیکارہ हास्यकारः
مسخرہ لق	بفونری ÷ ڈرولری Buffoonery; Drollery	ہاسیکتوم ÷ ہاسیم हास्यकत्वम् ÷ हास्यम्
مسخرہ لغہ آلمق	ٹوجیسٹ ÷ ٹوڈیرائڈ To jest; To deride.	ہاسیکتوکرنم हास्यकत्वकरणम्
مسطر	اے رولر A ruler.	ریکھاپٹکا रेखापट्टिका
مسطر یاپمق	ٹومیک اے رولر To make a ruler	ریکھاپٹ نرمانم रेखापट्टिनिर्माणम्
مسطر ایتمک	ٹوڈرالائنس وتھ اے رولر To draw lines with a ruler.	ریکھانکت کرنم रेखाङ्कितकरणम्
گولریوزلو اولمق	ٹواسمائل ÷ ٹوگرن To smile; To grin.	مند ہاسی کرنم मन्दहास्यकरणम्
دہان بند	اے مزل A muzzle.	مکھ بندھ یںترم ÷ ورشبھادینام मुखबन्धयन्त्रम् ÷ वृषभादीनाम्
یاغ و مسکہ	بٹر Butter.	نونیتم ÷ نوودھرتم ÷ ہینگوینم नवनीतम् ÷ नवोद्धृतम् ÷ हैयंगवीनम्

اردو	فارسی	عربی
مُسَلْمانی[۱]	+	خِتَان وخِتَانَة وطُہْر و طُہُور وتَطْہِير (ختنه کردن)
مِسْمار کرنا خانه را ویران کردن ۱۲	مسمار کردن	هَدْم وتَهْدِيم وتَخْرِيب
مَسْنَد بساطی که بران امرا نشینند ۱۲	چار بالش	دَسْت
مِسْوَاک لغت عربی در اردو مستعمل ۱۲	برسم	سِوَاك
مِسْوَاک کرنا	مسواک کردن	اِسْتِيَاك واِسْتِنَان
مَسُور	بنو سرخ و مرجمک و نرسنگ و سنک	عَدَس وبُلْس
مَسُوڑا	جای دندان	لِثَة ولِثَة شَامِرَة و مُتَشَمِّرَة (بمعنی گوشت بن دندان ۱۲)
مَسَّا	گندمه و آژخ	ثُؤْلُول ثَآلِيل جمع
مَسُوسنا	چیزی را تنگ گرفتن و فشار دادن	غَطّ
مُسَہْری نوعی از پلنگ پرده دار که برای حفاظت از پشه ها سازند ۱۲	پشه خانه	كِلَّة ونَامِسِيَّة (محاورهٔ عام عرب ۱۲)

[۱] در فارسی بمعنی حجام مستعمل است و در اردو بمعنی ختنه بریدن علاوه بر دلاکی ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ثنت ایتمک	سَرکمسیزن Circumcision.	لِنگچھیدنم लिङ्गच्छेदनम्
یقمق	ٹُوریز + ٹُوروائِن + ٹُودسٹرائی To raze; To ruin; To destroy.	نِرجن کرنم + اوست کرنم निर्जनकरणम् + अवसतिकरणम्
یصدق	اےتہرون + اےلارج کُشن A throne; A large cushion.	راجاسنم + پربہواسنم राजासनम् + प्रभ्वासनम्
مسواک	اےٹُوتھ پِک + اےٹُوتھ برش A tooth pick; A tooth brush.	دنت کاشٹہم + دنت دہاونم दन्तकाष्ठम् + दन्तधावनम्
مسواک ایتمک	ٹُورب دہی ٹیتھہ وِدہہ اےٹُوتھ پک To rub the teeth with a tooth pick.	دنت دہاون کرنم दन्तधावनकरणम्
مرجمک	اےکائنڈ آف پلس A kind of pulse	بریہکاچنا + مسورا ब्रीहिकाञ्चना + मसूरा
دیش بی	دہی گمس (آف دہی ٹیتھہ) The gums (of the teeth).	دنت مانسم + دنت ویشٹہ दन्तमांसम् + दन्तवेष्टः
سکیل	اےوارٹ + اےفلیشی اکسکریسینس A wart; A fleshy excrescence.	جٹلہ + پپلہ जटुलः + पिप्लुः
صقشمق	ٹُوٹوِسٹ + ٹُواسکویز To twist; To squeeze	مردنم + درڑہ گرہنم मर्दनम् + दृढग्रहणम्
شول پرده که اوزو سنگ منع ایچن ایدرلر	مسکوئیٹو کرٹنس Musquito curtains.	مسہری मशहरी

عربی	فارسی	اردو
مَشْوٌ وَمَشُوٌّ وَمَشِيٌّ و مَشَاءٌ	آکج	مُسْہِل لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل داروی اشکم براند ۱۲
السَّنُوْنُ الْاَسْوَدُ	مِسّی فارسیان بتخفیف در کلام خود آورده اند ۱۲	مِسِّی بیای معروف سنونی ست سیاه که زنان هند بر دندان مالند ۱۲
*	نان مِسّی	مِسّی کی روٹی نانی که از آرد ماش و گندم و جز آن آمیخته بپزند ۱۲
طَرَّ یُقَالُ غُلَامٌ طَارٌّ وَطَرِیْرٌ یعنی سبزه آغاز ۱۲	سبزه آغاز کردن	مَسِیں بھیگنا بیای مجهول ۱۲ بیای ہندی معروف ۱۲
	باب میم با شین معجمه	
مَاشِطَةٌ وَمُزَیِّنَةٌ وَمُقَیِّنَةٌ وَقَیْنَةٌ وَدَلَّالَةٌ	مشاطه فارسیان بتخفیف شین نیز استعمال کنند ۱۲	مَشّاطہ ۱؎ زنیکه عروس بیاراید و شانه زند و سرمه کشد و گلگونه مالد ۱۲
مُمَارَسَةٌ وَمُزَاوَلَةٌ	مَشْق	مَشْق لغت عربی در اردو و فارسی بمعنی مداومت در کاری استعمال کنند ۱۲
مُمَارَسَةٌ وَمُوَاظَبَةٌ	مشق کردن، زدن، کشیدن	مشق کرنا
زِقٌّ زِقَاقٌ وَزُقَّاقٌ و اَزْقَاقٌ جمع وحَمِيْتٌ وسَجْبَلٌ [illegible] مشک بزرگ ۱۲	مَشک	مَشک لغت فارسی در اردو مستعمل چرمی دوخته که در آن آب پر کنند ۱۲
مِسْكٌ	مُشک	مُشک از نافهٔ آهوی [illegible] ۱۲

۱؎ در نسخه دوستان شاطه [illegible] دلال [illegible] بیاری [illegible] از نسخه ۱۲

ترکیے	انگریزے	سنسکرت
مُسہل	ایپیرینٹ + پرگیٹیو Aperient; Purgative.	ریچنم + ریچنوشدہ रेचनम् + रेचनौषधिः
✣	اے بلیک کلرڈ پاوڈر ودھ وہچ دہی ٹیتھ آر ٹنجد A black coloured powder with which the teeth are tinged.	دنت مسی + دنت منجنم दन्तमसी + दन्तमञ्जनम्
✣	بریڈ آف مکسڈ گرین Bread of mixed grain.	مشران روٹکا मिश्रान्नरोटिका
بیق چیقمق و بیق گلمک	اپیرنگ آف داونس (اسمال ہیرس آن دی لپس بیفور دی بیرڈ گروز) Appearing of downs (small hairs on the lips before the beard grows).	مشرودگمہ + ترنودبہ श्मश्रूद्गमः + तरुणोद्भवः
	باب میم باشین معجم	
باش طسراجی	اے ٹایر وومن + اے برائیڈ ڈریسر A tire woman; A bride dresser.	ودھوسہچارینی वधूसहचारिणी
مشق	اِکسرسائیس + پریکٹس Exercise; Practice	ابہیسنم + ابہیاسہ अभ्यसनम् + अभ्यासः
مشق ایتمک	ٹو پریکٹس + ٹو رائیٹ افٹر To practise; To write after.	ابہیاس کرنم अभ्यासकरणम्
طلوق	اے لیدر بیگ فار کیرینگ واٹر A leather bag for carrying water.	مشکہ + چہلپاترم मशकः + छलिपात्रम्
مسک	مسک Musk.	کستوری + مرگ نابہہ + مرگ مد कस्तूरी + मृगनाभिः मृगमदः

اردو	فارسیے	عربے
مُشکیں باندھنا	دست کسی بر کتف بستن	کَتَف کتفہ از باب ضرب ١٢
	باب میم با صاد مہملہ	
مَصَالِح	مصالح	اَسْبَاب وضرورات و مَوَادّ وحَوائج
مصالح بمعنی ضروریات دیگ ١٢	مصالح	تَوَابِل وابَازِیر وقِنح وفِحا
مَصْقَلَہ لغت عربے در اردو مستعمل افزاری ست کہ بآن زنگ [illegible]	*	مِصْقَلَة
مُصِیبَت لغت عربی در اردو فارسی بمعنی اندوہ مستعمل ١٢	اندوہ	رُزْء ورَزِیئة
	باب میم با ظاء معجمہ	
مَظْلُوم لغت عربی ست در اردو فارسی مستعمل ١٢	ستم زدہ وستم کش وبیداد کش	مَضِیم ومُسْتَضَام
	باب میم با عین مہملہ	
مُعَمّیٰ کلامیکہ در آن نام کسے را پنہان کنند وحنی الفاظ بران دلالت نکنند ١٢	مُعَمّیٰ در فارسی بلفظ گفتن وگشادن مستعمل ١٢	مُعَمّیٰ ١ عربی بالفظ کشف مستعمل ١٢

ترکی	انگریزی	سنسکرت
الی تعلیق	ٹو ٹائی دی ہینڈس بیہائنڈ دی بیک To tie the hands behind the back	مشک بندہنم + واہست بندہنم मुष्कबन्धनम् + बाहुस्तबन्धनम्
	باب میم با صاد مہملہ	
اسباب	میٹیریلس Materials.	چورن کاشٹادہ + گرہ نرمانارتھم चूर्णकाष्ठादिः + गृहनिर्माणार्थम्
اباذیر	اسپائیسیز + سیزننگس Spices; Seasonings	ویشوارہ वेशवारः
صیقل ایدہ جک الت	ان انسٹرومینٹ وِدھ وچ اے تھنگ از پالشڈ An instrument with which a thing is polished.	لوہ چندراکرتہ + ششتر گھرشنارتھم लोहचन्द्राकृतिः + शस्त्रघर्षणार्थम्
مصیبت	اے مسفارچون + کیلیمیٹی + ایڈورسیٹی A misfortune; Calamity; Adversity.	وپتّہ + وپت + اپت विपत्तिः + विपत् + आपत्
	باب میم با ظاء معجمہ	
مظلوم	آپریسڈ Oppressed.	دکھتہ दुःखितः
	باب میم با غین معجمہ	
معمّٰی	ان انگما An enigma.	دویرتھکم + شلوکادش द्व्यर्थकम् + श्लोकादिषु

عربی	فارسی	اردو
	باب میم با فاء	
مَجّان اَخَذَہٗ خَضَرًا مِضَرًا وکَتِف ای بغیر ثمن ۱۲ ق	مفت	مُفت لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی گرفتن چیزی بی بدل ۱۲
	باب میم با قاف	
*	مُقیّش فارسیان بروزن مشوش گویند ۱۲	مُقیش ہ۱
	باب میم با کاف تازی	
جُمع	مُشت	مُکّا در لغت گھون گزشت ۱۲
مکر	سالوس و خستر	مکر لغت عربی بمعنی بدسگالی و حیله‌گری ۱۲
ماکِر و حَیّال و خَدّاع	پُرکار	مَکّار لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲
مَکتَب و کُتّاب	مکتب خانه و مکتب گاه و دبستان و دبیرستان	مَکتَب خانَہ در اردو و فارسی جائی که کودکان را تعلیم دهند ۱۲
*	تَرَسُّل	مکتوب ہ۲

ہ۱ [illegible]
ہ۲ لغت عربی است بمعنی نوشته و هندیان خطوط و مراسلات را گویند [illegible]

...	انگریزی	سنسکرت
	باب میم با فاء	
مفت	گریٹس + فار نتھنگ Gratis; For nothing	مُولیہ رہتم मूल्यरहितम्
	باب میم با قاف	
مُقَیش	بروکیڈ (گولڈ آر سلور تھرڈ) Brocade (gold or silver thread).	سُورنادِتنتُہ + رجتادِتنتُہ स्वर्णादितन्तुः + रजतादितन्तुः
	باب میم با کاف تازی	
یومرق وتوقات	اے تھمپ + اے بلو وِتھ دی فسٹ A thump; A blow with the fist.	مُشٹہ मुष्टिः
مکر وحیله	فراڈ + ڈیسیٹ Fraud; Deceit.	دُشٹ چنتنم दुष्टचिन्तनम्
آلداجی	کننگ + ڈیسیٹ فل Cunning; Deceitful	دُشٹ چیتاہ + کپٹی दुष्टचेताः + कपटी
مکتب	اے اسکول A school.	پاٹھ شالا + وِدیالیہ पाठशाला + विद्यालयः
مکتوب طولمبش مجموعسی	رٹن + اے لیٹر + ایپسل Written; A letter Epistle.	پترم + پتر پترکا पत्रम् + पत्रपत्रिका

اردو	فارسی	عربی
ٹکرانا	از گفتۂ خود برگردیدن	اِنکار
ٹگّر جانوریست نزرگ شکار مگس کند ۱۲	دیوپا	خدرنق
ٹگڑی مادۂ ٹگر ۱۲	کلاش و تارتنک تند و تندو و تنند و کارتن و کارتنہ و مگس گیر	عَنکَبوت و عَنکَباۃ و عَنکَباہ و عَنکَبَۃ و کِھوَال و کھُوَال و کِھدَال اُمّ قشعم کنیت
ٹکو بواو مجہول ؛ رزرختی ست ۱۲	روس انگرده و روباه تربک سگ انگور	عِنَبُ الثَّعلَب و فناۃ فناجم و کاکنج و جوز المرج
ٹکّہا مگس کلان کبود رنگ ۱۲	خرمگس	شَعرَاء
ٹکہرا بمعنی روی اطلاق آن بر روی محبوب کنند ۱۲	روی	مُحَیّا
ٹکّھی	مگس	ذُباب ابوجعفر و ابو الحسن کنیت
ٹکّھن	مشکہ	زُبدَۃ و زُبّاد
ٹکّھی	مگس انگبین و مُنج	نحل و دبر و جمع و یعسوب
ٹکّھی دانہ آہنین کہ بر لب بندوق باشد ۱۲	مگس تفنگ	*

[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بلمزلنمک	ٹوڈینائی To deny.	واکچھلنم + واگوئی پرتیسیم वाक्छलनम् + वाग्वैपरीत्यम्
اورمجک	اے (میل) اسپایڈر A (male) spider.	اورن نابہہ + تنتوایہ + مرکٹکہ ऊर्णनाभः + तन्तुवायः मर्कटकः
اورمجک	اے (فیمیل) اسپایڈر A (female) spider.	لوتا + اورن نابہی लूता + ऊर्णनाभी
ایت اوزومی	اے اسپیشیز آف سولینم A species of solanum.	کاک ماچی + وایچی काकमाची + वायची
بیوک سنک	اے لارج فلائی A large fly.	مکشکا मक्षिका
یوز	دہی فیس The face.	آننم + لپنم + مکہم + آسیم आननम् + लपनम् + मुखम् + आस्यम्
سنک	اے فلائی A fly.	مکشکا + نیلا + ورنا + وامنیا मक्षिका + नीला + वर्णा + वामनीया
تازہ یاغ	بٹر Butter.	نووہرتم + نونیتم + ہیینگویم नवोद्धृतम् + नवनीतम् + हैयङ्गवीनम्
بال آروسی	دہی بی The bee.	سرگھا + مدہ مکشکا सरघा + मधुमक्षिका
تفنک اغزنددولان کوچک دانسی	دہی سائٹ آف اے گن The sight of a gun	اگن یسترمکشکا अग्नियन्त्रमक्षिका

اردو	فارسی	عربی
مکھی ہانکنا	مگس راندن	ذَبّ
	باب میم باکاف فارسی	
مگدر دو چوب سنگین کہ کشتی گیران بآن ورزش کنند ۱۲	میل گیری	مِیل امیال جمع
مگرمچھ جانوریست آبی کہ مردم را فرو برد ۱۲	نہنگ	تِمساح تماسیح جمع
	باب میم بالام	
ملّاح لغت عربی در اردو فارسی مستعمل کسیکہ کشتی راند ۱۲	کشتیبان	مَلّاح صَرَاریّ وعَدَّار و نُوتی و نَواتی جمع
ملاحی مزدیکہ در عبور از دریا بملاح دہند ۱۲	+	نَوْل
ملاپ باہم آمیزش بعد از رفع جنگ ۱۲	آشتی	صُلح وھُدْن وسِلْم
ملاپ کرانا	صلح دادن و آشتی دادن	اِصلاح
ملاپ کرنا	آشتی کردن و صلح کردن و آوردن	مُصالحۃ ومُسالمۃ ومُہادنۃ

سنسکرت	انگریزی	ترکی
مکشکا نوارنم मक्षिकानिवारणम्	ٹو ڈرائیو اوے فلائیز To drive away flies	سنگ اوچورمق
	باب میم با کاف فارسی	
درگھنہ + مدگرہ + گھنہ द्रुघण: + मुद्गर: + घन:	اکلب یوزڈ ٹو اکسرسائز وتھ ان دی مینر آف ڈمب بیلس A club used to exercise with in the manner of dumb bells.	+
نکرہ + کمبھیرہ + گراہہ नक्र: + कुम्भीर: + ग्राह:	این ایلیگیٹر An alligator.	نہنگ
	باب میم با لام	
کیورتکہ + داشہ + دھیورہ कैवर्तक: + दाश: + धीवर:	اے سیلر + امیرینر A sailor; A mariner	کیمچی لر
شلکم + داس شلکم शुल्कम् + दासशुल्कम्	ہائیر پیڈ ٹو اے بوٹ مین Hire paid to a boatman.	ملاحک اجرتی
ملنم + سنیوگہ मिलनम् + संयोग:	میٹنگ + ریکنسیلیشن + یونین Meeting; Reconcilea-tion; Union.	بارشمق وبارشش
سنیوگ کارنم संयोगकारणम्	ٹو کاز ٹو بی ریکنسائلڈ To cause to be reconciled.	بارشترمق
سنیوگ کرنم + سنیہ کرنم संयोगकरणम् + स्नेहकरणम्	ٹو ایفیکٹ اے ریکنسیلیشن To effect a recon-cileation.	بارشمق

اردو	فارسی	عربی
مِلاپ ہونا	صلح افتادن	اِصطلاح وتصالح
مُلاطفہ لغت عربی در اردو مستعمل بمعنی خطوطی کہ باہم چسپانیدہ باطفال دہند۱۲	ترسُّل	*
مَلائی بمعنی سرشیر۱۲	سرشیر و سر جغرات	دُوایۃ وحُرشاء
مَلائی پڑنا	سرشیر بستن شیر	تَدوِیَۃ
ملتا از صفات درجہاست بمعنی سودہ۱۲	سودہ نقش	مَسیح واَطلَس
مِلانا	آمیختن	مَزج ومَشج وخلط وربک ولبک
مِلجانا	باہم آمیختہ شدن	اِرتباک والتباک و اِختلاط وامتزاج
ململ نوعی از جامہ باریک۱۲	✤	ثوب شفّ وسبّ وسابریّ ولہلہ وہنہ
مِلنا باکسی ملاقات کردن۱۲	دوچار شدن دوچار زدن درخوردن	لِقاء ولُقی ومُلاقاۃ
مِلنا حاصل شدن چیزی۱۲	بدست آمدن ویافتن	حصول ووجدان

ترکیسی	انگریزی	سنسکرت
صلح اولمق	ٹوبی رکینسائلڈ To be reconciled.	سنیوگ بہونم * سنیح بہونم संयोगभवनम् * स्नेहभवनम्
ٹوبلمش مکتوب لری	اولیٹر * این ایپسٹل A letter; An epistle.	پترم * پترکا * پتری पत्रम् * पत्रिका * पत्री
قیماق	کریم Cream.	دگدہ پھینم * دگدہ تالییم दुग्धफेनम् * दुग्धतालीयम्
قیماق طوتمق	فارمنگ آف اے تھن لیر آن دی سرفیس آف بائلڈ ملک Forming of a thin layer on the surface of boiled milk.	دگدہ پھین بہونم दुग्धफेनभवनम्
نقش زایل ولان سکہ سی	اے وورن کائن A worn coin.	گھرشتہ * گھرشت مدرا घर्षितः * घर्षितमुद्रा
قارشدرمق	ٹومکس * ٹوبلینڈ To mix; To blend.	میلنم * مردن کرنم मेलनम् * मर्द्दनकरणम्
قارشمق	ٹوبی مکسڈ * ٹوبی بلینڈیڈ To be mixed; To be blended.	پرسپرملنم परस्परमिलनम्
انجہ نازک اوزبہ سی	مسلن Muslin.	سوکشم وسترم * وستر بہید सूक्ष्मवस्त्रम् * वस्त्रभेदः
بری برینہ یولشمق	ٹومیٹ * ٹوویزٹ To meet; To visit.	ملاپ کرنم मिलापकरणम्
بولمق	ٹوگیٹ * ٹوفائنڈ To get; To find.	پراپتم * پرن ہتم प्राप्तम् * प्राणिहितम्

اردو	فارسی	عربی
ملنا	کسے را در آغوش گرفتن	عِناق و مُعانقة
ملنا	مالیدن	فرك و دلك مالیدن خورشہ و بامہ و سش ۱۲ حصین عاین ۱۲
مِلنسار	کسیکہ با مردم آمیزد و با آنہا حرف زند و بجور دیعنی زود آشنا	مِخَشّ
ملنگ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	گروہی از فقرا سر و پا برہنہ مجسمہ	*
ملونی	آمیزش غلہ و مانند آن و آمیزش در درم و دینار	مَزج و خلط غِشّ دِرہم و مَغشُوش درم غیر خالص ۱۲
مُلَّہ مرغی کہ پایش بستہ در دام گزارند تا مرغان دیگر او را دیدہ	کابوت و خسرو بہ و پادام	رَامِق و مُطْمِع و مَطَامِع جمع
ملہٹی بیخ گیاہی است ۱۲	بیخ مہک	اَصْلُ السُّوسِ
ملیدہ لغت فارسی مخفف مالیدہ در اردو مستعمل ۱۲	مالیدہ	حَیس
	باب میم با میم	
ممانی زن خال را گویند ۱۲	زن خالو	زَوجَةُ الخالِ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قوجشمق	توُمیٹ کارڈیلی * ٹواِمبریس To meet cordially To embrace.	ہرِدی سنگلن بھوَنم हृदयसंलग्नभवनम्
اومق	ٹورب To rub.	مردنم * سمواہنم मर्दनम् * संवाहनम्
دوستلوکیمیسہ	ایفیبل * سوشیبل Affable; Sociable	اُدارچرِتہ * سنیح کاری उदारचरितः * स्नेहकारी
چیلاق قالان فقـرالر	اےکائنڈ آف میہامیڈن ورِیس A kind of Mahomedan Dervise.	پرم ہنسہ * دگمبرہ परमहंसः * दिगम्बरः
قاریشق	ایڈمکسچر Admixture.	میلوَست * میلنارتہ یدوست मेलवस्तु * मेलनार्थयद्वस्तु
بک پرلق	اےبرڈ پُٹ ان اسنیر ٹو انٹائس ادہرس A bird put in a snare to entice others	جال پکشہ * وِتنس کہگہ जालपक्षी * वितंसखगः
اصل السوس	لیکرس Liquorice.	مدہکم * مدہ یشٹکا * کلیتکم मधुकम् * मधुयष्टिका * क्लीतकम्
حلیسہ	اےسویٹ میٹ میڈ آف فلاور گہی اینڈ شوگر A sweetmeat made of flour ghee and sugar.	گڑپشٹم * گوڑکم गुडपिष्टम् * गौडिकम्
	باب میم بامیم	
طایی نک قاریسی	ان آنٹ * مدہرس بردہرس وائف An aunt; Mothers brother's wife.	ماتلانی * ماتلی * ماتلا मातुलानी * मातुली * मातुला

اردو	فارسی	عربی
ممولا	اُمیچہ و مرغ فاطمہ و سریچہ و سنگانہ و گراگ و ترندک و ترند و دختر حسوفی	صَعْوَۃ صَعْوَات و صِعَاء و صَعْو جمع و وَصَع و صِعَان جمع
	باب میم با نون	
مَن لغت بیاکہ او در فارسی ہم بہمین معنی آمدہ ظاہراً از توافق لسانین است ۱۲	دل و مَن	قَلْب و فُؤاد و فُؤاد و خَلَد
مَن مہرہ کہ از مار بہم رسد ۱۲	مار مہرہ و مہرہ جان دارو	*
منانا رنجیدہ را خوشنود کردن ۱۲	خوشنود کردن	اِرضَاء
مِنَّت لغت فارسی در اردو و فارسی بمعنے عاجزی مستعمل ۱۲	منت و زاری	تَضَرُّع
منڈی بیائی مجہول ۱۲	کلان بازار	اَلسُّوق الکَبِیر
منتر چیزی کہ برائی جادوی کسے خوانند ۱۲	افسون و فسون و جادو	رُقْیَۃ و سِحر و عُوْذَۃ
منجن	*	سَنُون
منجھلا فرزندی کہ میان دو فرزند بود ۱۲	میانہ	اَوسَط

ه زبان مارواڑی ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یوندقوشی	اوویگ ٹیل A wagtail.	گہنجریٹہ * گہنجنہ * پکشی بہید खञ्जरीट: * खञ्जन: पक्षीभेद:
	باب میم بالؤن	
یورک	مائینڈ * ہارٹ Mind; Heart.	مانسم * منہ * ہردیم मानसम् * मन: * हृदयम्
یلان مہرہ سی	دہی سنیک اسٹون The snakestone	سرپ منہ * منڈویپہ सर्पमणि: * मणिद्वीप:
خوشنود ایمک	ٹو اپیز * ٹوکنسیلیٹ To appease; To conciliate.	پرسن کرنم * مانی کرنم प्रसन्नकरणम् * मान्यकरणम्
رازلق	انٹریٹی * ارنیسٹ سپلیکیشن Entreaty; Earnest supplication.	پرارتہنا प्रार्थना
چارشی	اے پرٹیکیولر مارکیٹ فار اینی ون تہنگ A particular market for any one thing.	برہدوپنہ * اوورنکہ बृहद्विपणि: * अवट्टंक:
جادولق	اے چارم * انکینٹیشن A charm; Incantation	منترہ मन्त्र:
سنون	ٹوتھ پاوڈر * ڈینٹریفس Tooth powder; Dentrifice.	منجنم मञ्जनम्
اورطہ	مڈل (چائلڈ) Middle (child)	مدہیمہ मध्यम:

اردو	فارسی	عربی
منجھولا	هر چیز میانه	وسط و متوسّط
مندا کسادی و ناروائی بازار و بسیاری متاع ۱۲	مندک و مسنده	کاسد و کسید
منڈا	نر گاو یا گوسفندی که شاخها نداشته باشد	اجمّ
منڈھنا چرم را بر نقاره و جز آن کشیدن ۱۲	خام کردن نقاره و جز آن و بخام کشیدن خام بمعنی چرم است ۱۲	تجلید
منڈی بیائی معروف ۱۲	ماده گاوی یا گوسفندی که شاخها نداشته باشد	جمّاء
منڈی مسجد	مسجدیکه کنگرها نداشته باشد	مسجدٌ اجمُّ
منڈیر ردهٔ بالائین دیوار که بآن دیوار با تمام رسد ۱۲	سر لاده	فصیل
منزل لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	منزل	مرحلة و منقلة مراحل جمع
منکا	مهرهٔ گردن	فِقرةُ العنق و فقرة و فقارة
منگل ستارهٔ بر فلک پنجم است ۱۲	بهرام و ترک فلک و ترک معربد	مرّیخ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	مِڈل موسٹ Middlemost	مَدھیم پاترادِ + سامانیم मध्यमपात्रादि + सामान्यम्
یجمز. اولمق	سلو + سلیک + ڈل Slow; Slack; Dull	سَمرگھتا समर्घता
بوینوزسز	ہیونگ نو ہارنس Having no horns	شرنگرہتہ + ورشبھادِہ शृङ्गरहितः + वृषभादिः
طاول اوزرینه دری چکمک	ٹو کور (اے ڈرم وِتھ پارچمینٹ) To cover (a drum with parchment)	چرم منڈنم चर्ममण्डनम्
بوینوزی اولمیان قیون	ہیونگ نو ہارنس (اے فیمیل) Having no horns (a female).	اَشرنگنی अशृङ्गिणी
باجه سی مناره لر اولمیان جامع	اے موسک ہیونگ نو ٹریٹس A mosque having no turrets.	اَشِکھر مندرم + یونانام अशिखरमन्दिरम् + यवनानाम्
سر دیوار	کوپنگ آف اے وال Coping of a wall	بھتینتم भित्त्यन्तम्
منزل + بورت عجم	اے ڈیز جرنی + اسٹیج A day's journey; Stage	دِنادھوا + پرتدن مارگم दिनाध्वा + प्रतिदिनमार्गम्
اوکرغه لکی	دی ورٹیبری آف دی نیک The vertebrae of the neck.	گُٹکا کرکاٹکا + گریوامنہ गुटिकाकृकाटिका + ग्रीवामणिः
مریخ	دی پلینیٹ مارس The planet Mars	بھوم ککش + کجمنڈلم भौमकक्षा + कुजमण्डलम्

اردو	فارسی سے	عربی سے
مَنگل	سه شنبه	جُبَار و یَومُ الثُّلثاء
مَنگنی بیائی معروف تقرر بعد خواستگاری زن ۱۲	*	خِطبَة و خَطب و خِطِّیبیٰ
مَنگیتر زنیکه او را خواستگاری کرده باشند ۱۲	نامزد	خِطب و خِطبَة و خِطِّیبیٰ و خِطِّیبَة
مُنمنا دانه ایست سیاه تلخ که در گندم آمیخته باشد ۱۲	کَرَزَه بکاف تازی ۱۲	زُوان و مارُوق و مَرایاء و شالَم و شُولَم و شیلَم
مُنهه	دَهن دَهان	فَم و فُوه افواه جمع وَجه و جُوه و اَوجه جمع
مُنهه بُولا بهائی	برادر خوانده	اَخُو الوِداد
مُنهه بَنانا	روی ترش کردن روی تلخ کردن چهره درهم کشیدن	عُبُوس و بَسُور و بُسُور و کُلوح و کُلاح و تَکَلُّح و اِکلاح
مُنهه بَهرائی	پاره و پلکند و پلکنده	رُشوَة و بِرطِیل
مُنهه بَهرائی دینا پاره زر بحاکم دادن برائی برآوردن مقصود ۱۲	دهن کسی بستن	رَشو و بَرطلَة
مُنهه پر تهوک دینا برروی کسی تف زدن ۱۲	تف انداختن و افگندن	بَزق و بَصق و بَسق هر سه بیک معنی مستعمل ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
جیاری گون	ٹیوسڈے Tuesday.	بہوم واسرہ + منگلوارہ भौमवासरः + मङ्गलवारः
استک	بیٹروتھنگ + آسکنگ ان میرج Betrothing; Asking in marriage.	واگدانم (१) वाग्दानम्
استمش قیز	ون ٹو ہوم اے مین اور وومن از بیٹروتھڈ One to whom a man or woman is betrothed	واگدان نشچتا ستری वाग्दाननिश्चितास्त्री
کولجر قرہ جہ توخم	اے کائنڈ آف بلیک گرین فاؤنڈ ان ویٹ A kind of black grain found in wheat.	منی دھانیم मुनिधान्यम्
اغز + یوز	ماؤتھ Mouth.	آننم + لپنم + مکھم آسیم आननम् + लपनम् + मुखम् + आस्यम्
+	اے نامینل برادر آر برادر ان نیم A nominal brother or brother in name.	پراکرت بندھہ प्राकृतबन्धुः
قاقی یوز لوک	ٹو فراؤن + ٹو میک فیسز To frown; To make faces.	مکھ ویورنیہ کرنم मुखवैवर्ण्यकरणम्
زہرلک	اے برائب + اے ساپ A bribe; A sop.	اتکوچہ + اپپرداننم उत्कोचः + उपप्रदानम्
زہرلک ویرک	ٹو گو اے برائب To give a bribe.	اتکوچ دانم उत्कोचदानम्
یوز ایزرینہ توکریک	ٹو سپٹ آن ونس فیس To spit on one's face.	مکھوپری تھتکارنم मुखोपरिथुत्कारणम्

(۱) پانی گرہن [illegible]
(१) पाणिग्रहणार्थसंबन्धः॥

اردو	فارسی	عربی
منہہ پہٹ	دہن دریدہ ودہان دریدہ	فَتیقُ اللِّسانِ
منہہ پہیرنا	روگردانیدن	اِعْراض وصدّ
منہہ پیٹنا	بہر دو دست بر روی خود زدن	صَكّ
منہہ تک بہرنا	آوندرا تا بگلو پر کردن	يُقالُ مَلأَ الإِناءَ إِلى سَبَلَتِهِ وأَسْبالِهِ وأَصْبارِهِ
منہہ تہتہانا فرو هشتن لب را واعراض کردن ۱۲	لُفج انداختن یعنی لب ۱۲	*
منہہ جہہالنا بچیزی از تندی نشاط شکستن ۱۲	نہار شکستن	تَلَمُّج
منہہ چرانا	روی خمانیدن	الاِختِلاجُ بِالوَجهِ
منہہ دکہائی چیزیکه وقت دیدن روی عروس بعروس دهند ۱۲	رونمائی	*
منہہ سی بات لینا	سخن از دہن کسی گرفتن	*
منہہ کہولنا	دہن باز کردن و دہن واکردن	فَغْر وفَتْح لازم ومتعدی هر دو آمده ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قورقوسزدلی اچلی کمسنه	ون ہیونگ اےسلی ریٹلنگ ٹنگ ابیوسو one having a silly rattling tongue; Abusive	واچاٹہ वाचाटः
یوز دوندرمک	ٹو ٹرن اوے دہی فیس To turn away the face.	وِمکھ بھونم विमुखभवनम्
+	ٹو بیٹ دہی فیس اتھ ونس ہینڈس To beat the face with one's hands.	مکھ کٹنم मुखकुट्टनम्
زیاده طولدرمق	ٹو فل دہی ماؤتھ To fill the mouth	مکھات پرپورنم मुखात्परिपूरणम्
قاتی یوزلو اولمق	ٹو فراؤن To frown.	مکھ ویورنیم मुखवैवर्ण्यम्
صفرا بوزمق و قهوه آلتی ایمک	ٹو ٹیسٹ اےلٹل To taste a little	کنچد بھکشنم किञ्चिद्भक्षणम्
برکسنه نک سوزنی تقلید ایلمک	ٹو میک ماؤتھس To make mouths	مکھ بہنگ کرنم मुखभङ्गकरणम्
یوزگورملکی	اے پریزنٹ گون بائی دہی فرینڈس آف اے فیملی آن دیئر فرسٹ وزٹ ٹو اے برائڈ A present given by the friends of a family on their first visit to a bride.	مکھدرشنتوم मुखदर्शनत्वम्
اغزدن سوز آلمق	ٹو اسپیک دہی ورڈس آف انادر To speak the words of another.	مکہادوچنگراہنم मुखाद्वचनग्रहणम्
یوز آچمق	ٹو اوپن دہی ماؤتھ To open the mouth	مکھموچنم * مکھودگھاٹنم मुखमोचनम् * मुखोद्घाटनम्

اردو	فارسی	عربی
مونہہ کے بل گرنا	برروافتادن	کبو وکبو وانکباب علی الوجہ
مونہہ لپیٹ لینا	روبجامہ پیچیدن	تلفع وتغطی
مونہہ مین پانی بہر آنا	آب کشادن دہان و آب در دہان آمدن و آب از دہان رفتن و آب بدہان گردیدن	تحلب یقال تحلب الماء ای سال ۱۲
مونہہ مین مارنا	برروی کسے زدن	وجہ وجہہ کی علی ضرب وجہہ ۱۲
مونہہ نوچ لینا	روی کسی بناخن خراشیدن	خدش وخمش
	باب میم با واو	
موا بادل جسکی تحقیق در لفظ بادل گذشت ۱۲	ابر مردہ	اسفنج
موت لغت عربی در اردو وفارسی مستعمل ۱۲	مرگ	حتف وحین ومات وعنوق و سام ومنون وقاضیۃ وشعوب وحمام ومنیۃ وحیاض غتیم ولزام
موت بواو معروف آبی کہ از راہ شرمگاہ مرد وزن برآید ۱۲	پیشاب وشاشہ وگمیز گمیز بکاف تازی گفتہ وبعضی بضم کاف فارسی گفتہ اند ۱۲	بول قرح پیشاب سگ ۱۲
موت آنا	مرگ آمدن	مجئ الموت وحضور الموت

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یوزاوستنه دوشمک	ٹو فال آن دہی فیس To fall on the face	مکھین پتنم मुखेनपतनम्
یوزی اورتمک	ٹو کور اپ دہی فیس To cover up the face.	مکھوپری وستر کرنم मुखोपरिवस्त्रकरणम्
یوزنده صو گیلمک	ٹو واٹر (دہی ماؤتھ) To water (the mouth)	مکھمبو پراپنم मुखेऽम्बुप्रापणम्
یوزاوستنه اورمق	ٹو سٹرائیک آن ونس فیس To strike on one's face.	مکھی تاڑنم + مکھوپری مارنم मुखेताडनम् + मुखोपरिमारणम्
قاشیمق	ٹو اسکریچ ٹو ٹیر ونس فیس To scratch, to tear one's face.	مکھلنچنم मुखलुञ्चनम्
	باب میم با واو	
سونگر	اسپنج Sponge.	اسپھنج + شوابھرہ + گریک بھاشایام इस्फञ्जः + शावाभ्रः + ग्रीकभाषायाम्
اولوم	ڈیتھ Death	مرتیہ + مرنم + ندھنہ + پنچتوم मृत्युः + मरणम् + निधनः + पञ्चत्वम्
سدوک	یورین Urine.	موترم + پرسراوہ मूत्रम् + प्रस्रावः
وباء اولوم گلمک	اپروچ آف ڈیتھ Approach of death	ندھناگم + مرن پراپتم निधनागमम् + मरणप्राप्तम्

اردو	فارسی	عربی
مُوٹھہ بواو معروف ۱۲	قبضۂ کمان و امثال آن	کَبِد و مَعْجِس و عُجْس و عُضْم
مَوج لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	لُپہ و خیز آب و آب خیز	مَوج اَموَاج جمع
مُوچ بواو مجہول کج شدن پا وقت افتادن در نشیب و فراز ۱۲	چپ شدن پا	وَثْأ و وَثَاءَة
مُوچنہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	موی چینہ و آہن موی کن	مِنْقَاش و مِنْتَاخ و مِنْمَاص و مِنْمَص و مِظْفَار و مِلْقَاط و مِنْتَاش
مُوچنہ سے نِکالنا	چیزی را بموی چینہ برآوردن	نَتْخ و نَقْش و نَتْش
مُوچی بیای معروف ۱۲	کفش دوز و چینہ دوز و موزہ دوز	خَصّاف و خَفّاف و خَرّاز و اِسْکاف
مُور با راء موقوف ۱۲	فیسا	طَاؤس و صَرَّاخ
مُورَت پیکری کہ از سنگ و آہن و چوب و امثال آن سازند ۱۲	اِیبک و بُت	تِمْثَال تَمَاثِیل جمع صَنَم اصنام وَثَن اَوْثَان جمع
مورچال ف۲	چتر طاؤس زدن	*
مُورچھل پر طاؤس در چوبی بستہ مگس ہا بآن رانند ۱۲	مگس ران	مِذَبَّة

ف ۱ و ن ضم اول سلاحی است بعض برآوردن تامل کنند و بعض بسوی فرق زخم ۱۲

ف ۲ آن است کہ رسنی را یکی کشتی گیران بر دو دست آن یا دار البسوی پشت خم کردہ زور کرد این نوع در کشتی را در ایران چرخ طاؤس زدن گویند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بایک قبضه سی	اے ہینڈل + اے ہلٹ A handle; A hilt.	مندگہ + تسرو + دہنر مشتہ मण्डुकः + त्सरुः + धनुर्मुष्टिः
موج وطالغه	اے ویو + اے سرج + اے بلو A wave; A surge; A billow.	بہنگہ + ترنگہ + اورمہ + ویچہ + لہری भङ्गः + तरंगः + ऊर्मिः वीचिः - लहरी
اياغی اگرادولوپ انجمك	اسٹرین + اسپرین + ٹوئسٹ Strain; Sprain Twist	شراسکہلنم शिरास्खलनम्
چنبستره وجنبس	پنسرز + ٹویزرس Pincers; Tweezers.	کچوتپاٹکہ कचोत्पाटकः
چنبستره ایله قیل يولمق	ٹو پلک آؤٹ وتھ پنسرز To pluck out with pincers.	کچوتپاٹانِسکاسنم कचोत्पाटान्निष्कासनम्
کفش دوزیجی	اے شو میکر + اے کابلر A shoe-maker. A cobbler.	پادوکرت + چرم کاره पादूकृत् + चर्मकारः
طاوس	اے پیکاک A peacock.	میوره + برہنه + برہی + نیلکنٹھه شکہی मयूरः + बर्हिणः + बर्ही + नीलकण्ठः - शिखी
پوت	اسٹیچو + ان آئیڈل Statue; An idol.	مورتہ + مورتہ + پرتما मूर्त्तः + मूर्त्तिः + प्रतिमा
+	اے ٹرک ان جمنیسٹک اکزرسائز A trick in gymnastic exercises.	نٹکلا + دہنروویرت بہونم नटकला + धनुर्वद्दिप गितभवनम्
یلپازه	اے فین آف پیکاکس فیدرس فار ڈرائیونگ اوے فلائز A fan of peacock's feathers for driving away flies.	میورچامرم + چامری मयूरचामरम् + चामरी

اردو	فارسی	عربی
مُورچہ لغت فارسی در اردو مستعمل زنگی کہ بر روی شمشیر و آہن نشیند ۱۲	مورچانہ و موریانہ و مورانہ	صَدَا و طَبَع
مُورچا لگنا	زنگ و زنگار گرفتن و زنگ بستن و زنگ افتادن و زنگ خوردن	صَدَأ و طَبِع
مُورچا لگا ہُوا	زنگ و زنگار بستہ و زنگار خوردہ و زنگار گرفتہ	صَدِی و طَبِع
مُورچہ بَندی کرنا تراشیدن موی ریش بمقراض ۱۲	مورچہ بپلے زدن	*
مُورکہہ بزبان پنجابی کسی کہ از عقل بہرہ ندارد ۱۲	کالیوہ و گول	اَحمَق و مُغَفَّل و سَفِیہ
مُوڑ جای را گویند کہ راہ از انجا برگشتہ باشد ۱۲	درگشت	مُنحَنٰی و ثِنی و مُنعَرَج و مُنعَطِف و مَحنِیَة
مُونڈ بمعنی سر و فرق ۱۲	سرِ مردم	رَأس و ھَامَة
مُوڑنا	خمانیدن و خم دادن	عَطف و تَعطِیف و ثَنی
مُوزَہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	موزہ چکمہ درازہ ۱۲ نوعی از موزہ است	خُفّ خِفَاف جمع
مُوسَاکَنی نوعی از ریحان ست در غایت سبزی و خوشبوئی ۱۲	+	سَمسَق و مَرزَدَنجُوش و اٰذانُ الفَار

درگشت وادی ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
پاس	رَسْٹ Rust	لُوہ مَلَم लोहमलम्
پاسلنمق	ٹُو بِیکَم رَسْٹی To become rusty.	لُوہ مَلَلگنَم लोहमललग्नम्
پاسلنمش تیموری	رَسْٹی Rusty.	لُوہ مَلسنیکتہ लोहमलसंयुक्तः
صقالی تراش ایتمک	ٹُوکَٹ دِی ہیرزآف دِی بیرڈ To cut the hairs of the beard.	چِبُک کچکرتنم चिबुककचकर्त्तनम्
ہیچ وعقلسز کیمسہ	اِےفُول + اِےاَن اِڈیَٹ A fool; An idiot.	مُورکھہ + اَگیہ + یتہاجاتہ मूर्खः + अज्ञः + यथाजातः
یولن دوره سی	اےکرو + اےٹرن A curve; A turn	مارگ پارشوم मार्गपार्श्वम्
باش	دِی ہیڈ The head.	مُوردہا + مستکہ + شِرہ + شیرشم मूर्धा + मस्तकः + शिरः शीर्षम्
دورتمک و اکلمک	ٹُو ٹوِسٹ + ٹُو بینڈ To twist; To bend.	نمِتکرنم + نمرکرنم नमितकरणम् + नम्रकरणम्
ایچ اورک	اے اسٹاکنگ A stocking.	وسترو پانت + اِتیاد वस्त्रोपानत् + इत्यादि
مردقوش	نیم آف اَن ایرومیٹک پلینٹ Name of an aromatic plant.	موشاکرنی + موشکپرنی मूषाकर्णी + मूषकपर्णी

اردو	فارسی	عربی
مُوسَل آن چوبین کہ بآن غلہ را مثل شالی کوبند ۱۲	کوبہ	عُنبُلَة و دَقّاقَة
مُوسنا زبان بہا کہا ۱۲	دزدیدن	سَرَق
مُوشگافی کرنا عبارت از نکتہ گیری کردن ۱۲	موشگافی کردن	*
مُول بواو مجہول ۱۲	بہا و ارز	ثمن و قیمة
مُول لینا	چیزی را خریدن	شرى از ضد است ۱۲
مُولی بیای معروف ۱۲ نیخ درختے ۱۲	تُرب	فُجل فُجلة یکے ۱۲
مُوگری آلۂ کہ بآن زمین دیوار کوبند تا ہموار و سخت شود ۱۲	کلوخ کوب	مِیطَدَة
مُوم نعلا مگس انگبین لغت فارسی ست ۱۲	موم	شمع
مُوم جامہ بواو مجہول ۱۲	موم جامہ و جامۂ مومین	مُشَمَّع
مُونچھ بواو معروف ۱۲	بُروت	شارب شوارب جمع

ترکی	انگریزی	سنسکرت
دقاقه	اووڈن پیسل A wooden pestle.	گھشنالہ + مسلم घषणालः + मुसलम्
اغرلق ایتمک	ٹوپلفر + ٹواسٹیل To pilfer; To steal	موشنم मूषणम्
فتنه قلدرمق	ٹوریزاٹیومولٹ To raise a tumult	شترتوتپادنکرنم शत्रुतोत्पादनकरणम्
بها	پرائیس + کاسٹ Price; Cost.	مولیم + وسنہ मूल्यम् + वस्नः
صاتون المق	ٹوپرچیس To purchase.	وسنادگرہنم वस्नाद्ग्रहणम्
تورب	اوریڈش A radish.	مولکم मूलकम्
+	اومیلیٹ فاربیٹنگ کلاتھس وِتھ A mallet for beating cloths with.	مدگری मुद्गरी
شمع	ویکس Wax.	مدہوچتم + مدہوتّھم मधूपितम् + मधूत्थम्
شمع ایله اولاشمش اورباشی	ویکس کلاتھ Wax cloth.	مدہوپت وسترم मधूपितवस्त्रम्
بیق	مسٹیشز Mustaches.	شمشر श्मश्रु

اردو	فارسی	عربی
مونچھوں پر تاؤ دینا بروت را تاب دادن ۱۲	بروت مالیدن	فتل و تفتیل
مونڈن	عبارت است از موی تراشیدن کہ مشرکان در عبادت خانہای خود می تراشند	تحلاق و یوم التحلاق و عقیقۃ
مونڈنا	موی تراشیدن و ستردن	حلق و سبت و ایساء
مونڈھا اعلای بازو ۱۲	شانہ	کتف
مونگ براو معروف نوعی از غلہ ۱۲	بنوماش	مج
مونگا گیاہی ست دریائی میان نبات و سنگ ۱۲	خروہک	مرجان
مونگیا نوعی از رنگ سبز ۱۲	شمی	*
مونگے کی جڑ	بیخ مرجان	بسذ
	باب میم با ہا	
مہاسا بثور صغار کہ در رخسارہای نوجوان پدید آیند ۱۲	+	مسامیر

حلق ۱ تراشیدن موی کہ مشرکان در عبادت خانہای خود می تراشند و یوم التحلاق روزی کہ مشرکان موی سر را دران روز در عبادتگاہہای خود تراشند عقیقہ موی سر نوزاد

بمولود تراشیدن ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بیق بورمک	ٹو ٹوِسٹ دی مسٹیشز To twist the mustaches.	شمشر مردنم श्मश्रुमर्दनम्
یولمک	شیونگ Shaving.	منڈن کرم मुण्डनकर्म
یولمک	ٹو شیو To shave.	منڈنم ÷ وپنم मुण्डनम् ÷ वपनम्
اوموز	دی شولڈر The shoulder.	سکندہ ÷ بھجشرہ ÷ انسہ स्कन्धः ÷ भुजशिरः ÷ अंसः
ماش	نیم آف ا کائنڈ آف پلس Name of a kind of pulse.	مدگہ मुद्गः
مرجان	کورل Coral.	ودرمہ ÷ پروالہ विद्रुमः ÷ प्रवालः
شمعی رنگلو او رباسی	نیم آف ا کلر (ریڈ کورل کلرڈ) Name of a colour (red coral coloured)	مدگ ورنم मुद्गवर्णम्
مرجان کوکی	دی روٹ آف (مونگا) The root of "moonga"	پروال مولم प्रवालमूलम्
	باب میم با	
اراتی سیوجلی	اے پمپل (آن دی فیس ان یوتھ) A pimple (on the face in youth).	مکھ پڑکا मुखपिडिका

اردو	فارسی	عربی
مَہَاجَن	قومی از ہندوان	*
مُہَاوَت کسیکہ نگاہبانی پیل کند ۱۲	پیلبان	فَیَّال
مَہْتَابِی لغت فارسی در اردو مستعمل نوعی از آتش بازی ست کہ روشنیش مانند روشنی ماہ بود ۱۲	مہتابی	*
مَہْتُوْن	سپیدریش و میرده و ده خدا و کجیر و کلانتروه	فِرْنَاس و رَئِیْسُ الدَّہَاقِیْنِ
مِہْنْدِی برگ درختی ست کہ آنرا کوفتہ بر دست و پا مالند ۱۲	حِنَا بتخفیف نون ۱۲	حِنَّاء و یُرَنَّاء و اِرْقَان و عُلَّام
مِہْنْدِی جشنے کہ در کتخدائی ہنگام حنابستن عروس کنند ۱۲	حنابندان و حنابندی	*
مِہْنْدِی چَہْرَانَا	حنا نشادن	سَلْت
مِہْنْدِیکَا پُہُوْل	گُلِ حِنَا	فَغو و فَاغِیَة
مہندی لَگَانَا	حنا دادن و حنا نہادن و حنا گرفتن و بستن و مالیدن	اِخْتِضَاب یقال اختضب بالحناء ۱۲
مَہْر	کابین و ست و پیمان آنچہ فی الفور داده میشد ۱۲ آنچہ فوراً نمیدہند ۱۲	مَہْر و صَدَاق اَلْمَہْرُ الْمُؤَجَّل اَلْمَہْرُ الْمُعَجَّل

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بازرگان	اے بینکر + اے منی ڈیلر A banker; A money-dealer	مہاجنہ + مہاشیہ महाजनः + महाशयः
	ان ایلیفنٹ ڈرائیور آر کیپر An elephant driver or keeper.	گجاجیوہ + ہستپکہ गजाजीवः + हस्तिपकः
کوشک	اے کائنڈ آف فائر ورکس A kind of fire-works.	اگنچندرکا अग्निचन्द्रिका
کوی رئیسی	دی ہیڈ مین آف اے ولیج The head man of a village.	مہترہ महत्तरः
حنا	مرٹل Myrtle.	مینڈہکا मेंधिका
قرنی کیلن ایو لمین حسنی	دی سیرمنی آف اپلائنگ مرٹل ٹو دی برائڈ اینڈ دی برائڈ گروم The ceremony of applying myrtle to the bride and the bride groom.	ووا ہوتسوہ + یونانام विवाहोत्सवः + यवनानाम्
ایلمندن حنا آبرمق	ٹو واش آف مرٹل To wash off myrtle	مینڈہکا پرتھکرنم मेंधिकापृथक्करणम्
حنا چچکی	دی فلاور آف مرٹل The flower of myrtle.	مینڈہکا پشپم मेंधिकापुष्पम्
حنا ایلہ بویامق + حنا الیہ یاپشمق	ٹو اپلائی مرٹل To apply myrtle	مینڈہکو لیپنم मेंधिकोलेपनम्
مہر و صداق	اے میرج پورشن + الیمنی + ڈاوری A marriage portion; Alimony; Dowry.	وواہ مدراہ + تت سمئے مہریتہ بہاشا विवाहमुद्राः - तत्समये महरैतिभाषा

اردو	فارسی	عربی
مُہُر لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	مُہر	خَاتَم
مُہرانا حوالۂ مہر ۱۲	رَسْمُ المُہْر	حَقُّ الخَتْم
مِہربانی لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	دلنوازی و نوازش	شَفَقَة و رَحْمَة و تَحَنِّي و تَعَطُّف و تَرَحُّم
مُہر کرنا	مہر زدن و نہادن و کردن	خَتْم
مُہرہ لغت فارسی چیزی از آبگینہ مستعمل بر کاغذ و جامہ مانند آن کشند ۱۲	مُہرہ	مِصْقَلَة
مُہرہ بمعنی مہرۂ شطرنج ۱۲	*	فَصّ فُصُوص جمع
مُہری بیای معروف راہ گذر آب کہ از زیر زمین بود ۱۲	مُوری	مَسِيلُ المَاءِ
مہک بوی خوش ہندی ۱۲	خوشبو	عَرْف و نَشْر و رَيَّا و أَرَج و أَرِيج
مہکنا	دمیدنِ خوشبو	فَاحَ تَأَرَّجَ
مِہمان لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	مہمان و میزبان	ضَيْف و مُضِيف مہمان ۱۲ کسیکہ مہمانی کند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
مہر	اے سیل + اے سیل رنگ A seal; A seal ring	ناماںکت مدرا + راج مدرا नामाङ्कितमुद्रा + राजमुद्रा
حق الرسم	اے فی اکزیکٹیڈ بائی دی قاضی آن اکاونٹ آف اے ویڈنگ A fee exacted by the Kazi on account of a wedding	مدراشلکم मुद्राशुल्कम्
سوکک	فیور + کائنڈنیس Favour; Kindness.	کرپا + دیا कृपा + दया
مہرایتمک	ٹو سیل To seal.	مدراکرنم मुद्राकरणम्
صیقل ایدہ جک آلت	اے شیل یوزڈ ایز اے پالیشر A shell used as a polisher.	چنچابیجادہ + برہدوراٹکا चिंचाबीजादिः + बृहद्वराटका
یوزک قاشی	اے چیس مین A chessman.	چترنگ شارہ चतुरङ्गशारिः
صواقدیجی یر	اے ڈرین + اے گٹر A drain; A gutter.	جلنالکا जलनालिका
خوشبو گوزل قوقو	اوڈر + پرفیوم Odour; Perfume.	سورابھیم + سگندھہ सौरभ्यम् + सुगन्धिः
قوقمق	ٹو پرفیوم + ٹو ایمٹ اوڈر To perfume; To emit odour.	سگندھ بھونم सुगन्धिभवनम्
قونق	اے ہوسٹ A host.	مہنیہ + آگت پوجیہ महनीयः + आगतपूज्यः

اردو	فارسی	عربی
مِہمَانِی لغت فارسی در اردو مستعمل مهمان را طعام بخشیدن خورانیدن ۱۲	مهمانی و پیشکش و اِقامت	ضِیَافَة و قِریٰ و نُزُل
مَہنگی مہنگی بمعنے گرانی غلہ ۱۲ چیز گران قیمت ۱۲	خشکسال گران بہا.	جَدْب و قحط غَالِي
مُہنّا کسیکہ حرکات زنان کند و تشابہ بزنان پیدا کند ۱۲	زنانہ	مُخَنَّث و خَنِث. اور لکو ۱۲
مِہنْا بزبان ہہا کا سخنی کہ بطریق سرزنش گویند ۱۲	گرفتہ	طَعْنَة
مَہوا درختی ست کہ از تخمش روغن کشند و گل آنرا میخورند ۱۲	کلچکان	*
مَہین ہر چیز باریک مثل جامہ و رشتہ و کاغذ ۱۲	جامہ و کاغذ تنگ و باریک	دَقِيق رَقِيق رشتہ باریک و امثال آن ۱۲ جامہ باریک و امثال آن ۱۲
مہینا مَہِینَا	ماہ ماہوارہ و ماہیانہ و مواجب	شَہر مُشَاہَرَة
	باب میم با یاء تحتانی	
مَیاؤں حکایت آواز گربہ ۱۲	مو	مُواء
مِیَان لغت فارسی بمعنی خانہ شمشیر و کارد و امثال آن ۱۲	میان و نیام	غِمد و جَفن و قِراب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ضیافه	ہاسپیٹیلیٹی Hospitality.	مہنیا + اگتسواگتم महनीया + आगतस्वागतम्
قحط و قیتیلق	ڈارتھ Dearth. ڈئیر + کاسٹلی Dear; Costly.	مہارگھی + مہارگھ महार्घी + महार्घा
بہالونسنہ	الیفیمینیٹ + ومنلی Effeminate; Womanly.	نپمسکہ + شنڈھہ + کلیوہ + مہلا नपुंसकः + षण्ढः + क्लीवः + महिला
پشت	اوٹانٹ + سرکیزم A taunt; Sarcasm	اپالمبہم उपालम्भम्
طعنه	نیم آف ڈ ٹری فرام دی فلاورس آف وچ ا اسپرچوئس لیکر از ڈارن Name of a tree from the flowers of which a spirituous liquor is drawn	مدھوکہ + مدھول ورکشہ मधूकः + मधूलवृक्षः
براغاجك ثمر دیر	فائن + تھن Fine; Thin.	سوکشم وست وسترادِ सूक्ष्मवस्तु + वस्त्रादि
انجه و یوقعه	منتھ Month منتھلی ویجس Monthly wages.	ماسہ + ماسکم मासः + मासिकम्
	باب میم با یاء تحتانی	
÷	میوانگ آف اکیٹ Mewing of a cat	مارجارواگ मार्जारवाग्
قین	ا اسکیبرڈ A scabbard.	کہڈگادکوشم खड्गादिकोषम्

اردو	فارسی	عربی
میانہ قد لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ قدش متوسط بود و نہ دراز و نہ کوتاہ ۱۲	میانہ قد	ربع و مربوع ربعۃ یعنے زن میانہ قد ۱۲
میانی شاخہ شلوار کہ میان ہر دو پاچہ بود ۱۲	خشتک و خشتجہ	*
میتھی نام تخمی ست از دوا ۱۲	شنبلیت و شنبلید	حلبۃ
میٹھا چیزیکہ شیرینی دارد ۱۲	شیرین	حلو
میٹھا قسمی از جامہ ست کہ در ہندوستان بافند ۱۲	شیرین باف	*
میٹھا تیل روغن کہ از کنجد بر آرند ۱۲	روغن کنجد	حل و شیرج
میخ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	میخ	وتد
میخ ٹھوکنا	میخ کوفتن و میخ زدن و میخ کردن	دق و وتد
میخچو	میخ کوب و تخماق	میتد و میتدۃ و مرزبۃ
میدان لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	اسپریس و اسفرنب و اسپریسہ	مضمار و حلبۃ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اورنہ بوبلو	اَف مِڈل اِسٹیچر Of middle stature.	مَدّہی مونّتہ + مدہی میہ मध्यमोन्नतः + मध्यमीयः
خشتک	اِ کاڈپیس A cod piece.	چترسترووسترم + ادہپری دہانیش चतुरस्रवस्त्रम् + अधःपरिधानेषु
بوی	سیڈ آف دی فینیوگریک پلینٹ Seed of the fenu-greek plant.	پیت بیجا + میتہکا पीतबीजा + मेथिका
طاتلی	سُوِیٹ Sweet.	مِشٹم मिष्टम्
یوغن براور بہ در	اِ کورس کائنڈ آف کاٹن کلاتھ A coarse kind of cotton cloth.	وستربہیدہ + سوکشماچلم वस्त्रभेदः + सूक्ष्मांचलम्
صوصم یاغی	سُوِیٹ آئل Sweet oil.	مِشٹ تیلم + تِل تیلم मिष्टतैलम् + तिलतैलम्
قازق	اِ پیگ + اِ نیل A peg; A nail.	کیلہ + لوہادکیلہ कीलः + लोहादिकीलः
قازق قاقمق	ٹو اسٹرائک اِ پیگ + ٹو ڈرائیو اِن اِ نیل To strike a peg; To drive in a nail.	کیل گھاتنم कीलघातनम्
توقماق	اِ مَیلیٹ + اِ ہیمر A mallet; A hammer.	کیل گھنہ कीलघनः
میدان + واَچوق گیک یر	اِ پلین A plain.	پرشست بہومہ وستیرن بہو प्रशस्तभूमिः + विस्तीर्णभूः

اردو	فارسی	عربی
مَیدانِ قلم لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی مقدار تراش قلم ۱۲	خانهٔ کلک و خانهٔ قلم	سِنُّ القَلَم
مَیده لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی آرد سفید و خالص ۱۲	مَیده	حُوّاری و سَمِیذ و دَرْمَك
مِیرزا و مِرزا	+	*
مِرزئی جامهٔ کوچک که اکثر زیر قبا پوشند ۱۲	تنزیب و نیم جامه و نیم تنه	*
میرفرش سنگی که بر اطراف فرشها و بساطها نهند تا باد از جا نبرد و این مجاز اردو است	سنگ قالین و سنگ سراچه بار اردو فارسی قدیم است	مُثقّلة
میرمنزل کسیکه پیش از ورود لشکر منزل ترتیب منزل کند ۱۲	میرمنزل	رائد
مِیری بیای معروف کسیکه در کار بازی سبقت برد ۱۲	+	فَرْط و سَبَق
میرے ذمے	بر ذمهٔ من و بر سر من	عَلَيَّ و فِي ذِمَّتِي
مَیل	چرک و ریم و شوخ	طَفَس و دَنَس و وَسَخ و دَرَن و صَنَخَة
مِیل بیای مجهول بمعنی مانند و همجنس ۱۲	+	شَکْل و مِثْل و جِنْس

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قلم میدانی	دی لوور اِنڈ آف اے پین The lower end of a pen.	لیکھنی مکھم लेखनीमुखम्
میده	فلاور (آف گرین) ٹوائس سفٹیڈ Flower (of grain) twice sifted.	سنگدھ گودھوم چورنم स्निग्धगोधूमचूर्णम्
میرزا	اے پرنس A prince.	راج کمارہ + راج پترہ राजकुमारः + राजपुत्रः
کوکلک بیلمه	اے جیکٹ وِتھ لانگ لوز سلیوز وورن انڈر دی قبا A jacket with long loose sleeves worn under the "Kuba".	یملی यमली
میر فرش	اسٹونس پلیسڈ اوور اے کارپٹ ٹو پریس اِٹ ڈاؤن Stones placed over a carpet to press it down.	سپھٹکادھارہ (१) स्फटिकाधारः
میر منزل	کوارٹر ماسٹر جنرل Quarter master-general.	پرواساگر گامی + راجسُ بودھیہ प्रवासाग्रगामी + राजः सुबोध्यः
میر و رئیس و باشی	ونر ایٹ پلے Winner at play.	کرماگر گامی + بھاگیہ شالی कर्माग्रगामी + भाग्यशाली
بنم اوستمه دِر	آن مائی ریسپانسبلٹی On my responsibility.	ممادھینہ ममाधीनः
کپسر	ڈرٹ + فلتھ Dirt; Filth.	ملم + ملینم मलम् + मलीनम्
دنکدشش	لائکنیس + ریزمبلینس Likeness; Resemblance.	سدرشہ + سادرشیم सदृशः + सादृश्यम्

(۹) [illegible]
(९) ये नगर्यां धनवत्सादिष्ठ वा ये श्व धन- नान आयन्ते॥

اردو	فارسی	عربی
مَیلا	شوخگن و شوخگین و چرکن	وسخ و درنس
مَیل خورا جامۂ رنگین کہ چرک بردارد و نیز جامہ کہ بسبب استعمال و کار کردن چرکین	چرک تاب و چرک بردار	ادکن
مَینا مرغی است کہ بعضے آنرا شارک گمان برند و این لغت ہندی است	+	*
مینہل ۱۲ درختی است ۱۲	+	جوز القیٔ و جوز الرقع
مینڈ بلندی اطراف کشت زار کہ برای محافظت باشد ۱۲	مرز و پلون	*
مینڈک جانوری است آبی ۱۲	غوک و غنجرش	معاً ضفدع و جندب و غیلم و قرّة و نقّاقة ابو الصحصاح و ابو المسبّح کنیتہ
مینڈکی	قسمی است از غوک کوچک	شرغ
مینڈھا	میش نر	کبش کباش جمع
میڈھا آبی کہ بسبب شدت باد در دریا خیزد ۱۲	آب خیز و لیہ و اشترک و کولاک و کوہہ و موج	موج
مینگنی پلیدی گوسفند و آہو و شتر ۱۲	پشک و پچک و پشکل	بعرة و ذبلة و جلّة عرک جیہبوق

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کیرلو	ڈرٹی + فاول Dirty; Foul.	مَلینَہ मलीनः
+	کلاتھ سو کلرڈ ایز ٹو کنسیل ڈرٹ Cloth so coloured as to conceal dirt.	مَلین وَسترَم मलीनवस्त्रम्
قوزی قوشے	نیم آف اے برڈ (گریکیولا ریلیجیوسا) Name of a bird (gracula religiosa).	گوکراٹکا गोकिराटिका
جوزالقی	نیم آف اے میڈیسینل فروٹ Name of a medicinal fruit.	مدن پھلم + مین پھلم मदनफलम् + मैनफलम्
+	اے بینک (ریزڈ ٹو سیپریٹ فیلڈس) A bank (raised to separate fields).	کشیتر سیما क्षेत्रसीमा
قوربغہ	اے فراگ A frog.	منڈوکہ + بھیکہ + ورشابھوہ + شالورہ मण्डूकः + भेकः + वर्षाभूः + शालूरः
قوربغہ دیشی	اے اسمال فراگ A small frog.	منڈوکی + بھیکی मण्डूकी + भेकी
قوچ	اے ریم A ram.	میڈھرہ + اُربھرہ + میشہ + اُرنہ मेढ्रः + उरभ्रः + मेषः + उरणः
تلازو	دی سویل آف دی ٹائڈ The swell of the tide.	برہدویچہ + برہتترنگہ बृहद्वीचिः + बृहत्तरङ्गः
قغ	دی آربیکیولر ڈنگ آف گوٹس شیپ The orbicular dung of goats, sheep &c.	گومیادگرنتھہ + اشٹرادملگرنتھہ गोमयादिग्रन्थिः + उष्ट्रादिमलग्रन्थिः

اردو	فارسی	عربی
مینہہ	باران	مطر و مزن و عارض
مینہہ برسنا	باران باریدن	مطر
میوہ فروش	میوہ فروش	فاکہانیت
	باب نون با الف	
ناآزمودہ لغت فارسی بمعنی ناتجربہ کار۱۲	*	غِرّ و غسیر
ناپنا بمعنے پیمودن۱۲	پیمانہ کردن و بہ پیمانہ زدن گز کردن و بگز پیمودن وجب کردن	کیل ذرع شبر
ناتا بمعنی خویشے میان مردم۱۲	*	قرابۃ رحم رحم ماسّۃ
ناتی بیای معروف پسر دختر۱۲	نبیرہ و نواسہ و نبس و نبسہ	حافد
ناتے والے	نزدیکان خویشان کہ بآنہا قرابت باشد	اُولو الارحام و ذو القرابۃ و اقربا
ناٹا	کوتاہ بالا	قصیر و دحداح و حمل

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یغمور	رَین Rain.	ورشٹہ + ورشاجلم वृष्टिः + वर्षाजलम्
یغمور یاغمق	ٹُو رَین To rain.	ورشٹ ورشنم वृष्टिवर्षणम्
میوہ فروش یمیش صاتیجی	فروٹ سیلر Fruit seller.	پہلم وکرتیا + مالکہ फलविक्रेता + मालि- कः
	باب نون با الف	
تجربہ سز	ان اکسپیریئنسڈ Inexperienced.	اپریکشتہ + انشچی اکرت نشچیہ अपरीक्षितः + अनिश्च यी + अकृतनिश्चयः
اولچمک	ٹو میسرز To measure.	پریمان کرنم परिमाणकरणम्
قارشلمق	ریلیشنشپ + ایفینیٹی Relationship; Affinity.	سمبندھہ संबन्धः
خصماق ویقینلق	ڈاٹرس سن Daughter's son.	دوہترہ + ستاپترہ दौहित्रः + सुतापुत्रः
قیزاوغلو	ایکن + ریلیٹو Akin; Relative	سمبندھنہ संबन्धिनः
قرابتلو کشیلر	ڈوارف + ڈوارفش Dwarf; Dwarfish	ہرسونرہ + کہروہ ह्रस्वनरः + खर्वः

اردو	فارسی	عربی
ناٹی بیای معروف ۱۲	زن کوتاه بالا	قَصِیرَة
ناج	دانهای خوردنی	غَلَّة وحُبُوب
ناچ	پای کوبی پای بازی	رَقص
ناچنا	رقص کردن دست افشاندن پای کوفتن پای بازی کردن رقص زدن رقص افگندن	رَقص وزَفن
ناخدا لغت فارسی دراردو مستعمل بمعنے معلم کشتی ۱۲	ناخدا	ناخُوذة
ناخن لغت فارسی دراردو مستعمل ۱۲	ناخن	ظُفر واُظفور ج اَظفار واَظافِیر جمع
ناخن کاٹنا	ناخن چیدن تراشیدن بریدن گرفتن	قَلم وتَقلِیم وقَطع وقَصّ
ناخن گڑانا	ناخن فرو بردن فرو کردن	اِنشَاب وظَفر وتَظفِیر
ناخنہ لغت فارسی در اردو مستعمل چیزی که بآن تار طنبور را حرکت دهند ۱۲	زخمه وشکافه	مِضراب ومِضرَب
ناخنہ نام بیماری که بصورت ناخن در چشم پدید آمد ۱۲	ناخنه وناخنک دیده	ظُفرة وظَفرة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
قصه بویلو	ڈوارفش (اے فیمیل) Dwarfish (a female)	ہرسواستری ह्रस्वास्त्री
اشلیق	گرین Grain.	انم अन्नम्
رقص	اے ڈانس A dance.	نرتیم नृत्यम्
رقص ایتمک	ٹو ڈانس To dance.	نرتیکرنم नृत्यकरणम्
قپودانه وریس	ماسٹر آر کمانڈر آف اے شپ Master or command-er of a ship.	کیورتکہ कैवर्तकः
طرناق	نیل (آف دی فنگرس) Nail (of the fingers)	نکھم नखम्
طرناق کسمک	ٹو پیر دی نیلس To pare the nails.	نکھکرتنم नखकर्तनम्
طرناق باترمق	ٹو پریس ڈاون دی نیلس To press down the nails.	نکھپرویشنم नखप्रवेशनम्
تارنه	اے پلیکٹرم یوزڈ ٹو پلے دی گیٹار وِدھ A plectrum used to play the guitar with.	وینا ویٹکا वीणावीटिका
ایت درسکی	اے ہاؤ آر ویب ان دی آئی A haw or web in the eye.	نیترپشپم ÷ نکھہ سدرشم नेत्रपुष्पम् ÷ नखसदृशम्

اردو	فارسی	عربی
نَارْ افزاری ست کہ جولاہگان آشوره را دران نہاده جامہ بافند ۱۲	مکول و مکو و ماکو	مِنْسَج و وَشِیعَة و مُوْم
نَارُو نام بیماری معروف ۱۲	رِشْتَه	اَلْعِرْقُ الْمَدَنِيُّ بسبب کثرت حدوث آن در مدینہ ۱۲
نَارِی زبان بہاکہا ۱۲ یعنے رگ جہنده ۱۲	نبض	نَبْض
نَارِیل	نَارَگِیل	نَارَجِیل و نَارَجِیلَة رُشْبَة و مَلْعَة [illegible]
نَارِیل کا پانی	آب نارجیل تازه	اَطْوَاق
نَازْ لغت فارسی در اردو مستعمل حرکاتی دلکشاتی کہ از محبوبان برای دلربائی عاشقان صادر شود ۱۲	ناز	دَلَال
نَازَا بمعنی نزدیک ۱۲	نائزه	اِحْلِیل و تِحْلِیل
نَاز اُٹھانا	ناز برداشتن و کشیدن	حَمْلُ الدَّلَالِ وَاحْتِمَالُ الدَّلَالِ
نَاز کَرنَا	ناز کردن	اِدْلَال
نَاس	سعوطی کہ در منخرین کنند تا آب دماغ برون چکید	نَشُوق و بَرْدَقَال محاوره اہل مصر ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
مکیک	اَن اِنسٹرومینٹ یوزڈ بائی ویورس An instrument used by weavers.	تُری + تنتُ کاشٹھم तुरी + तन्तुकाष्ठम्
رشته علتی	دہی گینی وَرم The guinae worm	تنتوورنہ तन्तुव्रण:
طمر	دہی پلس The pulse.	ناڑی नाडी
نارگیل	اے کوکونٹ A cocoa nut.	نارِکیلم + پُٹورکہ नारिकेलम् + पुटोरक:
نارگیل صویی	واٹر آف کوکونٹ Water of cocoa nut	نارکیلامبُ नारिकेलाम्बु
کرشمه و ناز	بلینڈشمنٹس + کوکیٹری Blandishments. Coquetry.	لالنم लालनम्
ریک دلکی	دہی یوریتھرا The urethra.	لِنگچھدرم लिङ्गच्छिद्रम्
نازلنمغی الهجر ایتمک	ٹو بیر وِتھ دہی ایرس اینڈ ہمس آف اناڈر To bear with the airs and whims of another.	لاڑوتھانم लाडोत्थानम्
نازلنمق	ٹو کوکیٹ + ٹو پریکٹس بلینڈشمنٹس To coquet. To practise blandishments.	لاڑنم + لالنم + لاڑکرنم लाडनम् + लालनम् लाडकरणम्
نشوق انفیه	سنف Snuff.	نسیم नस्यम्

اردو	فارسی	عربی
نَارْ فوازی ست کہ جولاہگان آشورہ را دران نہادہ جامہ بافند ۱۲	مکول ومکو وماکو	مِنْسَجٌ ووَشِيعَةٌ ومُوم
نَارُوْ نام بیماری معروف ۱۲	رِشْتَہ	اَلْعِرْقُ الْمَدَنِيُّ بسبب کثرت حدوث آن در مدینہ ۱۲
نَارِیْ زبان بہاکہا ۱۲ یعنے رگ جہندہ ۱۲	نبض	نَبْضٌ
نَارِیَلْ	نَارْگِیلْ	نَارَجِیلٌ ونَارَجِیلَةٌ ونَارْ جِيلٌ بزبان حبشی رُشْمَةٌ ومَدْعَةٌ
نَارِیَل کا پَانِی	آب نارجیل تازه	اَطْوَاق
نَازْ لغت فارسی در اردو مستعمل حرکاتی و شکنا قی کہ از محبوبان برای دلربائی عاشقان سر زند ۱۲	ناز	دَلَال
نَازَا بکسر زاء معجمہ ۱۲	نائزه	اِحْلِيلٌ وتَحْلِيلٌ
نَاز اُوٹھَانَا	ناز برداشتن وکشیدن	حَمْلُ الدَّلَالِ واِحْتِمَالُ الدَّلَالِ
نَاز کَرْنَا	ناز کردن	اِدْلَالٌ
نَاس	سعوطی کہ در منخرین کنند تا آب دماغ برون چکید	نَشُوْقٌ وبَرْدَقَالٌ محاورۂ اہل عرب ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ملکیک	ان انسٹرومینٹ یوزڈ بائی ویورز An instrument used by weavers.	تُری + تنت کاشٹھم तुरी + तन्तुकाष्ठम्
رشتہ علتی	دی گینی وَرم The guinea worm.	تنتو وَرنہ तन्तुव्रणः
طمر	دی پلس The pulse.	ناڑی नाडी
نارگیل	اے کوکونٹ A cocoa nut.	نارکیلم + پُٹورکہ नारिकेलम् + पुटोरकः
نارگیل صویی	واٹر آف کوکونٹ Water of cocoa nut	نارکیلامبُ नारिकेलाम्बु
کرشمہ وناز	بلینڈشمنٹس + کوکیٹری Blandishments. Coquetry.	لالنم लालनम्
سیک دلکی	دی یوریتھرا The urethra.	لِنگچھدرم लिङ्गच्छिद्रम्
نازلنمغه صبر ایتمک	ٹو بیر وِتھ دی ایرز اینڈ ہمس آف انادر To bear with the airs and whims of another.	لاڑوہّانم लाडोह्यानम्
نازلنمق	ٹو کوکیٹ + ٹو پریکٹس بلینڈشمنٹس To coquet. To practise blandishments.	لاڑنم + لالنم + لاڑکرنم लाडनम् + लालनम् लाडकरणम्
نشوق انفیه	سنف Snuff.	نسیم नस्यम्

عربی	فارسی	اردو
قُشُورُ الرُّمَّانِ	*	نَاسْپَال لغت فارسی در اردو مستعمل یعنی پوست انار ۱۲
مُسْعُط و مِسْعَط	ظرفی کوچک کہ دران نشوق نہند	نَاسْدَانِی
نَاسُوْر	ریش روان	نَاسُوْر لغت عربی در اردو فارسی مستعمل یعنی کہ ہمیشہ ریم ازان روان باشد ۱۲
غَدَاء	ناشتا و نہاری و چاشت	نَاشْتَا لغت فارسی در اردو مستعمل طعامی کہ وقت چاشت خورند ۱۲
تَغْدِیَة	چاشت خورانیدن و چاشت دادن	نَاشْتَا کَرَانَا
تَغَدِّی و تَلَهُّن	ناشتا شکستن و خوردن چاشت خوردن و نہاری کردن	نَاشْتَا کَرْنَا
سُرَّة و سُرَر و سُرَّات جمع	نَاف	نَاف لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
سُقُوطُ السُّرَّة	ناف افتادن و پیچیدن و گسیختن	نَاف ٹَلْنَا یعنی بیجا شدن عضلات ناف ۱۲
نَافِجَة و لَبِيخَة و فَارَةُ الْمِسْكِ	نَافَہ	نَافَہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
أَنْف و مِعْطَس و مَرْسِن	بینی	نَاک

ترکی	انگریزی	سنسکرت
انار قابی	نہی رِنڈ آف اے پامگرینیٹ The rind of a pome-granate.	دارِمتّوچا दाडिमत्वचा
نشوق قابی	اے سنف باکس A snuff box.	نسیہ پاترم नस्यपात्रम्
ناسور	فِسٹیولا + اَلسر Fistula; Ulcer.	ناڑی ورنہ + سروتورنہ नाडीव्रणः + स्रवितव्रणः
قوشلق طعامے	بریکفاسٹ + ایپاسٹ Breakfast; Repast.	پراتراشہ प्रातराशः
قوشلق طعامی ویرمک	ٹوکاز ٹوٹیک بریکفاسٹ To cause to take breakfast.	پراتراش کارنم प्रातराशकारयणम्
قوشلق طعامی ییمک	ٹوٹیک بریکفاسٹ To take breakfast.	پراتراش کرنم प्रातराशकरणम्
گوبک	دہی نیول The navel.	نابہہ नाभिः
گوبک طاغلمق	ریسیڈنگ آف دہی نیول فرام اِٹس پراپر پلیس Receding of the navel from its proper place.	نابہسکہلنم नाभिस्खलनम्
نافہ	اے پاڈ آر بلیڈر آف مسک A pod or bladder of musk	کستورکانڈم कस्तूरिकाण्डम्
بورن	دہی نوز The nose.	ناسکا + ناسا नासिका + नासा

اردو	فارسی	عربی
ناکا گشناو کی شہر کہ از انجا در شہر درآیند ۱۲	فرزیشد	نَقبٌ ونَغرٌ ثُلمةٌ وعَقرةٌ
ناکو در زبان [illegible]	نہنگ	تِمساح تَماسیح جمع
ناکا سوراخ سوزن ۱۲	چشم سوزن	سَمُّ الخِیاط
ناک بھوں چڑھانا	چین برابرو افگندن	مَطّ مطّ حاجبیه ای مدّهما ۱۲
ناک پاک کرنا	بینی افشاندن	سَلت ونَثر وامتِخاط
ناک رگڑنا	بینی بر زمین مالیدن	تَرغُّم وارغام
ناک سکوڑنا و سکیڑنا	بینی درہم کشیدن	شَمخ شمخ الرجل بانفه تکبر ۱۲
ناک ملنا	بینی کسے را مالیدن	عرّت
ناگ نوعی از مار سیاه زہرناک ۱۲	مار سیاه و مار سیه	اَسوَد اَساوِد جمع
نال چیزی کہ دایه از ناف کودک برد ۱۲	ناف	سُرّ وسَرَر وسِرَر

ترکی	انگریزی	سنسکرت
دربند	دہی اکسٹریمیٹی آف اے روڈ The extremity of a road.	نگرمارگہ + اُپ نشکرم नगरमार्गः + उपनिष्क्रम्
نہنگ تمساح	ان الیگیٹر An alligator.	نکّرم नक्रम्
ایگنہ دیلک	دہی آئی آف اے نیڈل The eye of a needle.	سوچیچھدرم सूचिछिद्रम्
قاشلر چکمک	ٹو فراون + ٹو اسکاول To frown; To scowl.	ناسابہرکٹموٹنم नासाभ्रुकुटिमोटनम्
بورنی پاکلایمک	ٹو بلو دہی نوز To blow the nose.	ناساشدہکرنم नासाशुद्धकरणम्
عاجزادلق بورنی سورکمک	ٹو رب دہی نوز To rub the nose.	ناسکاگہرشنم नासिकाघर्षणम्
بورنی چکمک + دارلق	ٹو ٹرن اپ دہی نوز To turn up the nose	ناساکٹل کرنم नासाकुटिलकरणम्
بورنی سورتمک	ٹو پنچ ونس نوز To pinch ones nose	ناسامردنم नासामर्दनम्
قسترہ یلان	اے کوبرا A cobra.	ناگہ + ارگہ + سرپہ + آہہ नागः + उरगः + सर्पः + अहिः
گوبک	دہی نیول اسٹرنگ The navel string.	نابہہ + نالم नाभिः + नालम्

عربی	فارسی	اردو
اَنِین	نَالَہ	نَالَہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے آواز گریہ ۱۲
خَدّ وبُضَّۃ واُخدُود	+	نَالِی بیای معروف تنگانی کہ در زمین افتد ۱۲
سَابِقُ الذِّکرِ ومَذکُور	نامبرده	نامبرده لغت فارسی ست کسیکه ذکرش در صدر گزشته باشد ۱۲
طَعن وقَدح طعن وقدح فیه ازباب منع ۱۲	عیب کسی گرفتن	نَام دہرنا
جَبَان	بددل	نَامَرد لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکه از میدان جنگ بگریزد ۱۲ [illegible]
عِنِّین عَجِیز سَرِس سَرِیس	+	نَامَرد کسیکه برزن قادر نشود ۱۲
تَسمِیَۃ	نام نهادن	نام رکہنا برای کسے تعیین نام کردن ۱۲
اَلجَدُّ الفَاسِدُ	نیا	نَانَا پدر مادر ۱۲
مِرکَن واِجَّانَۃ	تغار سفالین	نَاند
اِبتِدَاء وبَدء وشُرُوع ولخذ	شروع در کاری کردن	نَاندہنا

[illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ایکلتی	لیمنٹیشن * مون Lamentation; Moan.	رُودن شبدہ रोदनशब्दः
صوآریقی	ا فرو * ا ریوِن A furrow; A ravine	نالی ۱ * نالہ (९) नाली + नालः
مذکوراولان کمسنہ	دہی ابو نیمڈ The above named	نام کتھتہ नामकथितः
عیبلمق	ٹو سینسر * ٹو پائنٹ دہی فنگر ایٹ To censure; To point the finger at.	نام دہرنم * دشچنہکتھنم नामधरणम् + दुश्चिन्हकथनम्
قورقان کیشے	اِ کاورڈ A coward.	بہیرُہ * بہی بہیتہ भीरुः + भयभीतः
نامرد	امپوٹینٹ Impotent.	کلیوہ * نپسکہ * شنڈہہ क्लीवः + नपुंसकः + षण्ढः
آدی قویمق	ٹو نیم * ٹو گِو اِ نیم To name; To give a name.	نام کرنم * نامستھاپنم नामकरणम् + नामस्थापनम
دده	اِ میٹرنل گرینڈ فادھر A maternal-grand-father.	ماتامہہ मातामहः
تغار	اِ لارج ارتھن پین A large earthen pan.	کنڈہ ۲ (२) कुण्डः
بشلمق	ٹو بیگن To begin	پرارمبھکرنم प्रारम्भकरणम

۱ [illegible] (९) कोशनैन सरीसमति

۲ [illegible] मन्मथपात्रवि कोषः॥

عربی	فارسی	اردو
حُوبَة وحِيبَة	خویشِ مادری	نانہال خاندانِ مادر۱۲
اَلجَدَّةُ الفَاسِدَةُ	مادرِ مادر	نانی بای معروف۱۲
سَفِينَة سَفِين جمع خَلِيَّة و قُرقُور قُرقُورَة وقَارِب وقَارِب بلغت عربی کشتی خرد۱۲	کشتی	ناؤ مرکبی کہ بران سفر دریا کنند۱۲
اِرفَاء	کشتی بساحل آوردن و رسانیدن وبردن	ناؤ کنارے پر لانا
اِجرَاء أجريت السفينة۱۲	کشتی راندن	ناؤ کھینا
حَلَّاق ومُزَيِّن ومُحَسِّن	سر تراش و آئینہ دار و سر شوی و حجام و موی تراش و گرا	نائی بیای معروف کسیکہ موی سر تراشد۱۲
	باب نون با موحدہ	
نَفد ونَفَاد	نیست شدن چیزی باقی نماندن	نبڑ جانا
نَبض	نَبض	نَبض لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنے جنبیدن رگ۱۲
جَسّ و اِجتِسَاس	دست بر نبض گذاشتن	نَبض دیکھنا

۱ خر کشتی کلاں و قورہ ... قارب کشتی کوچک [illegible]

۲ حاجت بول و براز ... در اصطلاح حرکت ... [illegible] ... فضلات۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
انا قرابتلری	میٹرنل گرینڈ فادرس فیملی Maternal grand-father's family	ماترکٹمبہ मातृकुटुम्बः
انانک اناسی	میٹرنل گرینڈ مدر Maternal grand-mother	ماتامہی मातामही
قایق	ا بوٹ A boat.	نوہ + نوکا नौः + नौका
قایق ساحلہ گوتورمک	ٹو برنگ ا بوٹ ٹو دہی شور To bring a boat to the shore.	نوکاتٹو پرکرنم नौकातटोपरिकरणम्
قایقہ سورمک	ٹو رو ا بوٹ To row a boat.	نوشچالنم नौश्चालनम्
بربر	ا باربر A barber.	ناپتہ + دواکیرتہ नापितः + दिवाकीर्तिः
	باب فون با موحدہ	
بتمک	ٹو بی فنشڈ + ٹو بی اوور To be finished; To be over.	اشیشم + سمپورن بہونم अशेषम् + संपूर्णभवनम्
نبض	دہی پلس The pulse.	ناڑی + ناڑہ + نالہ नाडी + नाडिः + नालिः
نبض طوتمق	ٹو فیل دہی پلس To feel the pulse.	ناڑیولوکنم नाड्यवलोकनम्

اردو	فارسی	عربی
نِت	ہمیشہ و ہموارہ و مُدام	دائماً
نَتھَہ حلقہ کہ زنان در بینی کنند ۱۲	حلقۂ بینی	زِمام عرف حال عرب ۱۲
نَتھُنا	سوراخ بینی	خَیشُوم و مَنخَرَۃ و مَنخِر و مَنخُور و نَثرَۃ و الخنابتان ف۱
	باب نون با ہای ہندی	
نَدُّھا	رَسَن باز و دار باز و غازی و ریسمان باز عرف حال ۱۲	*
	باب نون با جیم تازی	
نجُومی لغت عربی کسیکہ از حرکات کواکب و سیر آن حکم بجوادث کند ۱۲	اختر شمار و اختر شمر و اختر شناس و آسمان رَند	مُنَجِّم و مُتَنَجِّم و نَجّام
	باب نون با جیم فارسی	
نَچَانَا . برقص آوردن ۱۲	برقص آوردن و رقصانیدن	تَرقِیص
نِچوڑ انچہ از فشردن چیزی از ثمار و برگہا بر آید ۱۲	افشرہ و افشردہ	عُصَارَۃ

ف۱ بکسر و تشدید بمعنی [illegible] حرفیست از [illegible] شمارہا ۱۲ ف۲ [illegible] بمعنی [illegible] کنند و [illegible] ریسمان [illegible] ازو [illegible] ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
داٸم	اَلْویز + اِنْوَیرِیبلی Always; Invariably.	نِتْیَم + نِرَنْتَرَم + سَروَدا नित्यम् + निरन्तरम् सर्वदा
بورن حلقہ سی	نوز رِنگ Nose ring.	ناتھَہ + ناسِکابھوشَنَم नाथः + नासिकाभूषणम्
بورن دیلیکی	ناسٹرلس Nostrils.	ناسِکا مارگو नासिकामार्गौ
	باب نون با ہاے ہندی	
رَسَن باز	نیم آف ا ٹراٸب آف جگلرس روپ ڈینسرز Name of a tribe of jugglers, rope dancers	نٹہ + رجوپرنرتکہ नटः + रज्जूपरिनर्तकः
	باب نون با جیم تازی	
منجم	اِن اسٹرالاجر An astrologer.	جیوتشکہ + گنکہ + سامُوتسرہ ज्योतिषिकः + गणकः सांवत्सरः
	باب نون با جیم فارسی	
رقص اتیدرمک	ٹومیک ٹو ڈینس To make to dance.	نرتیکارینم नृत्यकारयणम्
صقندی	دیٹ وچ از آبٹینڈ بائی اِسکوٹزنگ اے تھنگ That which is obtained by squeezing a thing.	نیپیڈِتَہ + نشپیڈتہ निपीडितः + निष्पीडितः

اردو	فارسی	عربی
نچوڑ بطریق مجاز حاصل و خلاصہ و نتیجہ را گویند ۱۲	+	عُصارۃ
نچوڑنا	افشردن و فشردن و شلیدن زبان قدیم ۱۲	عصر
نچویا کسیکہ رقص کند ۱۲	پای کوب و پای باز	رقّاص
نچھاور زریکہ بر سر عروس یا امیر نثار کنند ۱۲	شاباش و نثار و نثرہ	نِثار
	باب نون با خای معجمہ	
نخاس ۲	+	مِشْواس بازار ستوران فروشی ۱۲
نخرہ حرکات و سکنات زنان در وقت خاص شیوہای دلربای شان ۱۲	غربیلہ و کرشمہ و ناز	غُنج و غُناج و شِکل ہر سہ بمعنی کرشمہ و ناز ۱۲
	باب نون با دال مہملہ	
نندآسا لغت مردم قصبات ست یعنی کسیکہ خواب برو غلبہ کردہ باشد ۱۲	خواب آلودہ و خوابناک و برناس و فنرناس	نَوْمان و نَعْسان
ندی برعکس جوی ۱۲	ارغا و ارغاب و ارغاد زبان لغت ۱۲ مطلق جوی آب را گویند ۱۲	جدول جداول جمع جوی کوچک ۱۲ نَہر انہار جمع جوی کلان ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
+	دی ٹرمینیشن آر اینڈ آف اینی افیئر The termination or end of any affair.	سارانشم + سار بھوتم सारांशम् + सारभूतम्
صقمق	ٹو اسکویز + ٹو پریس To squeeze; To press.	نپیڑنم + نشپیڑنم नि पीडनम् + निष्पीडनम्
رقاص	اے ڈینسر A dancer.	نرتکہ + نرتنہ + نرتیتا नर्तकः + नर्तनः + नर्तयिता
صاچی	اے پروپیشیئیٹری آفرنگ + سیکریفیس A propitiatory offering. Sacrifice.	اپداکم + اپپرداتم उपदानकम् + उपप्रदानम्
	باب نون با خای معجمہ	
قول جاریہ صاتیجی	اے مارکیٹ فار ہارسیز اینڈ کیٹل A market for horses and cattle.	اشوہٹہ अश्वहट्टः
شیوہ	کوکیٹری + بلینڈشمنٹس Coquetry; Blandishments.	حاوہ + وبّوکادشُ हावः + विब्बोकादिषु
	باب نون با دال مہملہ	
امزغانجی	ڈراوزی + سلیپی Drowsy; Sleepy.	ندرالُہ + ندرایمانہ निद्रालुः + निद्रायमाणः
ارماق	اے ریور A river.	ندی + سرت नदी + सरित्

اردو	فارسی	عربی
	باب نون با ذال معجمه	
نذرانه چیزی که بطریق پیشکش بگزرانند ۱۲	پیشکش	نذر و هدیة و تقدمة
	باب نون با را مهمله	
نر لغت فارسی مقابل ماده ۱۲	نر	فحل و ذکر
نرا	هر چیز خالص که آمیزش نداشته باشد	بحت و محض و صرف و خالص
نراس بلغت هندی کنایه ضد امید ۱۲	نا امیدی	قنوط و یأس
نرالا بمعنی نادر ۱۲	شگفت	عجیب
نرانا پاک کردن باغ و کشت زار از گیاه خودرو و خار و خاشه توتم گیرند ۱۲	خشار و خشاره کردن	*
نرخرا گزرگاه دم ۱۲	نای گلو	قصب و قصب السعال
نرخرا بمعنی مجرای طعام و شراب ۱۲	*	مری و بلعوم و بلعم

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	باب نون با ذال معجمہ	
اُپاینم + اُپہارہ + اُپدا उपायनम् + उपहारः + उपदा	اگفٹ آفرڈ ٹو اپرسن آف رینک A gift offered to a person of rank.	عطیہ
	باب نون با را مہملہ	
نرہ + پمان नरः + पुमान्	اے میل A male.	ار
کیولم केवलम्	پیور + ان ایلایڈ Pure; Unalloyed.	خالص
نیرپکشا + نرچھا + نراشا निरपेक्षा + निरिच्छा निराशा	ڈسپیر Despair.	نا امید
وچترم + نرالیہ विचित्रम् + निरालयः	ریر + اکسٹری آرڈینری Rare; Extraordinary.	طلسق و عجیب
کشیترادشدھکرنم + ترنادنا क्षेत्रादिशुद्धकरणम् + तृणादिना	ٹو ویڈ آوٹ گراس فرام اگارڈن آر فیلڈ To weed out grass from a garden or field.	کندوسی بتدو کی صمان دن با غچہ یہ صاف ایتک
گلمارگہ गलमार्गः	ونڈ پائپ + ٹریکیا Wind pipe; Trachea	بوغاز
کنٹھمارگہ + ییناناد گمیتی कण्ठमार्गः + येनान्नादि गम्यते	ایسوفیگس + دہی گلیٹ Esophagus; The gullet.	بوغاز

اردو	فارسی	عربی
نَرْد لغت فارسی در اردو و عربی مستعمل۱۲	نَرْد	نَرْدَشِیْرُ
نَرْدْبازْ	نَرْدْباز	نَرَّاد
نَرْد کھیلنا	نرد چیدن، زدن، باختن	اَللَّعِبُ بِالنَّرْدِشِیْرِ
نَرْسِنگھا نای بزرگ۱۲	کَرَّنای	صُوْر و ناقُوْر
نَرْکُل گیاهی ست که در آب بعید و تیز می روید و بر سر آن نشیم مانندی بود [illegible]	لُخ و دُوْخ	بَرْدِيّ
نَرْگِس لغت فارسی در اردو مستعمل گلی ست معروف۱۲	نَرْگِس	نَرْجِس و عَبْهَر
نَرْم لغت فارسی در اردو مستعمل ضد درشت۱۲	نَرْم	لَیِّن و لَدْن
نَرْلِی بیای معروف لغت مردم قصبات ساقهای جو و گندم را گویند۱۲	+	قَصَبُ الزَّرْع
نَرِی نَرِیْ	نای گلوی پوست مدبوغ	حَنْجَرَة جِلْد و اِهَاب
	باب نون با رای معجمه	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
نرد	بیک گیمن Backgammon.	شارہ शारिः
نرداوینجی	ون ہو پلیز ایٹ بیک گیمن One who plays at back gammon.	اکشدیوہ + اکشدیوی अक्षद्यूः + अक्षदेवी
نرداوینامق	ٹو پلی ایٹ بیک گیمن To play at back-gammon.	شارکریڈنم शारिक्रीडनम्
طورنا + وبوینوز	اے ہارن + اے ونڈ انسٹرومینٹ A horn; A wind instrument.	نل شرنگہ नलशृङ्गः
بردی وقوغہ لق	اے ریڈ آف وچ میٹس آرمیڈ A reed of which mats are made.	نل کانڈم नलकाण्डम्
نرگس	نارسیسس Narcissus.	پشپ وشیشہ + نیترسدرشہ पुष्पविशेषः + नेत्रस-दृशः
یومشق	سافٹ + ٹینڈر Soft; Tender.	کوملم + مردلم + مرد कोमलम् + मृदुलम् + मृदु
اربہ ولبغدای بالدیری	اسٹاک آف وہیٹ آربارلی Stalk of wheat or barley.	گودہوم شاکہا गोधूमशाखा
بوغاز	Wind pipe. ونڈپائپ لیدہر + اسکن Leather; Skin.	کنٹھمارگہ + چہلی + چہاک چہلی कण्ठमार्गः + छल्ली + छागछल्ली
	باب نون بازای معجمہ	

اردو	فارسی	عربی
نُزُولی بیای معروف خانۂ کہ بے اجازت مالکش دران نزول کنند ۱۲	خانۂ نزول	*
	باب نون با سین مہملہ	
نَس	رگ	عِرق عُرُوق جمع
نُسخہ ۱ بمعنی کتاب ۱۲ — نُسخہ بمعنی نسخۂ دوا ۱۲	نسخہ کتاب ۱۲ — نسخہ نسخۂ دوا ۱۲	نُسْخَة کتاب ۱۲ — نُسْخَة نسخۂ دوا ۱۲
نِسُوت ۲ بواو مجہول ۱۲ دوائی ست معروف ۱۲	*	تُربُد
	باب نون با شین معجمہ	
نَشَا لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی کیفیتی کہ از خوردن مسکرات حاصل شود ۱۲	نشاء	سُکر و ثَمَل
نَشَاستہ لغت فارسی در اردو مستعمل چیزی کہ از مغز گندم سازند ۱۲	نَشَاسْتَہ	نَشَا و نَشَاء و نَشَاسْتَج
نِشَان لغت فارسی در اردو مستعمل معروف ست ۱۲	نشان	عَلَامَة و اَثَر آثار جمع و سِیما و سِیمِیَاء و سِمَة و مَئِنَّة
نشان بردار	علمدار	حَامِلُ الْعَلَمِ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
کاروانسرا و قوناق	اےکیرےونسرای + اےان اِن A caravansary; An inn.	دہرم شالا + پتھکالیہ धर्मशाला÷ पथिकालयः
	باب نون با سین مہملہ	
طمر	اےسنیو + نرو A sinew; Nerve.	شرا + ناڑی शिरा+ नाडी
نسخہ	A book اےبک اےریسپی + اےپریسکرپشن A recipe; A prescription	پستکم + گرنتھہ + اوشدہ پترم + یتروشدہ لپہ पुस्तकम्+ ग्रन्थः+ औषधिपत्रम्+ यत्रौषधिलिपिः
تربد	اےپرگیٹو انڈین روٹ A purgative Indian root.	سشینکا + ترورتا सुषणिका+ त्रिवृता
	باب نون با شین معجمہ	
کیف و سرخوشلق	انٹاکسیکیشن Intoxication.	مادیم + مدہ माद्यम्+मदः
نشاستہ	تہک گرول Thick gruel.	گودہوم سارم गोधूमसारम्
علامت و نشان و یاقی	اےمارک + سائن A mark; Sign.	چنہم + لکشم + لکشنم चिन्हम्+ लक्ष्म+ लक्षणम्
بیرقتلوکیمہ	اےاسٹینڈرڈ بیرر A standard bearer	دہوج دہاری + دہوجگراہی ध्वजधारी÷ ध्वजग्राही

اردو	فارسی	عربی
نشانِ پا نقش پا کہ از رفتار بر زمین پدید آید۱۲		اَثَر
نَشانہ لغت فارسی در اردو مستعمل چیزی ست کہ بران تیر زنند۱۲	نَشانَہ و آماج و دَفک	ھَدَف و غَرَض و بُرجاس و قِرطاس
نشانی نقشی کہ گازران بر جامہ کنند تا جامہ یکدیگر مشتبہ نگردد۱۲	داغ قصار و داغ گازران	عَلَمُ القصّار
نَشانی لغت فارسی اردو مستعمل یعنی از کسے چیزی ستانند تا از دیدن آن	نشانی	تَذکِرَۃ
نَشانی چیزی را گویند کہ برای تصدیق سخن بر سانند ہمراہ کس کردہ باشند۱۲	نشانی	عَلامَۃ
نِشتَر لغت فارسی چیزی سر تیز کہ بآن رگ زنند۱۲	نشتر و آدر و گزار	مِبضَع و مِفصَد مِشرَط (نشتر حجام۱۲) مِبزَغ (نشتر بیطار۱۲)
	باب نون با ظاء معجمہ	
نظر لگا چیزی کہ از چشم زخم رسیدہ باشد۱۲	چشم خوردہ	مَعِین و مُصابُ العَین
نظر لگانا	چشم کردن و چشم زخم رسانیدن	نَفس و عَین
نظر لگنا	چشم رسیدن و چشم زخم رسیدن	اِصابَۃُ العَین و اِصابَۃُ النَّفسِ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ایز	فٹ مارکس + فٹ پرنٹس Foot marks; Foot prints.	پادچہنم + پدوی पादचिन्हम् + पदवी
پوطہ وطبلہ	اے ٹارجٹ A target.	درشیم + لکشیم दृश्यम् + लक्ष्यम्
یاقی	مارک میڈ بائی واشرمن آن کلودس Mark made by washermen on clothes.	رجک چہنم + وستریش रजकचिन्हम् + वस्त्रेषु
تذکرہ	اے ٹوکن آف ریممبرنس A token of remembrance.	سمرنارتھ وستُ स्मरणार्थवस्तु
علامت	امبلیم + نوٹ Emblem; Note.	وستوپری چہنم वस्तुपरिचिन्हम्
نیشتر	اے لینسیٹ A lancet.	شراشسترم शिराशस्त्रम्
	باب نون با ظاء معجمہ	
گوزدگن کشی	ون افیکٹیڈ وتھ اے میلگنینٹ آئی One affected with a malignant eye.	درشٹ پتیتہ + درشٹہ दृष्टिपतितः + दृष्टितः
گوزدکمک	ٹو افیکٹ وتھ اے میلگنینٹ آئی To affect with a malignant eye.	درشٹ پاتنم दृष्टिपातनम्
گوزدکلمک	ٹو بی افیکٹیڈ وتھ اے میلگنینٹ آئی To be affected with a malignant eye.	درشٹ پتنم दृष्टिपतनम्

عربی	فارسی	اردو
اَلسُّقُوْطُ مِنَ الْعُيُوْنِ	از نظر افتادن	نظروں سے گرنا بمعنی بی‌اعتبار شدن ۱۲
مِعْيَان و نَافِس و عَائِن و عَيُوْن	شور چشم و چشم شور و دیدۂ شور و نظر شور و چشم زخم رسان	نَظَر بَاز یا کسیکه چشم زخم رساند ۱۲
	باب نون با عین مهمله	
صَيْحَة و صِيَاح	نعره	نَعْرَه لغت عربی بمعنی آواز در خیشوم و در اردو و فارسی بمعنی صیحه
نَعْل نِعَال جمع	نعل	نَعْل لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی آهنی که بر سمهای اسپان زنند ۱۲
رَبِيعَة سنگی که کشتی گیران آنرا برای امتحان بردارند ۱۲	نعل و سنگ زور آزمائی و سنگ زور	نَعْل ۵
*	✣	نَعْل بمعنی نعل آهنی که زیر کفش جسته تعبیه کنند ۱۲
نَعْل و اِنْعَال و تَنْعِيل	نعل بستن	نَعْل بَاندْهنَا
مُنْعِل	✣	نَعْلبَنْد لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکه نعل بر ستوران بندد ۱۲
	باب نون با قاف	

۵ بمعنی سنگ زور دوران کنند و بازو تشکل نعل که کشتی گیران بر سر و دوش گردانند بمعنی در هندی فارسی مستعمل است ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اعتبارسزاولمق	ٹوبی ڈسگریسیڈ + ٹولوز کانفیڈینس To be disgraced; To lose confidence.	درشٹیپتنم + وشواس رہت بھونم दृष्टिः पतनम् + विश्वास रहितभवनम्
گوزدکن	وَن ہیونگ این ایول آئی One having an evil eye.	درشٹ گھاتکہ दृष्टिघातकः
	باب نون باعین بامُہملہ	
غوغا	نائز + شاؤٹ Noise; Shout.	چیتکارَ चीत्कारः
نعل	شو (آف ا ہارس) Shoe (of a horse).	شفہ بندھایسہ + چندراکرتہ शफबन्धायसः + चन्द्राकृतिः
کورشجیلرک قالدرملک طاشی	ا اسٹون یوزڈ بائی ریسلرز ٹو اکسرسائز ودھ A stone used by wrestlers to exercise with.	کلاشما + بل پریکشنارتھم कलाश्मा + बलपरीक्षणार्थम्
نعل	ان آئرن شو (فار بوٹس) An iron shoe (for boots).	پادوکردایسہ पादूकुदायसः
نعل اورمق	ٹو شو (ا ہارس) To shoe (a horse).	شفہ بندھنم + چندراکاریسین शफबन्धनम् + चंद्राकारायसेन
نعلبند	ا فیریر A farrier.	شفہ بندکارہ + جات بھیدہ शफबन्धकारः + जातिभेदः
	باب نون باقاف	

اردو	فارسی	انگریزی
نَقَّارہ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	کوس و رُوئین خُم و رُوئینه خُم و دَمامه	طَبل و نُوبَة محاورۂ حال عرب ۱۲
نَقَّارچی لغت ترکی در اردو مستعمل یعنی کسیکه نوبت نوازد ۱۲	نوبت نواز و نوبت زن و نوبتی	طَبَّال
نَقَّارخانہ	نوبت خانه	بَيتُ النُّوبَة
نَقشَہ صورت عمارت [illegible] معماران پیش از آنکه [illegible] اختراع [illegible] عمارت ۱۲	بیرنگ	مِثال و شِبه
نقشہ اُتارنا مثال چیزی کشیدن ۱۲	طرح برداشتن	تَمثِيل
نُقل لغت عربی در فارسی و اردو مستعمل چیزی که بالای شراب خورند از میوه [illegible] ۱۲	نُقل و گَزَک	نُقل
نُقل چیزی را گویند که چون یاران با هم صحبت کنند در مجلس بخورند ۱۲	نقل و لب چره	*
نُقل [illegible] که در ماتم تقسیم کنند و در دیگر ولایت ها آن را سیاه سازند [illegible] ۱۲	نقل ماتم	*
نَقل لینا	نقل برداشتن	نَسخ
نقل نویسی برداشتن نقل خط دیگری بی آنکه الفاظش فهمیده باشند ۱۲	نقل نویسی و صورت نویسی	*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
طاول	اے کیٹل ڈرم A kettle drum.	درگڑہ * دُندبھیہ * بھیری दगड:+ दुंदुभि:+ भेरी
طاول چالیجی	وَن ہُو بیٹس دی کیٹل ڈرم One who beats the kettle drum.	درگڑواڈکہ दगडवादक:
نقارخانہ	اے پلیس وہیر ڈرمس آر بیٹن A place where drums are beaten	درگڑالیہ दगडालय:
نقشہ	اے پلین A plan.	پرت رُوپم प्रतिरूपम्
تصور ایتمک	ٹو ڈرا آر ٹریس اے میپ آر پلین To draw or trace a map or plan.	پرت روپاکرشنم प्रतिरूपाकर्षणम्
جرز چمن	اینی تھنگ ایٹن وتھ وائن Anything eaten with wine.	مدیوپر بھکشیم मद्योपरिभक्ष्यम्
نقل	اینی تھنگ ایٹن ان کمپنی Anything eaten in company.	چرونادہ चर्वणादि:
نقل	فوڈ ڈسٹری بیوٹیڈ آن دی ڈیتھ آف اے پرسن Food distributed on the death of a person.	شووپر بھکشیم * گرتا دکریا پشچات शवोपरिभक्ष्यम्+ गतादि क्रिया पश्चात्
نقل ایتمک	ٹو کاپی To copy	پرت لپگرہنم प्रतिलिपिग्रहणम्
نقل ایدیجی	کاپی انگ Copying.	پرت لپکرم प्रतिलिपिकर्म

عربی	فارسی	اردو
	باب نون با کاف تازی	
اِخرَاج اِظہار واِبہان	بیرون کردن ظاہر کردن	نکالنا
اَجدَع واَصلَت زنیکه بینی او بریده باشد ۱۲	بینی بریده	نکٹا
عُودُ العطاس	گیاہی ست که شنیدن آن عطسه آرد	نکچھکنی
رُعاف	خون بینی	نکسیر
رَعف	خون از بینی برآمدن	نکسیر پھوٹنا
خُرُوج ظُہور وبُرُوز	برون آمدن ظاہر شدن	نکلنا
کلّ	مرد نابکار آمد و ہیچکاره	نکما
اَظفار و ظَفار واَظفار الطّیب	ناخن دیو و ناخن پریان	نکھه خوشبوئی ست بصورت ناخن تراشیده ۱۲
اِبرِیسم وحرِیر	نخ	نکھه بمعنی ابریشم ۱۲

ترسیکے	انگریزیے	سنکرت
	باب نون ہا کاف تازہ	
چیقارمق	ٹو ٹرن آوٹ + ٹو اکسپیل To turn out; To expel ٹو پروڈیوس + ٹو پٹ فورتھ To produce; To put forth.	نشکاسنم निष्कासनम्
بورن کشنک کشی	نوز کلپٹ + نوزلیس Nose clipt; Noseless.	وکرہ + وکہرہ + گتناسکہ विग्रः + विख्रः + गतनासिकः
براوتیدر	نیم آف اسٹرنوٹیٹری پلینٹ Name of a sternutatory plant.	چہکپترا + چہکنی छिक्किपत्रा + छिक्कनी
بورن قاسنے	دہی وینس آف دہی نوز The veins of the nose.	ناساشرا नासाशिरा
رعاف اولمق	ٹو بلیڈ ایٹ دہی نوز To bleed at the nose.	ناساشراسپہٹنم नासाशिरास्फुटनम्
چیقمق	ٹو اشیو + ٹو کم آوٹ To issue; To come out ٹو اپیر + ٹو رزلٹ To appear; To result.	نشکرمنم निष्क्रमणम्
ایشسز کیشے	یوزلیس + گڈ فار نتہنگ Useless; Good for nothing.	نشکرما निष्कर्मा
طرناق	اے کائنڈ آف فریگرینس ان دہی فارم آف اے نیل A kind of fragrance in the form of a nail	نکہم + نکہی + کول دلم نشکرما नखम् + नखी + कोलदलम्
ابریشم	اے اسٹرنگ آف اے پیپر کائٹ A string of a paper kite.	پاٹ سوترم + سوکشم पाटसूत्रम् + सूक्ष्मम्

اردو	فارسی	عربی
نکیل	چوبی که در بینی شتر کنند	خِشَاش و شِصَار و بُرَة و خِزَامَة (از منس ۱۲ ، از نوری ۱۲)
نکیلا	نوک دار	مَسْنُون
	باب نون با کاف فارسی	
نگ	نگین و نگینه	فَصّ فُصُوص جمع
نگ جڑنا	نگین بر انگشتر نشاندن و زدن و در انگشتر نشاندن	تَرْکِیب رکب الفصّ فی الخاتم ۱۲
	باب نون با لام	
نلی بیای معروف ۱۲	نی میان تهی و ماشوره	قَصَب
	باب نون با میم	
نمتا ملازمت ۱۲	هوشیار	صَاحِی
نمده لغت فارسی در اردو مستعمل است و آن چیزی که از پشم سازند ۱۲	لُکُمین	لِبْد و لِبْدَة اَلْبَاد و لُبُود جمع

ه نی میان تهی ... [illegible] پیچیده ... ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بورندیرق	اے ووڈن انسٹرومینٹ فکسڈ ٹو اے کیملس نوز A wooden instrument fixed to a camel's nose	ناساکیلہ + ورشبھادشُ नासाकीलः + वृषभादिषु
یلمانلونسنہ	شارپ پائنٹیڈ Sharp pointed.	تیکشناگرہ तीक्ष्णाग्रः
	باب نون با کاف فارسی	
یوزک قاشی	دی اسٹون آف اے رنگ + اے جیم The stone of a ring; A jem.	منہ + رتنم + لگھہ منہ मणिः + रत्नम् + लघुमणिः
بورمق ترصیع ایتمک	ٹو سیٹ اے اسٹون (ان اے رنگ) To set a stone (in a ring).	رتن یکتکرنم रत्नयुक्तकरणम्
	باب نون با لام	
قامش پارہ سی	اے ٹیوب A tube.	کہکہیرکہ खिखीरकः
	باب نون با میم	
زیرک	سوبر ایز اپوزڈ ٹو انٹاکسیکیٹیڈ Sober as opposed to intoxicated.	نمتہ + چتستھری بھوتہ नमतः + चित्तस्थिरीभूतः
کچہ	فیلٹ + اے کورس وولن کلاتھ فارمڈ ودھاؤٹ ویونگ Felt; A coarse woollen cloth formed without weaving.	اورنمیہ + ستھولترہ ऊर्णमयः + स्थूलतरः

اردو	فارسی	عربی
نمدہ بنانی والا	نمدمال	لَبَّاد
نمک چکھنا چشیدن طعام برای دریافت مزه ۱۲	چاشنه و چاشنی کردن	ذَوق
نمکدان لغت فارسی در اردو مستعمل ظرفیکه دران نمک نهند ۱۲	نمکدان	مِملَحَة
نمکسار لغت فارسی در اردو مستعمل جائی که نمک متکون شود ۱۲	نمکسار	نَوفَلَة و مَملَحَة و مَلّاحَة
نمونہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی مثال از چیزی ۱۲	نمونه	نَمُوذَج قال صاحب القاموس النموذج خطأ ۱۲
	باب نون با نون	
نند زن شوہر ۱۲	ننا	اُختُ الزَّوج
ننگا	برہنه و لُچ	عُریان و عارِی و مُتَجَرِّد
ننگا کرنا	برہنه کردن و عریان کردن و جامه از تن کسی برآوردن و کشیدن	اِعراء و تَجرِید و تَضو و تَعرِیَة
ننگا ہونا	برہنه شدن	تَعَرِّي و تَجَرُّد و عَرِي

ترکی	انگریزی	سنسکرت
+	ون ہو ویوز فیلٹس One who weaves felts	اُرنمی کاری + جات بہیدہ ऊर्णमयकारी + जाति भेदः
طوزطاتمق	ٹو ٹیسٹ فڈ ٹو نو اف اِٹ کنٹینس سالٹ To taste food to know if it contains salt.	لونسوادنم लवनस्वादनम्
طوزقابے	اے سالٹ سیلر A salt cellar.	لون پاترم लवनपात्रम्
طوزلق	اے سالٹ پٹ A salt pit.	لونستھانم लवणस्थानम्
اورنک	اے سیمپل + پیٹرن + ماڈیل A sample; Pattern; Model.	تت سدرشہ + درشنارتھم तत्सदृक: + दर्शनार्थम्
	باب نون با نون	
+	اے سسٹر ان لا + ہسبنڈس سسٹر A sister-in-law; Husband's sister.	ننندا + نناندا ननन्दा + ननान्दा
چیلاق	نیکڈ Naked.	نگنہ + دگمبرہ नग्नः + दिगम्बरः
چیلاق ایتمک	ٹو بیئر + ٹو ان کور To bare: To uncover	نگن کرنم नग्नकरणम्
چیلاق اولمق	ٹو بی نیکڈ To be naked.	نگن بھونم नग्नभवनम्

عربی	فارسی	اردو
اِبلاع	کسے را چیزی فرو خورانیدن	نِگلانا
بَلع و اِبتلاع و لَقف و تَلَقُّف و اِزدِراد	فرو خوردن و فرو بردن و اَوباریدن و اَوباردن و اَوباشتن	نِگلنا
عُریانَة و عارِیَة	زنِ برہنہ	ننگی
حافی	برہنہ پا	ننگے پاؤں
سَیف سَلیل و سَیف مَسلول و سَیف مَشہور	شمشیر آہیختہ و شمشیر برہنہ	ننگی تلوار
حاسِر	برہنہ سر	ننگے سر
	باب نون با واو	
*	نوار	نوار ٹسہ
حافِد و سِبط	نواسہ و نبسہ و نبیرہ	نواسہ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنے پسر دختر ۱۲
مُیَسَّر	نواله	نواله پارۂ نانی کہ بگدا دہند لغت فارسی ست در اردو مستعمل ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یودتمق	ٹوکاز ٹو سوالو To cause to swallow.	گنٹھے پاتم कण्ठेपातम्
یوتمق	ٹو سوالو To swallow.	نگرنم + نگرہ निगरणम् + निगरः
چپلاق قاری	نیکڈ (ا فیمیل) Naked (a female)	نگنا + دگمبرہ नग्ना + दिगम्बरः
یالن ایاق	بیئر فیسڈ Bare faced.	نگن پادہ नग्नपादः
یالن قلج	اوڈران سورڈ A drawn sword.	اکوش کھڈگہ अकोशखड्गः
باش آچلمش کشے	بیئر ہیڈیڈ Bare headed.	نگن مستکہ नग्नमस्तकः
	باب نون با واو	
قوز زبان بخارا ۱۲	ٹیپ آف اکورس کائنڈ Tape of a course Kind.	گرتہت سوترم ग्रथितसूत्रम्
اوغلو اولادی قیز اولادی	اوگرینڈسن + اوڈاٹرز سن A grandson; A daughter's son.	دوہترہ दौहित्रः
جورجرک ۔ لقمہ	اپیس آف بریڈ گون ٹو بیگرس A piece of bread given to beggars.	گراسہ + کولہ + بھکشارتہم ग्रासः + कवलः + भिक्षार्थम्

اردو	فارسی	عربی
نِوَالَہ در اردو مقداری از طعام کہ در دہن کنند ۱۲	گُراسُ لُپ	لُقمَةٌ واُكلَةٌ نُبلَةٌ صُفيرة ودُبلَةٌ ودُنبَةٌ
نَوبَت لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی فرصت و دولت	نَوبَت	نَوبَةٌ يقال جاءت نوبتك ۱۲
نَوبَت	کوس و نقارہ و این مجاز است زیراکہ نوبت را پنج وقت می نوازند	نَوبَةٌ لغة مستعمل يقال ضربوا النوبة ۱۲
نَوج کلمہ ایست کہ زبان بمعنی چنین نشود و خدا نکند استعمال نمایند ۱۲	مبادا و مباد	لا يكونُ ولا يُقَدِّرُ الله
نَوجَوَان لغت فارسی کسیکہ جوانی او آغاز کند و قریب ببلوغ رسد ۱۲	نَوجَوَان	يافِعٌ ومُراهِقٌ
نُوچنا چیزی را برکندن ۱۲	موی برکندن	نَتَفَ
نُوچنا	بدندان برکندن	نَهَسَ
نُوچنا	برکندن مرغ شکاری گوشت را بمنقار	نَسَرَ و نَتَخَ
نُوچنا	بناخن خراشیدن	خَمَشَ
نَوحَہ لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی ماتم ۱۲	مُویہ و شیون	نَوحَةٌ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
لقمہ	اے مارسل ÷ ماوتھ فل A morsel; Mouth-ful.	گراسہ ÷ کولہ ग्रास: ÷ कवल:
نوبت	ٹائم ÷ ٹرن ÷ آپرچیونیٹی Time; Turn; Opportunity.	کتھن سمیہ ÷ کاری سمیہ कथनसमय: ÷ कार्यसमय:
طاول	انسٹرومینٹس آف میوزک ساونڈیڈ ایٹ دی گیٹ آف اے گریٹ مین Instruments of music sounded at the gate of a great man.	درگڑہ ÷ بھیری ÷ دندبھہ द्रगड: ÷ भेरी ÷ दुंदुभि:
اولمسون	می اِٹ ناٹ بی May it not be.	ایشورماکرُ ÷ رُشٹ سمیے ईश्वरमाकुरु ÷ रुष्टसमये
یکت	اِن دی پرائم آف لائف ÷ اِن دی بلوم آف یوتھ In the prime of life; In the bloom of youth.	ترن پُرشہ तरुणपुरुष:
قوپارمق طرنقلہ طرلامق	ٹو پلک اوٹ دی ہیئر To pluck out the hair.	لُنچنم ÷ اُتپاٹنم लुञ्चनम् ÷ उत्पाटनम्
دیش ایلہ دیمک	ٹو ڈرا اوٹ وِتھ دی ٹیتھ To draw out with the teeth.	دنتادُتپاٹنم दन्तादुत्पाटनम्
منقار ایلہ دیمک	ٹو ٹیر اَپ وِتھ دی بِل To tear up with the bill.	چنچکو لُنچنم चंचुकोलुञ्चनम्
طرملامق	ٹو اسکریچ To scratch.	نکھال لُنچنم नखालुञ्चनम्
نوحہ وصاغو	لیمنٹیشن ÷ موننگ Lamentation; Moaning.	مرتک شوکہ मृतकशोक:

عربی	فارسی	اردو
مِقْمَل	نَوْدَوْلَت	نَوْدَوْلَت لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکه از همیشه مفلس باشد و او را دولت بیاید ۱۲
*	باغ نونشانده و نوا حبسته	نَوْدَہا
نِیَاح ونِیَاحَة ونَوْح و نَوَّاح ومَنَاح	نوحه کردن وشیون کردن ومویدن	نَوحَہ کرنا
نَوَّاحَة	مویه گر	نَوحَہ گر زنی و یا مردی که صفات مرده را شمرده نوحه کنند تا دیگران را بگریانند ۱۲
اِنْتِیَار وانْتِوَار	نوره نهادن و مالیدن کردن و کشیدن دارو کشیدن	نُوْرا لگانا
نَیْرُوز معرب نوروز ۱۲	نوروز	نَوْرُوز لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی اول سنه دردین ۱۲
نُوْرَة	نوره	نُوْرَہ لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل آنکه در ازالهٔ مو بکار برند ۱۲
شَاکِرِي ومُسْتَخدَم وخَادِم بِالاُجْرَة واَجِیر	نوکر	نَوْکَر لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی چاکر ۱۲
نُرْبٌ	نرهٔ کودک	نُونِی بیای مستور ۱۲
	باب نون با ہا	

...نو روز را بکار ... و نوساز ... یند ۱۲

ترکیے	انگریزیے	سنسکرت
یکی دولتلو کشی	اون اپ اِسٹارٹ An upstart	نوین دہنکہ नवीनधनिकः
سیکی باغچه سی	اوگارڈن نیولی لیڈ آوٹ A garden newly laid out	پرسیدکا + بالودیانم प्रसेदिका + बालोद्यानम्
صاغوصاغمق	ٹو لیمنٹ + ٹو مورن To lament; To mourn	مرتک شوک کرنم मृतकशोककरणम्
صاغوصوغان قاری	اے لیمنٹر + اے مورنر A lamenter; A mourner.	مرتک شوکاکلہ मृतकशोकाकुलः
نوره طلا ایتمک	ٹو اپلائی ڈیپیلیٹری To apply depila-tory.	کچناشن لیپنم + اوشدہ چورنم कचनाशनलेपनम्
نوروز	دہی نیو ایرس ڈے اف دہی پرشینس The new year's day of the Persians.	نوتن دوسہ नूतनदिवसः
نوره وخسرزمه	ڈیپیلیٹری Depilatory.	کچناشنچورنم कचनाशनचूर्णम्
خادم	اے سروینٹ A servant.	سیوکہ + بہرتیہ + ویتنکہ सेवकः + भृत्यः + वेतनिकः
اوغلانلرک سکی	پینس پیواریلس Penis puerilis.	بال لنگم बाललिङ्गम्
	باب نون با ہا	

اردو	فارسی	عربی
نُہ لغت بلعض ۱۲	نَاخُن	ظُفُر اَظفَار جمع
نَہَارُ مخفف ناہار لغت فارسی آن نخوردن از بامداد باشد تا در ... ۱۲	نہار و ناشتا و ناشتاب	رِیاُوق
نَہَارمُنہہ	ناشتا ناشکستہ	رَیِق و رَائِق
نَہَارِی لغت فارسی طعام اندک کہ وقت صبح خورند ۱۲	نہاری نہار و ناشتا و پیش خورد و پیش دندان و چاشت	غَدَآء
نَہَارِی کَھانَا طعام وقت چاشت خوردن ۱۲	ناشتا شکستن و خوردن نہار کردن	تَغَدِّی
نَہَارِی وَالَا	نَہَارِی پَز	طَابِخُ الغُدَآءِ و طَبَّاخُ الغُدَاءِ
نِہَالِی بیای معروف لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی بستر پنبہ دار کہ ... ۱۲	زیرافگن نیز ۱۲	حَشِیَّۃ
نَہَانَا	غسل کردن و زدن و برآوردن	اِغتِسَال اِستِحمَام باب گرم غسل کردن و بمعنی غسل نیز مستعمل است ۱۲
نِہَائِی افزاری معروف کہ آہنگران و مسگران بر آن آہن و مس کوبند ۱۲	سندان	عَلَاۃ و سَندَان ۵
نَہَتّا کسیکہ سلاح با خود نداشتہ باشد ۱۲	+	اَعزَل و سَبَغلَل و سَبَهلَل

۵ ... قاموس ... سندان لغت فارسی ... علما ... توافق لسانین است ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
طرناق	نیل (آف دہی فنگر) Nail (of the finger)	پنرنبھوہ + کررُجہ + نکھرہ पुनर्भवः + कररुहः + नखरः
قہوہ آلتی و صفراق	نات ایٹنگ ان دہی مارننگ Not eating in the morning.	ناہارہ नाहारः
صفراق	وِدہاؤٹ ہیونگ ایٹن ان دہی مارننگ Without having eaten in the morning.	ناہارمکھہ नाहारमुखः
قوشلق طعامی	بریک فاسٹ Breakfast.	پراتراشہ + پراتراشنم प्रातराशः + प्रातराशनम्
قوشلق طعامی ییمک	ٹو ٹیک بریک فاسٹ To take breakfast.	پراترشن بھکشنم प्रातरशनभक्षणम्
قوشلق طعامی پشوران کمسنہ	وَن ہو پریپیرس بریک فاسٹ One who prepares breakfast.	پراتراشپاچکہ प्रातराशपाचकः
دوشک	اے کائینڈ آف کوئلٹ A kind of quilt.	تولکا + سوپنارتہم तूलिका + स्वप्नार्थम्
یونمق	ٹو بیدہ To bathe.	سنان کرنم + اوگاہنم स्नानकरणम् + अवगाहनम्
اورس	ان اینول An anvil.	بھوگھنہ + لوہ کٹّارتہم भूघनः + लोहकुट्टनार्थम्
سلاحسز	ان آرمڈ Unarmed.	ششتررہتہ + اششترکہ + نرستہ शस्त्ररहितः + अशस्त्रिकः + निरस्त्रः

اردو	فارسی سے	عربی
نُہَٹّا خراشی کہ از فرو بردن ناخن در عضوی بصورت ناخن پیدا آید ۱۲	+	مُظَفَّر
نَہَرنی ابزار ہوی تراشان کہ باآن ناخن چینند ۱۲	ناخن چین ناخن گیر و ناخن پیراسے	مِقَصّ
نَہلانا	غسل دادن	تَغسِیل و اِحمام
نِہُورا بواو مجہول اظہار نعمت کردن برکسے ۱۲	مِنَّت نہادن	مِنَّة مَنّ علیہ و امتنّ علیہ ۱۲
نِہین کا مخفف ۱۲	نہ و نیست	لَا و لَیسَ
	باب نون با یاء تحتانی	
نَیَا مقابل کہنہ ۱۲	نَو	جَدِید و حَادِث
نَیَا کپڑا	جامۂ نَو	ثَوبٌ جَدِیدٌ
نَیَّا	کشتی بان	مَلّاح
نَیَا پَہَل میوۂ نو رسیدہ ۱۲	نَوبَاوہ و نَوبَر و نَورَس	بَاکُورَة

ترکی	انگریزی	سنسکرت
درنقلق	اِ اِسکریچ وِتھ دی نیل A scratch with the nail.	نکھکشتم नखक्षतम्
چاقی وطرنق بچاغی	ان اِنسٹرومینٹ فار پیرنگ دی نیلس وِتھ An instrument for paring the nails with	نکھرنجنی + نکھہرنی नखरंजनी + नखहरणी
یومق	ٹو کاز ٹو بیدھ To cause to bathe	سنان دانم स्नानदानम्
منت قویمق احسان قویمق	کوکسنگ + رِکویسٹنگ ہمبلی Coaxing; Requesting humbly.	سنیہہ + پریتا स्नेहः + प्रियता
یوق + دکل	نو + ناٹ No; Not.	نہہ + نو + نا नहि + नो + ना
	باب نون با یاء تحتانی	
یکی	نیو New.	نوہ + نوینہ + نوتنہ नवः + नवीनः + नूतन
یکی اورباسے	نیو کلاتھ New cloth.	نوین وسترم नवीनवस्त्रम्
یکی اورباسی	اِ بوٹ مین A boatman.	کیورتکہ + داشہ + دہیورہ कैवर्तकः + दाशः + धीवरः
ترفتدہ یش	اِ نیو فروٹ A new fruit.	نوین پھلم नवीनफलम्

عربی	فارسی	اردو
اِبْتِکار	نوبر کردن و نوباوه کردن	نَیَا کَرْنَا نوبر کردن و نوباوه کردن
مُفَلِّس	خاک شوی و خاک بیز و ریگ شو	نِیَارْیَا کسیکه خاک کارخانهٔ زرگران و خاک رہگذر را بشوید تا زر گم گشته و جز آن [بیابد]
غِمْد	نِیَام	نِیَامْ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
اِنْصَاف	داو	نِیَاو
رَذِیل	✤	رِیخْ بیای معروف خلاف شریف ۱۲
رُمْح	نیزه	نیزَه لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
نَوْم و هُجُود و رُقَاد و هُجُوع و تَهْجَاع	خواب	نِیْنْد
ذَهَابُ النَّوْم و طَیَرَانُ النَّوْم	خواب از چشم پریدن و خواب از چشم جستن و رمیدن	نِیْنْد جَانَا
حُجْزَة	موضع گزرانیدن بند ازار از شلوار	نیفَه لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲
الزَّاجُ الْاَخْضَر	زاک سبز و توتیای سبز	نیلا تُهُوتَهَا

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ترفندہ یمیش یک	ٹو ایٹ اے فروٹ آف دہی سیزن To eat a fruit of the season.	نوین کرنم + پہلا دبہکشنم नवीनकरणम् + फलादिभक्षणम्
خاکشو کشی	ون ہو اکسٹریکٹس میٹلس فرام دہیر اسوریا One who extracts metals from their oco-ria	دہول شودہکہ + جاتِ بہید धूलिशोधकः + जातिमेदः
قین	اے اسکیبرڈ A scabbard.	کوشہ + کہڈگ پدہانم कोशः + खड्गपिधानम्
عدل	جسٹس Justice.	نیایہ + کلپہ + ابہریشہ + سمجسم न्यायः + कल्पः + अभेदः समंजसम्
اصلسز ذیل کمیسہ	لو + مین + بیس Low; Mean; Base.	نیچہ + پامرہ + پرتہگ جنہ नीचः + पामरः + पृथक्जनः
سونگو سنجاق	اے اسپیر + لینس A spear; Lance.	کاسوہ + بہلو شہ कासूः + मल्लवंशः
اویقو	سلیپ Sleep.	ندرا + سوپہ + شینم + سوپنہ निद्रा + स्वापः + शयनम् + स्वप्नः
اویانقلق اولمق	بریکنگ آف سلیپ Breaking of sleep.	ندراگمنم + سوانوگتہ निद्रा गमनम् + स्वापोगतः
اوجقوراوی	دہی پیسیج فار دہی ویسٹ اسٹرنگ آف ٹراوزرس The passage for the waist string of trousers	کٹ سوترار تہو سترم कटिसूत्रार्थवस्त्रम्
قترہ بویہ	بلیو وٹرل + سلفیٹ آف کاپر Blue vitriol. Sulphate of copper	تتہم + تتہانجنم तुत्थम् + तुत्थांजनम्

اردو	فارسی	عربی
نِیل کَنٹھ نام مرغی بمقدار فاختہ ۱۲	سبزک و نیلہ زاغ و کاسکینہ	شِقِرّاق و شِقْراق و شَقِرّق
نِیل کی پتّی	برگِ نیل	وَسِمَة و كَتَم و عِظْلِم
نَین لغت بھاکھا بمعنے چشم ۱۲	دین	عین و ناظِرة و باصِرة
نَین مُتّی	زنی کہ ہر سخنی کہ گوید گریہ بران کند	بَكِيّة
نِیو بیای معروف بیخ دیوار ۱۲	رگ و کدداڈ و کدداد و پای بست و خرم	اَساس و قاعِدة
نیوَلا جانوری ست کہ مار را پارہ پارہ کند ۱۲	راسو	سُرْعُوب اِبن عِرس و بنات عرس و اَبُو الحَکم و ابُو رافع و ابُو رقادة کنیته
نِیُولا قسمی از ریش است کہ اگر انسان را ہلاک می کند و بر پشت انسان برآید ۱۲	ہزار چشمہ	سَرطان
	باب واو با الف	
وَار بمعنے حملہ کہ برای زخم زدن کنند ۱۲	✽	صَولة و سَطوة
وار بمعنے رہا کردن زخم ۱۲	✽	ضَرب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
لقسغن قوشے	نیم آف اے برڈ (کوریشیس بنگالنسس) Name of a bird (coracias bengalensis)	نیل کنٹھہ नीलकण्ठः
چویت ییراغی	لیوز آف انڈیگو Leaves of indigo.	نیل پترم + نیلی پترم नीलपत्रम् + नीलीपत्रम्
گوز .	دی آئی The eye.	نینم + چکشہ + نیترم + اکش नयनम् + चक्षुः + नेत्रम् + अक्षिः
چوق اغلایجی قاری	اے فیمیل کرائنگ آؤٹ ایٹ ایوری ورڈ A female crying out at every word.	رُدنتی ستری रुदन्तीस्त्री
دیوار تملی	دی فاؤنڈیشن (آف اے ہاؤس) The foundation (of a house).	بہتّ مولم भित्तिमूलम्
کلنجک	اے منگوس A mongoose.	ببھرہ + نکلہ बभ्रुः + नकुलः
سرطان مرضی	اے کینسر (ڈزیز) A cancer (disease)	ادرشٹورنہ + دشٹورنم अदृष्टव्रणः + दुष्टव्रणम्
	باب واو با الف	
حملہ	اسالٹ Assault.	وارم + بہوارم वारम् + बहुवारम्
اورمق	اے بلو A blow.	شستر ہننم शस्त्रहननम्

اردو	فارسی	عربی
وَارَن	چیزی که بطریق تصدق دہند	صَدَقَة
وَارْنَا	صدقه کردن	تَصَدُّق
وَارِی جَانَا	بلا گردان شدن و بلاچین شدن و صدقه شدن	تَفْدِیَة
وَاہ وَاہ بتکرار کلمه تحسین ست بمعنی چه خوش لغت فارسی ست ۱۲	واه واه و وَہْ وَہْ	بَخْ بَخْ یقال عند المدح والرضا بالشئ وتکرر للمبالغة مبنیة علی السکون ۱۲ مجمع البحار
وَاہِی بیای معروف در اردو و فارسی بمعنی سخن بارد و بیهوده مستعمل ۱۲	وَاہِی	هُرَاء و خَطَل
	باب واو با راء مهمله	
وَرْدِی بیای معروف نشانی که بآن سپاهیان و غیر آن شناخته شوند ۱۲		شِعَار
وَرْغَلَانَا	برغلانیدن و آغالیدن	اِغْرَاء و تحریض و حَضّ و حَثّ
وَرَق لغتِ عربی ست بمعنی ورقهای کتاب در اردو و فارسی مستعمل ۱۲	ورق	وَرَاق
وَرَق دَاغ لغت فارسی ست در اردو و هندی مستعمل هندسه برگوشهای پیشانی ... ۱۲	ورق داغ	*

ط با واو بدون یای ... بمعنی اول از صفحه ... ورق و درم و ... ۱۲ سپاه با شهرت دارد ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
صدقه	آفرنگس + ابلیشنس Offerings; Oblations.	وارنم + تل تی لادِ वारणम् + तिलतैलादि
صدقه ایتمک صدقه ویرمک	ٹو آفر (ان سیکریفیس) To offer (in sacrifice)	وارن کرنم + پیڑا نوارنارتھم वारणकरणम् + पीडा निवारणार्थम्
فدا اولمق	ٹو بیکم اے سیکریفیس فار دی ویلفیر آف انَدر To become a sacrifice for the welfare of ano-ther	بلی بھونم + کشٹ شمنارتھم बलीभवनम् + कष्टशमनार्थम्
ایوالو	براوو + ویل ڈن Bravo; Well done	پرشنسنیاویہ + واہ واہیت प्रशंसनीयाव्ययः + वाहवाहेति
یرامز	نان سینسیکل + ایبسرڈ Nonsensical; Absurd.	نیرس واگ नीरसवाग्
	باب واو با را مهمله	
عسکر اورباسی	لیوری آف سیپایز Livery of sepoys &c.	بھرتیہ پریدھانم + انکت پریدھانم भृत्यपरिधानम् + अङ्कितपरिधानम्
آزدرمق	ٹو ڈیسیو + ٹو انویگل To deceive; To inveigle	وِمکھی کرنم + پرانمکھ کرنم विमुखीकरणम् + पराङ्मुखकरणम्
ورق	اے لیف (آف اے بک) A leaf (of a book)	پترم + پستک پترانِ पत्रम् + पुस्तकपत्राणि
✣	اے کیچ ورڈ رٹن ایٹ دی انڈ آف اے پیج A catchword written at the end of a page.	پترسنکھیا पत्रसङ्ख्या

اردو	فارسی	عربی
	باب واو با صاد مہملہ	
وَصلی بیای معروف ''کاغذ بہم چسپانیدہ کہ بران مشق کنند''۱۲	کاغذ چسپانیدہ	*
	باب واو با طاء مطبقہ	
وَطَن اختیار کرنا	وطن بستن وگرفتن وکردن وساختن وداشتن	اِیطَان وتَوطِین و اِستِیطَان واِتِّطَان
	باب واو با عین مہملہ	
وَعْدَہ خِلَاف لغت فارسی دار دو مستعمل کسیکہ وعدہ کند ووفا نکند ۱۲	وعدہ خلاف	مُخْلِفُ الوَعْدِ
وَعْدَہ کرنا	وعدہ نمودن وکردن وداشتن ودادن	وَعْد وعِدَة واِیعَاد
	باب واو با قاف	
وَقت تاکنا ہنگام فرصت نگاہداشتن ۱۲	ہنگام جستن	اِنْتِهَاز وتَحَیُّن
	باب واو با ہا	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب واو با صاد مہملہ	
مشقلک کاغدی	ٹُو پیسیز آف پیپر پسٹیڈ ٹگیدر فار دی پرپز آف پریکٹیسنگ رائٹنگ اپان Two pieces of paper pasted together for the purpose of practising writing upon.	پُشٹ پتّرم + درِڈھہ پتّرم पुष्टिपत्रम् + दृढपत्रम्
	باب واو با طاء مطبقہ	
وطن طوتمق	ٹو ایڈاپٹ اے کنٹری فار ونس ریسیڈنس To adopt a country for one's residence.	جنم بھومی سویکار کرنم जन्मभूमिस्वीकारकरणम्
	باب واو با عین مہملہ	
یلانجی کمی	اے پرسن ہو ڈز ناٹ کیپ ہز پرامس A person who does not keep his promise	نِرودھکہ + مِتھیاوادی निरवधिकः + मिथ्यावादी
اقرار ووعد ایتمک	ٹو پرامس To promise.	اَوَدھکرنم अवधिकरणम्
	باب واو با قاف	
فرصت کوزلمک انتظار ایلمک	ٹو ویٹ فار این آپرچونیٹی To wait for an opportunity.	سمیاولوکنم समयावलोकनम्
	باب واو با ہا	

اردو	فارسی	عربی
وِیَرانَ کلمۂ از [illegible]ی سکان بعید۱۲	آنجا	هُنَاكَ وَثَمَّ
	باب واو با یای تحتانی	
وِیُرا فروختن جنسے را بزور بر رعایا و ضعیفان از جہت بسیاری آں۱۲	طرح و طرحی و فروختن آں را بالطرح فروختن گویند۱۲	*
	باب ہا با الف	
ہَاتھ بمعنے عضوے کہ مقابل پاست۱۲	دست	یَدٌ اَیدِی جمع
ہَاتُھ بمعنے مقدار پیمودن یعنے از سر انگشتان تا آرنج۱۲	رَش وارَش	ذِرَاع
ہَاتَھا پَائی دست درازی کردن بایکدیگر از روی جنگ۱۲	باہم دست بازی	*
ہَاتھا پائی از روی مزاح بایکدیگر دست درازی کردن۱۲	دست بازی	*
ہَاتھ اُوٹھا لینا مراد از ترک کردن چیزے۱۲	دست از چیزی بر کندن و برداشتن	رَفعُ الیَدِ یقال رفعت عنه یدی۱۲
ہَاتھ بھرا	دست آلودہ از چیزے	اَلیَدُ المُتَلَوِّثَةُ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اَورَدہ	دہیر + وہدر There; Hither.	تَتّر तत्र
	باب واو بایاء تحتانی	
+	گورنمنٹ تہنگس فورسڈاپان پیپل ایٹ ہائی پرائیس Government things forced upon people at high price.	وِکری مدہکسی + بلینپرجاسُ विक्रयमधिकस्य + बलेनप्रजासु
	باب ہا بالف	
ال	دہی ہینڈ The hand.	بُہجہ + باہُہ + پردیشٹہ + دوہ + کر भुजः + बाहुः + प्रवेष्टः + दोः + करः
اَرشن وارشون	اےکیوبٹ A cubit.	ہَستَہ + ہستپرمانہ हस्तः + हस्तप्रमाणः
بری برینہ ال ایلہ اورشمق	اےاسکفل + کوارل A scuffle; Quarrel	باہاباہِ + یدہادِشُ बाहाबाहि + युद्धादिषु
بری برینہ ال ایلہ اوینامق	اِسکفل (اِن جوک) Scuffle (in joke)	باہاباہ + کریڈادِشُ बाहाबाहि + क्रीडादि
ال قالدرمق ال چیقارمق ایلی اوزامق	ٹورِفسرین فرام + ٹولیواف To refrain from; To leave off.	ہست نِشکاسنم हस्तनिष्कासनम्
بولاشق ال	ہینڈ بسمیرڈ (وِتہ اینی تہنگ) Hand besmeared (with anything)	لِپت ہستہ लिप्तहस्तः

اردو	فارسی	عربی
ہاتھ بھرا گوشت سے	دست آلودہ از گوشت	اَلْیَدُ مِنَ اللَّحْمِ غَمِرَۃٌ
ہاتھ بھرا چربی سے	دست آلودہ از پیہ	اَلْیَدُ مِنَ الشَّحْمِ زَہِمَۃٌ
ہاتھ بھرا مچھلی سے	دست آلودہ از ماہی	اَلْیَدُ مِنَ السَّمَكِ صَمِرَۃٌ
ہاتھ بھرا زیت کی تیل سے	دست آلودہ از روغنِ زیت	اَلْیَدُ مِنَ الزَّیْتِ قَنِمَۃٌ
ہاتھ بھرا مرغ کی انڈی سے	دست آلودہ از بیضہ مُرغ	اَلْیَدُ مِنَ الْبَیْضِ زَہِکَۃٌ
ہاتھ بھرا تیل سے	دست آلودہ از دُہُن	اَلْیَدُ مِنَ الدُّہْنِ زَنِخَۃٌ
ہاتھ بھرا سرکہ سے	دست آلودہ از سرکہ	اَلْیَدُ مِنَ الْخَلِّ خَمِطَۃٌ
ہاتھ بھرا شہد سے	دست آلودہ از انگبین	اَلْیَدُ مِنَ الْعَسَلِ لَزِجَۃٌ
ہاتھ بھرا میوہ سے	دست آلودہ از میوہ	اَلْیَدُ مِنَ الْفَاکِہَۃِ لَزِقَۃٌ
ہاتھ بھرا زعفران سے	دست آلودہ از زعفران	اَلْیَدُ مِنَ الزَّعْفَرَانِ رَدِعَۃٌ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
+	ہینڈ مکسڈ وِتھ فلیش Hand mixed with flesh.	لِپت ہستو ماساتْ लिप्तहस्तोमांसात्
+	ہینڈ بسمیرڈ وِتھ فیٹ Hand besmeared with fat.	لِپت ہستو مجّایاہ लिप्तहस्तोमज्जायाः
+	ہینڈ بسمیرڈ وِتھ فش Hand besmeared with fish.	لِپت ہستو میناتْ लिप्तहस्तोमीनात्
+	ہینڈ بسمیرڈ وِتھ آلِو آئل Hand besmeared with olive oil.	لِپت ہستو شدھ سنیہاتْ + زیتونسی लिप्तहस्तोषधिस्नेहात् जेतुनस्य
+	ہینڈ اسپائلڈ وِتھ دی اِگ آف اے فاول Hand spoiled with the egg of a fowl.	لِپت ہستکُکّانڈاتْ लिप्तहस्तःकुक्कुटाण्डात्
+	ہینڈ ڈرٹیڈ وِتھ آئل Hand dirtied with oil.	لِپت ہستستیلاتْ लिप्तहस्तस्तैलात्
+	ہینڈ ڈرٹیڈ وِتھ وِنیگر Hand dirtied with vinegar.	لِپت ہست ایکشواتْ लिप्तहस्तऐक्षवात्
+	ہینڈ ڈرٹیڈ وِتھ ہنی Hand dirtied with honey.	لِپت ہستو مدھنہ लिप्तहस्तोमधुनः
+	ہینڈ مکسڈ وِتھ فروٹس Hand mixed with fruits.	لِپت ہستپھلاتْ लिप्तहस्तःफलात्
+	ہینڈ مکسڈ وِتھ سیفرن Hand mixed with saffron.	لِپت ہستکاشمیراتْ लिप्तहस्तकाश्मीरात्

اردو	فارسی	عربی
ہاتھ بھرا گاری سے	دست آلودہ از گل	اَلْیَدُ مِنَ الطِّیْنِ رَدِغَۃٌ
ہاتھ بھرا لوہی کے زنگ سے	دست آلودہ از زنگ آہن	اَلْیَدُ مِنَ الْحَدِیْدِ سَھِکَۃٌ
ہاتھ بھرا گندگی سے	دست آلودہ از سرگین	اَلْیَدُ مِنَ الْعَذِرَۃِ طَفِسَۃٌ
ہاتھ بھرا پیشاب سے	دست آلودہ از گمیز	اَلْیَدُ مِنَ الْبَوْلِ وَشِلَۃٌ
ہاتھ بھرا میل سے	دست آلودہ از چرک	اَلْیَدُ مِنَ الْوَسَخِ دَرِنَۃٌ
ہاتھ بھرا کام سے	دست آلودہ از کار	اَلْیَدُ مِنَ الْعَمَلِ مَجِلَۃٌ
ہاتھ پاؤں ٹوٹنا اعضا شکستگی کہ پیش از تب کردن عارض شود ۱۲	فَنْجِیْدَن	فُتُوْرٌ
ہاتھ پاؤں مارنا یعنے سعی و جہد کردن در کار سے ۱۲	دست و پازدن و کردن	جَھْد و سَعْي
ہاتھ پھیلانا مراد از گدائی کردن ۱۲	دست کفچہ کردن	اِسْتِکَاف وتَکَفُّف
ہاتھ جہلائی	رہ فتادن	*

ترکی	انگریزی	سنسکرت
+	ہینڈ ڈرٹیڈ ان مڈ Hand dirtied in mud.	لپت ہستہ پنکات लिप्तहस्तः पङ्कात्
+	ہینڈ اسپائلڈ وِتھ رسٹ Hand spoiled with rust.	لپت ہستو لوہ ملات लिप्तहस्तो लोहमलात्
+	ہینڈ ڈرٹیڈ ان فلتھ Hand dirtied in filth.	لپت ہستو گومیات + وا ملات लिप्तहस्तो गोमयात् + वामलात्
+	ہینڈ ڈرٹیڈ ان یورین Hand dirtied in urine.	لپت ہستو موترات लिप्तहस्तो मूत्रात्
+	ہینڈ اسپائلڈ وِتھ ڈرٹ Hand spoiled with dirt.	لپت ہستو ملات लिप्तहस्तो मलात्
+	ہینڈ آکیوپائڈ وِتھ ورک Hand occupied with work.	لپت ہستہ کاریات लिप्तहस्तः कार्यात्
کرنمک داسنمک	ایکنگ آف ہینڈس اینڈ فیٹ (پریمانیٹری سمٹمس آف فیور) Aching of hands and feet (premonitory symptoms of fever).	ہست پدیشُ پیڑا بھونم हस्तपदेषु पीडाभवनम्
طورشمق	ٹو اسٹرائیو + ٹو اسٹرگل To strive, To struggle	پرِشرم کرنم + کاریہ پراپتیرتھم परिश्रमकरणम् + कार्यप्राप्त्यर्थम्
ایلی آچمق وزوالی اولمق فقیر اولمق	ٹو اکسٹینڈ دہی ہینڈ (فار بیگنگ) To extend the hand (for begging).	ہست وِستارنم + بھکشارتھم हस्तविस्तारणम् + भिक्षार्थम्
خرسسلرک آلدقلری مال	وی لی انگ Waylaying.	پرتیکش موشا + چورانام प्रत्यक्षमोषा + चौराणाम्

اردو	فارسی	عربی
ہاتھ چلانا	دست یازیدن	بسطُ الیدِ
ہاتھ چھڑا لینا	دست خود را از دست کسی بر کشیدن	نزع و امتلاخ و اجتذاب و انتزاع
ہاتھ قبضے پر رکھنا	دست بشمشیر زدن از بہر کشیدن و دست بشمشیر بردن	ابّ و اِخلاف
ہاتھ کی روٹی	نانی کہ بکف زدہ پختہ باشند	مُلَکَّمَۃ
ہاتھ مروڑنا دست کسی را پیچیدن ۱۲	دست برتافتن	خنو و لبت و لیّ و فتل
ہاتھ ملنا	دست مالیدن از حسرت	تَقلِیبُ الکَفَّینِ قال تعالیٰ یُقلّب کفیه ۱۲
ہاتھوں پر ٹیک کے اٹھنا	تکیہ بر دستہا کردہ برخاستن	عَجن
ہاتھوں ہاتھ	دست بدست و دستادست	یداً بیدٍ
ہاتھی حیوانی ست بزرگ جثہ کلان جسم و طوم ۱۲	پیل کنج پیل بزرگ جثہ مہیب ۱۲	فِیل اَفیال و فُیُول جمع و شُمشُل و عَیهم و عَیثوم و ابو دغفل کنیتہ و زند فیل ۵
ہاتھی دانت	پیلستہ	عاج

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ایلی اوزاتمق	ٹو اکسٹینڈ دہی ہینڈ فار اسٹرائکنگ To extend the hand for striking.	ہستودیت کرنم हस्तोद्यतकरणम्
ایلی چکمک	ٹو اکسٹریکٹ ونس ہینڈ فرام انڈ ہرس To extract one's hand from another's.	بلاد ہست نشکاسنم बलाद्धस्तनिष्कासनम्
قلج چیقارمغه ایلی اوزامق	ٹو پلیس دہی ہینڈ آن دہی ہلٹ آف اسورڈ To place the hand on the hilt (of a sword).	ہستتسرو پرستھاپنم हस्तत्सरूपरिस्थापनम्
ایلیله پشرمش اتمک	بریڈ پریپیرڈ وتھ دہی ہینڈس Bread prepared with the hands.	ہست روٹکا हस्तरोटिका
ال اگمک	ٹو ٹوسٹ دہی ہینڈ To twist the hand.	ہست مردنم + ہست نشپیڑنم हस्तमर्दनम् + हस्तनिपीडनम्
ایلی وندرمک سوارمک	ٹو رب دہی ہینڈس To rub the hands.	ہست ملنم हस्तमलनम्
ال اوزرینه طیانمغیله قالقمق	ٹو گیٹ اپ سپورٹنگ ونس سیلف آن دہی ہینڈس To get up supporting one's self on the hands.	ہستابھیام بلینوتھانم हस्ताभ्यांबलेनोत्थानम्
آل الیله آل بال	فرام ہینڈ ٹو ہینڈ From hand to hand	ہستاہستہ + باہاباہ हस्ताहस्तः + बाहाबाहि
فیل	ان ایلیفنٹ An elephant.	ہستی + کنجرہ + کری + دنتی + گج हस्ती + कुंजरः + करी दन्ती + गजः
فیل دیشی	ایلیفنٹس ٹوتھ + آئیوری Elephant's tooth, Ivory	ہست دنتم हस्तिदन्तम्

اردو	فارسی	عربی
ہَاٹ	بازار	سُوق اَسْوَاق جمع
ہَار	ہَار و گریوارہ	عِقد و وِشَاح و تقصار و حمائل
ہَارْنَا در قمار نقصان برداشتن ۱۲	درباختن	حَرَام
ہَالُون براو مجہول دانہ ایست معروف ۱۲	÷	حُرْف وحَبُّ الرَّشَادِ
ہَالَہ لغت عربی در اردو فارسی مستعمل دائرہ کہ ہنگام ابر گرد ماہ پدید آید ۱۲	خرمن ماہ و خرگہ ماہ و خرگاہ قمر و شادورد و شاتور	ھَالَۃ و دَارَۃ
ہَالَہ دائرہ کہ گرد آفتاب پدید آید ۱۲	خرمن آفتاب	طُفَاوَۃ
ہَالَہ پڑنَا	ہالہ بستن و ہالہ افتادن	حُدُوثُ الھَالَۃِ
ہَانْپنَا	دم گسستن و دم برافتادن	بُھر و انبِھَار
ہَانْڈِی	دیگ گلین	بُرْمَۃ و صَیدَان
ہَانْڈِی دیگی کہ دران دیگ افزار نہند ۱۲	دیگ افزاردان	مِقْرَحَۃ

ہ ۵ ہارنا [illegible] گھیاو ... ان در لغت [illegible] زبان دگر ... لغت فارسی [illegible] در اردو ... از توافق لسانی است ۱۲

سنسکرت	انگریزیے	ترکیے
ہَٹَّہ हट्टः	اوّمارکیٹ A market.	بازار
ہارَہ + مُکتامالا हारः + मुक्तामाला	اونیکلیس آف پرلس + اور یتھ + اے گارلینڈ A necklace of pearls; A wreath; A garland.	بونجوق
پَراسْت بَھوَنَم + ہارَنَم परास्तभवनम् + हारणम्	ٹولوز آر بی بیٹن (ان پلی) To lose or beaten (in play).	اویونجقده و قمارده بتون مالی ویروب بوش قالمق
کشتگہنہ + واتگہنہ + ہالونیتی بہاشا क्षतघ्नः + वातघ्नः + हालोनेतिभाषा	ریپ سیڈ Rape seed.	یوزرلک اوتی
اُپسوریکم उपसूर्यकम्	اے ہیلو آر سرکل راؤنڈ دی موون A halo or circle round the moon.	آی آغلی
پَرِویشَہ परिवेषः	اے ہیلو آر سرکل راؤنڈ دی سن A halo or circle round the sun.	آغل
پَرِویش بھونم परिवेषभवनम्	ٹوفارم اے سرکل To form a circle	آغل اولمق
شواسوچھواس کرنم श्वासोच्छ्वासकरणम्	ٹوپینٹ ٹو بی آؤٹ آف بریتھ To pant; To be out of breath.	صلومق
ہنڈی + ہنڈکا हण्डी + हण्डिका	ان ارتھن پاٹ An earthen pot.	چولمک
ویشوار ہنڈکا वेशवारहण्डिका	اے اسمال کالڈرن A small caldron	+

اردو	فارسی	عربی
ہَاںْس استخوانی کہ زیر گردن و بالای سینہ بود ۱۲	آخُرو چنبر گردن	تَنْ قُوَۃ تَرَاقِي جمع
ہَاںْس بزبان دہاقین حلقہ کہ از طلا و نقرہ ساختہ بگلو آویزند ۱۲	+	طوق اَطْوَاق جمع
ہَانْکنَا	راندن	طَرد وسَوْق راندن ستور از پس ۱۲
ہَاں ہَاں ۵ ۱		کَخْ کَخْ ۵ ۲
ہَاوَنْ ظرفیکہ دران ادویہ وجز آن کوبند ۱۲	داروکوب و یانہ وکاپیلہ و ہاوَن	مِهْرَاس و مِيجَاز وَهَاوُن
ہَاوَنْکا دَسْتَہ	دستۂ ہاوَن	مِدَقّ و مِلْطَاس
ہَای ہَای بتکرار کلمہ ایست کہ در وقت نہایت عجز و اضطراب گویند ۱۲	ہِکّی ہِکّی	اَوْہُ
	باب ہا با تا فوقانی	
ہَتَوڑَا افزاریست آہنگران و زرگران را کہ بآن آہن و زر کوبند ۱۲	خَایسک و پُتک	فِطِّيس
ہَتَوڑِی ادایست کوچک کہ آہنگران و غیرہ بآن آہن و غیرہ کوبند ۱۲	خایسک و چکُش	صِيت و اُمِيمَۃ و مِطْرَقَۃ و مِيقَعَۃ

۵ ۱ [illegible] ازو وقت باز [illegible] ۱۲
۵ ۲ [illegible]

ترکیے	انگریزیے	سنسکرت
ترقوہ	دہی کالربون The collar bone.	دہنشاکاراستہہ ٭ ہردیوپر धनुषाकारास्थि ÷ हृदयोपरि
حلقہ	اےگوز ٭ اےسوان A goose; A swan.	کنٹھہ بہوشا ٭ ہنسلیت بہاشا कण्ठभूषा ÷ हंसलीति भाषा
سورتمک سورمک	ٹوڈرایو To drive.	ہنکارنم ٭ پریرنم हङ्कारणम् ÷ प्रेरणम्
ایشتہ	ورڈس یوزڈ ٹوکیپ آف ون فرام سم ایکٹ Words used to keep off one from some act.	واکی سمبودہنم वाक्यसंबोधनम्
دیبک	اےمارٹر فار پاونڈنگ ان A mortar for pounding in.	اُدوکہلم ٭ اُلوکہلم उदूखलम् ÷ उलूखलम्
دیبک دستہ سی	اےپیسل A pestle.	گہرشنالہ ٭ ایوگرم ٭ مسلم घर्षणालः ÷ अयोग्रम् मुसलम्
اوخ دیمک	ایلاس ٭ آہ ٭ اوہ Alas; Ah; Oh.	ہاہا हाहा
	باب ہا بالتا فوقانیے	
چکوچ چکچ	اےسلیج ہیمر A sledge-hammer.	ہست گہنہ हस्तघनः
چکچ	اےہیمر A hammer.	لگہو ہست گہنہ लघुहस्तघनः

اردو	فارسی سے	عربی
ہَتُیار	ساز جنگ	سِلاح
ہَتیار بند	مردانیکه با خود سلاح دارند	مُسَلَّحة
ہَتیلی با تا	کف دست ہبک	کَفّ
ہَتُھنی	پیل ماده	عَیثوم و فیلَة و طِلخام
ہَتَھیا بمعنی باران بشدت که در آخر برشکال سے بارد ۱۲	فیل بان	*
	باب ہا با تاء ہندی	
ہَٹ کَرنا ایستادگی کردن در کاری ۱۲	استبداد کردن و بر سر استبداد آمدن	اِصرار و اِستِبداد
ہَٹ دَہرمی بیای معروف بد معاملگی و مفسدی ۱۲	کج پلاسی	*
	باب ہا با جیم تازی	
ہَجُو خلاف مع لغت عربی در اردو فارسی مستعمل ۱۲	ہجو	ہِجاء و ہَجو و تَہجاء

ترکی	انگریزی	سنسکرت
سلاح	آرمس ÷ ویپن Arms; Weapon	شسترم ÷ آیدہم ÷ پرہرنم शस्त्रम् ÷ आयुधम् ÷ प्रहरणम्
سلاحشور	آرمڈ Armed.	شستردھاری ÷ شستربہرت शस्त्रधारी ÷ शस्त्रभृत्
آوج	دہی پام آف دہی ہینڈ The palm of the hand.	کرپلوم ÷ کرتلم ÷ ہستتلم करपल्लवम् ÷ करतलम् ÷ हस्ततलम्
فیل دیشی	اے فیمیل ایلیفنٹ A female elephant	کرنی ÷ دہینکا ÷ وشا करणी ÷ धेनुका ÷ वशा
آخرایایک یغموری	دہی تھرٹینتھ مینشن آف دہی موون ÷ کاروس The 13 mansion of the moon; Corvus	ہستہ ÷ پراورٹ کالی हस्तः ÷ प्रावृट्काले
	باب ہا بای ہندی	
اصرار ایتمک	ٹو ریزسٹ ÷ ٹو بی پرورس To resist; To be perverse.	ہٹھ کرنم हठकरणम्
معاملہ سندہ ایرام نیفے ایتمک	پرورس نیس ÷ ابسٹینیسی Perverseness; Obsti-nacy.	ہٹھ دہرمی हठधर्मी
	باب ہا بای جیم تازی	
ذم ایتمک	سٹائر ÷ اے لیمپون Satire; A lampoon	نندا ÷ نندنم ÷ اسویا निन्दा ÷ निन्दनम् ÷ असूया

اردو	فارسی	عربی
هُجُوم لغت عربی بمعنی ناگہان آمدن بر کسی در اردو و فارسی بمعنی انبوہ مستعمل ۱۲	انبوه	زِحَام
	باب ہا با جیم پارسی	
ہِچکی بیای معروف جستن گلو ۱۲	ہُچکہ و ہُکّہ و ہُکَک	فُوَاق
ہِچکی لگنَا حالتی ما نا بہ ہچکہ کہ در شدت گریہ ہم رسد و دم از ان بند شود ۱۲	گریہ در گلو پیچیدن و در گلو گرہ شدن و خبہ گرفتن	نَشِیج و مَأقَة و مَأَق
	باب ہا با دال مهمله	
هُدهُد لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل مرغی ست کوچک بر تاج دارد ۱۲	بُدبُدک و بُدک و بُوبَک و بُوبَه بُوبُو و بُوبَش و مرغ سلیمان و شانه سر	هُدهُد ابو سُرُوح و ابو الاخبار کُنیتہ
	باب ہا با دال ہندی	
ہَڈی بیای معروف عضوی ست سخت غیر حساس ۱۲	استخوان	عَظم عِظَام جمع ہ قَصَب و لَوح
	باب ہا با ذال معجمه	
ہَذَیان	ژاژ و ہرزه	هِذیان

ہ قصب بر استخوان میان پنجه و لوح بر استخوان پہنا و عریض ۱۲ [partly illegible]

ترکی	انگریزی	سنسکرت
ازدحام	اےکراؤڈ + اےماب A crowd; A mob.	جنتا + سمدایہ + ویوہہ + نکرہ जनता + समुदाय: + व्यूह: + निकर:
	باب ہا جیم پارسے	
الجرق	دہی ہکف The hiccough.	ہکوا + ہکّا हिक्का + हिक्का
بکاوقتندہ عارض اولان الجرق	ہکیفنگ Hiccoughing	ہکّولگنم हिक्कालग्नम्
	باب ہا دال مہملہ	
ایبک قوشی	نیم آف اےبرڈ + دہی ہوپو Name of a bird, The hoopoe.	پکشی بھیدہ + ہدہد اتی بھاشا पक्षीभेद: + हुद् हुद् इति भाषा
	باب ہا دال ہندی	
کمک	اےبون A bone.	ہڈم + استہہ हड्डम् + अस्थि
	باب ہا ذال معجمہ	
چتر پتر وصاجمہ صپان	ریونگ + وین یوزلیس ورڈس Raving; Vain useless words.	ویرتھہ کتھنم व्यर्थकथनम्

اردو	فارسی	عربی
	باب ہا ہارا مہملہ	
ہَرا ہر چیز کہ رنگ سبز دارد ۱۲	سبز	اَخضَر
ہِراس لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی ترس و بیم ۱۲	ہراس باعتذ کردن و داشتن و افتادن و افگندن مستعمل و نفی آن بالفظ نا	خَوف و رَوع و ذُعر
ہراول لغت ترکی در اردو مستعمل بمعنی پارہ از فوج کہ پیشاپیش لشکر رود ۱۲	پیش آہنگ و یزک	مُقَدِّمَةُ الجَیشِ
ہَرجائی لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ یکجا قرار نگیرد ۱۲	ہرجائی	*
ہَرج مَرج لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنے فساد و قلق و اضطراب ۱۲ از ہجوم ہرج و مرج آزادگان در فتنہ اند + وازو فور خور خطلم آئینہ ہا دارد غبار +	فیاض گوید	هَراج مَرَج یقال انما سکن المرج لاجل الهرج ازدواجا للکلام ۱۲
ہَرکارہ شخصے کہ اخبار از ہر طرف آرد ۱۲	ہرکارہ	جاسُوس جواسیس جمع عَین عُیُون جمع
ہَر ہَر کلمہ ایست کہ ہندوان وقت جنگ گویند ۱۲	خدا خدا	هَرهَرَة قال فی القاموس الهرهرة حکایة صوت الهند فی الحرب ۱۲
ہَرن حیوانیست وحشی مثل گوسفند ۱۲	آہو	ظَبي اَبُو الجمال کُنیتہ رِیَام رِئام جمع واَعفَر
ہرنا بزبان ہندی آہوے نر ۱۲	آہوی نر	ظَبي

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب ہا ہائے مہملہ	
یشل	گرین Green.	پالاشہ + ہرتہ + ہرت पालाशः + हरितः + हरित्
قورقو	فیئر + ٹیرر Fear; Terror.	درہ + بہیم + تراسہ + بہیتہ दरः + भयम् + त्रासः + भीतिः
ہراول چرقہ جی	دی ایڈوانسڈ گارڈ اوف ان آرمی The advanced guard of an army.	اگرسینا अग्रसेना
ہریرہ گزان کشتے وقاری	اے ویگیبانڈ + اے اسٹرولر A vagabond; A stroller.	ویبہچاری + سوچہاچارنی व्यभिचारी + स्वेच्छाचारिणी
فتنہ قلابالیک	کنفیوژن + ٹیوملٹ + ایجیٹیشن Confusion. Tumult; Agitation	نشٹبہرشٹہ नष्टभ्रष्टः
تیلجی و ساسار	اے رننگ فٹ مین + اے کوریر A running footman; A courier.	یشتکہ + سندیشہرہ यष्टिकः + संदेशहरः
غوغا و فتنہ ہندولرک دیمیکلمہ	انووکیشن آف دی گاڈ مہادیو ڈیورنگ بیٹل Invocation of the god Mahadeo during battle.	ہرہر हरहर
کیک و جیران	اے ڈیر اور انٹیلوپ A deer or antelope	ہرنہ + مرگہ + کرنگہ हरिणः + मृगः + कुरङ्गः
کیک اری	اے میل انٹیلوپ A male antelope	اجن یونیہ + ونایو अजिनयोनिः + वनायुः

اردو	فارسی	عربی
ہرنا درار دو بلندی را گویند کہ پیش زین اسپ باشند وگاہ فرود آمدن [illegible]	خنای زین وزین کوہہ	قربوس واز فرورت شعر بسکون را نیز آمدہ ۱۲
ہرنوٹا بچۂ آہو	آہو برہ	غزال ابو الحسین کنیتہ
ہرنی بیای معروف ۱۲	مادۂ آہو	ظبیۃ ام الخشف وام شادن وام الطلا کنیتہ
ہریاول جائیکہ دران سبزہ بسیار باشد ۱۲	مرغزار وسبزہ زار	خضر ویخضو رو مخضرۃ
ہریسہ لغت عربی درارد و فارسی مستعمل طعامی ست کہ از آرد گندم [illegible]	ہریسہ	ھریسۃ وھرایس
	باب ہا بارا ہندی	
ہڑ بار درختی ست و آن دو قسم است ۱۲	ہلیلۂ زرد	الاھلیلج الاصفر
ہڑ	ہلیلۂ سیاہ	الاھلیلج الاسود
ہڑبڑانا بمعنی ترسیدن ۱۲	دست وپا گم کردن و دست وپا چہ شدن	اضطراب واضطرار
ہڑپھوڑن وہڑٹوٹن	درد کردن استخوانہا از تعب کار یا از تعب راہ پیمائی	خلج

ترکی	انگریزی	سنسکرت
اگرک اوک قاشی	اے پامیل (آف اے سیڈل) A pommel (of a saddle).	پلیان بہتہ पल्याणभित्तिः
گیک بوزاغو	اے فان A fawn.	مرگ شاوکہ मृगशावकः
گیک	اے ڈو + ہائنڈ A doe; Hind.	ہرنی + مرگی हरणी + मृगी
چایر وچمن	ورجر Verdure.	ہرت بہومہ हरितभूमिः
ہریسہ	اے کائنڈ آف تھک پاٹیج A kind of thick pottage.	لپسکا + ماس نرمتا लपसिका + मांसनिर्मिता
	باب ہا بارا ہندی	
ہلیلہ	میروبیلن (یلو) Myrobalan (yellow	ہرتیکی + چیتکی + شریاسی + شوا हरीतकी + चेतकी + श्रेयसी + शिवा
ہلیلہ سیاہ	میروبیلن (بلیک) Myrobalan (black)	کرشن ہرتیکی कृष्णहरीतकी
مضطرب اولمق	ٹوبی کنفیوزڈ + ٹوبی پرپلکسڈ To be confused; To be perplexed.	استھر بہونم + ادہیر بہونم अस्थिरभवनम् + अधीरभवनम्
کمکلری اغریلق	پین ان دی بونس Pain in the bones	استہپیڑا + ہست پادادش अस्थिपीडा + हस्तपादादिषु

اردو	فارسی	عربی
ہڑتال سنگی ست معروف واٰن سہ قسم ست سفید وسرخ ورزرد ۱۲	*	زِرنیخ
ہڑتال تختہ کردن دکانہا بسبب جور حاکمان ۱۲	دربندان ۵۱	*
ہُڑدنگا یعنی زبان بسبب تعطل ہرجای ایستادہ شوند وبکجا قرار نگیرند ۱۲	ہرتنّا زنی گفتہ ؎ نہ خشنودی دارم زینسا + چون نکنم ہرتنسا +	*
	باب ہا بازای معجمہ	
ہزار لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	ہزار	اَلف
ہزار برس تک جیتا رہے جملہ دعائیہ ہست ۱۲	تا ہزار سال زید	یَعِیشُ اَلفَ سَنَةٍ دراساس البلاغہ گفتہ کم اَلَّفوا لہم الاعمار ای قالوا لہم عش الف سنة ۱۲
ہزار رنگ بدلنا	ہزار رنگ برآمدن	تَلَوُّن فلان یتلون تلون الحرباء ویتلون تلون الغول ۱۲
ہزارہ پھول کی ایک قسم بسیار داردو ۱۲	صد برگ	*
	باب ہا باشین معجمہ	
ہُش ہُش کلمہ ایست برای نشانیدن شتر ۱۲	*	اِخ اِخ

۵ والہروی گوید ؎
...ان ما تم زدوان ست *
...نقش محو زندان ست *
...ن گرچہ بہارکی شہر نیست *
...ی ما ہمیشہ در بندان ست ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
زرنیخ	آرپیمنٹ * یلو آرسینک Orpiment; Yellow arsenic.	ہرتالم * تالم हरितालम् + तालम्
*	اسٹاپنگ بزنیس آف دی مارکیٹ (ایزا ڈیمنسٹریشن اگینسٹ ان ایکٹ آف انجسٹس) Stopping business of the market (as a demonstration against an act of injustice).	وپن تالکم विपणितालकम्
هر یره گیران کشی	ویگیبانڈ * اسٹرولر (اے فیمیل) Vagabond; Stroller (a female).	سویچھا چارنی स्वेच्छाचारिणी
	باب ہا بازای معجمہ	
بیک	اے تھاوزنڈ A thousand.	سہسرم * دش شتم सहस्रम् + दशशतम्
بیک یاشنه دری صاغ اولسون	می (ہی) لو فار اے تھاوزنڈ ئیرس May (he) live for a thousand years.	سہسر ورش پرینتم جیوتُ सहस्रवर्षपर्यंतं जीवतु
قاچ چشت کندو جانسه گوسترک و رنگ بنگ اولمق	ٹو چینج اے تھاوزنڈ کلرس To change a thousand colours.	سہسر ورن پرورتنم सहस्रवर्णपरिवर्तनम्
صدبرگ	اے ڈبل فلاور A double flower.	سہسر پترکم * پشپ بہیدہ सहस्रपत्रकम् + पुष्पभेदः
	باب ہا با شین معجمہ	
دوه چوکمک صوتی	ورڈس یوزڈ ان میکنگ کیملس سٹ Words used in making camels sit	اُشٹرو پویشنارتھم * ہُش ہُشت उष्ट्रोपवेशनार्थम् + हु-शहशेति

اردو	فارسی	عربی
ہُشت ہُشت	ہُشت ہُشت	*
	باب ہا با فاء	
ہَفتہ دُوست لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ ہر دم دوستی گیرد و بر دوستی کسی ثبات نباشد ۱۲	ہفتہ دوست	رَجُلٌ طَرِفٌ
	باب ہا با کاف تازی	
ہَکّا بَکّا بمعنے حیرت زدہ و از ہوش رفتہ ۱۲	از ہوش رفتہ و باختہ و سراسیمہ و کالیو و کالیوہ	مُتَحَیِّرٌ و مَبْہُوتٌ و دَہِشٌ و مَدْہُوشٌ
ہَکَلا کسیکہ زبانش گرفتگی داشتہ باشد ۱۲	زبان گرفتہ و شکستہ زبان و زبان شکستہ و گُنگلاج و ہاکرہ و ہاکلہ	اَلْکَنُ و اَرَتُّ و اَرَتٌّ
ہُکلانا	زبان گرفتہ شدن و زبان شکستہ شدن	حُکْلَۃٌ و عُجْمَۃٌ و لُکْنَۃٌ
ہَکلی بیای معروف زنی کہ زبانش گرفتگی داشتہ باشد ۱۲	زن زبان گرفتہ	لَکْنَاءُ
	باب ہا با کاف فارسی	
ہَگَاسا کسیکہ تقاضای براز و غائط داشتہ باشد ۱۲	براز گرفتہ	مُعْتَصِرٌ

لغت فارسی در اردو مستعمل [illegible] ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بری برینه سله وسد رمه وتوقات ایله چاتاچات اور شمق	ریسلنگ اینڈ باکسنگ Wrestling and boxing.	مُشٹی مُشٹ मुष्टि मुष्टि
	باب ہا با فاء	
وفاسز اولان کمسے	ان انکانسٹنٹ فرینڈ An inconstant friend.	پاکشک مترم + الپسنیہی पाक्षिकमित्रम् + अल्पस्नेही
	باب ہا با کاف تازی	
تاشمش و دنک و دنبک وحیران	کنفیوزڈ + اگھاسٹ Confused; Aghast!	مورچھتہ मूर्छित:
یلنک اولان کمسے	ا سٹٹرر + ا سٹیمرر A stutterer; A stammerer.	سکھلد واکیہ स्खलद्वाक्य:
طوتغون سویلنک	ٹو سٹٹر + ٹو سٹیمر To stutter; To stammer	واکیسکھلنم वाक्यस्खलनम्
پلتک قاری	ا فیمیل اسٹیمرر A female stammerer	سکھلد واکیا स्खलद्वाक्या
	باب ہا با کاف فارسی	
غالیط طوتان کمسے	ون فیلنگ انکلائنڈ ٹو گو ٹو سٹولس One feeling inclined to go to stools.	پریشوتسرگیپسہ पुरीषोत्सर्गेप्सु:

اردو	فارسی	عربی
ہگمارنا درپایچہ ریدن از خوف و ترس و جبر آن ۱۲	بر پایچہ ریدن و بشلوار ریدن	اِرْماع و تَغوُّط و بَطْبط محاورۂ عوام ۱۲
ہگنا	ریدن	تَغوُّط
ہگنہٹی بیای معروف جائی کہ مردم ریند و غائط کنند ۱۲	*	مَحْدَث
ہگوڑا کسیکہ بسیار رید ۱۲	*	خِلْ راق و مُخَذْرِق و سَلّاح
	باب ہا بالام	
ہل چوبی ست کہ بر سر آن آہن زدہ و بر سر زرگاوان انداختہ زمین را شیار کنند ۱۲	آماج و قُلبہ	مان و فدّان
ہلانا چیزی را جنبانیدن ۱۲	جنبانیدن	تَحْرِیك
ہلانا درخت کو واسطی پہل گرانیکی	جنبانیدن درخت را برای فرو ریختن بار	نفض و ہزّ و ہزہزۃ
ہلانا ماں کا بچے کو واسطی سونیکے	جنبانیدن ما در کودک را برای خفتن	ہَدْہَدۃ
ہلانا کتے کا دم کو بطور کہیل کے	جنبانیدن سگ دم را برای لابہ	بَصْبَصَۃ

سنسکرت	انگریزی	ترکی
پُرِیشوُتسرگ کرنم पुरीषोत्सर्गकरणम्	ٹو پولیوٹ گارمینٹس وِتھ اسٹول To pollute garments with stool.	تبول ایتمک
پُرِیشوُتسرگم पुरीषोत्सगम्	ٹو گو ٹو اسٹول To go to stool.	پوق ایتمک
پُرِیشوُتسرگ بھومِہ पुरीषोत्सर्गभूमिः	پلیس وہیر پیپل گو ٹو ایز دہمسیلوز Place where people go to ease themselves.	ممشخانه
اَتِ سارکی अतिसारकी	وَن ہیونگ لوز باولیس One having loose bowels.	قورقودن یورخ ادین کشی
	باب ہابالام	
ہلم हलम्	اے پلو A plough.	صبان موری
کمپت کرنم कम्पितकरणम्	ٹو موو + ٹو شیک To move; To shake.	دپرتمک
کمپت کرن ورکشتی پہلارتھم कम्पितकरणावृक्षस्यफलार्थम्	ٹو شیک اے ٹری To shake a tree.	+
ماترا کمپت کرن پترسی سوپنارتھم मात्राकम्पितकरणापुत्रस्यस्वप्नार्थम्	ٹو راک ٹو سلیپ To rock, to sleep.	+
کمپت کرم شنین پچھسی कम्पितकरणंशुनेनपुच्छस्य	ٹو ویگ دی ٹیل (اے ڈاگ) To wag the tail (a dog).	+

اردو	فارسی	عربی
ہلانا کسی کے ہاتھ کو خوب پکڑ کے	دست کسی را گرفته سخت جنبانیدن	عَزْعَزَة وتَسْتَرَة
ہلانا ماں کا بچی کو واسطی کھیل کے	جنبانیدن مادر کودک را برای بازی دادن	تَرْقِيص
ہلا ہلا کے بھرنا	پیمانه وظرف را جنبانیدن تا غله دران بسیار گنجد	دَعْدَعَة وصَحْصَحَة
ہلدی	زردچوب وزردچوبه	الأَصَابِعُ الصُّفْرُ وعُرُوقُ الصَّبْغِ وهُرْد
ہلکا ضد ثقیل ۱۲	سُبُک	خَفِيف
ہلکا	سُبُک ضع	طَائِش وطَيَّاش
ہلکارنا کتی کو کُتّے پر	آغالیدن وبرانگیختن	تَحْرِيش وتَهْوِيش وتَهْيِيش وإِيسَاد ام
ہلنا	جُنْبِیدن	تَحَرُّك ومَيْد ومَيْل وتَمَائُل واهْتِزَاز ورَهْرَهَة ۵۲
	باب ہا با میم	
ہُمای لغت فارسی در اردو مستعمل مرغی است استخوان خوار مشهور است که بر [illegible]	ہمای	بَلَح

۵۱ سبک بار انگاریدن وانگیختن ۱۲

۵۲ جنبیدن [illegible] ۱۲

سنسکرت	انگریزی	ترکی
کمپت کرنم کشچد ہستسی कम्पितकरणं कश्चिद्हस्तस्य	ٹو شیک ونس ہینڈ To shake one's hand	+
ماترا کمپت کرنم پترسی کریڈارتھم मात्राकम्पितकरणापुत्रस्यक्रीडनार्थम्	ٹو ڈینڈل اے چائلڈ To dandle a child.	+
پری پورن بھرنم परिपूर्णभरणम्	ٹو کریم آر اسٹف بائی کانسٹنٹ شیکنگ To cram or stuff by constant shaking.	برقابی دترایوب طولدرمق
ہردرا + رجنی हरिद्रा	ٹرمیرک Turmerick	صاری اغاج
سولیم स्वल्पम्	لائٹ (ان ویٹ) Light (in weight).	یکی
نیچ پرشہ नीचपुरुषः	لائٹ (ان کیریکٹر) Light (in character).	یکنجک کمسنہ
دہرشنم धर्षणम्	ٹو سیٹ آن + ٹو انسٹیگیٹ To set on; To instigate.	قندرمق
کمپنم + ترلم + چلاچلم कम्पनम् + तरलम् + चलाचलम्	ٹو شیک + ٹو بی موؤڈ To shake; To be moved	دپرنمک
	باب ہا بامیم	
پکشراجہ पक्षिराजः	ان ایگل + اے فینکس An eagle; A phœnix.	ہماقوشی

اردو	فارسی	عربی
ہمجولی سا بیای مسر وف ۱۲	ہمزولی	تِرْب اَتْراب جمع وَلِدَةٌ وسِنٌّ وسَنِيْنٌ وسَنِيْنَةٌ
ہمراز بمعنے راز دار لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	ہمراز	بِطَانَةٌ
ہمسن بمعنے ہمجولی ۱۲	ہمزولی	تِرْب
ہمسنوں میں بیٹھنا	در ہمسالان نشستن	مُتَارَبَةٌ
ہمکنا	برکسی حملہ کردن	سَطْو وصَوْل وکَرٌّ
ہمیانی لغت عربی ست ہندیان یا زیادہ کردند نوعی از کیسہ درہم است ۱۲	ہمیان	هِمْیَان
	باب ہا با نون	
ہنڈانا کسے را بر خر نشاندہ بشہر گردانیدن ۱۲	بر خر نشاندن و شہر گردان کردن	تَشْهِیْر
ہنڈی بیای معروف مالی کہ کسی ہند تا در شہر دیگر باو برسد ۱۲	سُفْتَہ در نفائس بضم اول و در برہان بروزن ہفتہ نوشتہ ۱۲	سُفْتَجَةٌ
ہنڈیا	دیگ گلین کوچک	مِیْکَلَةٌ

۱۲ ہمسن نیز بمعنی ہمسال [illegible] و از زبان اطفال [illegible] بمعنی در [illegible] باشد ۱۲

سنسکرت	انگریزی	ترکی
وَیَسْیَہ वयस्यः	اِن اِکْوَل + کو اِیْوَل An equal; Coeval.	یاشداش
سوبھیدی स्वभेदी	اکوینٹیڈ وِتھ وَن انڈہرس سیکریٹس + اے کانفیڈینٹ Acquainted with one another's secrets; A confidante.	سرداش
وَیَسْیَہ + سم سکھا वयस्यः + समसखा	اَف دہی سیم اَیج Of the same age.	یاشداش
وَیَسْیِشُوپ وِیْشَنَم वयस्येषूपवेशनम्	ٹو سِٹ اَمَنگ پرسنس اَف اِکوَل اَیج To sit among persons of equal age.	یاشداشلرده اوتورمق
ہُنکرتِ کرنم + ہُنکرتِہ हुङ्कृतिकरणम् + हुङ्कृतिः	ٹو اَسالٹ To assault.	چوجقلرکبی قالقمق ایچون ایرکمک
مُدراگونی + کٹیام دہاریتے मुद्रागोणी + कट्यां धार्यते	اے پرس A purse.	کیسه
	باب ہابون	
کھروپرپرکرمنم खरोपरिपरिक्रमणम्	ٹو بینش فرام اے سیٹی وِتھ ڈسگریس To banish from a city with disgrace.	تشہیر ایتمک
مُدراپترم मुद्रापत्रम्	اے بل آف اِکسچینج A bill of exchange.	پولیچه و پولیصه
ہنڈکا + ہنڈی हण्डिका + हण्डी	اے اِسمال اَرتھن پاٹ A small earthen pot.	چولمک

اردو	فارسی	عربی
ہُنڈی کرنا	سَفتہ کردن بروزن ہفتہ ۱۲	سَفتجة
ہَنسراج بیای ست معروف ۱۲	پرسیاوشان و پرسیاوشان	شَعرُ الجِنّ و شَعرُ الجبّار
ہَنسلی بیای معروف استخوانی کہ در زیر گردن بالای سینہ بود ۱۲	آخرہ و چنبر گردن	تَرقوة ترَاقِی جمع
ہَنسلی نوعی از زیور ست کہ از طلا و نقرہ سازند و بگلو آویزند ۱۲	طوق طلا و طوقِ نقرہ و طوقِ گلو	طَوق
ہَنسلی پہنا	طوق برگردن نہادن و بہ گردن کشیدن و بہ گردن کردن و افگندن و بہ گردن در آوردن و بگردن آویختن	تَطَوُّق
ہَنسنا از تعجب دندان وا کردن ۱۲	خندیدن و خندہ کردن و زدن و آئین از دہن برداشتن	ضَحِك
ہَنس مُکھ کسیکہ خندان ماند ۱۲	خندان	ضَحُوك و ضَحّاك و مِضحاك و بَسّام
ہَنسوڑ کسیکہ با مردم ظرافت کند ۱۲	خوش طبع	مَازِح و مَزّاح
ہَنسی بیای معروف یعنی ظرافت ۱۲	✣	مِزاح و فُکاهة
ہَنسی حاصل مصدر خندیدن ۱۲	خندہ	ضِحك

ترکی	انگریزی	سنسکرت
پولیصه آلمق	ٹو ڈرا اے بل To draw a bill.	مدرا پتر کرنم मुद्रापत्रकरणम्
پرشیاوشن	ان ہرب وچ اسپرنگس اپان والس ڈیورنگ دی رینس An herb which springs up on walls during the rains.	ہنسراجہ * اوشدہ بہیدہ हंसराजः * औषधिभेदः
بیون حلقه تك كمكی	دی کالر بون The collar bone.	دھنشاکاراستھہ * ہردیوپر धनुषाकारास्थि * हृदयोपरि
بوغموق	اے کالر آف گولڈ آر سلور ورن راؤنڈ دی نیک ایز ان آرنمنٹ A collar (of gold or silver) worn round the neck as an ornament.	کنٹھ بہوشا कण्ठभूषा
بوینه بوغموق ایتمك و بوغموق تاقمق	ٹو ویر اے نیک آرنمنٹ To wear a neck ornament.	کنٹھ بہوشا دھارنم कण्ठभूषाधारणम्
گولمك	ٹو لاف To laugh.	ہاسیم हास्यम्
گولر یوزلو کیمسه	چیرفل * میری * جوویل Cheerful; Merry; Jovial.	ہاسیہ مکھہ हास्यमुखः
چوق گولیان کیمسه	فیسیشس * جالی Facetious; Jolly	ہاسیکارکہ * پرسن چیتاہ हास्यकारकः * प्रसन्नचेताः
گولمسی	اسپورٹ * فن * مرتھ Sport; Fun; Mirth	ہاسکا * شیالادشن हासिका * श्यालादिषु
*	لافٹر Laughter.	ہاسہ हासः

اردو	فارسی	عربی
ہَنسی میں بُرا کہنا کسی را در پردۂ ظرافت ستم کردن ۱۲ ل	ستم ظریفی	*
ہَنسیا ابزاری کہ آن کشت درو کنند ۱۲	داس	مِنْجَل و مِحْطَب و مِخْصَال و مِحْصَد و مِصْرَام
ہَنسیا چھوٹا	داسگاله و داسغاله	مِشْوَال
ہِنہنانا آواز کردن اسپ ۱۲	شیہہ و شنبہ کردن	صَہِیل و صُہَال[۱] و صَہِیل و صَئِیل
	باب ہا با واو	
ہَوا[۲]	ہوا و باد	رِیح
ہَوّا ہر صورتی مہیب کہ بآن کودکان را ترسانند ۱۲	کَخ	ضَبَغْطَی
ہَوا زدگی ریختن آب دماغ از بینی بسبب برودت ہوا ۱۲	زُکام	ضُنَاک و زُکَام
ہَوائی بیای معروف تیری ست کہ از باروت پر کنند و آتش در آن دہند بہوا رود ۱۲ منہ	تیرِ چرخ	*
ہَوا کہانا باد گرفتن برای دفع گرمی ۱۲	کسب باد و کسب ہوا کردن	تَرَوُّح

[۱] صہال و صہیل و صئیل آواز اسپ را گویند و بفارسی شیہہ و شنبہ خوانند ۱۲

[۲] ... ست عربی بمعنی جو پیش باد و ... جنبش ... اردو و فارسی بمعنی ... مستعمل ۱۲

سنسکرت	انگریزیے	ترکیے
هاسي دُشٹ کتهنم हासदुष्टकथनम्	ٹو رِڈیکیول + ٹو ڈیرائڈ To ridicule; To deride	خورطه یجنه کسنه فناسولیک
شنکلا शंकुला	اِسِکل A sickle.	اوراق
لگهو شنکلا लघुशंकुला	اِ اسمال سِکل A small sickle.	+
ہریشا + ہیشا हेषा + ह्रेषा	ٹو نے To neigh.	آت کشنمه سے
	باب ہا باواو	
وایُه + پَوَنَه + واتَه वायुः + पवनः + वातः	وِنڈ + ایر + ایٹمسفیر Wind; Air; Atmosphere.	یل
بهیانکه भयानकः	اِ بگ بیر + اِ ہاب گابلن A bugbear; A hobgoblin.	بوجو
شیت وکاره + ناسکیامبُپتنم शीतविकारः + नासिकयाम्बुपतनम्	رہیوم + کیٹاره + اِ کولڈ Rheum; Catarrh; A cold.	زکام
اگن شره + اگنکریڈادِشُ अग्निशरः + अग्निक्रीडादिषु	اِ اسکائی راکیٹ A sky rocket.	تیرچیرخ
وایُ بهکشنم + تتربهرمنم वायुभक्षणम् + तत्रभ्रमणम्	ٹو ٹیک دی ایر To take the air.	یلپیزه ایله یل ایتمک

اردو	فارسی	عربی
ہُوبَہُو جائی گویند کہ دو چیز مماثلت و مشابہت تام داشتہ باشند یا نحو دو دہن ہا	ہو بہو	ھُوَ ھُوَ
ہُوتے ہُوتے بہر دو یای مجہول بمعنے آہستہ آہستہ ۱۲	رفتہ رفتہ	تَدْرِیْجًا وقَلِیْلًا قَلِیْلًا
ہَوْدَہ رِسَالَہ	+	هُوْدَج
ہَوَس فارسیان ہندیان بمعنے آرزوی نفس استعمال کنند ۱۲	ہَوَس	هَوٰی
ہُوش لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی دانست ۱۲	+	اِدْرَاك
ہُوش میں آنا	بخود آمدن	اِفَاقَة از غشی بہوش آمدن ۱۲ صَحْو از مستی بہوش آمدن ۱۲
ہُوشیَار لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	ہوشیار و زیرک و فرزانہ	حَاذِق وفَطِن
ہَوْل لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل بمعنی ترس و بیم ۱۲	ترس و ہول لفظ ہول در فارسی با لفظ خوردن و افتادن و نشستن مستعمل ۱۲	خَوْف ورَوْع وهَوْل
ہَولِ دِل	طپیدن دل	خفقان
ہَولے ہَولے چلنا آہستہ آہستہ رفتن ۱۲	قدم کشیدن و پا کشیدن	هَوْن

ترکی	انگریزی	سنسکرت
بعینه	اکزیکٹلی سیمیلر Exactly similar.	ساکشات + سدرشہ + تدروپم साक्षात् + सदृश: + तद्रूपम्
یواش یواش	گریجوالی + بائی ڈگریز Gradually; By degrees.	شنئی شنئی शनै: शनै:
محفه	ان اوپن سیٹ آن ان ایلیفنٹ An open seat on an elephant.	ہستی پلیانم हस्तिपल्याणम्
اسمک و ہوس	ڈیزائر + امبیشن Desire; Ambition	ترشنا + اتیچہا तृष्णा + अतीच्छा
ہوش	انڈرسٹینڈنگ + سینس Understanding; Sense.	چیتہ + مانسم चेत: + मानसम्
بیلان اولق	ٹو کم ٹو ونس سیلف + ٹو ریکور ونس سینسیز To come to one's self; To recover one's senses.	چیتسیاگمنم चेतस्यागमनम्
بیلان کشی	انٹیلیجینٹ + کلیور + سینسیبل Intelligent; Clever; Sensible.	چترہ + پیشلہ + پٹہ + دکشہ चतुर: + पेशल: + पटु: दक्ष:
قورقو	ٹیرر + ہارر Terror, Horror.	وکشپتا + بہیم विक्षिप्ता + भयम्
خفقان لوکیسنه وخفقان	ہائپوکانڈرائیک افیکشن Hypochondriack affection.	وکشپت چیتاہ विक्षिप्तचेता:
یواش یواش گتمک	ٹو واک سلولی To walk slowly.	شنئیشنیچلنم + مندگمنم शनै: शनैश्चलनम् + मन्दगमनम्

اردو	فارسی	عربی
ہُونٹھ یک طبق از دو طبق دہان ۱۲	لَب	شَفَة شِفَاہ جمع
ہُونٹھ اُونٹ کا	لبِ شتر	مِشْفَر
ہونٹھ گھوڑی خچر گدہے کا	لبِ اسپ استر و خر	جحفلة
ہونٹھ گای بکری ہرن کا	لبِ گاو و گوسپند و آہو	مِقَمَّة و مِرَمَّة
ہونٹھ درندونکا	لبِ درندگان	خَطْم
ہونٹھ کُتّے کا	لبِ سگ	بِرْطِيل
ہونٹھ سُور کا	لبِ خوک	فِنْطِيسَة
ہونٹھ چبانا لب گزیدن از غضب و جز آن ۱۲	لب از خشم گزیدن	تَعَضِيض
ہُونٹھ کٹا	شکر لب کفیده لب کفته لب	أَعْلَم کسیکه لب زبرین او شکافته باشد أَفْلَح کسیکه لب زیرین او شکافته باشد أَشْرَم کسیکه هر دو لب او شکافته داشته باشد
ہُونٹھل کسیکه لبش سطبر و کلان بود ۱۲	لَفْچَن	بِرْطام و بِرْطال و شُفَاهِيّ

ترکی	انگریزی	سنسکرت
دوورق	دہی لپ The lip.	اُوشٹہہ ओष्ठः
✣	لپس آف دہی کیمل Lips of the camel.	اُوشٹہوشٹرسّی ओष्ठोष्ट्रस्य
✣	لپس آف دہی ہارس دہی میول دہی ایس Lips of the horse, the mule, the ass.	اُوشٹہاشواشوترکہرسیہ ओष्ठाश्वाश्वतरखरस्य
✣	لپس آف دہی کاؤ دہی گوٹ دہی ڈیئر Lips of the cow, the goat, the deer.	اُوشٹہگوجامرگسیہ ओष्ठगोजामृगस्य
✣	لپس آف دہی وائلڈ بیسٹس Lips of the wild beasts.	اُوشٹہ سمہادینام ओष्ठसिंहादीनाम्
✣	لپس آف دہی ڈاگ Lips of the dog.	اُوشٹہ شنسی ओष्ठशुनस्य
✣	لپس آف دہی پگ Lips of the pig.	اُوشٹہ سوکرسیہ ओष्ठसूकरस्य
طوواق الیرمق	ٹوبائیٹ دہی لپس To bite the lips.	اُوشٹہ چروَنم ओष्ठचर्वणम्
یارق طوداقلو کیمسنہ	وَن ہیونگ کٹ لپس One having cut lips.	بہگنوشٹہہ भग्नौष्ठः
قالین دودغہ	بروڈلپڈ Broad lipped.	لمبوشٹہہ लम्बौष्ठः

عربی	فارسی	اردو
	باب ہا با یاء تحتانی	
مجبُوب وخصيّ ومخصيّ	اَختَہ	ہِیجڑا کسیکہ خصیہ اش بریدہ باشند ۱۲
مَاس	الماس	ہِیرا جوہری ست حجری ۱۲
تقلِيس	+	ہَیدُوسُت بازی ست کہ تنہا برائی تہنیت باہم سے بازند ۱۲
جبان وھیّاب	ہیز	ہِیز بیای معروف لغت فارسی در اردو مستعمل کسیکہ بزدل باشد ۱۲
وَخَامَة واتّخام وتوخّم	ہیضہ زدن و امتلا زدن	ہَیضا کرنا قی و اسہال کردن بسبب ناگواری طعام ۱۲
هَيكَل	ہَیکَل	ہَیکل ۵
حِلتِيت	انگوزہ	ہِینگ صمغ درختی ست کہ آنرا انجدان گویند ۱۲
اَنجُذَان	درخت انگوزہ و درخت انگزہ	ہینگ کا درخت
	باب یاء تحتانی با الف	

۵ لغت [illegible]

ترکے	انگریزی	سنسکرت
	باب ہا بایار تحتانی	
اخته	ان ہرمفروڈائٹ ✦ ان یونک A hermaphrodite. An eunuch.	پنڈہ ✦ کلیوہ ✦ شنڈہہ पण्ड: ✦ क्लीव: ✦ षण्ढ:
الماس	ڈائمنڈ Diamond.	ہیرہ ✦ وجرم हीर: ✦ वज्रम्
دف چالوب ارلامق	اے ٹرک ان فینسنگ A trick in fencing.	کہڈگکریڈا खड्गक्रीडा
قورقق کشی	اے کاورڈلی سوگرنگ فیلو A cowardly swaggering fellow.	نپمسکہ नपुंसक:
توصمق و یعضه ایتک	وامٹنگ اینڈ پرجنگ Vomiting and purging.	اجیرنم ✦ وانتیادہ अजीर्णम् ✦ वान्त्यादि:
حمایل	اے سمال قران سسپنڈیڈ ٹو دی نیک ایز ان امیولیٹ A small Koran suspended to the neck as an amulet	کنٹہ بہوشا ✦ مدرا ہارہ कण्ठभूषा ✦ मुद्राहार:
حلتیت	اسیفوٹیڈا Assafœtida.	رامٹہہ ✦ ہنگہ रामठ: ✦ हिंगु:
حلتیت آغاجی	ٹری آف دی اسیفوٹیڈ Tree of the assafœtida.	ہنگوورکشہ ✦ رامٹہ تره हिंगुवृक्ष: ✦ रामठतरु:
	باب یار تحتانی با الف	

اردو	فارسی	عربی
یَاسْ لغت عربی در اردو مستعمل بمعنے حرمان ۱۲	نا امیدی	قُنُوْط
یَادْ لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	یَادْ لفظ یاد در فارسی با لفظ کردن و آمدن و رفتن و دادن و آوردن و داشتن و بیاد بودن مستعمل ۱۲	ذِکْر و ذِکریٰ
یَادْگَارْ و یادگاری [۵۱]	یادگار و یادگاری	تَذْکِرَة
یَادُوْسْتْ [۵۲]	یادوست	*
یَارْ لغت فارسی در اردو مستعمل بمعنی ہم صحبت ۱۲	ہمنشین و ہم نشست و ہم صحبت	صَاحِب
یَاقُوْتْ جوہری ست حجری معروف سرخ و کبود و زرد و سپید بود ۱۲	یَاکَنْد و بَہْرَمَانْ و بَہْرَامْ و بَہْرَمَنْ بروزن یابند ۱۲	یَاقُوْت یَوَاقِیْت جمع صاحب قاموس گفته که معرب ست ۱۲
	باب یاء تحتانی با تاء فوقانی	
یَتِیْمْ لغت عربی در اردو و فارسی مستعمل طفلیکه پدرش مرده باشد ۱۲	پدر مرده	[۵۳] یَتِیْم لَطِیْم اَعْجَمِیّ
	باب یاء تحتانی با واؤ	
یَوْمِیَّہ منسوب بیوم آنچه هر روز بکسی داده شود ۱۲	روزانه و روزیانه و روزینه	مُیَاوَمَة و یِوَام

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یاس	دِسپیر Despair.	نِراشا निराशा
ازبر	میمری + ریکلیکشن Memory; Recollection.	سمرنم स्मरणम्
یادگار	اےٹوکن + میمنٹو A token; Memento.	سمرت کتھا स्मृतिकथा
فقرالرک سیدر	وِرڈس اٹرڈ بائی مینڈیکنٹس Words uttered by mendicants.	ائی متر + ہی پربھو अयेमित्र + हे प्रभो
دوست یولداش	اےفرینڈ + کمپینین + کامریڈ A friend; Companion; Comrade.	مترم + وَیسیہ मित्रम् + वयस्यः
یاقوت	اےروبی + گارنیٹ A ruby; Garnet.	ویدوریم + رکت منہ + چتردا वैदूर्यम् + रक्तमणिः + चतुर्धा
	باب یاء تحتانی با تاء فوقانی	
یتیم	ان آرفن An orphan.	اپترکہ + اپتریہ अपितृकः + अपित्र्यः
	باب یاء تحتانی با واو	
وظیفہ وعلوفہ	ڈیلی Daily.	بھرمم + ویتنم + بھرمنیا भर्मम् + वेतनम् + भर्मण्या

اردو	فارسے	عربے
	باب یای تحتانی باہا	
یہان کلمۂ اشارہ ست برای قریب	اینجا	هُنَا وهٰهُنَا

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب یای تحتانی باہا	
بُرُوَه	ہِیَیر ÷ ہِہَر Here; Hither.	اَتّر ÷ اِہ अत्र ÷ इह

بسم اللہ الرحمن الرحیم

خاتمہ الطبع کتاب خزانۃ اللغات از منشی سید جمیل احمد سہسوانی

حمد خالق دو جہان مالک کون و مکان کو شایان ہے جسنے انسان کو اشکال متنوعہ پر مخلوق فرمایا السنہ مختلفہ کا مظہر ٹھیرایا جل جلالہٗ و عم نوالہٗ نعت سرخیل پیمبران شفیع انس و جان کو زیبا ہے جسنے عالم کو علم و حکمت سے آراستہ کیا لگایا جہل و نادانی سے بچایا۔ اَللّٰھم صل علیہ وعلی آلہ وصحبہ وسلم اما بعد شائقون کو مژدۂ فرحت و انشراح ہے منتظرون کو نوید فوز و فلاح کہ ان ایام میمنت التیام مین یہہ کتاب مستطاب محتوی فوائد عظیم منقسم بدو مجلد ضخیم جامع لغات سودمند حاوی السنہ چند مفید خلائق نافع کائنات موسوم بہ **خزانۃ اللغات** تالیف لطیف شہریار مملکت سروری مدار عالم برتری عارج معارج عز و علا ناہج مناہج جود و سخا رونق وسادۂ اقبال زینت چار بالش اجلال ابر دریا بار علم کوہ گران وقار حلم باکمال و ہنرور قدردان ارباب کمال و اہل ہنر تکیہ گاہ بیکسان پشت پناہ مفلسان بحر زخار جود و کرم حضور پرنور نواب **شاہ جہان بیگم** کرون آف انڈیا رئیس والا و عظم طبقہ اعلائے ستارۂ ہند و رئیسہ بھوپال دامت بالعز والاقبال مطبع لاثانی شاہجہانی مین باوارت و اہتمام دانش آگاہ حافظ محمد کرامت اللہ و کتابت خطاط الیق حافظ محمد عبد الحق دہلوی کاتب خط پارسی ہر شش خانۂ کتاب و دیگر کاتبان السنہ باقیہ و تصحیح جامع فضائل سید سید ذو الفقار احمد سلمہ اللہ الاحد مصحح لغات عربی و پارسی و اردو و مجمع برگزیدہ اخلاق شیخ محمد اسحاق مصحح لغات ترکی و مسٹر نوروزجی ہاربے مصحح لغات انگریزی و پنڈت کشن لعل مصحح لغات سنسکرت بحسن اسلوب و آئین مرغوب طبع ہو کر مشہور اکناف جہان مقبول اصناف اہل زبان ہوئی ؎ شد ہر کسی بجلوہ گہ آن نگار محو * دل در خیال و چشم بدیدار یار محو *

سامعین انصاف کرین ناظرین منہہ دیکہا کہین کہین ایسی کتاب سننی مین آئی ہو تو بتائین کوئی ایسی تالیف نظر سی گزری ہو تو فرمائین۔ کتاب کیا ہے لغات کا دریا ہے عربی دانون کو قابل استناد ہے پارسی خوانونکی استاد ہے لغات انگریزی کا خزینہ ہی الفاظ سنسکرت کا گنجینہ زبان اُردو کی جلوہ گاہ ہی لسان ترکی کی پناہ

تنہا نہ حسن شہرتش افگند در جہان
غنج و دلال و ناز و ادا ہم شریک اوست

ہماری سرکار نامدار دام اقبالہا نے نہ صرف اپنی ہمزبانون ہمقومونکی ساتہہ سلوک کیا بلکہ اس فیض رسانی مین متعدد قومون مختلف زبانون کے لوگون کو شامل فرمالیا کون کہہ سکتا ہے اہل عرب و عجم کو اس سے استغنا ہی یورپ و ایشیا والون کو اسکی کیا پروا ہے (نہین نہین ہرگز نہین) متعدد ملک والون کو اسکی حاجت ہی متفرق قومون کو اسکی ضرورت ہے فی الواقع اس فن مین ایسی التزام کے ساتہہ ابتک اسکا نظیر مفقود ہے زیادہ ستایش بے سود ہے خداوند کریم عامۂ خلائق کو اس سے بہرہ مندی بخشے مؤلفۂ عالی تبار کو بخت بلندی عطا کرے آمین۔

یارب جو مدعا مری شہ کا ہی وہ ملے
جو مانگی وہ نصیب ہو جو چاہی وہ ملے

حاجت نہین ہی مدحتِ آقا کی اور تجہہ
کافی یہی صفت ہی کہ شاہِ جہان ہی وہ

کہتی ہین جسکو لوگ زمانہ مین کیقباد
اوسکی محلسرائے کا اک پاسبان ہی وہ

بیجا ہی اوسکی دَور مین ذکرِ بساطِ جم
جانی دو اوسکو تذکرۂ باستان ہی وہ

بخت اوسکا اور چرخ برابر ہین اوجہین
فرق اسقدر ہی پیر یہی نوجوان ہی وہ

کافر ہی دین پناہ کی تشبیہ ظلم ہے
کیونکر کہون کہ عدل مین نوشیروان ہی وہ

رتبہ مین وہ ہما سے کہین ہی بلند تر
بالفرض اگر زمین ہی یہہ آسمان ہی وہ

کچھ نسبت اوس سی خسرو پرویز کو نہین | مانا کہ مالدار ہے بازل کہان ہی وہ
کیونکر یقین ہو معن مین ایسا ہی تہا کرم | یہہ دین روئداد سماعی بیان ہی وہ
اوسکے زمان عدل مین اسکی کہان تمیز | یہہ ناتوان غزال ہی شیر ژیان ہی وہ
زرریز و درفشان ہی شب و روز اوسکا ہاتھ | سچ تو یہہ ہی کہ دشمن دریا و کان ہی وہ
پایا جہان مین اوسکا ثناخوان ہر ایک کو | آفاق ہی ظہیر قزل ارسلان ہی وہ
"ظہیر مدح قزل ارسلان"
پڑہ سکر خط جبین کو بتا دی وہ حال دل | گویا نکتہ سنج و نکتہ ور و نکتہ دان ہے وہ
ربط اوسکا ہر زبان سی یہہ کہتی ہین دیکہکر | ہر اک زبان کی لوگ کہ اہل زبان ہے وہ
ذات اوسکی جسکو کہتی ہین مستجمع صفات | گنجینۂ علوم و فنون جہان ہی وہ
لکہا وہ نامہ فن لغت مین کہ کیا کہون | گویا بکار آمد اہل زبان ہی وہ
ہی مختلف زبانون کا وہ حاوی لغات | پہول اوسمین رنگ رنگ کی ہین گلستان ہے وہ
گر ریختہ زبان کا ہی استاد ہوشمند | آموزگار کامل تازی زبان ہے وہ
انگلش مین سنسکرت مین ابر مطیر ہے | ترکی مین پارسی مین جو بحر روان ہی وہ
سچ تو یہہ ہی مفید ہی ہر خاص و عام کو | کچھ شک نہین کہ نافع خرد و کلان ہی وہ
تحریر کیا ہو خوبی تحریر کی صفت | واقع مین رشک خط رخ مہوشان ہی وہ
کاغذ مین جمع صفا ہے وہ اسکو کہان نصیب | اچہی ہی کہ عارض حور جنان ہی وہ
تاریخ اسکی طبع کی لکہی جمیل نے | مجموعۂ مروج ہر شش زبان ہی وہ

قطعہ تاریخ عیسوی

چہ زبانونکی لغت اسمین لکہی ہین دیکہو | کون کہتا ہے کتاب اسکو ہی دریای روان
عیسوی طبع کی تاریخ لکہو اسکی جمیل | جمع ہین اسمین چہ زبانونکی لغت بی پایان

قطعهٔ تاریخ فارسی یزدجردی

دل از طبع این نامه شاد ست و خرم ۔ که سرمایهٔ علم شاهِ جہان ست
زہاتف چو من پارسی سال جستم ۔ بفرمود گنجینهٔ شش زبان ست

قطعهٔ تاریخ در سال ترکی

الحق این نامهٔ مفید جمیل ۔ بیمثال ست در جمیع صفات
سال ترکی نوشت خامهٔ من ۔ خوشنما یکسر ست باغِ لغات

قطعهٔ تاریخ در سال سنبت

ہین لغت اس مین بحساب جمیل ۔ کیا بتائے کوئی حساب لغات
اسکی تاریخ طبع سنبت مین ۔ لکھو تم ۔ ہے عجب کتابِ لغات

قطعهٔ تاریخ در سال فصلی

نه تنها من این نامه را می ستایم ۔ که مداحِ او طفل و پیر و جوان است
جمیل احمد از بہر تاریخ فصلی ۔ بگو ۔ جامعِ شش زبانِ جہان ست

قطعهٔ تاریخ جلوس محمد شاه بادشاه دہلی برّد الله مضجعه

ہست این نامهٔ نفیس جمیل ۔ نافع خلق و سودمند زمن
دل حسنِ شاہی محمد شاه ۔ حاوی السنه بگفت به من

قطعهٔ تاریخ در سال جلوس ملکهٔ معظمه قیصرهٔ ہند دام ملکہا

تعریف مجھسے پوچھو نه کچھ اس کتاب کی ۔ اک باغ چھه زبانوں کا پھولا پھلا ہی یہ
سال جلوس قیصرهٔ ہند کی جمیل ۔ تھی آرزو کہ دل نے کہا بی بہا ہی یہ

قطعهٔ تاریخ درسال جلوس جناب نواب شاهجهان بیگم صاحبه تاج الهند والیهٔ عالیهٔ بهوپال مؤلفهٔ عالیقدر کتاب هذا دام اقبالها واجلالها

شد چو مطبوع این کتاب جمیل — حرف مدحش بهر زبان آمد
بهر سال جلوس شاه جهان — لفظ ایجاد برزبان آمد

تاریخ طبع از میر علی حسن خان سلیم سلمه الله تعالی

عروج طالع شاه جهان کی شهرت نے — زمین سی نام مٹایا هے آسمانون کا
هزار چاها اگر اوسکی مدح کر نه سکے — یهین پے دیکها هی دم بند مدح خوانون کا
کمال و فضل کا اوسکی جو پوچهتا هو مین حال — ذرا سا منهه نکل آتا هی خوش بیانون کا
فن لغات مین لکها وه بیدل نامه — که صاد فضل پر اوسکی هی قدر دانون کا
لغات چند زبانونکی اوسمین هین موجود — وه پادشاه هی مالک کئی خزانون کا
طلب مین اوسکی هی مطبع کی گرد شام و سحر — هجوم لڑکونکا بوڑهونکا نوجوانون کا
لکهی سلیم نی تاریخ طبع کی اوسکی — عجب خزانهٔ پر در هی جهنه بانون کا

از افتخار الشعراء حافظ خان محمد خان شهیر در مدح کتاب خزانة اللغات

بکفر عشق نه دل بستم بنادانی — فسون چشم تو آموخت نامسلمانی
رعایت ادب وضع قتل زنارم — که برق چشم تو شد چشم بند قربانی
دل ذکا بخیه کشای تصرفی خوش باد — که در دو داغ فرو شد بجای دامانی
خدا ز باده کند عیش باده آشامی — که ساقیش بحضورست و ساغر ارزانی
اشارتی نه شکنجی بناز خیبرانم — که ابروی تو ز نکارم نیافت پیشانی
ستم که برق بلا گشت روشن اندامی — که در لباس تو آن دیدنش بعریانی

بگریه نیز زانگار نگذری یارب — متاع ناز تو گردد نیاز طوفانی

مریدی نشوم گر تو صاف دل پیری — مرا الصافی مینا به بزم بنشانی

دران دیار که از زلف یار می پرسند — ز کس جواب بنیاید بجز پریشانی

بیا بمحفل رندان که فاش میگویند — چنانکه خضر به موسی نگفت پنهانی

چمن فروش گل داغ گشته ام کاین جا — بهار زار بهشت ست در خیابانی

به بند خویشتن از عمر خویش بیزارم — که عیش عید بود تلخ تر به زندانی

دمیده ام به چمن زار حسرتی که درو — ز خرمی نه توان فرق کرد پژمانی

بهر کجا که روم در چنان محل باشم — که مفلسی بپذیرفته شد به سامانی

عجیب نفع بجیب و ضر نصیبستم — که بخت من صله می پرورد بتاوانی

نگریه پیش خداوندگار شوکت و جاه — ولی حضور جهاندار ظل سبحانی

جناب شاه جهان بیگم آسمان درگاه — که بخت را بدرش دیده ام بدربانی

امیر ابن امیر یکه میتوانش گفت — فروغ قیصری و آبروی خاقانی

تمام وقف خداجوئی و خداخواهی — مدام صرف خدابینی و خدادانی

بنای محکم دیوار کار فرمائی — اساس پرور ایوان معدلت رانی

ظهور مرتبهٔ عزت فریدونی — غرور کوکبهٔ شوکت سلیمانی

ز پا فشردگی الش بکشور آبادی — ز دست بردن والش بگنج ویرانی

کمال بهرهٔ تمکین اعتبار وجود — جمال چهرهٔ زیبا نگار امکانی

جهان بجباذبهٔ میزبانی همت — بخوان بذل و کرم میکشد بمهمانی

نگر عطیهٔ زانعام همتش خواهند — که مهر هیچگی آموخته چرخ دامانی

زهی بلند جنابیکه در عمارت اوست　　قمر بشمسه طرازی فلک بایوانی
اگر رود بسوی خوابگاه باسامان　　فروغ صبح بهشت ست در شبستانی
وگر رود بطرف بزمگاه عزت و جاه　　فلک ز بال ملک میکند مگس رانی
چه گویم از سپه آسمان فگن که بخشم　　گرفته اند ز مریخ کیش قربانی
همه برستمی و زالی و فرامرزی　　همه بسامی و سهرابی و نریمانی
پناه دشمن او راز زمانه روز گریز　　قضای خانهٔ گور آورد بمیدانی
همین که خسرو اقلیم صورت استناز　　خودش بعالم سیرت کند جهانبانی
رقم دست ازین پیشتر کتابی چند　　خمیر مایهٔ فضل و کمال انسانی
کتاب جامع الفاظ هر زبان که بود　　کنون نوشت بشایستگی و شایانی
بود مولفهٔ نسخهٔ عجب پیکر　　بود مدرسه درسگاه حیرانی
هجوم السنه گر ترکی ست گر هندی　　بعرصه گاه تبحر نمود طغیانی
بپارسی عربی سنسکرت انگریزی　　لغت بقطرگی خویش کرد عمانی
صفای جوهر الفاظ گشت مخصوصش　　بجوهری بنویسد خطاب نادانی
بزور و شور نگارش بروی کار آورد　　صریر رعد خروشی مداد بارانی
عرائس خرد آراست شوخ تر بسیار　　نفائس لغت آورد در فراوانی
شد آشکار بنامش نوادر الالفاظ　　که سال طبع همایون درو ست پنهانی
بزرگ بارگها جز فقیر نتوان یافت　　که با زمانه نسازد چنانکه میدانی
منم گدای تو خو کرده خصوصیت　　اسیر لطف فلانے شدم نه بهمانی
همین ز مهر تو هر کار بسته باسامان　　همین بلطف تو دشوار من بآسانی

زفیض تست که درماند خصم فرعون کار
رسیده ام بکلیمی قلم به ثعبانی

غنیمت است شهیر بپا فتادهٔ تو
گزشت شوکت عرفی و جاه خاقانی

ز شیوهٔ شب و روزش بود ثناگوی
وظیفهٔ همه سوزش بود دعاخوانی

قلم بولولهٔ شوق بیخودانه شتافت
که خاتمت نتوان یافتن ز عنوانی

خدا کند که باقبال شادمان باشی
خدا کند صد و سی سال حکمرانی یابی

کسیکه بندهٔ فرمان تست باقی باد
وگر ز حکم تو بیرون همی رود فانی

خاتمهٔ کتاب از حافظ مولوی حکیم سید اعظم حسین نبیرهٔ مولوی خادم حسین صاحب مغفور

برخیز و در برابر هم ساقیا بچین
یک بزم جام و ساغر و مینا و ساتگین

یک سلسبیل باده بیک رطل زرنگار
یک چرخ آفتاب بیک جام زبرجدین

برجای آب آتش سیال کن روان
شستیم دست از هوس جوی انگبین

زان شور خند تا مستی بشکنیم
خیزد ز خواب مردهٔ خوابیده در زمین

چون می خوریم و گریهٔ مستانه سر کنیم
یک آسمان سهیل فشانیم ز آستین

زان کیمیا که پیر خرابات ساخته است
لعل مذاب ریز بجام زمردین

آن آفتاب تاب که شبها بنور آن
شبکور چون حکیم نشیند ستاره بین

آن می که پرورند بسر باز گرمیش
پیران کاشمیر براندام پوستین

آن می که پر مکیده گوئی دران گداخت
یک کوهسار لعل و دو تا تار مشک چین

آن می که یک قدح اگر آبستنی خورد
گویا شود چو مرغ قفس در شکم جنین

روشن می که در تن میخواره زان فروغ
گیرد مزاج نار خلیل اصل آب و طین

راح روان فروز که بر هوش من کند
ظلمت تمام نور و گمانها همه یقین

آن باده که خضر و سکندر بهم زدند ... نی آنکه خورده اند نیاکان آبتین

آن می که نشاء هوش و خمارش بود خرد ... ساقیش فیض بانوی آلتقوا نگین

نواب مهر مرتبه شاهجهان لقب ... حق بین و حق نیوش و حق اندیش و حق گزین

پوید دلیل منزل یک کاروان عزیز ... خیزد کفیل عشرت یک خاندان حزین

نازم که از سیاست عدلش بروزگار ... شب رو کند حراست اموال چون امین

دوران مطالع کابق لیل و نهار را ... حکمش ز مهر و ماه نهد داغ بر سرین

خورشید پیش رای تو ثابت شود سها ... عفریت با عدوی تو آید نظر حسین

جائیکه همت تو دهد داد پرورش ... لاغر لبان کاه چو کوهی شود سمین

در کشوری که قصهٔ رزم تو میرود ... طبع بنات کسب کند فطرت بنین

زال امل بروز سخای تو نوجوان ... پیر خرد ز فهم دقیق تو نازنین

این جامع لغات که کلک تو نقش بست ... خود بر فضیلت تو دلیلی بود مبین

بیرون نرفت علم لغت از نورد آن ... چون گیتی از احاطهٔ این گنبد برین

مبسوط جامعیت که اصحاب فضل را ... شد یک مدینه علم ز هر باب دلنشین

الفاظ انگریزی و ترکی و پارسی ... تازی برای آن همه هندی برای این

گاهی بگلشنش عرب آورده رو بسیر ... گاهی بخرمنش عجم افتاده خوشه چین

آورد گنج گنج و درین گنجگه نهاد ... تحقیق هرچه داشت بمعدن ز زر دفین

تدقیق پاک چید ز باغ لغات دهر ... بشگفت هرچه از گل و نسرین و یاسمین

مانند نوبهار که بر باغ بشگفد ... زیباست بر کتاب تو تقریظ انجمین

شاها هزار حیف که بامک جهان وفا ... افتاده ام بعهد کمتر ز هر کهین

از حافظ سید محمد سورتی مہتمم وظائف ریاست سلمہ اللہ تعالیٰ

حمدًا للہ ذی النعم	وصلوٰۃ علی خیر النسم
وعلی آل و صحابتہ	وتوابعہم اہل الکرم
جمعت مجموعًا شاہجہان	فی ست لسان منقسم
کتبت مجلّا طبعت حسینًا	وضعت لمحاورۃ الامم
فخطرت لعام کتابتہ	الہمت من الرب الحکم
قل وہب لسان مختلف	قد ارخ فی عام وسیم

۱۳۰۴

خزانۃ لستۃ السنۃ

۱۳۰۴ھ

ایضًا

ابدر تم قد بدا اکتنانہ	فانجاب عن افق السماء عنانہ
ام بنت کرم اطربت اولی النہی	ام غادۃ ملیحۃ فتانہ
تختال فی برد قشیب فاخر	لحظ بان عن شکلت اغصانہ
ام ذی یواقیت اتت مصوغۃ	مجواہرات غالیا اثمانہ
لا بل کتاب ما لہ مشابہ	فرید وضع فاستمع بیانہ
تالیف من فاقت علی اقرانہا	شاہجہان شیدت بنیانہ
رئیسۃ قد جمعت ماٰثرا	ما حازہا کسری ولا اقرانہ
لما انتہی طبعًا اتی تاریخہ	لستۃ السنۃ خزانہ

۱۳۰۴ھ

ایضًا

ہذا کتاب فاق فی النظام	وجل قدرا فی علاہ السامی

تالیف من فاقت علی الاقران	بالعز والاقبال فی الانام
اعنی به الرئیسة الملیکه	شاه جهان العز والاکرام
ست لغات جمعت فی سفرها	فجاء فی الاسفار کالامام
الهمت فی التاریخ ان اقول	خذ، فاتح لخزانة الکلام ۱۳۰۴

قصیده مع نثر متعلقه در تهنیت نشرهٔ ترجمهٔ قرآن شریف حضور سرکار دام اقبالها

از نتایج طبع منشی صابر حسین سهسوانی سلمه الله تعالی

نغمه ریزی خامهٔ ستایشگر در انجمن حمد شاهجهانی ست که سر و سامان طرب را باعث انبساط خواطر نشاط پرستان نموده
و گلبانگ نی کلک نیایش طراز در بزم ثنای مالک کون و مکانیست که ساز و برگ عیش را سبب سرور طبایع سرورپرستان فرموده
الله الله درین زمان جوشش انبساط فراوان و آوان شورش نشاط بیکران بفراوانی سرور نامحصور مضمونی که بخاطر
رسید و حرفی که از خامه چکید شکرگذاری بخت را نوید رسان و سازگاری طالع را مژده گویان گردیده برجای خود
جلوه آراست و افراط شوق درون و هجوم تقاضای طبع نیاز مقرون را درین مقام نشاط عمده کارفرماست حیرانم
که بچه زبان و بیان ترانهٔ مدحت ممدوح را در انجمن ارباب کیاست و فراست بزبان گزارم و آنچه به پیکر گشتی خامه نقش بند
به تراوش گزارش شاهدانه بمنصهٔ ظهور جلوه را کار بالا ساخت بچه عنوان و سامان در آزمونگاه اصحاب دانش و بینش باطها
آرم منت ایزد را که ذات والاصفات حضرت ممدوحه عیب پوش جهان ست و منت نهی و داد دهی او آویزهٔ گوش
جهانیان ست چه عجب که موعود دولتخواه دولت قبول در یافته به تشریف ملاحظه شرف اعتبار را سبب گردد از ینجاست
که قصیدهٔ مدحیه حضرت ممدوحه بچندین صنایع پیکر نگارش بسته و هر پیکری بحسن ادای جداگانه بر کرسی گزارش نشسته تفصیل
اجمال برین منوال ست اول اگر حروف اولین مصاریع اول مجتمع شوند یک قطعهٔ تاریخ بزبان اردو بمضمون
تهنیت جشن نشره جلوه ظهور پذیرد دوم از اجتماع حروف آخر مصاریع اول لقب و خطاب جناب ممدوحه دام اقبالها

پرتوه ظهور می بخشد سوم از یکجائی حروف اولین مصاریع آخرین عبارت عرضداشت پدید میگردد چهارم اگر حروف
مصاریع قطعه از دو بشمار آیند تعداد حروف هر چهار مصاریع برابر نمایان شود پنجم از ابیات قصیدهٔ معروضهٔ بالا یک
قصیده دیگر باختلاف قوافی و مضامین بچندین صنایع پیدا شود تفصیلش را موجب تطویل کلام دانسته باظهار نبذے
ازان می پردازم اول باجتماع اعداد حروف سر الفاظ اولین مصاریع اول سال هجری بمقام خود جلوه گرست
دوم بفراهمی اعداد حروف آخرین مصرعهائے اولی سال مسیحی حسن استخراج می پذیرد سوم بیکجائی اعداد اولین
مصاریع ثانی سال فصلی سرمهٔ چشم تماشا می کشد چهارم اعداد حروف تمامی مصرعهٔ آخر بسال سمت خوش
نشان میدهد ششم از سه مصراع اول قصیدهٔ اول مصرعهٔ اول قصیدهٔ دوم مستخرج میشود و همبرین نمط از سه مصاریع
آخر قصیدهٔ اول مصرعهٔ آخر قصیدهٔ دوم رنگ شهود می ریزد هفتم از سه شعر آخرین قصیدهٔ اول یک شعر دیگر باختلاف
اوزان و قوافی و مضامین قصاید اول و آخر در صنعت سنت الشعرا بر جای خود هویداست هشتم چند صنایع
فن شعر غیر ازان که بیان کرده شد در ابیات قصاید منضبط اند استخراجش حوالهٔ چشم ملاحظه کردند نهم جمله ابیات
قصاید خطابیه هستند دهم نام نامی حضرت ممدوحه بانواع گزارش از ظاهر و باطن قصاید بمقام خود ها جلوه گری را
کارفرماست قطعه تاریخ مستخرجه آج ای بخت نکو دین کی قسمت جاگی + اهل سنت کی لئی جشن هوا فرخ فال +
+ ختم قرآن هوا جلد صبا کهه تاریخ + نشرهٔ شاهجهان بیگم آصف اقبال + عرضداشت
۹۷ ۱۲
کرم گستر سلامت فدوی بر آستانه فیض کاشانه رسید و فایز مرام گردید از نگاه لطف چشم کرم دارد باقی بس
الهی دولت جاوید باد لقب و خطاب ریاست نواز قدردان فیض رسان جناب نواب شاهجهان بیگم
صاحبه کرون آف انڈیا رئیس دولاور اعظم طبقهٔ اعلای ستارهٔ هند دام اقبالها قصیده مستخرجه از ابیات قصیدهٔ اولی
بمقام خود ها مخبر اظهار خواهد شد شرحش محتاج گزارش نیست قطعه عنوان اوراق قصیده
لله الحمد حسب خواهش دل + مدحت از خامه شد چو نقش پذیر + خوش رقم زد صبا بتاریخش + وصف شاهجهان کشور گیر +
۱۲ھ ۹۷

الله بس باقی هوس

بسم الله الرحمن الرحیم

ای جمالت نوربخش وی چتر زرنگار ، گرد افزون حشمت تو در تاجت را وقار

جاه تو از بخت دولت میکند جلوه گری ، رنگ شمع از طالع تو شد فروغ اقتدار

از قد بالای تو شد راستی صورت نما ، موج فیض از گوهر یکتای تو شد آشکار

نوربخش چتر دولت جلوهٔ بالاے تو

در تاجت را فروغ از گوهر یکتاے تو

یاور تو عقل اول را خرد ساز قیاس ، گنگ و کر را کی رسد ادراک بر تحقیق کار

بس بفطرت میدهد فهم تو تعلیم نکات ، سر فکرت را فلک پیما بگوید روزگار

خوبی درس فلاطون شد نه در عالم عیان ، تا نه شد از رای تو آئین حکمت آشکار

عقل اول را بفطرت میدهد تعلیم درس

کی رسد ادراک بر فکر فلک پیماے تو

تاب تو خوش مشعل خورشید را افزود ضو ، رنگ مه را محو سازد جلوه ات خورشیدوار

ناز بر خود کی مه تیره نسازد از ضیا ، سوی او گر اند کی سازی رخ روشن بهار

کرد داغ مه چراغ خود ز نورت جلوه ریز ، لطف بی همتای تو دارد تجلی آشکار

مشعل خورشید را کی تیره سازد داغ مه

محو سازد جلوه ات را کی رخ همتای تو

وقعت بخت تو شد دولت گزین با ذوق و شوق ، از خط سیمای تو شد نقش اقبال آشکار

دولت و عیش و طرب بر خویش میخواند درود ، محض الحت راست پیدا از تو زنگ غمگسار

یاوری بخت می نازد شها با صد سرور ۔ تا فتد چون در خط سیمای تو طره صد وقار

بخت دولت زین طرب خویش می نازد شها

نقش اقبال ست پیدا در خط سیمای تو

نشئهٔ جاه تو با اوج و عروج آمد پدید ۔ فیض دستت جام حاجت را کند گوهر نگار

کی کمی دارد خمار بادهٔ راحت فزا ۔ وارد آن کیف سرور گشت گم رنج خمار

یاد بود احتیاج از دل تو گشته نهان ۔ وهم و غم از بزم استغنای تو شد مرده وار

نشئهٔ جاه تو کی دارد خمار احتیاج

جام حاجت گشت گم از بزم استغنای تو

قسمت تو بسکه ربط همدگر دارد به لطف ۔ یا بشی کی گر بجویم همسرت در روزگار

ساختی دست و گریبان رنج و غم را با عدو ۔ برش تیغ تو می یابم با عدا یار غار

مرگ دشمن را ز تو تا بوده است از خود غرض ۔ روز و شب گردن اعدای تو شد غم سوار

بسکه ربط همدگر دست و گریبان بوده است

گر بجویم تیغ یابم گردن اعدای تو

تا خطاب بیعدیل آمری ذاتت بدهر ۔ اسم همتایت برفت از یاد بود و یادگار

جاه چون خوش یافتی از خالق بر جن و انس ۔ ساخته رشک وجودت حاسدان را دلفگار

از ازل نام و خطاب تو شده راحت فزا ۔ تا ابد اندر عدم همتای تو دارد قرار

بیعدیل آمری ذاتت چو از خالق خطاب

رفت از رشک وجودت در عدم همتای تو

گرم شهرت زان شده اقبال شاهی در جهان ۔ از تو ضع هند را کردی تو ممنون وقار

یافته از نام بذل تو نوازش احتیاج ۞ قدرت جود تو احسان ساخته بر روزگار

اندرین عالم عیان کردی تو رسم وراه دین ۞ هست از اعطای تو آرایش ملک و دیار

زان شده شاهجهان نام تو در عالم عیان

هند را ممنون احسان ساخته اعطائی تو

هست از فیض نگاه مهر تو خور پر ضیا ۞ فلک آسا خم شده پشت فلک از انکسار

لطف کردی ماه را دادی جمال مهرتاب ۞ یوسفی پیش قدت سرو سهی شد شرمسار

ساخته حلقه بگوش تو قمر را آسمان ۞ ضو گرفته جلوه بالای تو در روزگار

از نگاه مهر کردی ماه را حلقه بگوش

خم شده پشت فلک پیش سهی بالای تو

نور ریزد ذرهٔ خاک تو از انوار تو ۞ کردهٔ تو بندگان را هست بود اقتدار

تابش نور تو بر خورشید وارد صد ضیا ۞ از نوالت گشت مولا بنده ات ای شهریار

کوکب اقبال را شد برتری از تو نصیب ۞ شان تو افزون کند مولای تو لیل و نهار

ذرهٔ خاک تو بر خورشید دارد برتری

بندگان را هست مولا بندهٔ مولای تو

یاوری بخشد به بر تو مس طلا گردد بجوش ۞ ای شه من گر نگاه فیض سازی آشکار

لطف گر بخشی بود اکسیر خاک زیر پا ۞ نور تو گر مهر سازد ذره گردد مهروار

یافت از رنگ تو گرد رهگذر خوش جلوهٔ ۞ هست نور دیدهٔ بینای تو چشم وقار

مس طلا گردد بود اکسیر خاک رهگذر

گر نگاه فیض سازد دیدهٔ بینای تو

یاسه ات با آنقدر بالاروی بگرفت اوج ٭ رنگ رفعت ساخت گردون احباب جویبار

آنقدر بالاروی بگرفت ساخت گردون را حباب

جوشش بحر نوالت رست موج عنبر و جاه ٭ سر دشد از بحر احسان تو ابر درنثار

موج بحر احسان

شد زجود و فیض تو عالم توانگر خسروا ٭ یافت از بهای تو معجز بیانی اعتبار

فیض تو های تو

آنقدر بالاروی بگرفت موج فیض تو

ساخت گردون را حباب بحر احسانهای تو

نیست آب ابر دریابار بی فیضت روان ٭ در حضورت قطره مانند نیست جوش صد بحار

ابر دریابار قطره مانند نیست

هردم از فیض تو میدارد گلستان آب و تاب ٭ وانماید بحر جودت از کرم صد چشمه زار

از فیض تو دارد بحر از چشمه

وقعت دریا شدی و آبروی گوهر شدی ٭ فخر بحر و بر شد از اعطای تو خوش آشکار

آبرو اعطای تو

ابر دریابار از فیض تو دارد آبرو ٭

قطره مانند نیست بحر از چشمه اعطای تو

ایکه دشمن چاک کرده جامهٔ غم رالمبرگ ٭ از تن تو چون قبای عیش شد گلگون بهار

چاک کرده جامهٔ غم چون قبای عیش

فکر تو آمد درست و راست چون طبع سلیم ٭ یاوری بخت و اقبال تو آمد راستکار

دست آمد راست

رخت اعدا دوخت خیاط قضا از آز و حرص ٭ زیب بر بالای تو دارد قبای اقتدار

خیاط قضا بربالای تو

چاک کرده جامهٔ غم دست خیاط قضا

چون قبای عیش آمد راست بر بالای تو

خوش نماشد از وجود ذات والایت سخا ٭ مرگ غیرت طی نموده نام حاتم در دیار

از وجود ذات والا طی نموده نام حاتم

فیض را گشته بعالم از تو پیدا نام مدح ٭ رسم و راه همت از تو شد بدوران آشکار

گشت پیدا نام همت

اختر بخت ترا جود فراوان شد لقب ٭ اوج والای تو فرق فرقدان را تاجدار

جود والای تو

از وجود ذات والا گشت پیدا نام جود ٭

سیطے نمودہ نام حاتم ہمت والائے تو

لمعه انوار بخشش از تو دارد جلوهٔ ۞ مردمان را اندرین معنی ست قول استوار

بخشش — تو — اندرین — معنی ست

خسروا گر دید بخل از دست فیض تو هلاک ۞ گشت گنج و نام قارون زینت کنج مزار

بخل — ا — قارون

تا ز تو شهرت گرفت اندر جهان اقبال و فر ۞ رشک دارد همسر و همتای تو در روزگار

شهرت گرفت — اندر جهان — همسر — همتای تو

بخشش تو بخل او شهرت گرفت اندر جهان

اندرین معنی ست قارون همسر و همتای تو

می نوازد هر کجا باشد غریبی جاه تو ۞ دولت دوران به بیند از تو صد جاه و وقار

هر کجا — باشد — غریبی — دور — بین

قدر ظاهر مسکنی تو بر غریبان جهان ۞ یاس و غم گردیده شاها از نوالت شرمسار

مسکنی — بر — گردیده شاها

رنج بردار از روی مسکینان نگاه لطف را ۞ دیدهٔ بینای تو فیض ست بهر روزگار

ی — نگاه — دیدهٔ بینای تو

هر کجا باشد غریبی مسکنی بر روے نگاه

دوربین گردیده شاها دیدهٔ بینای تو

از نوالت بر در تو یافت اسکندر شرف ۞ ای به پیشت دولت خویش سجده میریزد هزار

بر در تو — دولت — خویش — سجده — میریزد

ناصیه ساینده شاهان در ره تو خسروا ۞ زرفشانی کرد بر تو نقش بند روزگار

ناصیه — ساینده — شاهان — به نقش

هست کس اندر جهان چون تو سرافراز شهان ۞ نامور او زنگ شد از پای تو ای تاجدار

جهان — پای تو

بر در تو ناصیه سایند شاهان جهان

دولت خویش سجده میریزد به نقش پای تو

وانماید پیش تو ذهن رسا باب خرد ۞ گر نفرمائی کسے هرگز نداند سر کار

پیش تو — ذهن — رسا — کس — نداند

ای که پیش فطرتت ته کرد زانو بخردی ۞ انچه تو دانی نمی داند کسے در روزگار

ته کرد — زانو — ی — انچه — می — داند

جوهر علم ادب آموز داری سرورا ۞ هستی جودت دل دانای تو گرد آشکار

ادب — دل — دانای تو

پیش فهم و ذهن رسا ته کرده زانوی ادب

کس نداند انچه میداند دل دانای تو

لمعه افشان نیر اقبال بادت بر سریر — لطف تو با اختر بخت سعادت باد یار

نیر اقبال بادت — اختر بخت سعادت

دولت جم تابع و هم جم کند فرمان بری — طالع خوشش واله و شیدا و هم طالت گزار

تابع و — فرمان — واله و شیدا

صولت رایت نیوشد جاه و شان خسروی — فیض رای تو گرفته جایگاه استوار

نیوشی — ی تو

نیر اقبال بادت تابع و فرمان نیوش

اختر بخت سعادت واله و شیدائی تو

برنهاده از فروغ فیض تو حاجت اساس — چون وفایت وعده را صد ناز کرده آشکار

از فروغ — فیض تو — حاجت — وعده را صد ناز

ای چراغ مرده را گر تو دهی حسن و ضیا — شب کند بر خویش قربان جلوه نصف النهار

چراغ مرده — بر خویش

کفر در عهد تو شد تاراج و رونق یافت شرع — مشکل وعده است از ایفای تو بس سهل کار

شد — است — از ایفای تو

از فروغ فیض تو حاجت چراغ مرده شد

وعده را صد ناز بر خویش ست از ایفائی تو

هست چون رنگ شب تو غیرت رنگ شوخ ظ — کرده ام روز ترا نوروز فرودین شمار

شب تو — چون — روز — نوروز

تیره شب های ترا خوش لیلة القدرست نام — روشنی افزاست هر روز تو اندر روزگار

لیلة القدرست — است — هر روز

ایکه با عیش و سرور تو جهان باید نشاط — مائل رنگ طرب افزای تو بود بهار

با عیش و سرور — طرب افزای تو

چون شب تو لیلة القدرست با عیش و سرور

روز نوروزست هر روز طرب افزای تو

ریزش فیضت مرا آویزه گوش نصیب — دامن امید پر کردی ز دُرِ شاهوار

فیض را — آویزه — گوش — دامن امید — پر

یا ورا بل تمنا شد عطای تو بخلق — از وفور فیض تو لولوی لالا آیدار *

تمنا — دری — لالا

خوش جهان را کرده از بخشش دریا شکوه - ریزش فیض تو دارد رشحهٔ ابر بهار
کرده ی

فیض را آویزهٔ گوش تمنا کرده

دامن امید پر از لولوی لالای تو

نیست مانندت درین گیتی کسی حاجت روا - در جهان از جوهر ذات تو شد پیدا وقار
در گیتی جوهر ت شد

شد بدوران طبع را ز آوت جلوه گر همرنگ شمع - برتری گشته عیان از آبرویت در دیار
زاد ه آبروی

رونما شد از سلف چون تو خلف کی خوشخصال - از تو دیده گوهر آبای تو زینت هزار
از سلف چون تو خلف گوهر آبای تو

مادر گیتی نزاده از سلف چون تو خلف

جوهرت شد آبروی گوهر آبائی تو

هست دلکش حرف احکام تو حکمت جانفزا - قایم از تو هست طغرای فرامین وقار
حرف احکام تو هست طغرای فرامین

شد عیان نام تو در عنوان خط برتری - یاور احکام تو آمد قضاے کردگار
عنوان خط قضا

ایکه با حکم خدا شد از ازل نامت رئیس - بدلت از انشا و املا یافت افزون روزگار
حکم ازل املای تو

حرف احکام تو عنوان خط حکم ازل

هست طغرای فرامین قضا املاے تو

هر زمان من حبذا گویم که با صد تهنیت - سر بسر کاین درفشان شد خامه مدحت نگار
حبذا گویم که با صد درفشان شد خامه

جلوهٔ شوخی مضمون گشت از بس دلربا - از طرب شد طبع ام در مدحت تو شادکار
شوخی ام در مدحت

هست کلکم روز و شب با صد ادب مدحت پذیر - لطف فکر از وصف والای تو گشته آشکار
و با صد ادب والای تو

حبذا گویم که با صد شوخی و با صد ادب

درفشان شد خامه ام در مدحت والائی تو

از تو شاداب دودمان نظم را گشته شکوه - هست طبع ناظمان را زینت از تو آشکار
دودمان نظم را گشته ناظمان را زینت از

نیر دانش فروغ از جلوه ات یابد چو ماه — یافته قدر سخن شهرت ز تو در روزگار

بارگاه فکر تم گردید در جهان سخن — دار د آرایش ز تو الفاظ رنگین چون بهار

دودمان نظم را گشته فروغ از فکر تم

ناظمان را زینت از قدر سخن آرائے تو

یاد بود لغزش پای سخن زائل شود — وصف ذاتت دستگیری گر کند خود آشکار

گوهر مضمون صبا در راه وصفت خوش فشاند — لطف تازه دست داد خامه مدحت نگار

مدح مضمون کے شود از من برنگینی ادا — تا نه از وصف کرم فرمائی تو یابد بهار

لغزش پای صبا در راه وصفت کے شود

دستگیری گر کند دست کرم فرمای تو

ای بهار در نظم جلوه ریز آید مدام — جوش تحسین بشنود گر از لب گوهر نثار

صرف کرده سلک گوهر انتظام نظم ما — از فلک افشاند پروین در بنظم آبدار

فکر تم مضمون نو پیدا کند با ذوق و شوق — وصف ذاتت بی نهایت چون نمایم آشکار

در نظم جلوه سلک گهر پیدا کند

بشنود گر از لب گوهر فشان آوای تو

ای توئی بس قایم و آباد با اقبال و زیب — یاور تو باد تا دور فلک این روزگار

قدر دان باشی و ماند در دلت میل سخا — در ثنایت تا گردون زهره رقصد چرخ وار

بهر تو اندر جهان ماند سرور جاه و مال — باد عیشت و سرور افزای تو لیل و نهار

قایم و آباد با اقبال باشی در جهان

باد تا دور فلک زهره سرور افزای تو

از دلم تازه سخن با صنعت نو آمده — آب دارد گوهر مضمون ز فکر آبدار
لطف دارد چون گل نشکفته از رنگ ادا — در ناسفته که هر بر لعل جان پرور نثار
مثل نیسان خامه ام در ریز شد با آب و تاب — همچو گوهرهای صبا من سفته ام مضمون هزار

تازه سخن صنعت نو گفته ام
گوهر ناسفته صبا سفته ام

دیگر قطعهٔ تاریخ نشر در سال عیسوی

چون جناب حضرت شاه جهان گردون شکوه — در سرور ختم قرآن ساخته جشن سعید
ای صبا میخواستم تاریخ خوش گفتا مسیح — حافظ تو جیا و دانه باد قرآن مجید

۶ ۱۸ ۸۰

ترکیب بند در تهنیت عید الاضحی سنه ۱۳۰۴ھ بمدح حضور سرکار دام اقبالها

از منشی سید جمیل احمد سهسوانی سلمه الله تعالی

سپیده دم بچمن مژدهٔ بهار آمد — صلای عیش و مسرت بروزگار آمد
رسید موسم گل زاهدا پیاله بزن — کسیکه مست شد امروز هوشیار آمد
دهم بمقدم خیر کدام دل یارب — بهار آمد و گل آمد و هزار آمد
بحیرتم که پذیرا شوم کرا یارب — صنوبر آمد و سرو آمد و انار آمد
وصال گل شده یغمای طائع بلبل — بهار در چمن عیش سازگار آمد
چرا نه حیرتی وضع باغبان باشم — که گل جبین و گل اندام و گلعذار آمد
شقیق دلبر و گل دلبر و سمن دلبر — نگاهداری دل سخت دشخوار آمد

اگر به لاله بچشم به گل چه راند هم
گرا و هم دلکی دارم و گراند هم

چگویمت که چها دیدم و چسان دیدم
شدم نگاه و تماشای بوستان دیدم

مپرس لطف دل افروزی بهار چمن
چمن ندیدم ارم دیدم و جنان دیدم

نظارهٔ گل صدبرگ و یاسمن کردم
بهار نارون و رنگ ارغوان دیدم

گلاب و نسترن و ضومران و نیلوفر
یگان یگان نگرستم یگان یگان دیدم

صدای برگ نهالان باغ بشنفتم
ادای جنبش شاخ ثمرفشان دیدم

طرب طرب چمن عیش و خوبی جاوید
چمن چمن طرب و عیش جاودان دیدم

همه طیور و گل و غنچه از زبان ادب
بمدح خسرو آفاق تر زبان دیدم

شهی که عالم و آدم بود مسخر او
وجود هفت سپهرست گردش گر او

تبارک الله که شاهجهان ست داور ما
زهی نصیب خوشا بخت نیک اختر ما

خدیو دهر و جهاندار دهر و خسرو دهر
قباد ما و منوچهر ما و سنجر ما

دو دست او که گهرپاش و درفشان آمد
یم پر از گهر ما و کان پر زر ما

شنیده ام ز زبان کنیزکان حضور
هما و شکر و نوشابه نیست همسر ما

چو حال خسرو و قیصر ز خواجه پرسیدم
بگفت ناظم ملک و امیر لشکر ما

بگفتم از جم و بهرام وکی نیم آگاه
بگفت پردهٔ و خدمتگزار و چاکر ما

بگفتمش سبب انتظام عالم کیست
بگفت نصفت ما قهر ما فر ما

کسی چو خواجه براورنگ برتری ننشست

اگر نشست بدین شانِ بسروری نشست

تفاخریکه خدیوِ تکش شیم دارد ❊
نه کیقباد نه خسرو نه کی نه جم دارد ❊

جدال و فسق و فجور ست یکقلم مرفوع
زمین مملکتش صولت حرم دارد

بدور معدلتش ناتوان قوی شده اند
خیال صیدِ غضنفر بدل غنم دارد

مسلم ست برو رتبۀ جهانداری
شکوه دارد و فر دارد و حشم دارد

باو چه حاتم بیچاره همسری جوید
نه این خزینه نه این دل نه این کرم دارد

فروغ کوکبۀ او چه در بیان گنجد
کسیکه همچو فریدون و جم خدم دارد

نه صرف کار جهان زو نظام میگیرد
سرِ اشاعت احکام شرع هم دارد

متاعِ خوبیٔ دارین کس چنین نگرفت
کسیکه یافت ز دنیا شکوهِ دین نگرفت

شها ز طنطنۀ عدل خسروانۀ تو
ز صعوه ترس خورد باز در زمانۀ تو ❊

زمانه چیست که پیش تو پشت خم نکند
سپهر ناصیه ساید بر آستانۀ تو ❊

چه کینه ها که نمیداشت آسمان زین پیش
چه مهرها که نور زید در زمانۀ تو

بیان عشرتِ ناپایدار جم بیجاست
میان تذکرۀ عیش جاودانۀ تو

زمین بروز ازل زیر حکم تو آمد ❊
مسلّم ست برو دخل مالکانۀ تو

چنانکه علم معلم فزونست از تعلیم ❊
فزون شود ز کرم دولتِ خزانۀ تو

ولی نعمت و آقای خویشتن خواند ❊
ز کیقباد بجویم اگر نشانۀ تو ❊

هما ز جاه هم اقبال شاهِ ما نشود
هزار بنده ترقی کند خدا نشود ❊

نشاط عید ترا خسروا مبارک باد
بصدر دولت و حشمت تو خوش نشینی وما
بخلق باد همایون ز تو سخاؤ عطا
ترا ز فرخی بخت و خوبی اقبال
بخیر خواه تو سور و سرور و عیش نصیب
ز تو بجائزهٔ مدحت و ثنا گو سے
حیات و ملک و وقار و شکوه و شان ترا

بخوان عیش و مسرت صلا مبارک باد
کنیم ورد زبان مدح یا مبارک باد
ترا ز خلق دعاؤ ثنا مبارک باد
شکوه قیصر و فر ہما مبارک باد
بخصم نالهٔ و آه و بکا مبارک باد
خطاب و خلعت شایان ما مبارک باد
دعا ز ما و قبول از خدا مبارک باد

ترا بعیش و سرور کار باد شام و پگاه
بحق اشهد ان لا اله الا الله

تقریظ از مولانا محمد عباس رفعت سلمہ اللہ تعالی

هو المعین و به نستعین فی کل حین و صلی و سلم علی اشرف المرسلین و آله المنتجبین و صحبه المنتخبین اما بعد جامع کمالات انسانی در صد هزار اگر یک تن بوجود می آید باعث مباهات روزگاری شود و گوهر شاهوار اگر از صد صدف یکدانه بدست می افتد سرمایهٔ فروشنده و خریداری گردد در میان رجال کاملان علوم و فنون گذشته اند و در هر علم کتب مستقله قابل تعریف نوشته اند الا در زمرهٔ نساء صاحب تالیف و تصنیف کمتر کسی شنیده و بجز برخی از اشعار چند زنان احدی ازین گروه کتابے ندیده ازینجا مرتبهٔ فرمان روای کشور بهوپال نجم الهند روشنک نوال جناب نواب شاهجهان بیگم صاحبه دام عزها مورد مراحم رب متعال بمیزان خیال سنجیدن شان قادر قدیر دیدن شایان نیایش خردمندان ست و در خور ستایش ارجمندان توانا آفریدگار ذات بابرکات جناب ممدوحه را بجمله صفت ها موصوف فرموده و قدرت کاملهٔ خود درین عالم هیچو نالش نیر اعظم ظاهر نموده در سخا هم پلهٔ زبیده خاتون ست و در همت عالی همنوای رضیه سلطان و لعفت

زیب النسا بیگم دوران و در علم ادب آموزگار اوستا زمان و در تعمیر قصور عالیه و ابنیهٔ سامیه همعنان شاهجهان بادشاه هندوستان و در دانشمندی و بیدار مغزی ثانی نوشابه و اورنگ آرای زمن و در نظم ملک رای صواب انتما پسند خاطر جناب ملکه معظمه کوئن وکٹوریا فرمان دِه هند و لندن برای ادراک و استفادهٔ خاص و عام در علم لغت کتاب **خزانة اللغات** تالیف فرمود معانی الفاظ پارسی و عربی و ترکی و انگریزی و هندی باسلوب خوب و ترکیب مرغوب بخوبی حل نمود که آوازه احسنت از زبان واقفان السنه و ماهران لغات ششتی سامعه نواز گردید و چون این نامهٔ نامی و صحیفهٔ گرامی بقالب طبع در آمد چگویم که چه مایه اهل علم و فضل نشاط و انبساط ارزانی شد صفحه صفحه خط نستعلیق این کتاب مطبوع در نظر باغ نظران بین مین پیچین است و عبارت سادهٔ از غایت بلاغت و فصاحت غیرت باغ و چشمهٔ فیض اللهم بارک فیها و لها و علیها فی علمها کلها آمین

قطعه تاریخ از محمد یوسف خان کاتب عربی کتاب هذا

حکم سرکار سے دولت سے ۱۳۰۴	ہی جو فیض جدید کا چشمہ ۱۳۰۴
چھپ چکا خوب و بہتر و دلجو ۱۳۰۴	چھه زبانون کا دلنشین نسخه ۱۳۰۴

قطعه تاریخ دیگر

گنج الفاظ و معنے دلجو	درج ادراک و معدن گفتار
چشمه علم و گلشن بہجت	قطب بتعلیم و ابر گوهر بار ۱۳۰۴

بنام ایزد بخشاینده بخشایشگر مهربان

یہہ چھه زبانون کی کتاب لغت **خزانة اللغات** یعنی لغات کا خزانه جو باهتمام خاص علیا حضرت جناب فیضمآب قدردان فیض رسان نواب **شاهجهان** بیگم صاحبه نائٹ گرانڈ کمانڈر سٹار آف انڈیا و کراون آف انڈیا رئیسه بهوپال دام اقبالها تالیف هوئی هے اس قسم کی یہی پہلے کتاب هندوستان مین شایع هوئی هے ـ الفاظ بقاعدهٔ حروف تہجی اردو کے خانه اول مین بترتیب درج کیی گئی هین اور اونهین الفاظ کے لئی نهایت مناسب الفاظ یا اونکے معنی بزبان فارسی و عربی و سنسکرت و انگریزی و ترکی پانچ جدا جدا خانون مین مندرج هین ایک نئی بات اس

کتاب مین جس سے کہ یہہ کتاب بہت مفید ہوگی یہہ ہے کہ الفاظ سنسکرت و انگریزی علاوہ ازین کہ بخط ہندی
و انگریزی لکھے گئے ہین بخط فارسی بھی تحریر ہین جو دشواری کہ مختلف نکات تلفظ الفاظ انگریزی و سنسکرت بخط فارسی
صرف بذریعہ چند علامات و اشارات کے صحیح طور سے ادا کرنے مین ہوتی ہے وہ صرف وہی لوگ دریافت
کر سکتے ہین جو ان زبانون سے ماہر ہین لیکن تاہم اسمین کوشش بلیغ کی گئی ہے - اسمین بہت اردو الفاظ
و اصطلاحات متعلقہ رواج و طریقہ اسلام ایسے ہین کہ اونکا ترجمہ بغیر اسکے کہ اونکی صراحت لکھی جاوے
نہین ہو سکتا - معلوم ہوتا ہے کہ اکثر صراحت معنے مین اختصار ہوا ہی کیونکہ خانونمین گنجایش نتھی یہہ کتاب بلاشبہہ
بڑی محنت و تلاش سی فراہم ہوئی ہے - یہہ کتاب اون طلبا کو کہ جنکو زبانہای مختلف کا مذاق ہی اور علی الخصوص
اون لوگون کو کہ جو فرق لفظی زبانہای مختلف کا دریافت کرنا چاہتے ہین بہت مفید اور کارآمد ہوگی کیونکہ
اس کتاب سی وی مشابہات لفظی سمجھہ لین گے اور اون تغیرات کو دریافت کر سکین گے جو اون لفظونکی نسبت
دیگر زبانونمین جانی سے واقع ہوتا ہے - معلوم ہوتا ہے کہ اس کتاب کی اشاعت سی حضور سرکار دام اقبالہا
کا منشا صرف یہہ نہین تہا کہ الفاظ و فقرات روزمرہ جمع کر دیوین بلکہ اونکا مقصد یہہ تہا کہ یہہ لغات بالذات
ایک کامل کتاب ہو - یہہ کتاب منجملہ اون بہت سی کتابونکی کہ جنکو حضور سرکار دام سلطنتہا نے عوام کے
روزمرہ تعلقات مین فائدہ پہونچانیکی غرض سے شایع کی ہین نہایت افضل ہی اور درحقیقت یہہ بات قابل
تعریف کی ہے کہ سرکار عالیہ دام اقبالہا نے انجام مہام عظام سلطنت و ریاست مین اپنے لئی کچھہ وقت واسطی
تصنیف و تالیف کتب وغیرہ کی لئیے بھی بچایا ہے - اور واقعی حضور سرکار نے اپنی ریاست مین براہ کرم گستری
صرف علم کی سرپرستی ہی نہین کی ہے بلکہ بہت سی کتابین بنظر رفاہیت و انتفاع عامہ بقلم خاص بھی لکھی ہین
ہم امید کرتی ہین کہ دیگر روسای ہند بھی سرکار عالیہ کی پیروی کرین گی اور تہ دل سی ہماری یہہ دعا ہی کہ خداوند
تعالی ایسے صاحب حوصلہ و ذی علم رئیسہ بہوپال کو تا دیر سلامت باکرامت رکھی کہ اونکی رعایا اور عوام ہند کو
اون کے علم اور سخاوت سی فائدہ پہونچتا رہی اور اون کو ہر مقصد پر کامیاب و فائز المرام کری آمین ثم آمین

راقم [illegible]

The Dictionary of six languages Khazánat-ul-lughát, i.e. "The Treasury of words", compiled under the auspices of Her Highness Nawab Shah Jehan Begum Sahebah, G.C.S.I.; C.I. Ruler of Bhopal (may she live long), is the first work of its kind published in India. The words are arranged according to the order of the Urdu alphabet in the first column, and their appropriate equivalents or meanings are given in the Persian, Arabic, Sanskrit, English and Turkish languages in five separate columns..

One novel feature of the work which would make it more useful

is that the English and Sanskrit equivalents, besides being written in English and Hindee characters are also transcribed in Persian characters. The difficulty of correctly bringing out the different shades of English and Sanskrit sounds in Persian characters by the help of the vowel marks, can only be realized by those who know these languages, but nothing has been left undone to make the attempt a success. There are many words expressive of Mahomedan customs and manners which can not be rendered otherwise than by explaining them, and most of the explanations seem to be abridged for want of space allotted to each word in the columns.

The work is undoubtedly the result of much pains and research and it promises to be of great utility to students of linguistic tastes, and especially to philologists, as it will enable them to mark the resemb-lance of words and the changes they seem to have undergone in the different languages.

In the publication of this work, it seems to be Her Highness's object not only to give words and phrases of every-day use but to fur-nish a Dictionary complete in itself. It is the best of the numerous works undertaken by Her Highness for the benefit of the public in their everyday concerns of life. It is indeed laudable that Her Highness

should spare time from the arduous duties of administration, for literary productions as well, for, as a matter of fact, Her Highness has not only patronized literature munificently in her State, but has written many works herself for the public weal.

We hope Her Highness Nawab Shah Jehan Begum Sahebah's praiseworthy example be followed by other Chiefs and Princes of India. It is our earnest prayer that the Almighty may spare the enlightened Ruler of Bhopal long to give her subjects and the Indian public, the benefit of her erudition and liberality, and may all her

undertakings be crowned with success. Amen!

Navroji Hormasji. B.A.
Head Master Suleimani School
Bhopal.

श्रीगणेशायनमः

श्रीलाशाहजहानबेगममताराज्ञ्यांयशश्चन्द्रचन्नानादेशगतंप्रतापविलसद्राज्यन कास्त्यद्भुतम्॥तत्राऽनेहसिकोशतंत्रमलिखत्कृष्णाऽभिधानोहिसग्रंथेऽस्मिन्बहुनीतितः सहृदयैश्चक्षम्यतांदुर्नयः॥१॥ राज्यश्रियाविराजितषट्-श्रीमतांगुरुबापूदेवाभिधानानांतेषांछात्रेणचतुर्वेदेनश्रीतीर्थस्वरूपचुन्नीलालस्यसूनुनाकृष्णलालनाऽभिधेनश्रीमार्तण्डचण्डप्रतापवतीराज्ञीशाहजहानबेगमसाहिबाऽभिधित्सयासर्वजनहितनानाविद्योत्कर्षचतुरजनहृदयाल्हादकार्थौपूर्वषड्विधभाषाविरचितैकसंस्कृतावलिबहूनिसंस्कृतकोशपुस्तकान्यवलोक्यतदनुसारेणयथाबुध्यासंस्कृतशब्दानांरचनाकोशग्रन्थस्याकार्येत्रकुत्रचिच्चेदशुद्धतातदासद्भिःकृपयासंशोध्येतिमदीयाविज्ञप्तिः ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢ ✢

वेदाब्ध्यङ्केकवर्षेस्मिन्नूर्जमासिसितेशुभे॥
प्रतिपच्चन्द्रवारेचग्रंथोयंपूर्णतामियादिति॥

शुभंभवतु

نظم خاتمهٔ طبع کتاب از میان محمد اسحق نبیرهٔ مدار المهام صاحب مرحوم

زبان را چو نیرو ز داور بود * سپاس خداکن که ناور بود
توانا و دانا سے دندش بود * شناسد که جنبش بسازش بود
روا نے گشتها بآواز خورد * ترانه بآهنگ بر ساز خورد
لبان را گره شد بساز آوری * ببا دست کار نگار آوری ے
نگاری بیا زند چون ساز شد * بگفتار هاش دگر باز شد
بگو تا چه گوئے همه دلفریب * بوات و بواژه بزن ذهیب
چه گوی که گوینده خوانم ترا * ستوده سرایش بدانم ترا *
شکنها بنیان بدا دست رست * بنوبند هاجت باید درست
نشانی سترگی ز داور بود * به پایاب نیروسے گر گر بود
بدان بر که این ساز با تاب و زنگ * بهند در شماره نیارند ننگ
بناچاره باید شناسا شدن * بهر مرز باید دلاسا شدن
بهر خار باید نواسے زدن * سرایش بسوز دراسے زدن
فروزنده گردد ابا فرزو سنگ * که فرزان فروز در وان بیدرنگ
برین بر بدستان یکی ساز گیر * که گیرا بود مرد دانا دلیر
گنا زنگ با داد و داشاد و هن * چنا هن بر و تاز بان در دهن
نگار سے براراست پدرود کرد * ز هندی و تازی و ترکی نورد
ز انگریز و سنسکرت پارسی زبان * یکی غند از ل بهر داستان
سیکے گنج بر گنج سنجے بسنج * کجا رنج با رنج دارد او نج

بوستی نمایم ترا باز رنگ — که نیرنگ این ساز دباز رست و سنگ
ز تازی و اردو و پارس زبان — نفائس گره دارد اندر زبان
گشتن لعل موهر دهر پسند — ز سنسکرت دارد همان بازمند
بنوروزجی گیسر فرزنگی — شود مرد دانا بدانش هشنگی ؛
ترانه بهتر کی ز استوده گیسر — ز سنجر سخن چند باید گزیر
گشتهای تازی بود در نورد — بیوسف خان فرخ کجا درخورد
بهندی زبان خامه زیب آیین — پریم نراین بدان در گزین
چو این بار بانبار بایا بود — بعبدالحق دانا و زیبا بود ؛
هشیوار فرخ گو شیر فش — توانا بمیر ست پر دست و گش
برحیم الله ساید ابر دست دست — بماناد دستی بدین داد و بست
برین بر نهادان چو اندر گذشت — بایوار باید دگر در نوشت
بکاتوزی ذو لفقار مهین — نگهدارش باد با آئین بهین
دگر چاپ شد گرچو استاه جبیر — کرامت الله شد بدان راه گیر
هم ایدر در ارم سیکے ساخته — به پیش سران نور هان خواسته
ہلاشه جهان بیگم رارد — ترا فیروزه بدانش سزد
چو نامه بنامت سزین بود — خزینه بنامش خنیده بود
هنر بیننده باشاد باید درست — سرای فیا وار و شایان تست
به بینم دگر تا خدای جهان — درین آشکارا چه دارد نهان
درود دسے و زندش بوخشوراو — فرستم بدانسان که دستور او

ترا سجے بگویم چو نازان بوی — نیازی درآرم چو شاوان بوی
بدین رنجه دارم یکی بازمند — نوازمن بزیرسے بدان سازمند
گرامی ارسیسی فراز سترگ — سیکے شایگان ساز باز بزرگ
یکی هفت خوان است با چار در — کشوده نواد و نوا ساز و ر
بشاري بايواز بيواز تو — سزا باد زیبا بر يواز تو

شوکتلو نواب **شاهجهان بیگم صاحبه** ملیکه اریکه بهوپال تکمیل استعداد باطنیه و کمال مراحم خسروانه اقتضاسنجه **خزانة اللغات** کتاب التي دیلنده ابراز بیورمشدر بونن گیبي هیچ بر یازه و بسیط ترجمه دلنده سودکن هندستان مملکتنده بولنمزلکن ایلندن حقیقتده زبا دربرار مغاندر انشا ایدن کمسنه ایچون وایپی ویورتلمش سرمایه سیدر دل اوگرن کمسنه لر ایچون اتالیق ترکی اسی گرگ قدرشناس اولسون گرک نکته دان اولسون یراشقدر که چو جقلر گیبی شو یازه و سنی یا بش اوزرینه قویوب صالنورسه و یوندنصکره تصنیفی تمنی ایدر سه البته مرامم بر دخی وار در واو دوم بشقه فصل شو کتاب باصلق اوزره همت عالي ملیکه مصروف اولمشدر بنه بر نسخه فراز شایگان کتابی بصلنمین اوزرینه اللغات اولسون بیچه بر درجه اشاعت ترکیده قالمشدرکه انشا ایدن کسه لره گرکلو در قیچان شو کتابی دورت دلنده وار در لاکن بری برینه گیرمش اولوب شو مملکت اهالی سنه البته برافاده لی لسنه در بونلرک محاورات وترکیبات مختلف سیبیله اگر رجایم رضا اولسون بیک تشکر یله مرجو اولیجیدر *

تاریخ طبع از سید ناظم علی ناظم شاگرد مولوی نیاز احمد سلمه الله تعالی

اندرین دور که در باغ جهان — باد فضل و هنر و علم و زید
یاس در کنج عدم شد پنهان — گشت آثار مرادات پدید
آمده بدر جهالت بخسوف — نیر دانش و امید دمید
حسب ارشاد خدیو بهوپال — آنکه در فیض و نوال ست عدیم

همه آگاهی اهل عالم * آرزوی فضل از زبان ... * نظم ... درگزیده * ... *

بیار از بهر سال طبعش ... *

تقریظ دلپذیر طبعزاد مولوی فدا علی المتخلص بفارغ و گرم سلمه الله تعالی

از هر فقره سنه ۱۳۰۴ هجری بر می آید و شمار فقرات پانصد ست

گلزار خاتمه

۱۳۰۴

تعریف زبان

حمد خدائی که زبان گویا عطا کرد و گفتار دل آرا و دلکش
لسان چمن طراز بیان رنگین ست و چهره پرداز گفتار نمکین طلسم گنج اسرار معنی ست
و پادشاه اقلیم موشگافی و سحر بیانی مشاطهٔ چهرهٔ دلآرام ست و شانهٔ گیسوی عطرسای هر رام
آلهٔ سخن دلنواز ست و مفتاح گلستان راز موجد مشکلات ست و معطر خیالات
میر مجلس طامات ست و درافشان کرامات گل پیرای صفات ست و معلم تشبیهات
نواسنج عبارات ست و مرتب محاورات و لایت نورد مکالمات ست و جهان آب مناظره
لوای نصرت مجاوبات ست و حسام سرگزای معرکهٔ مباحثه منبع انشار رنگین ست
و ققنس اشعار نوشین راه نمای مدینهٔ توحید ست و مصور مضامین جدید
کشاف مرام ایقان ست و شارح متن حرمان جواهر افشان فسانه است و مرتب ترانه
چهره پرداز سائر علوم ست و مفسر آیات مکتوم بهار افشان نسیم دم ست
و مترجم حالات دل عالم بحر مالامال کلمات ست و قلم گهر افشان نکات کمانچهٔ هر گونه حکایت ست
و طبل شکر و شکایت افسون ساز فصاحت ست و فقره پرداز صراحت
ماهی قلزم مراد و نشاط است و سوسن گلزار مهر و ارتباط لشکر آرای مطالب ست
و نغمه ساز مطلوب و طالب نواطراز و مبین اسرار ست و چیده مخبر روزگار

گل افشان هرگونه آهنگ ست و برای کمان بیان دلربا خدنگ چهره طراز اتحاد ست
و شرح پرداز اعتقاد دیباجهٔ اتفاق و نفاق ست و آبشار وفاق و شقاق
آفرین گر ناموس ننگ ست و قافله سالار آشتی و جنگ آینه جواهر فشان ناز و نیاز ست
و سرود سرای استدراج و اعجاز بلبل بوستان محاوره است و گلبرگ نسرین گلستان صدا
مزه شناس اشیای جهان ست و مصلحت خواه این و آن طوطی آینه روشندل زبان و سود ست
و بلبل بوستان مناجات و درود بر لوح دل سامعین زیبا شبیه مطالب میکشد ❊
و صور آلام و احزان از صفحهٔ دل شنوندگان حک میکند ساحریکه بافسون هر یک را رام میکند
و صبح روشن را نمود شام رگ زنی ست که نیشگافد و میدوزد و سیف با آبیکه زخم او گاهی به نمیشود
نطق روح نکات ست و مرکز تصنیفات آثار زندگانی ست و اخبار حیات جاودانی
ابر نیسان معنی و حروف ست و آینه پرداز نهی منکر و امر معروف گلشن پیرای صنائع ست
و شگوفه کشای نتایج طبائع جهاندار نکات موزون ست و فسان شمشیر زبان افسون
موج نکهت گل سرود ست و آفرین خوان دف و رود گنجینه کشای صلاح و فسق ست
و شمع افروز حسن و عشق سرور دل بادشاه و گدا ست و بلبل بوستان صواب و خطا
سحر سنج مطائبات ست و گهر فروش عجائبات بستان مهر و کین ست
و چمن سخنان دل نشین مایهٔ امید خداوند و بنده ست و نیرنگ ساز گریه و خنده
گلچین خصائل ست و میر منزل فضائل طوطی آئینه زا گفتگو ست و عندلیب خواهش آرزو
حاکی بذله و مویه ست و وسیلهٔ ناله و نغمه مفتاح شادی ست و ملاطفه خوان استادی
شاهجهان التزام ست و گیهان خدیو انتقام مدار المهام کائنات ست و شهریار معاملات
پرده ساز فریادرسی ست و کاسه نواز تلخی و بیکسی چمنستان بیان و معانی ست

و مربی اخلاق و مهربانی نقش نگین درس ست و لنگر کشتی حربش آبشار زیرنگی ست
و شمع شب افروز بیرنگی عنوان طراز محبت ست و گیتی آرای مروت تنبک نواز مهربانی ست
و صورت طراز دقائق معنی بستان افروز آگاهی ست و داغ دوز گمراهی
سکهٔ اقلیم اسرار نهانی ست و مدینهٔ الفاظ و معانی کعبهٔ مذهب ست
و خوان نعمت مطلب مصباح شب عرفان ست و کلید نو بتخانهٔ احسان
دلاویز مومن و مرتد ست و جوهر شمشیر مقصد بشر در دمند ست
و مصنف وعظ و پند گل سرور روح فزائی ست و مل بی خمار دلکشائی
نیرنگ وصال و فراق ست وارتنگ نفرین و نفاق بهار تمنای طالب و مطلوب ست
و بانی مسرت عاشق و محبوب قسطاس گنج لیاقت ست و قلم نکته سنج طاقت
آفتاب سپهر دمدمه است و کوکب رخشان زمزمه دُر افشان راز ست
و رنگین تقریر ناز مرشد مکر و کید ست و نسخهٔ تحسین امید صراف نقد طیش ست
و خازن زرناب عیش آشکار ساز علوم پنهان ست و هنر سنج عشاق و بتان
بهزاد حسن حیرت افزا ست و لوشای صفیر شعرا مانی گفتار باطل ست و مصور خیال ژرف دل
شاهدیست هوش ربای و مرآتی جلوهٔ تبسم نمای دلداریست بی بدل که هر دم بلباسی جلوه میکند
و محبوبی بی مانند که هر نفس برنگی روی مینماید سحابی ست که زهر و پا زهر باهم میبارد
و رنگریزیکه از یک دیگ صد لون بهین بر می آرد حقه بازیست چالاک واکه بیک لمحه صد شعبده میبازد
و معماریکه از یک آجر کهنه دیر و حرم می سازد داؤدیست که آهنی دلان ابزبور آواز موم میکند
و مسیحی که مردگان حرمان را بقم زنده می سازد و نعت نبی گویا که افصح العرب و العجم بود
و بمعجز بیانی هدایت روح افزا می نمود همچو جوارح بر همه اشیای عالم قادر بود

نعت نبی

ومعجزات پدید میمنود حال معدودی چند باید شنود   چون بوجود آمد چهارده کنگره ایوان بی بدل کسری از پا در آمد

همگی بتان بروی زمین واژگونه شدند   و آتش فارسی بمرد   راهبان میگویند که از هزار سال روشن بود

تن پاک سایه نداشت   ابر بر سر مبارک سایه فگن همی ماند   گوش همیون از دور و نزدیک یکسان شنیدی

و چشم مبارک بروز و شب یکسان دیدی   بر بدن وی مگس نمی نشست   در جسم پاک و عرق رائحه عطر می آمد

ماه در مهد با او سخنها همیکرد   و بپایهای انگشت نازک فرود می آمد   بر کف سنگریزها بنوا تسبیح نمودی

در راه شجر و حجر بدیه سلام دادی   از انامل آب جوشید یکهزار و پانصد کس بنوشید   مجذومی از پاکیزه آب دهن نیکو شد

از آب دهان پاک مبروص شفا یافت   بروی زنگی بد بسو چهره همچو ماه تابان شد   چون قوم آن زنگی این معجزه دیدند رسیدند و ایمان آوردند

یک ساق سلمه زخمی شده بود   سه بار آب دهن بروی مالید فی الحال بهبودی یافت   ناگهان بساق عبدالله بن عتیک گزندی رسید

دست پاک و مبارک بر و مالیده گردید   بالای لامکان رسیده قرب الهی یافت   بیک جنبش سبابه ماه شگافت

برای نماز علی زنده دل آفتاب باز گردانید   ناقه گم شده اگر بادی به و رسانید   سوسمار بگفتار آمد و گواهی اسلام داد

و ضیا در روشن بیان آن نیر لب بکلمه بگشاد   یک صاع آرد و یک بچه بز بود بدو هزار آدم را سیر نمود

و چون بعد از تناول طعام بدیدند لحم و آرد بجنسه موجود بود   جملی پیش او سجده برد و احوال دل حزن بر زبان آورد

حمزه بجد جهید آرزوی دیدن جبریل کرد بر بام کعبه باز نمود   در خطبه دعای باران نمود آمد   بسبب دعا اسپ سراقه میان زمین فرو شد

در جنگ بدر برای امداد اهل اسلام ملائکه پیاپی از آسمان آمدند   در گلزار رسیدند آنجا چند بزان بودند همه سجده نمودند

بجنگ سهمگین احد حسام عبدالله شکست   چوبی بدو داد صمصام مسلول شد و همیشه نزد او بماند

ام معبد طفلک هفت ساله آورد که لنج و گنگ بود   رطبی خاییده بدهان وی داد پویا و گویا شد

و خستوی آن بزمین بنهاد   در حال نهال شد و بار بست   بر چند رطب ابوهریره دعا فرمود

و گفت در انبان بیفگن چنان کرد   تا سی سال از آن صرف کرد و همه بجای بوده

مردی نابینا بود در چشم وی بدمید بینا گردید   از مرگ پرویز خبر داد   از این باذان حاکم یمن ایمان آورد

قبل از وقوع جنگ بدر اسم مردگان بیان کرد   و تسبیح بشنیدن گویها بفرمود همه صحیح شد

از کوهان ناقه نهالی برست و سبک بار داد   آن بار بدهان مؤمنین دانه رطب بودی و بدهان کفار سنگ

طفل یکروزه زبان گویا کشاد و گواهی نبوت داد   بر روی جان افزای زینب آب بی زد جمال جاودانی یافت

با یک پیاله حیس هفتاد و سیصد کس را سیر کامل فرمود   و هنوز همه حیس بجای بود و هیچ نقصانی نپذیرفت

جنه از او قرآن مجید می شنیدند و همی گرویدند   دو درخت سمره را آواز داد از هم جدا گردیده نیمه نزد او رسید

و حسب الحکم جزیل او باز گردیده بنیمه دیگر پیوست   ستون چوبی از جدائی آنجناب چنان نالید که دو پاره گردید

زنی آوندی پر از عسل هدیه داد چون قبول نموده آوند بوی باز داد همچنان پر بود

و با وجود صرف روزانه سالها سال از عسل عمده لبالب بماند   با بیان او طائری از هوا بزمین آمده بافرمود بال یکایک هیچگونه شد

و بال و پر او و لحم آن زود از هم جدا شده گوناگون بقول گردید   همگی اصحاب کرام بخوردند

باز از بقیه بقول فی الحال طائری ساز شد و بپرواز آمد   اسپ ابوطلحه کند بود از سواری آن تند شد

چون پلیدی سنگی بسوی آنجناب افگند آن سنگ در هوا معلق ماند   صبیه مرده آواز داد سر از آب بر آورد و جواب داد

آنگه گوسپندی بریان بزبان آمد که زهر آگنده ام از من بپرهیز نما   برای دو بچه مرده بجناب آله دعا کرده زنده شدند

دست مردی از حسام بران برید   آنرا بجای نهاد و ید بران سود در حال نیکو شد

بعیادت جوانی زیبا قدم زد معلوم گردید که حالیا جان داد   چادر از روی او بکشید دفعةً زنده شد

آهوی بدست صیادی بود آرزوی آزادی کرد رهانید   آن گام میزد و کلمه شهادت میسرود

گرگی چوپانی را که جهود بود از نبوت او آگاه بکرد   چوپان گله حواله آن گرگ کرده بجناب والا رسیده گروید

چون از بهر عباس و اولاد و الانژاد او دعا نمود در و دیوارها آمین کرد   از حلیمه بزیکه نزائیده بود شیر دوشید

صحابه را داد و خود نوشید   در تشنگی آب نبود بجای بالا تیری نصب نمود   از اطراف آن ناوک دوازده چشمه جریان گردید

روزی از بامداد تا هنگام زوال مهر از یک پیاله طعام داد   اشتری آمد سلام داد و حال بیان نمود

هنگام بنای مسجد مدینه پلها (زینه ها) مطلوب بوده دعا نمود در حال از مکه رسید هبل و اصنام دیگر هم بر رسالت گواهی دادند
روزی از کوه آب طلب کرد پاسخ باصواب داد از نهال بی بار رطب طلب کرده و بیاورد چنان گاهی ندیده بودند
بایمای آن مهدی انس و جان سنگها و نهالها فراهم آمدی و باز جای شدی از چشم زوجهٔ ابولهب مکنون گشت
لیل داج بود با اسید چوبی داد همچون شمعی فروزان گردید حمام پی نگهبانی آشیانه چیده خایه نهاد
و دیو پای سبک گام کارگاه راست کرد بزی بریان آوردند با احباب نوش جان فرمود و استخوانهای وی باهم نمود
گفت بحکم محیی زنده شو شد و درود آل اطهار و سلام اصحاب کبار که جمله مطیع احکام او بودند
و بزبان و سیف بیباک اشاعت دین همی نمودند اما بعد بر آرای شعرای اولو العزم و کلای قانون نظم
و بلیغان جامع کمال و رنگین نفسان بلند خیال و ناثران گهر نگار و طلبای لیاقت دثار
و مورخان علم و هنر و استادان فوائد گستر و حکمای پاک باطن و خجسته نهاد و نکته سنجان درفشان هویدا باد
در ینولا که نقد علم جابجا جاریست و لعل و مرجان فنون را گرم بازاری دکان صنوف هنر فراخ است
و در خزانهٔ معاشش باز ساقی پیالهٔ محاسن بدست و بزم عالم از می عفت مست ابر در مقصد بار است
و عرصهٔ بساتین پر بهار نسیم ارمان از مهب دل در هوای وزیدن است و مهر حوائج از مطلع امید در تمنای دمیدن
ناکامان را بادهٔ آرزوها در جام است و گرسنگان کمال را مائدهٔ فوائد صلای عام حسب ارشاد و کرامت بنیاد
و حکم بحر معانی و مخزن علوم تهذیب العموم شمع انجمن احتشام سراج بزم نظام
روز روشن سعادت صبح گلشن قدرت صراح مضامین نایاب سلم خانهٔ حزم و احتیاط
قاموس گوهر خیز معانی نازک صحاح و وافی الفاظ سبک اربعهٔ عناصر درایت هفت قلزم امارت
چهار باغ عز و جاه بحر زخار رفاه مفتاح سخندانی نجم فیض رسانی توضیح عطا تحفهٔ ضیا
مؤید الفضلای عالیمقام حامی البلغای نیک نام مزیل الاغلاط القدما سفرنگ نسخهٔ فصحا
تلویح حسن اخلاق تبیان مذاق خیابان گلشن مقصود چراغ دلائل و بهبود چمنستان بهشت

نگارستان اعانت نغمهٔ راح آفتاب ایضاح خطبهٔ فرحت مصدر عشرت پند مرغوب
خوان نعمت مطلوب کحل الجواهر عینین خیر چهره پرداز زین خیر مظهر محاسن مسجع نظم میامن
ضیاء الاسرار مسخر ابرار سرمهٔ بینش طبع روشن بوستان خیال انجمن مرجع نظام
ریاض الاکرام نخلبند تنقیح مثنوی تفریح صحیفهٔ خلافت حکایت تهنیت تاریخ محامد
کوکب درخشان فوائد چار عنصر افتراح پنجهٔ مهر توزک و انشراح خرمن اتحاد چشمهٔ فیضان و داد
نوبهار سخن رنگین ارتنگ بیان شیرین آئینهٔ خانهٔ شعار اشراق آثار چهار آئینهٔ تحقیقات
اورنگ پیرای اثبات کشاف اشارات گلشن بشارات آئینهٔ تهذیب نمائی
نور چشم نوازش فزائی جام جمشید بشارت درفش کاوان امارت تقویم حشمت ملخص معدلت
فهرست محسنات پنجهٔ نگارین دست مباهات خدایگان حقیقت کاشف نقاب مشیت
برهان قاطع مباحثهٔ منکر واقعه خوان هر سر ارشاد الخواقین ثمرة التحسین هزار داستان تصوف
زینت کاروان تعطف مقالات اخلاق مربع نشین اتفاق کشکول خیال شرف
ابسال صنعت شگرف خلخ جمال خزانهٔ خیال معیار دانش و برکت نگار بینش و دراست
کبریت احمر نای و نوش بوستان حکمت و هوش کنز الدقائق شرافت گنج معدلت و رافت
بیاض کیاست گلبستان فراست سراج منیر نصرت مصباح خانهٔ عزلت فرهنگ دانش و نصاب همت
نیرنگ بینش و صحیفهٔ جودت کلیات حکمت اندیشی بیضاوی پسندیده کیشی
خزانهٔ عامرهٔ حقائق و فائده مرآت بند هدایات و قاعده دفتر بیمثال نوا جلوهٔ گلشن اخوان الصفا
حمائل گردن فیضان تعویذ حب و ایمان مزین ستارهٔ عنایت آفتاب برج درایت
گلدسته بند نازکخیالی شمع محفل عدیم المثالی بحر مواج معدلت دستگاهی تقویم دوستداری و والاجاهی
عنوان طراز سروری و حریری بلبل بوستان آئین سکندری و جهانگیری نیر تابان صدق و شیوا بیانی

شمس آسمان رفیع الشانی رباعی چار عنصر فیروزمندی حواس خمسهٔ دارای ارجمندی
کوکب چرخ موهبت نسیم گلزار فتوت توتیای چشم اقبال طغرای زیب اجلال ملکهٔ حذاقت
گنج ذلاقت مسندنشین نصرت زیب چار بالش حشمت سرمست پند و اشفاق
قدح آشام حسن اخلاق غواص محیط علم گل خوش رنگ حلم اورنگ نشین بهتری
شهریار معنی پروری زنگ زدای مرآت معدلت چهره آرای دلدار منفعت
جان قالب تهذیب شیرازه بند اوراق تادیب بهار گلستان سعادت نکهت ازهار درایت
پیالهٔ گوهرفشان تازه مقالی گوهر فروزان نازک خیالی مطلع آفتاب ست رایا کدخدای درایت
معیار حسن گفتار محک درست اشعار کوکب عطا خورشید کلاه بدر احسان آسمان خرگاه
بلقیس طلعت نوشابه بارگاه فرنگیس پیکر و کشور یا جاه ناظم جیش شکوفه بستان عیش
نقطهٔ دایرهٔ شفقت و اقبال مرکز محیط انضباط و اکمال ملک نظم طرازی نکته شناس تازی
نصاب التفخیم کلید سخن تعلیم چشمهٔ افادت و جلالت عمان بیپایان سخاوت شکوفهٔ گلزار جوهرشناسی
عندلیب بوستان انگریزی و پارسی آفتاب احتشام و جلال قانون ملک فضل و کمال
منتخب جهان جود و اقبال معلی القاب جناب نواب شاهجهان بیگم صاحبه رئیسهٔ بهوپال
بهارستان حقائق و نشاط خزانه‌گشای قواعد انبساط آئینه‌دوروی ایقاظ گنجینهٔ نقد الفاظ
متاع روان گفتگو باغ دلبند اردو شکرستان پارسی مهذب آموزگار عربی
استادی بدل سنسکرت معلم مخصوص انگریزی سنجیده اتالیق ترکی
یعنی این کتاب زیور طبع پوشید و حلهٔ افادت بزودی دربرکشید کلید علم شش زبان است
و ضیای چشم اهل زمان مؤید محقق و متکلم است و رهبر مدرس و متعلم استادیست شایان
مدرسیست نکته دان اتالیقیست عالیمقام ادیبیست نخلبند کلام مشیریست آزموده کار

گره‌کشائیست کنده‌بار شفیقیست گوهرسنج مونسیست رهبر و بیرنج ارژنگیست انجمن‌زیب
مرقعیست اعیان‌فریب نبسائیست گوهرفشان عاقلیست شیرین‌بیان مرآتیست امانی‌نما
سحرسازیست بهجت‌فزا شمعیست نگاه جان‌افروز بقراطیست حکمت‌آموز
گلستانیست سیراب کشوریست شاداب بستانیست بهارنشان نوبهاریست مضمون از پنجه‌هرگان
دریائیست مملو از لؤلؤ تازه صندوقیست پر از حروف بی‌اندازه عینیست مملو از جواهر دقائق دلپسند
سپهریست پر از انجم معانی پاکیزه و بلند الهی تا خامه مطلب نویسند ورویداد نامهها خوانده شود
سواد این کتاب دلاویز نور چشم انام ودوائر حروف نیکو عینک دیده وران بلند مقام
وهر سطر دلدوزچون زلف محبوبان کمند اندازه نگاه طلبای نیکنام وجدول دلکش دام طائر جان اهل کمالان نیک فرجام
وهر نقطه همچو مردم دلداران سویدای دلهای اقوام باد راقم فداعلی افسرده دل ساکن مرادآباد

قطعات تاریخ طبع در صنعت جدید

بهر سال طبع این از کلک فکر	چون زمین خاطر خود کاشتم
ذهن صائب بود سرگرم تلاش	ناگهان لفظ خزینه یافتم

تصریح خزینه

خ	ز	ی	ن	ه
ششصد	هفت	ده	پنجاه	پنج
۶۹۴	۴۸۵	۹	۶۱	۵۵

ایضاً در صنعت بینات

چون اندرین زمانه این نخل و لفظ و معنی	از سنگ طبع رسته مانند باغ خرم
در بینات گوئی تاریخ طبع فارغ	باد این کتاب جامع مطبوع اهل عالم

تشریح اعداد حروف

ب	ا	د	ا	ی	ن	ک	ت	ا	ب
۱	۱۱۰	۳۱	۱۱۰	۱	۵۶	۸۱	۱	۱۱۰	۱

ج	ا	م	ع	م	ط	ب	و	ع	ا	ه	ل	ع	ا	ل	م
۵۰	۱۱۰	۵۰	۶۰	۵۰	۱	۱	۶	۶۰	۱۱۰	۱	۴۱	۶۰	۱۱۰	۴۱	۵۰

این قصیده تاریخی نیز طبعزاد منشی صاحب موصوف ست در صنعت تاریخ گرم تخلص میکنند

سا کلی مصرع این قصیده تاریخی ست

ز در در آمده برنا بتی سبک جولان
برمز و عشوهٔ دلچسپ آفت گیهان

۱۳۰۲ھ ۱۳۰۲ھ

قیامت از قد محشر پناه وی پیدا
طلسم عالم فتنه بسایه اش نهان

جبین حسن نما آفتاب عالمتاب
صفای آینه از خد با صفا حیران

فشانده اند بلوحه ستارگان سجده
مگو بجبه آن روح عاشقان افشان

کمان ابروی پر خم نموده زه ز ادا
دو صد خدنگ کشیده ز پنجهٔ مژگان

کشیده سرمهٔ موزون بنرگس بیدار
کشاده خنجر سنبل ز بهر صید روان

شکست رنگ جبینان ز لون آن بیباک
خجل ز چهرهٔ با زیب دلبر کنعان

دهان ز زیور دندان خزینهٔ گوهر
زبان مژده سرا نکته سنج و سحر بیان

نگاه نازنچیستی و دلبری مشتاق
سواد چشم جفا کار آفت ایمان

صفای گوش چو مهتاب زیر هندوی مو
صفای فرق موی سر چو جوی کاهکشان

بیاض گردن او ساز صبح زیبائی
بلور سینهٔ نیکوش همچو مه تابان

بهار لعل لبش رنگ ریز دامن گل
چه ذقن پی یاران چاکدل زندان

بسان شمع ز فانوس میتوان دیدن
بنای گردن سیمینش شعلهٔ الحان

شکم چو قاقم و گرداب ناف مرکز کام
برنگ ناب بنان رشک پنجهٔ مرجان

حسام ناخن دلبند دشنهٔ دلجو
سپید ماهی ساعد چو نخل طور عیان

میان نازک و موزون چو رشتهٔ جانم
ستون منزل بهبود حسن ساقش دان

سرین دو کوه نزاکت ولی چو ملحم نرم
حنائی پنجهٔ پا شعلهٔ گل خندان

نشست و از ره الطاف و دلدهی با من
بدین بیان مسرت فزا کشاد زبان

درین ولا که نوید نشاط و سور رسید	درین زمان که نمیر مراد شد ارزان
هوا نوای مسیحا شکست در معجز	چمن بیافته طرح حیات جاویدان
نگار بست عروس چمن بصد جلوه	طلسم گاه گل و نوبهار شد بستان
سحاب بر سر اطفال بوستان لطیف	بجای آب پیاپی ثمین دُرر باران
دمن ز لاله سیراب گشت لاآلگین	جبال شد ز گل نو بنو عقیق ستان
صدای بلبل آتش زبان فرح افزا	بحسن هر گل یوسف لقا بهار افشان
هوا فگند بصحرا بساط استبرق	قبای نور ببر کرد دلبر ریحان
گرفته لاله بکف جام نازک راوق	کشیده نرگس موزون زباده رطل گران
سپهر یافته از ابر جامه ریحانی	ز سبزه گشت بساط زمین زمردکان
صفیر طوطی و سار و سرور جان افزا	برنگ دلبر گردان برقص طاؤسان
ترانه سنج بصد سوز طائران چمن	ز سحق برگ جلاجل نواز نخل چمان
بکام اهل جهان گل ز شاخ صلح دمید	زمانه خار حکم چید از برای امان
مشام جان زمان تازه از بوی نرگس	نسیم در تن بیجان بانس روح دمان
چرا نشسته بزمان چگامهٔ جامع	بگو برو بجناب مدار عدل بخوان
نبشته بود سعید اقصیدهٔ افصح	بجشن قلعهٔ معلی و ارک شاهجهان
ز امر شاه شده بود زان باز ز نقد	که تا شود پی ارباب داعیه بُرهان
ز قدردانی همنام آن خدیو فلاح	شود نصیب تو هم پایگاه و گنج گران
بگوش من چو رسیده بیان باریکش	زبان سحر کشودم بمدحت سلطان

مطلع ثانی

شه قلم و انصاف مرجع گیهان	پناه فتح مدار عطا مطاع سران

ضمین ملک نکوئی معین اهل هدا — ادیب ملک ورعایا یمین دولت و شان

معین ملت اسلام هادی سنت — مطیع داور هستی مطاع هر انسان

همای اوج سخا عندلیب گلشن جاه — محیط فیض یم جود منبع احسان

کلید گنج خرد باب کامرانی دل — نوید راحت جان موجب امید و توان

سپهر بر و علا آفتاب برج ولا — ضیای دیدهٔ ناهید بدر ملک امان

طراز جامهٔ عفت سراج محفل دین — نسیم گلشن الطاف ورطهٔ عرفان

سحاب فیض کرم جوی جود و یوح حیا — شهاب مهر و وفا تاب عالم امکان

نگین خاتم اجلال و زیب گاه وداد — معین کشور اقبال صاحب فرمان

اساس خلق حمیده بنای مهر و سداد — کلیم طور تحکم فصیح سحر بیان

عزیز مصر هدایت امیر اهل صفا — جهان حشمت و اکرام عامل گیهان

دلیل مسلک دانش رشید ملک فلاح — خطیب منبر نیکی نجیب صاف بیان

هلال برج لیاقت سپهر بر و داد — شجاع ملک کمالات ماه زیب جهان

ملیک ملک ورع حکمران مصر وفاق — امیر کشور امداد ایرج دوران

بهار نخل افاده نسیم یمن و نوا — گل نهال معالی مزیل رنگ خزان

سراج بزم کرم شمع جمع اهل یقین — در گرامی آمال و چشمهٔ عرفان

بجود کلک کشیده بکتبهٔ حاتم — ربوده گوی سلوک از اماثل و اقران

خلیل کعبهٔ توحید کوه دانائی — مسیح بیکس و کو نسخهٔ همه درمان

بصحن محفل وی یوح ذرهٔ کوچک — ز بحر لطف و نوا چرخ یک حباب بدان

اگر بزورقی از حلم شه نهی لنگر — ز جای خویش نجنبد بوجه صد طوفان

بحلق گاو زمین نوک خنجر دلچسپ | لوای همت ناورد بر سر کیوان
دمد ز سایه قامت صنوبر و سورے | چکد ز لعل فطن آفرین در تابان
بانکسار زمین و بجاه و گاه چو چرخ | بعون فهم فلاطون تجربه دوران
نشاند سکه تادیب در همه عالم | ربود گوی فصاحت ز راقم و سحبان
بعزم باد جهان و بحلم عنصر خاک | بقهر کوره نار و بمهر آب روان
بقهر و مهر برانگیزد آن شهاب کمال | ز نار مجری آب و ز آب لف دخان
اگر دود پی پیکار جانگزا نصرت | رود بعسکر چالاک پیش پیش دوان
سبیل جود و نوالش چو در رقم آرم | چکد ز کلک براعت نگار قلزم و کان
منیژه چهر زبیده شیم کتابون فهم | هما کمال زلیخا جمال عصمت شهان
آب دولت و دین جانشین اسکندر | قباد جود و حشم تاج هند شاهجهان
بنا نموده بتالاب کاخ اعجوبه | بزیب و زینت و آئین نو مثال جنان
متین چو رای فلاطون و عقل قیدافه | بلند و صاف و مجلی چو خاطر نیکان
دراز همچو خیال طبیب و پهن چو فکر | پسند خاطر اهل جهان چو جاه و روان
بجای سنگ دل گلرخان بی پروا | بپیچ بانی آشفته زلف دلبران
ستون چو قامت محبوب زیب گل موزون | بنا متین چو بنای وجاهت یاران
ز فرط نور و صفا در همه جدار مکان | بود مثال صور آز و رای نیز عیان
چو پلک و حلقه چشم بتان سپینه صاف | تمام پرده موزون و هر در و دالان
نهاده چشمه مرآت آبگیر بپاسے | که تا معاینه آید طراز چهره دران
زمین او همه گل خیز چون حد گلشن | در اعتدال نسیمش بود چو باد جنان

درش که مرکز حاجات اولیا آمد	کشاده باب درایت بروی اهل زمان
کشاده چون دل حاتم بلند چون سر که	کشاد و بست نهاده چو نرگس جانان
ز نقشبندی دلبند و بی مثل مانی	چو دیدهای تصاویر پیکران حیران
اگر شبیه گلی چیده هست بو دارد	بران هزار بلحن فلاح شور کنان
بصحن و راه و در و بام جوش زن شادی	شده لطافت مینو بهر کجا مهمان
زحال کنگرهٔ عرش ساحه می پرسی	همه بروج ببدر و سپهر همدستان
بانشراح بنا کرده جشن جم آسای	ندید چشم فلک بزم میمنت اینسان
ز هر چاکر و جمله رعیت ملکی	فگنده از رهِ امداد هر طرف شیلان
بروی عام درِ عیش یک بیک بگشاد	کسی نماند بکرب و هرب مگر شیطان
کشید باد صبا فرشهای زر اندود	زمین ز جلوهٔ نادر بساط شد بستان
ز نقشبندی نیکو چو گلشن و ارژنگ	پری و تکیه و قالین و ناز بالش دان
چنان دمید بوی مشک خالص و کادی	که عطر بیز بشد صوت کاسه و بلبان
ز شمع و لنتر و آویزهای گوناگون ÷	طلسم حیرت و عین بلاد شد ایوان
چو شب رسید بصد طیب طرح بزم کشید	پرید رنگ جنان از صفای زینت آن
کشوده سفرهٔ رنگین ز اطلس سنگین	برش بچید پسندیده نعمتِ کیهان
بساط نعمت عمده چنان بعام کشید	که رشک برده ملک بر نوالهٔ انسان
کماج و نان خطائی و گرجی و رومی	بسان گردهٔ ماهِ جلی بود بر خوان
طعام خوش مزه و نانهای کاک و کلاج	وجیه و وافر و بیحد چو رحمتِ رحمان
بهارِ ماکل و رنگ مزعفر رنگین	فرح رساند بروح و عیون هر مهمان

پلاو داد بچشم ولم ضیا بحد ... نگاه سیر شد از سیر زرده و سامان
کباب شامی و هم برگ تاک و دالی ... برشته چون دل ما نوش چاک جانبازان
بجنب آن چپ و تازه شیرمال الحق ... بود و دلاله شمس و قمر شبینه نان
فزون ز درس و بیان ست وصف سلیبوسه ... مذاق بوسه گلبو بود در و پنهان
چو بوسه لب طیبها چار هامی خوش ... گزک بذائقه آمد چو سیب جان روان
بنوکران و اعزه خلاع سندس داد ... بشکل حلیه خوبان نازنین زیبان
و یا چو نور بیضا با آسمان بلند ... و یا بسان نگارین خلاع اهل جنان
بچند داد خطاب بهادر و جرار ... بچند تاج جواد و سهیل و دوله و خان
ببعض اسپ سبک گام و فیل زنگی داد ... بچند رایت و نزاد و حسام و کوس و نشان
نمود لطف باعیان خزائن و سرپیچ ... بچند جیغه نیکو بداد از احسان
بچند منصب محمود داد و نیز ضیاع ... همه شدند ز آزرم بیکران شادان
گشود مهر ز باب خزینه دل جو ... فشاند لعل و زر معدنی و گنج گران
نصیب یافته آن مایه هر کس از مهر و ... که پر شده ز زر و لعل و سلک در دامان
ز درفشانی آن جوی عدل و بحر کرم ... بشورش آمده دریا ز بهیمان آمده کان
الٰهی تا که زمین ست و آسمان و نجوم ... بهای شمس جهان تاب و جوی کاهکشان
بگلستان گل و ریحان و نرگس نازک ... بحقه تن سیمین در نهان روان
طراز کسوت دولت جناب ممدوحه ... رئیس الکه احسان بود بسطوت و شان
بسا تگین اجامی نشاط و شکوه ... نصیب دشمن افسرده دل ملال گران
بجاست چاک زنم گر همه قبای شکیب ... ز ویل و حسرت بیحد رسید کار بجان

گشاد چشم دل آز مسند قلزم اشک — کشید ناله سینه شگاف صور زبان
هنوز عرصهٔ توصیف بود ناطی — هنوز کشور مفتوح بود بی سلطان
هنوز سوسن نیرنگ بود نارسته — هنوز کشتی اعمال بود در طوفان
هنوز این گهر فرس بود ناسفته — هنوز این گل فرهنگ بود ناخندان
قریب بود که آرد بهار گلشن سعی — که کرد حملهٔ بازور فوج باد خزان
مرادم اینکه بقلب رئیسهٔ بی شر — ز کار و بار جهان آمده بسی خلجان
هنوز خاطر او بود رهن سوز و الم — که سال سمت عدم شد ز صفحهٔ گیهان
باین مهر نشده جشن آن مکان عجیب — کشیده کارد و ارّه بحلق صد ارمان
بریز اشک سیاه ای دوات گرآلود — بنال ای قلم سحربار و لعل فشان
فسوس و های که گلزار محنتم پژمرد — ز دورهٔ فلک بیقرار و گرم عنان
ز خامه یکصد و سی دُر آبدار چکید — ز بهر پیشکش اوج طبع شاهجهان
بود مرادز در شعر صاف واعجوبه — که یافته دل شاکی ز کان طبع روان
درین زمان که سن هجرت نبی فهیم — هزار و سیصد و دو (۱۳۰۲) هست ای نصیرگوان
مه سنین روان از طراز هر مصرع — بسان مهر فلک سیر دمبدم تابان
ولی چو پیش نشد زین مهم دلم فی الحال — کشید تیر و سنین ملال بی پایان
مرا چو دید حزین محسنی گران تمکین — ز راه انس گشاده بدین حدیث زبان
ازین چه سود نما شعر نو بنو شایع — که تا شود سبب لاف و عمر جاویدان
کلام او بدل رای سنج من شد نقش — رقم نمودم و کردم ز بهر طبع روان
نما فدای علی گرم شکر رب مجید — که این چگامه بهتر رسید بر پایان

قطعہ تاریخ از حافظ محمد کرامت اللہ مدیر مطبع متخلص بہ حافظ

تالیف سے یہ نامہ ہے اوس نامدار کی
جسکے کمال فضل کا قائل زمانہ ہے

وہ بیعدیل دیکھکے احوال کہے جسے
یکتا ہے دوسرا نہین ایسا یگانہ ہے

دیکھے جو اوسکی جاہ و حشم کو کہے ہمای
یہ شان سرورانہ نہین خسروانہ ہے

(نام دختر بہمن ۱۲)

لکھا یہ نامہ اوسنے پئے نفع خاص و عام
سبکی زبانپہ اسکی صفت کا ترانہ ہے

کامل ہر اک زبانکی ہوئی اس سے مستفید
تحقیق ہر لغت کی عجب کاملانہ ہے

ثیون دوسری کتابونکی جانب کرین رجوع
الفاظ سش زبانسے کہو اسمین کیا نہ ہے

چہپنے سے پہلے اسکا طلبگار ہے ہر ایک
مشتاق دید سارا جہان غائبانہ ہے

حافظ نے اسکی طبع کی تاریخ یہ لکھی
علم شہ جہان کا یہ نیکو خزانہ ہے ۱۲

تتمۂ خزانۃ اللغات

و فرہنگ بعض الفاظ

اردو	فارسی	عربی
	الف ممدوده باء تازی	
آبریز لغت فارسی در اردو مستعمل ۱۲	آبریز	مَصَبُّ المِيزَاب
	الف ممدوده با خاء معجمه	
آختہ[۱] بفتح خای معجمه در اردو بمعنی اسپی که	آخته	خَصِيّ و مَخْصِيّ
	الف ممدوده با نون	
آنون[۲]	+	خُرَاط
	الف مقصوره با کاف تازی	
اُکڑو[۳]	چنگ پا فارسی قدیم ۱۲	قُرفصاء
	باء موحده با الف	
بالی[۴] بیای معروف ۱۲	خوشه	سُنبُلَة

سنسکرت	انگریزی	ترکی
	الف ممدوده با تای تازی	
نِکرِشٹامبُ پَتَنَستھانَم निकृष्टाम्बुपतनस्थानम्	اَکانڈُوِاٹ آرچینل فار واٹر A conduit or channel for water.	اولوق
	الف ممدوده با خای معجمه	
اَوِرشَناشوَه अवृषणाश्वः	کیسٹریٹیڈ Castrated.	اینمش واکدیج
	الف ممدوده با نون	
آمَه + آما आमः + आमा	اِ وہائیٹش میٹر وائیڈیڈ بای پیپل افلکٹیڈ وِتھ ٹینسمس A whitish matter voided by people afflicted with tenesmus	
	الف مقصوره با کاف تازی	
اُوردھوشرونستھتہ ऊर्ध्वश्रोणिस्थितिः	دی پوسچر آف سٹنگ آن دی ہیمس وتھ دی سولس آف دی فیٹ آن دی گراونڈ The posture of sitting on the hams with the soles of the feet on the ground.	
	بای موحده با الف	
شِمبی शिंबी	ایئر (آف کارن) Ear (of corn).	باشاق

عربی	فارسی	اردو
	بارموحدہ باراء مہملہ	
وَشِیع	برچین و خاربست	بِرْوَاہی[1]
	بارموحدہ باہاء	
ثَقِیل	گَرَان	بَھَارِی خلاف سبک
اَلْحِنْطَةُ الْمُحَمَّصَةُ	گندم بریان	بھونے گیہون
	باب باء فارسی باء زای معجمہ	
کُورَةُ اللَّبِن	داش خشت پزی و پژاوہ	پَژَاوَہ لغت فارسی در اردو داشی را گویند [illegible]
	باب جیم با میم	
جُمَادَی الْاُوْلیٰ و جُمَادَی الْاٰخِرَة +	نام دو ماہ از ماہہای عربی	جمادی الاول و جمادی الثانی
	باب جیم بایای تحتانی	

[1] بلغت قصبات الجبر … در زراعت و باغات … از خار و خاشہ بندند تا … مردم و حیوانات دیگر … در آمدن نتوانند و آن … مرادف باڑہ است ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	بارموحده باراءمهمله	
سیچ	ا ہیج A hedge.	کنٹک کلنچم कंटककिलिंचम्
	بارموحده باہار	
آغر	ہیوی Heavy.	گرُ गुरु
قاورلش بغدای	پارچڈ وہیٹ Parched wheat.	بھرجت گودہومہ भर्जितगोधूमः
	باب بای فارسی بازای معجمه	
کرپیچ اوچاغی وچناق وچولمک اوچاغی	ا بریک کلن A brick Kiln.	آپاکہ आपाकः
	باب جیم بامیم	
جمادی الاولی وجمادی الآخره	نیم آف دی ففتھ اینڈ دی سکستھ اریبین منتھس Name of the fifth and the sixth Arabian months.	دوو ماسو یونا نام द्वौमासौयवनानाम्
	باب جیم بایای تحتانی	

اردو	فارسی	عربی
جی	دل	قَلْب وفُؤاد وخَلَد
	باب دال بالام	
دَلَیتی بمعنی دریتی وآن گزشت ۱۲	دَسْتاسِ خُرد که بآن دانها ریزه ریزه کنند ۱۲	مِجَشَّة
	باب دال باواو	
دُودَھاری چارپایه که شیر بسیار دهد در دودهیل نیز گذشت		غَزِیرَة
	باب دال باها	
دُھوپ نوعی از شمشیر است ۱۲ بعصا پنهان میکنند	عصا شمشیر ونیز بمعنی گیتی ۱۲	
	باب دال بایای تحتانی	
دیوار گرانا	دیوار افگندن وانداختن	نَقْض وهَدّ
	باب دال هندی باالف	

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یورک	لائف + سول + مائینڈ Life; Soul; Mind.	ہُرْدَیَمْ + مَنَہْ + چِتَّمْ हृदयम् + मनः + चित्तम्
	باب دال بالام	
اَرْغُوجَاق + تِگِرمان خرد ۱۳	ار ہینڈ مِل A hand mill.	لَگْھُو پیشَن یَنتر بھیدہ लघुपेषणयन्त्रभेदः
	باب دال باواو	
صاغمال	مِلچ + گِوِنگ مچ ملک Milch; Giving much milk.	ستری گوی + بہو دُگدھوتی स्त्रीगवी + बहुदुग्धवती
	باب دال باہا	
گونش	ار کائینڈ آف سورڈ A kind of sword.	گُپتاسِہ + گُوڑہ کھڈگہ गुप्तासिः + गूढखड्गः
	باب دال بایای تحتانی	
دیوار یقلمق و دیوار ییقمق	ٹو پل ڈاؤن ار وال To pull down a wall.	بِھتّیپاتَنَم भित्तिपातनम्
	باب دال ہندی باالف	

اردو	فارسی	عربی
ڈَانْڈ چیزیکہ در اتلاف مال کسی دادن آید ۱۲	تاوان	غَرَامَة وغُرْم
ڈَائِن	جگر خوار	
	باب دال ہندی با واو	
ڈُوبْنَا بواو معروف ۱۲	آب از سر گذشتن	غَرَق
	باب را مہملہ با الف	
رَاج بمعنی معمار در تہوی گذشت ۱۲	ارزہ گر و گلکار	مِعْمَار
	باب را مہملہ با نون	
رَنْڈِی	زن	اِمْرَأَة وَمَرْأَة
	باب قاف با سین مہملہ	
قَسَم	سَوگند	یَمِین وحِلْف

ترکی	انگریزی	سنسکرت
جبریه	فائن + ملکٹ Fine; Mulct.	دَنْڈَم दण्डम्
ساحره	اِروِچ A witch.	ڈاکِنی डाकिनी
	باب دال ہندی باواو	
باتمق	ٹوبی ڈراؤنڈ To be drowned.	نِمگنم + مجّنم निमग्नम् + मज्जनम्
	باب را مہملہ باالف	
صواجی	اِمیسن + اِبرک لیار A mason; A brick-layer.	شِلپی + شِلپ کرما शिल्पी + शिल्पकर्मा
	باب را مہملہ بانون	
اوروسپو	اِوُمن A woman.	ستری - ونِتا स्त्री + वनिता
	باب قاف باسین مہملہ	
اند	ان اوتھ An oath.	شپتھہ शपथः

اردو	فارسی	عربی
قَسَم تُوڑنا	سوگند شکستن	حِنث
	باب کاف تازی با واو	
گُوٹھا بواو مجہول نیم تن از سر تا کمر ۱۲	تنوُرہ بدن	
	باب کاف با ہا	
کہانی رات کی	شب افسانہ	سَمَر اَسمار جمع
کھُچڑا آشی کہ در عاشورا پزند و بر فقرا وقف کنند ۱۲	آش عاشورا	
کہگل کرنے والا	اَرزگر و گِلکار و گِلینگر و گلگر	طَیّان
کِھیسا پارچہ کہ از خارا و از مانند آن دوختہ [illegible] ۱۲	کِیسہ دَلّاکی	کِیسُ الدّالکِ
	باب کاف با یای تحتانی	
کیڑا بیای معروف کرم چوب خوار ۱۲	کرم چوب	دُودُ الخَشَب

ترکی	انگریزی	سنسکرت
یمین بوزلق	ٹو بریک ارن اوتھہ To break an oath	شپتھہ بھنجنم शपथभञ्जनम्
	باب کاف تازی باواو	
کوده	ہاف آف دہی باڈی فرام ہیڈ ٹو ویسٹ Half of the body from head to waist.	کٹیوردھو بھاگہ कट्यूर्ध्वभागः
	باب کاف باہا	
گیجه مصلی	ٹیل آف دہی نائٹ Tale of the night.	راترکتھا रात्रिकथा
عاشورآشی	اے ڈش میڈ فرام رائس وہیٹ اینڈ ویریس سارٹس آف پلس + A dish made from rice wheat and various sorts of pulse.	کھچا - کرشرا खिच्चा + कृशरा
دیوارجی	ون ہو پلیسٹرز والس وتھہ گراس اینڈ مڈ مکسڈ ٹگیدر One who plasters walls with grass & mud mixed together	کردمکاری कर्दमकारी
کیسه	اے ربر (یوزڈ ان باتھس) A rubber (used in baths).	انگ وسترم अङ्गवस्त्रम्
	باب کاف بایای تحتانی	
کوده وبوجک وقت	دہی انسیکٹ وچ ڈسٹرائز ووڈ The insect which destroys wood.	کاشٹھکرمہ काष्ठकृमिः

عربی	فارسی	اردو
دُودُ القزِّ	پیلہ و کِرمِ پیلہ	کیڑا کرم ریشم ۱۲
حیّۃ حیّات جمع	مار	کیڑا
حَبُّ القَرعِ	کدو دانہ	کیڑے بیای مجہول کرم پہنا کہ در قولون [illegible]
	باب کاف فارسی با را مہملہ	
ضَیعۃ و ضیاع	تباہ شدن	گرپڑنا
اِنقِضَاضُ الجِدارِ	دیوار افتادن	گرپڑنا دیوار کا
خُرُورُ السَّقفِ	سقف افتادن	گرپڑنا چھت کا
یُقَالُ طَاحَ الفَصُّ	افتادن نگین از انگشتری	گرپڑنا نگ کا انگوٹھی سے
	باب کاف فارسی با را ہندی	
اِرتِکَاز [illegible]	جای گرفتن چیزی بدل	گڑنا

سنسکرت	انگریزی	ترکی
کوشٹھکرت कोशस्कृत	ارسلک ورم A silk worm.	ایپک قوردی وکوکل وبوجک
ناگہ + اُرگہ नागः + उरगः	اسنیک A snake	یلان
اُدرکِرمہ उदरकृमिः	اِنٹیسٹائنل ورمس Intestinal worms	معدہ قورتجغز
	باب کاف فارسی با رائ مہملہ	
نَشٹ بہونم + دردِرتا नष्टभवनम् + दरिद्रता	ٹوبی رُوانڈ To be ruined.	تباہ وضائع اولمق
پتنم بھتیہ पतनंभित्तेः	فالنگ ڈاون آف اے وال Falling down of a wall.	ییقمق
ہرمیادچھترپتنم हर्म्यादिच्छत्रपतनम्	فالنگ ڈاون آف اے روف Falling down of a roof.	طارم دوشمک
منیرمدرکایاپتنم मणोर्मुद्रिकायाःपतनम्	فالنگ ڈاون آف دی اسٹون فرام اے رنگ Falling down of the stone from a ring.	یوزک قاشی دوشمک
	باب کاف پارسی با رائ ہندی	
منس لگنم मनसि लग्नम्	ٹوپینیٹریٹ + ٹوبی فکسڈ To penetrate; to be fixed.	سانجمق

اردو	فارسی	عربی
	باب کاف فارسی بالام	
گُلاب بمعنی عرق گلاب سرخ بدین معنی از زبان ہندی مستعمل	گلاب	مَاءُ الوَرْدِ وماوَرْد
گُلَابی نام شیرینی ست کہ اکثر برگ گل در آن اندازند بدین معنی فارسی ساختہ اہل ہندست ۱۲		
گَلَا گَھُونٹنَا گلوی کسی گرفتن و نیز تنگ کردن است ۱۲		اَخْذُ الْمُزْدَرَدِ
گَلَنَا	پختہ شدن گوشت وترہ وجز آن بمرتبہ کہ نرم شود	نُضْجٌ وهَرْءٌ وهُرُوْءٌ وتَهَرُّءٌ
	باب کاف فارسی باواو	
گوبر کرنا	سرگین کردن	خَثْيٌ خثی الثور اذا بعر ۱۲
	باب کاف فارسی باہا	
گَھڑِی ۲		سَاعَة
گھُونٹنَا بواو مجہول مہرہ کردن بر کاغذ ۱۲	مہرہ کشیدن وکردن	تَزْيِيْز

۱ اسم مفعول بمعنی پختن و برشتن گوشت کہ از استخوان جدا شود ۱۲

۲ باصطلاح اہل نجوم شصت یک حصہ از شبانہ روزی را گویند و باصطلاح اہل نجوم فارس بیست و چہارم حصہ شبانہ روزی را ساعت گویند ۱۲

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب کاف فارسی بالام	
گلاب	روز واٹر Rose water.	ترنجلم तरणिजलम्
÷	ارکائنڈ آف سویٹ میٹ A kind of sweet- -meat.	مشٹتا بھیدہ मिष्टताभेदः
بوغازطوتلق	ٹو سیز ونس تھروٹ To seize one's throat	کنٹھگرہنم कण्ठग्रहणम्
پشمک واریک	ٹو میلٹ + ٹو سافن To melt; To soften	گلنم - پکوبھونم गलनम्+ पक्वभवनम्
	باب کاف فارسی باواو	
تزسلک	ٹو وائڈ کاؤ ڈنگ To void cow dung	گومی کرنم गोमयकरणम्
	باب کاف فارسی باہا	
ساعة	ان آور آر دی اسپیس آف ٹوینٹی فور مینٹس An hour or the space of twenty four minutes	گھٹی - گھٹکا + نیحس کودیم घटी + घटिका + नेह सिकोद्यम्
مهره چلمک	ٹو پالش بائی ربنگ + ٹو رب To polish by rubbing To rub.	گھرشنم घर्षणम्

اردو	فارسی	عربی
	باب میم با زای معجمه	
مزدوری منتر والیکی	مزد افسونگر	بُسْلَة
مزدوری حجام کی	مزد حجام یعنی شیشہ کش	شُکْم
مزدوری کاہن کی	مزد کاہن	حُلْوَان
	باب میم با یای تحتانی	
میل سر اور ڈاڑہی کا	چرک سر و ریش	هِبْرِيَة
میل کان کا	چرک گوش	اُفّ
میل ناخنون کا	چرک ناخنہا	تُفّ
میل تمام بدن کا	چرک ہمہ بدن	دَرَن

ترکی	انگریزی	سنسکرت
	باب میم بازای معجمه	
فسون اجرتی	ویجس آف ا ساُرسَرر Wages of a sorcerer	کہک وِتنم + منتر دیو تِتنم कुहकवेतनम् + मंत्रज्ञवेतनम्
بربر اجرتی	ویجس آف ا کپر Wages of a cupper	ناپِت وِتنم नापितवेतनम्
کاہن اجرتی	ویجس آف ان اسٹرالاجر Wages of an astro-loger	گنک وِتنم गणकवेतनम्
	باب میم بایای تحتانی	
کپیر	ڈینڈرف Dandruff.	مستک چبک مَلَم मस्तकचिबुकमलम्
قولاق چرکی	ایئر ویکس Ear wax.	کرن مَلَم कर्णमलम्
طرناق چرکی	ڈرٹ آف دہی نیلس Dirt of the nails	کررہ مَلَم कररुहमलम्
بدن چرکی	ڈرٹ آف دہی باڈی Dirt of the body	سروشریر مَلَم सर्वशरीरमलम्
+	+	+

فرہنگ بعض الفاظ عربیہ و فارسیہ وغیرہ کے جنکا ضبط کتاب مین نہین ہی یا ضبط مین غلط رہگیا تہا اوسکو صحیح کر کے مع ضبط کے اسجگہہ لکھدیا گیا

صفحہ	سطر	لفظ مع ضبط	صفحہ	سطر	لفظ مع ضبط
۸	۹	دُسْتَر و دَسْتَرَہ	۵۰	۵	مَہَانُون
۱۲	۵	سَمَاء و فَلَک و جَرْبَاء و خَضْرَاء	۵۲	۸	شَکِیل و چِدَار
۱۲	۱۱	اَذَر و آذَر	۵۸	۷	غنبلی و تنبلی بروزن صندلی ۱۲
〃	〃	ضَہْرَمَۃ ...بتقدیم ضاد معجمہ ۱۲	۶۰	۳	مُنْقِرِی
۱۸	۴	کجک ...بہر دو کاف تازی و فتح کاف اول و جیم ۱۲	〃	۸	عَکَک و عِکَاک
〃	۵	طَرَف	۶۶	۷	صُؤَابَہ
۲۰	۶	جیک جیک	۹۲	۱۰	کِرْش
〃	۸	فِشَشْت	〃	۱۱	قِبَّۃ ...شت پوری ۱۲
۲۲	۸	خُدَان بروزن گمان ... ۱۲	۷۴	۲	اُرْبُو و اُرْبیب
۲۴	۳	پَرَسْتُوک و پَرَسْتُک و فَرَاسْتُوک	〃	۷	جَوَاز
۳۰	۳	گُرَارَا و گُوَارَا و گُرَادَا	〃	〃	جُوغَن
〃	۶	گُود یعنی عمیق ۱۲ ہر سہ کاف تازی ۱۲	〃	۹	یَخچَہ
۳۲	۴	چَنگلُوک بروزن ... ۱۲	۷۶	۲	صُوف و وَبَر موی گوسفند ۱۲ موی شتر و خرگوش وغیرہ ۱۲
۳۸	۱۱	پَسَادَسْت	۷۸	۶	آہار بمد ہمزہ در فارسی ۱۲
۴۲	۴	بُلْغُور	۸۰	۹	صِبْر
〃	۷	کرچک	〃	۱۱	آگور ...بروزن ساطور ۱۲ برہان
۴۶	۱۱	اسپیوش بروزن ...	۸۲	۴	آغِل ...بروزن عاقل ۱۲ برہان
۴۸	۱۱	گَنَسْتُو ...بروزن ارسطو ۱۲	〃	۹	شَفَہ

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۸۲	۹	نوله بروزن لوله بمعنی کلام ۱۲ برهان	۱۳۰	۵	آوازّ
۸۴	۸	بادیه	۱۳۲	۲	خشتک و خشتچه
″	۶	هیدب	″	۳	معانقه ... در آغوش گرفتن ۱۲
۸۶	۸	ترتند	″	۱۱	بقّ
۸۸	۶	النی	۱۳۴	۲	تکّه بروزن عکه ۱۲
۹۰	۳	باگ	″	″	چلیشن بروزن کشش غلافه یکساله ۱۲ برهان
۹۸	۵	زمّار	″	۴	رِباع بکسر راء مهمله ۱۲
۱۰۰	۳	ریگه	۱۴۲	۶	مُرُوت بضم میم ۱۲
″	۹	سَمُر بضم میم	۱۴۴	۵	بُنسلُوچن
۱۰۲	۲	بَرَنجَن و دستوَرَنجَن	″	۱۰	بدّال بالدال المهمله ۱۲
″	۳	سرنگ	۱۴۶	۴	فصیل
″	۸	نَوَرد	۱۴۸	۶	مُهتِر بکسر تای فوقانی ۱۲
۱۰۴	۴	دُرَخش	″	۷	بکنی و آخسمه ... بکاف تازی ۱۲
″	۸	گشکین و گشکنه بروزن پرگنه ۱۲	۱۵۰	۴	چه
۱۱۲	۵	دُبار ... بیای موحده ۱۲	″	۶	گله
۱۱۴	۵	مجاراة	″	۹	تف
۱۱۶	۱۱	اُورمُز	۱۵۲	″	ابق
۱۲۲	۹	منگیدن بروزن نجیدن ۱۲ برهان	۱۵۶	۶	کشاده کردن
″	″	ژکیدن بروزن رسیدن ۱۲ برهان	″	۹	بهتار
۱۲۴	۱۰	حیزبوان بحاء مهمله ۱۲	۱۵۸	۱۰	متحیّر

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۱۵۸	۱۱	کُرۡ و کُنۡد	۱۹۲	۳	خَسَن ..... بفتح اول وسکون ثانی
۱۶۲	۸	قَلۡتَبَان و قُرۡمَساق و قَرۡتَبَان	〃	۵	مَبَرَز
〃	۹	حَتّي	۱۹۴	۲	قُسّ
۱۶۴	۴	نَکَاب و نَکَاف	〃	۴	زُوَق بالزای المعجمه
〃	۱۰	تَلَخ	۱۹۶	۳	خوابانیدن و خانه رس کردن
۱۶۸	〃	دُشۡت و دَشۡ	〃	۸ حاشیه	قَتَب
۱۷۰	۲	نُخَالَة ..... بالخاء المعجمه	۱۹۸	۵	بَرۡگُسۡتَوان و بَرۡگُسۡتَان
〃	۳	خَزِیر	۲۱۲	۲	پَایِزۡ
〃	۵	جَوۡعَان	〃	۹	مَرۡدُمَک
۱۷۲	۳	زَوۡزَه	۲۱۴	۸	پَدۡوَازَه
〃	۶	مُفۡتَأد	۲۱۶	۴	چَقۡمَاق
۱۷۴	۹	سِرۡحَان ... بکسر سین مهمله	۲۲۰	۹	سِپَے
〃	۱۰	سِلۡعَامَة ..... بکسر سین مهمله	۲۲۲	۲	گَرَا ...... بکاف فارسی
〃	۱۱	گَدۡیَه	۲۲۶	۹	پَن
۱۸۲	۹	سَلۡ و مَرۡجَادَه	۲۲۸	۵	گول ..... بروزن غول صاحب برهان عربش دلق نوشته
〃	۱۰	سَیِّقَة	۲۴۰	۵	مُتَشَتِّت
۱۸۶	۵	چُوبَه و نُغۡرُوج و گَرۡدَنَه	۲۴۴	۳	چَکۡسَه
۱۸۸	۱۱	نَامَ	〃	۱۱	قِذَّان بکسر قاف
۱۹۰	۶	گُورَب ... بروزن موبک	۲۴۶	۶	دَاشِیح
〃	〃	عضبارة ... بالعین المهمله	۲۵۲	۷	زَغۡنگ ... بروزن بانگ بمعنی لحه

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۲۵۶	۱۱	چَکّ	۲۸۲	۱۰	گمیزدان
۲۶۰	۸	نَبیرَه و نَوادَه	۲۸۶	۳	فَنجَک
۲۶۲	۲	جاغَر	〃	۶	کرزه
۲۶۴	۵	چَلیپک و چَزیک	〃	۱۱	پَرُوش
〃	۶	لَواشَه و لَبیشَه و لَبیش	۲۸۸	۶	رُسیان
۲۶۶	۲	فُولاذ	۲۹۲	۷	پِهپِهرا
〃	۵	دُنبَه و دُنب	۳۰۶	۳	پَروازَده و پَرازَده و زَوالَه
〃	۷	زَنارمَکّی	〃	۷	پُول
〃	۱۱	کلیج	۳۱۲	۱۰	کفشیر ..... بر وزن کفگیر
۲۶۸	۲	تسبیخ بالخاء المعجمه	۳۲۰	۴	خُنَک
〃	۷	اِرگاک	۳۲۴	۳	بَلتنگ
۲۷۰	۹	پَهاڑی کوه کوچک	〃	۵	فَنجَن
۲۷۲	۲	پَهنی	۳۲۶	۱۰	نَورَد
〃	〃	بِغاز ..... در نفائس بکسر را مهمله نوشته	۳۳۸	۷	جَزیدَن
〃	۳	وَثب ..... بسکون الثالثه	۳۴۰	۲	بساوند
۲۷۴	۲	سُپنجَه و بُوزَک	۳۴۴	۸	تلک
۲۷۶	۷	تَقَلُّف	۳۵۰	۱۱	پِتَت ..... بر وزن صفت یعنی توبه و استغفار
۲۸۰	۶	پهرپهرا	۳۵۸	〃	بَرخوابه
〃	۷	فَراخیدَن	۳۶۰	۱۱	تهان
۲۸۲	۴	لَخشانیدَن	۳۶۲	۲	تهان جای بستن اسبان

صفحہ	سطر	لفظ مع ضبط	صفحہ	سطر	لفظ مع ضبط
۳۶۶	۵	بَتپُوز	۴۱۶	۸	قِرَن
〃	۹	تُف	۴۱۸	〃	شب چراغ
۳۶۸	۴	اَرزہ گر	۴۲۲	۴	جلے پاؤں کی بلی
۳۷۶	۹	سُنبُك و حافر حوافر جمع	〃	۷	ثُؤَباء و ثَأَب
۳۸۰	۸	طارَم	۴۲۴	۹	شفتاہنگ و شفتاہنج
۳۸۶	۴	ضرابخانہ	۴۲۸	۳	جُوار بمعنی زیادہ شدن آب دریا
〃	۵	ٹکسال باہر	۴۳۰	۷	بز باز … بروزن پرواز
۳۸۸	۳	طاقیّۃ	۴۳۶	۵	زلو و زلوک
۳۹۰	〃	گنگل	〃	۹	بجع اول موحدہ بعدہ خای معجمہ
〃	۱۱	شجام … بروزن سلام و بکسر اول ہم گفتہ اند	۴۴۶	۱۱	شتران
۳۹۲	〃	غِصَنَۃ	۴۵۰	۷	انگلکندو بہردو کاف تازی
۳۹۴	۷	شکوخہ	۴۵۴	۱۱	صرصود بضم ہر دو صاد مہملہ
۳۹۶	۱۰	سفال بضم اول	۴۵۸	۲	ثندوۃ
۳۹۸	۵	اود بمد ہمزہ	〃	۱۰	ریگو و ریگوہ و ریگوی
〃	۱۰	رُطیطہ	〃	۱۱	چادر رخت خواب
〃	۱۱	وستی … بروزن مستی بمعنی شرح و ترجمہ اوستا	۴۶۸	۱۰	مُفلطح
۴۰۰	۶	غنگ … بروزن زنگ	۴۷۲	۹	داغصۃ
〃	۱۰	مُتیقّظ بظای معجمہ	۴۷۶	۴	نشکنج
۴۰۴	۱۱	حیوان	〃	۶	قبصۃ و قبیصۃ
۴۱۲	〃	جزر	〃	۹	نشکنجیدن و شکنجیدن

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۴۸۰	۱۰	مَسْرَجَة	۵۲۴	۹	مِنْصَب دیگدان آهنی ۱۲
۴۸۲	۵	گِرْدَه بکسر اول و فتح ثالث ۱۲	۵۲۶	۴	مِنْسَر منقار مرغان شکاری ۱۲
۴۸۴	۱۱	چَپْرَنا بمعنی شلوار کوچک کشتی گیران ۱۲	〃	۶	تَطْرِيق[2]
۴۹۰	۴	چغاز[1] بروزن نماز ۱۲	〃	۷	تَعَارّ از خواب با آواز برخاستن ۱۲
۴۹۲	۵	آتش بَرَگ	۵۲۸	۳	فُوَيْسِقَة بر نر و ماده هردو اطلاق می شود ۱۲
۴۹۶	〃	دَسَم بفتحتین بمعنی چربی و چرب شدن ۱۲	〃	۹	سینه باز و بَرِ کار [illegible]
۴۹۸	۸	غَرْبِيَة و فَيْلَج و كَبْدَاء	۵۳۲	۲	گُوَاز و گُوَازَه هردو بکاف تازی ۱۲
〃	〃	رَحَى الحِمَار هر سه بمعنی آسیا دستاس بمعنی خر آسیا	〃	۶	رَخْجُوكَه
۵۰۰	۲	فَيْلَج و ثُفَال بمعنی سنگ اسفل آسیا ۱۲	〃	۷	تَبْخَالَه
۵۰۲	۹	دَآلان	۵۳۴	۳	تَقْطِيع
۵۰۴	۱	خَصَّاف و خَرَّاز بمعنی پاره دوز کفش دوز ۱۲	〃	〃	تَزْيِين
۵۰۸	۵	شَپَرَّه و شَپَّر	〃	۹	کُسَار
۵۱۰	۴	یاسَمُون	۵۳۸	〃	لَتْرَه بفتح اللام ۱۲
۵۱۲	۳	اَلْبُول	〃	۱۰	انگشت برگ لغت شیرازی ۱۲
۵۱۴	〃	چُوپُر عربی آن نرد دست ۱۲	۵۴۰	۷	دَرّ بمعنی پاره شدن چیز خشک ۱۲
〃	۶	چُوت[4]	۵۴۲	۱۰	خَدَع بالفتح و الکسر فریفتن ۱۲
〃	۱۰	پُوب بیای مجهول بمعنی کاکل مرغان ۱۲	۵۶۲	۴	آونه بروزن بابند بمعنی حجت ۱۲
۵۲۲	۸	تُرُوشَه	۵۶۴	۹	ذَبْح[3]
۵۲۴	۶	کَلا بفتح اول ۱۲	۵۶۶	۶	بَلَّانَات
〃	۷	مِعْصِيل بصاد مهمله ۱۲	۵۷۲	۲	شَجَر

۱ صاحب برهان چغاز بدون ها بمعنی زن دشنام دهنده و بیحیا و سلیطه نوشته ۱۲
۲ منقار زدن مرغ بر بیضه برای برآوردن بچه ۱۲
۳ بفتح ذال مصدر و بالکسر یا بفتح ۱۲
۴ بضم اول و فتح لفظ بعد ازین بضم اول است ۱۲

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۵۸۶	۸	گوَرَخَنک	۶۴۰	۹	صَقع بفتح الصاد و المهملة
〃	〃	پاشنگ	۶۴۸	۲	گُرِنجار و گُرِنج بمعنی برنج ۱۲
۶۰۲	۳	تَرّار	۶۵۶	۷	لِقیّ و لِقیان
〃	۵	تَرزُفان	۶۶۸	۸	ضَغب[علـه]
〃	۸	زُخ	۶۷۰	〃	تَرأُر
۶۱۴	۶	گُول	۶۷۲	۱	خُطا بقصر ۱۲
۶۱۶	۱۱	تَسلِیَة	۶۷۴	۱۰	وَجب بسکون الجیم ۱۲
۶۲۰	۲	گُبیدره[علـه]	۶۸۲	۱۱	صَبّ بتشدید الموحدة ۱۲
〃	۹	پارُدُم و پارَدُم	۶۸۶	۴	تُوختن بروزن سوختن ۱۲
۶۲۲	۴	النَّفَس بفتح الفاء ۱۲	〃	〃	صَبر
〃	۱۰	زِمِکّی	〃	۵	شوشه بروزن خوشه ۱۲
〃	〃	دُمغازه و دُمغزه	〃	۶	دُولاب بروزن دوشاب بمعنی چرخ ۱۲
۶۲۴	۷	دُنباله بمعنی مؤخر هر چیز ۱۲	〃	۹	هَشّ
〃	۹	کُوره زو	〃	۱۰	تَنبَل
۶۲۸	۸	گزمگاه و نیمروز	۶۹۰	۲	بالان و دالان دهلیز خانه ۱۲
۶۳۰	۳	دُودِله و دُودِل	۶۹۲	۸	رِمیداء دهلیز خانه کوچه سرپوشیده ۱۲
〃	۱۱	فَلو و فَلاء و افتِلاء هر سه بمعنی باز کردن بچه آهو و اسپ و خر از شیر ۱۲	۷۰۲	۱۱	تُؤدَه بکسر الهمزه ۱۲
۶۳۴	۹	هَجین و هَجینه مرد ۱۲ زن	۷۰۴	۵	مرجان بروزن ارزان
۶۳۸	۱۱	تُخم بضم اول و سکون ثانی منی و آب پشت ۱۲	۷۰۶	۲	خُضَض مروارید ریزه را هم گویند ۱۲ برهان
۶۴۰	۳	شَخبَة بجای شجبه ۱۲	〃	۵	رسید

علـه هر رشته و بلندی را گویند عموما و رشته در ریگ و خاشاک را خصوصا ۱۲ برهان

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۷۰۸	۴	دَفْق
۷۱۲	۶	مَعْرَکَة
″	۷	سَامَة وسَأم
″	۱۱	عَزَب ... بالتحریک
″	″	اَیِّم
۷۱۶	۴	خُبْز ... بالزای المعجمة
۷۲۴	۳	نَقَا ... ریگ تودهٔ محدب
″	۴	گُوُرَاب ... بروزن دوشاب
″	۷	رَثَه ... بااول وثانی مفتوح
″	″	فُنْدُق ... بضم فا و دال
۷۲۶	″	بِسْرَب ... بالکسر
″	۸	کبیتا ... بکاف تازی
″	۱۰	رِیْر ... بکسر اول سکون ثانی خاک شور
۷۳۲	۳	اوشتک
″	۴	شُغُلِیدَن ... بروزن خشکیدن صفیر زدن

جلد دوم

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۶	۴	خَضْرَاوات
۱۰	۲	تُنُبک ... بضم و سکون موحده و فتح نون
″	۱۱	بُهُمَنگ

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۱۰	۱۱	شَیْهَم ... خارپشت بزرگ
۱۴	۲	مَچاچنگ
۱۶	۱۰	پُست
۳۲	۶	اَسْطَار
″	۹	مَقْعَد ... بالفتح دبر منتخب
۳۶	۶	مِسْبَار ... بالموحده
۵۶	۹	شنگوبیر ... برای مهمله
۵۸	۸	گُرَاز ... بالضم بروزن گداز معنی خوک نر
۶۰	۱۰	شغال ... بروزن کمال برهان
۶۲	۵	ثُمَیْلَة
۶۴	″	تَنَزُّه بالهاء
۶۸	۴	شنجرف وزنجرف
۷۶	۲	زِیلو ... بروزن نیکو پلاس وگلیم را گویند وآنرا شطرنجی نیز خوانند والفتح
۸۶	۱۰	بَرَهُوه ... بروزن انبوه صابون
۸۸	″	صُحَیْن ... تصغیر صحن
۹۰	۴	بلبله [illegible]
۹۸	″	طوطک ... بروزن [illegible]
۱۰۲	۹	عَمَارَه ... بروزن بهاره
″	۱۰	عِمامة [illegible]
۱۱۰	۸	گروهه ... بضم اول وثالث مجهول وفتح ها بروزن [illegible] معنی گلوله است مطلقا

۱ [illegible] صاحب [illegible]

۲ بفتح اول وثانی ولام وسکون ثانی کوزهٔ لوله دار را گویند و بمعنی صدا وآواز قمری هم آمده است

۳ عماری را گویند و آن چیزی است دراز [illegible] خوانند برهان

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۱۲۰	۸	قَیزُرَه ... بمعنی لنگوته ۱۲	۱۸۰	۹	گاوَک ... بروزن ناوک ۱۲
//	۱۰	قَباچه و قَباچای — هر دو بمعنی قبای کوچک ۱۲	۱۸۲	۱۱	قَزْحَلَة ... بالحاء المهملة ۱۲
۱۲۶	۶	بَنْد ... بروزن چند ۲۰ معنی دارد منجمله آن بمعنی قفل آمده ۱۲	۱۹۲	۲	زُرْنِین و زُنْوفرین
۱۳۰	۴	چَراغواره	۱۹۴	۴	خَرْزَهره
//	۱۰	شُکُوفه ... صاحب برهان عجب شکوفه نگاشته ۱۲	//	۶	کُلازه و کُتَره و کُنج ... بکاف تازی ۱۲
۱۳۴	۹	فَلَق ... بالفاء ۱۲	//	۱۱	دَقّ
۱۳۶	۵	چَپُرْدَه	۲۰۰	۳	گُورت
۱۴۲	۲	المقعد	//	۱۰	مِخْراق
//	۱۰	گُوک ... بکاف مجهول ۱۲	//	۱۱	پَنیس
//	۱۱	برغنمه [illegible]	۲۱۰	۹	شَغَرفانک
//	۶	چغرواره و چغرپاره	۲۱۲	۸	بدقواره
//	//	طثرة بتاء مثلثه ۱۲	۲۲۰	۴	کنجار و کنجاره و کنجال و کنجاله
۱۴۴	۱۱	پلیسه ... بیای مجهول بروزن کلیسه ۱۲	//	۵	کُدّاس
۱۴۸	۹	دَبّه	//	۶	دِعْمَة ... بکسر دال مهمله ۱۲
۱۵۴	۶	سَرْغَج ... بکسر غین معجمه ۱۲	//	۱۰	مُرَقَّع
۱۶۶	۴	گراجیدن ... بکاف تازی بروزن تراشیدن بجیم فارسی هم آمده ۱۲	۲۳۴	۱۱	آپکانه ... بیای فارسی [illegible] ۱۲
۱۷۰	۵	زُمُخْت	۲۳۶	۹	سُفْت بضم اول و سکون ثانی بمعنی محکم [illegible]
۱۷۲	//	قَفَش ... بالشین المعجمه	۲۴۲	۱۰	جاوَر [illegible]
۱۷۸	۹	خَمّار	۲۴۴	۹	جُوالِق
۱۸۰	۶	صِحْنَب ... بروزن کتف ۱۲	۲۴۶	۱۰	دَبُّوسه بکسر جیم و لام و بضم جیم و فتح لام

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۲۴۶	۱۱	بُسرا بحذف تا جمع	۳۰۲	۳	فَرِشْتُنک
۲۴۸	۲	ژُنده بروزن خنده	۳۱۰	۵	رَمْج ...... جفته زدن
۲۵۲	۱۱	تُنْدُور	〃	۷	لَبِج
۲۵۴	۸	بجَادِب ...... باجیم ثم الخاء المعجمه	۳۲۰	۶	گُرزَنا بفتح اول و ثالث و نون بالف کشیده
۲۶۰	۵	نَاچخ بجیم پارسی و خای معجمه	〃	۷	وَرْکاک
۲۶۴	۴	مُوَرَّد جامه نیمه سرخ	۳۲۴	۷	ناوِیدن
۲۶۶	۳	گوگرد و گُندک بکسر کاف فارسی و سکون کاو دال اهمله	۳۳۶	۹	درودن بروزن گشودن
۲۸۰	۵	کِنَار ...... بکسر اول بمعنی آغوش بار	۳۴۲	۲	پَرَسْتُه بکسر اول و ثانی بروزن
〃	〃	حِصْن	۳۵۰	۱۱	گَدیوَر زنی خدمتگار باشد
۲۸۴	۵	غُلَک و غُلّه دان بضم اول و فتح ثانی مشدد	۳۵۲	۳	پرستار
〃	۱۰	جُوَال بضم	۳۵۶	۷	مِنْقاص ...... بصاد مهمله
۲۸۶	۴	آرْغل بکسر ثالث بروزن عاقل	۳۵۸	۴	کِشْتَنکه
〃	۵	گُنگ بضم اول	۳۶۸	۴	مَاغ ...... نوعی از مرغابی را گویند که سفید و سیاه فام
〃	۸	رامشگر	۳۷۴	۴	تاخره سیه را بفارسی ماغ و سفید را
۲۸۸	۴	آبِشخور ...... بروزن دانشور	۳۷۸	۲	آخج بفتح اول و خای معجمه
〃	۵	کُشکاب و کُشکینه	۳۸۰	۹	مَضِیم
〃	۱۱	حَپَریک	۳۸۴	۴	تارتنک
۲۹۰	۷	فِگار و خسته	〃	۵	انگرده و رُوباه ترنک
۲۹۸	۱۰	چکُش ...... بروزن شکار	۳۸۶	〃	نهنگ بروزن پلنگ
۳۰۰	۵	درای و درا	۳۹۰	۶	خرو و به بضم اول بروزن

صفحه	سطر	لفظ مع ضبط	صفحه	سطر	لفظ مع ضبط
۳۹۲	۳	سَرِیچَہ بروزن دریچه وتَرَندک	۴۲۰	۱۰	شُوخ
۴۰۴	۴	وَثاءَۃ	۴۲۴	۷	وَجَب کردن یعنی بیت پیمودن
۴۱۰	؍؍	ستردن بکسر اول بروزن [illegible]	۴۲۶	۱۰	زَخْنَمَہ
۴۱۶	۵	گرِفتہ	۴۲۸	۲	مکول
؍؍	۶	گلچکان بروزن فرشته	۴۳۰	۱۱	مَعْطِس
۴۲۰	؍؍	مُثَقِّلَہ بکسر قاف	۴۳۰	۱۰	برناس

تنبیه

۱ کتاب خزانة اللغات مین اردو و فارسی و عربی لغات نفائس اللغات سے لکھے گئے ہین اوسی کے موافق اونکا ضبط ہے اور بعض لغات مصحح سابق فارسی و ترکی مرزا کمال الدین سنجر نے خانۂ فارسی مین زیادہ کردیے ہین اونمین بعض الفاظ برہان وغیرہ سے لکھی ہین اور بعض محاورہ عالمگیری

۲ خانۂ فارسی مین یہ التزام نہین ہے کہ خاص لفظ فارسی ہی لکھا جاوے بلکہ فارسی لفظ بھی لکھے گئے ہین اور جو مستعمل فارسی مین ہین وہ بھی لکھے گئے ہین خواہ عربی ہون یا ترکی اور بعض جگہہ لفظ اردو کے معنی فارسی عبارت مین لکھے گئے ہین

۳ خانۂ ترکی مین قریب دس بارہ جز کے ترکی مازندرانی وغیرہ ہے اوسکے بعد تا آخر ترکی عثمانی لکھی گئی ہے

۴ بعض الفاظ عربیہ بھی سوای نفائس کے اور کتب سے لکھے گئے ہین اور بعض محاورہ حال کے

۵ الفاظ فارسیہ و عربیہ کے ضبط وغیرہ مین جو غلطی کہ سہو کاتب و مصحح و طابع سے ہوئی اوسکو نفائس سے صحیح کرکے اس فرہنگ مین درست کردیا گیا اور جس کا لفظ ضبط نفائس مین نتھا اوسکا ضبط برہان قاطع سے کیا گیا اور جو لفظ کہ مرزا کمال الدین سنجر مازندرانی نے زیادہ کیے اور وہ برہان قاطع مین نہ ملے اونکو فرہنگ مین لکھکر تین نقطے شک کے اونکے مقابلہ مین لکھدیے

۶ وقت مقابلۂ نفائس کے جو غلطی طبع وغیرہ کی خانۂ اردو فارسی عربی مین معلوم ہوئی اوسکو صحت نامہ مین لکھدیا فقط

صِحَّت نامهٔ جلدِ دُوَمِ اَلفاظِ اُردُو و فارسی و عَربی از کتابِ خزانة اللغات

صفحه	سطر	خطا	صواب
۶	۴	ابو البقلة	اَبُو الخُضُرَة
۱۰	"	یکه	یَکّه
۱۴	" حاشیه	وقند	قند
"	۸	۵۳	۵۳
"	۹	ارزیر	ارزیز
۱۹	۵	یای	تای
۲۰	۹	خضرم	خضرم بله
۲۸	۶	کان	کمان
۳۸	۵	آتش دادن هیزم	آتش در هیزم و امثال آن گرفتن
۴۲	"	نگهبانی	نگهبانی کردن
۴۴	۳ حاشیه	بآن تفته	تفته بآن
۴۸	۷	زیج	زیخ
"	۱۰	منبع	مَنْبَع

صفحه	سطر	خطا	صواب
۴۸	۱۱	در باجداد	در یا جدا
۵۲	۲	تجر وتجره	تَجَر وتُجُر
"	"	تجارت کنند	تجارت کند
"	۵	جُونة	جَوْنَة
۶۶	۱۰ حاشیه	الواقدة قوله	الولعة قوله
"	۱۱ حاشیه	دوختن	خرز دوختن موزه وکفش وحوص دوختن دیده باز
۷۴	۴	آزرم	آزَرْم
۸۲	۷	سرخ	آب سرخ
"	۸	وشاهتره	شهتره وشاهتره
۹۲	۹	ضرور	ضررو
۱۰۲	۶	ڈهوندهی	ڈهونڈهی
۱۰۸	۳	فارس	فارسی
"	۸	هندمان	هندیان
۱۱۲	۹ حاشیه	تمغاچنان	تمغاچیان
"	۱۰ حاشیه	غله وادن	غله دان
۱۱۸	۳ حاشیه	منبع	بعربی منبع
"	۹	پهلیا	پیلپا
۱۲۸	۶	دسته دار	دراز دسته
"	"	تراشید	تراشند
۱۳۰	۱۱	رستخیز	رُستخیز

صفحه	سطر	خطا	صواب	صفحه	سطر	خطا	صواب
۱۴۴	۶	نواہہ	تواہہ	۱۷۸	۲ حاشیه	شیرانڈ	شیرماند
۱۴۸	۲	حائض	حائض بلہ	"	۸	حیوات	حیوانات
"	۳	فسخ	یفسخ	"	۱۱	کلُور	کلُور
"	۵	التیاب	الثیاب	۱۸۰	۳	کلا	کَلّا
۱۵۲	۳ حاشیه	ازرود	اززرو	"	۹	کلی	رکّلی
"	۷	رسانند	رساند	۱۹۴	۲	کنگهی چیزی باشد که از چوب یا شاخ سازند و بآن موی سر و ریش را پیرایند ۱۲	کنگهی درختی ست که بار آن مشابه بشانه باشد ۱۲
"	۹	آبخوره	آبخور				
۱۵۴	۳	گزارند	گدازند	"	"	شانه	درخت شانه
۱۶۰	۶ حاشیه	ارانیها	رااز نیها	"	۶	وزبیر	گزبیر
"	۵ حاشیه	برشستی	برنشستنی	۱۹۸	۹	دفتنن	دفتین
"	۴	گرجانا	گِرجانا	۲۰۲	۱۰	نیلر	نیلپر
۱۶۲	"	افزازی	افزاری	۲۰۴	۷ حاشیه	سبطر	سِطبر
"	۷	استخوان	استخوان سم که میان خورد	۲۱۴	۱۱	گهرَا	گهرنا
"	۹	گاویدن	کاویدن	۲۱۸	۳	کس	کسی
"	۱۰	چوبکی با	چوبکی یا	۲۲۰	۸	دبو	دَلو
۱۶۴	۶	دوست	ودست	۲۲۸	۵	خشاره	خشاره کردن
"	۸	کتڑاه	کتڑا	۲۳۴	۶	کیوڑا	گل کیوڑا
"	۱۰	کلان	کلان فراخ	"	۹	گابہ	گانبہ
۱۶۸	۱۰	بزرگری	برزگری	۲۳۸	۸	وزدن	ــ
۱۷۰	۳	بادسته	بادسته	۲۴۴	۶	بیب	جیب

صفحه	سطر	خطا	صواب	صفحه	سطر	خطا	صواب
۲۴۸	۵ حاشیه	مفلی	مقلی	۳۴۰	۱۰	مِلنح	مِلح
۲۵۰	۴	بچهٔ خر	بچهٔ خر و خرکره	۳۴۶	۸	مالیدن	مَالِیدَن
۲۵۲	۱ حاشیه	اسمار	اسمار و	۳۷۶	۲	استعمال ست	استعمال
۲۵۴	۵	زدن	زدن و سیلی زدن	〃	۵	برسم	برسم بر وزن مرهم
۲۵۶	۱۰	چسخ	چرخ	〃	۷	لسک	لَسَک
〃	۱۱	مازه	و مازه	〃	۸	لِثَة	لِثَة
۲۵۸	۵	گرگرانا	گُرگُرانا	۳۸۲	۶ حاشیه	نامند	دهند
۲۶۰	۱۱	گزکت	گزکت	۳۸۴	۴	کار	و کار
۲۶۴	۷	افشردن	فشردن	〃	۱۰	تحل	نخل
۲۷۲	۱ حاشیه	پله	پَلَه	۴۰۰	۲	بل	بَهَل
۲۷۴	۷ حاشیه	اِجلَج	اَجلَج	۴۰۴	۱ حاشیه	وشن	دروشن
۲۸۰	۱۱	گورگن	گورکن	۴۰۶	۵	بمقراض	بمقراض بجدیکه مانند پای مورچه شود
۲۸۲	۱ حاشیه	ارزق	ازرق	۴۱۴	۱۰	فوج	فَوج و
۲۸۸	۵	کوفت	کوفته	۴۱۸	۱۱	اسپرنه سف	اِسپَرسُف
۲۹۸	۳	گهگی	گِهگهی	۴۲۰	۶ حاشیه	بعنی	مَعلیٰ و بر
۳۰۰	۵	گهنتا	گهنٹا	۴۲۲	۷	وجذاب	و گجذاب
۳۰۴	۷ حاشیه	اومی	اُدحیّ	〃	۸	واضح	وافصح
۳۱۲	۴	لغایت	بغایت	۴۲۴	۱ حاشیه	زهدان	زهدان بود
۳۳۰	〃	دیپا	دینا	۴۲۶	۷ حاشیه	اخرج فضلات	اخراج فضلات دخانیه
۳۴۰	۹	بمعنی روباه	بمعنی روباه ماده	〃	۱۰	نبض	نبض

صفحه	سطر	خطا	صواب
۴۳۸	۲	×	بابِ نون با تا فوقانی
۴۵۰	۲ حاشیه	کشی	کشتی
۴۵۸	۶	بمشی	بمعنی
״	۱۰	تَضُو	نَضُو
۴۶۰	۳	نسگلنا	نِنگَلُنَا
۴۶۲	۲	مقدری	مقداری
״	۴	لفظ حرب	بالفظ ضرب
״	۱ حاشیه	نبله	تبله
۴۶۴	۵	متابعت	بمتابعت
۴۶۶	۳	ارو	از روز
۴۷۰	۱۰	نیفه بله	
۴۷۲	۶	گدداده	گدہ دادہ
۴۷۸	۴	بصرح	بطرح
۴۸۰	۷	دُہَن	دُہْن
۴۸۲	۱۰	استکاف	اِستِنکاف
۴۸۶	۶	ورَد	وَرْد
۴۹۲	۵	سهم رسد دوم ازان	سهم سد دوم ازان
۴۹۸	۴	زبان	زنان
״	۳ حاشیه	تعنش	تعیش
۵۰۰	۲ حاشیه	کمد	لکد

صفحه	سطر	خطا	صواب
۵۰۲	۸	بِلَانَا	بِلَانَا
״	۹	״	״
۵۰۶	۲ حاشیه	زبان	زمان
۵۰۸	۷	ضَحَاك	ضُحّاك
۵۱۰	۱۰	تیر	تیر

[illegible]

صحت نامہ لغات سنسکرت جلد دوم خزانۃ اللغات

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۷	۸	بہشکنارتہم یت	بہشکنارتہم تت
۱۱	۹	؍؍	شوڑش وارشکیناتر षोडशावार्षिकीनात्र
۱۳	۲	؍؍	ایلکشنم उपलक्षणम्
؍؍	۴	چہاپاباتنم	چہاپاپاتنم
۱۵	۳	پنیارتہامبوادہہ	پنیارتہامبوادہ
۱۷	۵	چرمیربہیدکا	چرمپربہیدکا
۲۳	۳	نا	نیا
؍؍	۴	نا	نیا
۲۵	۲		یوبرکہیا
		पि	यवप्रख्या पि
۳۱	۲	سنسرم	سمسرنم
؍؍	۱۱	وشرمی	وشرم کرنم
		विश्रम्य	विश्रमकरणम्
۳۳	۳	سوشرہ	شوشرہ
؍؍	۴	سوشرودوستم	شوشرودوستم
۳۵	۳	पाक्रचारः	सुकचारः
۳۷	۷	سوچکریادیتنم	سوچکرپاویتنم
۳۹	۳	ششسرشالا	ششمترشالا ششترگتیم शाकलगृह्यम्

صفحه	سطر	خطا	صواب
۳۹	۱۰	دنا پنم + دنان بهونم	دنیا پنم + دنیان بهونم
۴۱	۴	سمسد ریهینه	سمُدّر پهینه
〃	۶	پر	پَرسرتنی چینم प्रसृतस्यचयनम्
〃	۷	सकुचितभवनपरिधानांदोलस्य	سنگچت کرن پَرِدہاناندولنی सङ्कुचितकरणपरिधानांदोलस्य
۴۵	۴	کاراگرہم پرکھا دِناگتم	کاراگرہم + پرکھا دِناگتم پرکھا परिखा
〃	۹	ستنگم	سنگم
۴۹	۴	شورپ دچوکم	شورپ وچّیکُم
〃	۵	سپنتنی	سپتنی
〃	۶	وارپرواہہ	وارتّپرواہہ
〃	۷	ورشٹ	درشٹ
〃	۹	ستپتہ	سپتہ
〃	۱۰	وارپراواہہ - جهره	جهره - وارپّرواہہ
۵۱	۸	دکهت بهونم	دُکّهت بهونم
۵۲	۷	〃	उपरागः اُپراگہ انیپیر کاروپ
۵۵	۹	मरणम्	अन्यप्रकारोऽपि + मरणम्
۵۷	۹	سنٹھی	شنٹھی
۵۹	۲	شت پشیا	شت پُشپا
〃	۱۰	کندرسہچره कुन्दुरु सहचरः	سِتچهتّرا + شاک شالیا सितच्छत्रा + शाकशालेया
〃	۱۱	تنتہ पोविका	تنت पोबिका
۶۱	۳	آشیہ आशयः	ستمبہ स्तंभः
〃	۸	اٹالکا	اٹالِکا

صفحہ	سطر	خطا	صواب
٦٣	١٠	شیت کرتکا शीत्कृतिका	شیتکارم शीत्कारम्
٦٥	٧		म
٦٩	٣	وتنی	وتسی
٧٣	١٠	وکرانتھہ	وکرانتہ
٧٩	٩	″	شکھ کندہ ـ شکھ مولم शिखकन्दः-शिखिमूलम्
٨٥	٣	نگرار	نگرر
٩٧	٥	″	کوتکم کوتوہلم कौतुकम्+कौतूहलम्
٩٩	٥	چیشکا	چیشٹا
″	٨	″	مندرا मन्दुरा
١٠٥	١٠	بہکم	بھکم
١٠٧	٧	مشری	مشری
″	١١	پتھہ	تتھہ
١١٥	١٠	حودو	چرڈہ
١١٩	٦	و	د
″	٩	″	شلیپدم शिलीपदम्
″	١٠	کشر	پکشر
١٢١	٣	سوارتھہ لبسہ	سوارتھہ لپسہ
″	٨	اشوشتری کرنم	اشوستھری کرنم
″	١٠	پورن چوڈہ पूर्णचोडः	سیونہ स्योनः
″	١١	کنچک دارنم कञ्चुकधारणम्	سیوندارنم स्योनधारणम्
١٢٥	٢	سروسوہرم	سروستوبرم

صواب		خطا	سطر	صفحہ
لیکھنم + لِکھنم		لیکھنی ستھر کرنم	۴	۱۲۹
लेखनम् + लिखनम्		लेखनीास्थिरकरणम्		
بھِتّرم		″	۶	۱۳۱
भित्रम्				
شریرم		″	۱۱	۱۳۵
शरीरम्				
کالی			۵	۱۳۹
काली				
کاریہ		کاڑیہ	۷	″
کرنہ		کرتہ	۱۰	″
اُدہکرنم		بدہکرنم	۸	۱۴۱
پرویشہ			۹	″
प्रवेशः		प्रवेशनम्		
स्कन्धः		स्कन्घः	۵	۱۴۳
کرنم		کرتم	۸	۱۴۵
चंद्रः + सिताभ्रः		चन्द्रः सिताभ्रः	۸	۱۴۹
ستری پراپت کرتری		ستریپرپت کرتری	۸	۱۵۳
جلپان		جلیان	۹	″
+			۴	۱۵۵
کنڈم		کندم	۸	″
वडिशम्		वडिशम्	۹	″
کچہری		″	۱۱	۱۵۷
कचहरी				
कुद्दालः		कुदालः	۶	۱۵۹
पीठक		पीतक	۷	۱۶۱
اجیرنم			۸	″
अजीर्णम् + अश्व		-		

صفحہ	سطر	غلط	صواب
۱۶۳	۷	کو بلا	کُو ملا
〃	۸	اگنیدہرنم	اگنیدَہرنم
۱۶۵	۴	〃	پدم ترا पद्मतरा
〃	۶	〃	کنکنم कङ्कणम्
〃	۹	〃	کھل وکا + کھلِکا खल्विका + खल्लिका
〃	۱۰	برہ	برہت
۱۶۹	۸	کانستی	کامستی
۱۷۱	۸	دوندوُیدہ	دوندوُیدّہہ
۱۷۵	۹	〃	سمیپوتپنّہ समीपोत्पन्नः
〃	۱۰	گٹاراتّرہ	گٹاراتّرہ
۱۸۱	۴	کمیرانت بہاگہ	کمیّرانت بہاگہ
〃	۵	پرشودہ	پرشُوُدہہ
۱۸۳	۶	گندوشش کرنم	گنڈوش کرنم
〃	۱۱	کونڈہ	کوونڈہ
۱۸۷	۴	پاش جیاتنم	پاش رَجُیاتنم
〃	۷	सकुञ्चितभवनम्	सङ्कुचितभवनम्
۱۸۹	۲	کرٹپکا	کرنیڈکا
〃	۷	گل کندہ	گل گنڈہ
〃	۱۰	〃	اوگھاٹنم उद्घाटनम्
۱۹۳	۷	〃	نِستوہ निस्वः
〃	۸		क
〃	۱۰	پانڈورگہ	پانڈررگہ
〃	۱۱	टिपारीवृक्षः-औषधिभेदः	کنکتم + کنکتی + کیشمارجنی कङ्कतम्-कंकती-केशमार्जनी

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۱۹۵	۲	कङ्कतम्-कंकती-केशमार्जनी	पिटारीवृक्षः-औषधिभेदः
//	۴	چیندانہ	چینڈانہ
۲۰۱	۴	नखपालि	नखपालिः
//	۱۱ [illegible]		گُشُہستوشاوشدہا
		कुष्ठस्त्वष्टदशाधा	कुष्ठस्त्वष्टादशाधा
۲۰۳	۳	و	و
۲۰۵	۳	اپماترپوشہ + واترپالکہ	اُپماترپترہ
		धातृपालकः-उपमातृपोषः	उपमातृपुत्रः
۲۰۹	۷	کشوتہ	کشوتھہ
۲۱۱	۳	بہلشرہ	بہلشرہ
//	۴	گرتان	گرتاں
//	۶	अम्लत्वम्	अम्ब्लत्वम्
//	۱۱	لہ	لہ
۲۱۳	۱۰	कपनम्	कम्पनम्
۲۱۵	۶	سوچھکرنم	سۄچھکرنم
//	۱۱	سشکہ	ششکہ
۲۱۷	۸	و	وُ
۲۲۵	۴	دہنڈہنم	ڈُہنڈہنم
//	۷	اگنیدہرن شلاکا	اگنیدہرن شلاکا
۲۲۷	۳	अत्थु	अत्तु
//	۴		وستر پرانتم
			वस्त्रप्रान्तम्
//	۱۱	انتپرویشنم	انترپرویشنم
۲۲۹	۱۱	پردہا	پردہاتا
		कृता	कृत्ता
۲۳۱	۷	کم بہوشیتی	کم بۄشیت
//	۱۱	किंचुलकः	किंचुलुकः

صواب	خطا	سطر	صفحہ
جسم	حم	۷	۲۳۳
केतकी	कंतकी	۵	۲۳۵
آیَن	اپن	۱۰	〃
अन्त वर्त्ती	अतर्वत्ती	۱۰	〃
भ्रूणपातनम्	भ्रूणपातनम्	۱۱	〃
ارہننا رتھہ گوڑہ پرشہ अरिहननार्थगूढपुरुषः	شترگھاتنا رتھہ بھومہ शत्रुघातनार्थभूमिः	۶	۲۳۷
سدرشہ	شدرشہ	۷	۲۴۱
وئید بیکستری	وئیدبھکستری	۲	۲۴۳
اسِتّی وادی	استی ادی	۸	〃
من نبدہگرنتھہ	من نبدھگرنتھہ	۳	۲۴۵
पोटा	पाटा	۴	〃
برہت پوٹا	برہہ پوٹا	۵	〃
تسکر بھیدہ	لسکر بھیدہ	۶	〃
वातकण्टकादिः	वातकण्ठकादिः	۱۰	〃
بہت کھنن ڈنڈہ भित्तिखननदण्डः	〃	۹	۲۴۷
ہسنارتھم हसनार्थम्	〃	۵	۲۴۹
स्व	स्व	۲	۲۵۱
پرشٹھہ شرہ पृष्ठशिरः	〃	۷	〃
निर्वहणतरिः	निर्वहनतरिः	۴	۲۵۳
स्खलितः	स्खलिता	۹	〃
कूपचक्रिका	कूपचंक्रिका	۷	۲۵۷
जलग्रहणाय	जलग्रहणाप	۷	〃
लग्नम्	लग्रस्	۶	۲۵۹
اپلکشنم उपलक्षणम्	〃	۹	۲۶۳

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۲۶۵	۴		پاٹلا पाटलिमा
۲۶۶	۵	ماسگرنتہ	ماسگرنتہ
〃	۶	اپورنہ	اپوّرنہ
〃	۸	〃	بھنڈینک بھیدہ भिण्डीनकभेदः
〃	۱۰	〃	گتسکہ गुत्सकः
۲۷۱	۵	ورکش موشکا वृक्षमूषिका	ورکش مرکٹکا वृक्षमर्कटिका
۲۷۲	۲	کیل پٹکا	کیل پشٹکا
〃	۵	〃	دیپ شانت بھونم दीपशांतभवनम्
۲۷۷	۴	ورلی	وکّری
〃	۸		ورتّہ वृत्तः
۲۸۱	۵	क्रीडः	क्रीडः
۲۸۳	۷	भूम्युद्वर्णम्	भूम्युद्धरणम्
〃	۹	اشٹکندہا	اشٹکندہا
〃	۱۱	गुग्गुल	गुग्गुलः
۲۸۵	۵	〃	स्था
۲۸۷	۱۱	〃	شترپرتیکشاستہانم शत्रुप्रतीक्षास्थानम्
۲۹۱	۵	یوسنم	یوتسنم
〃	۱۱	〃	انووہانم अनवधानम्
۲۹۳	حاشیہ ۲	〃	प्रत्युश्चादिताडनयाहस्ताङ्गुलिषुचर्मणीतिस्थूलताजायते÷शरीरेनिर्जीवचर्म
〃	۴	اشہوت	اشٹہوٹ

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۲۹۳	۱۱	شوا سورو ہو	شوا سورو ہو
۲۹۵	۵	سوچپا	سوچھا
〃	۸	〃	گرہیالُہ गृहयालुः
۲۹۷	۳	〃	گٹی پاترم घटीपात्रम्
〃	۵	〃	ہٹا دگمنم हठाद्गमनम्
〃	۷	پاشاونانا	پاشانادنا
〃	۹	〃	گھرشن چنہم घर्षणचिन्हम्
۲۹۹	۳	〃	رودنا دوا रोदनाद्वा
〃	۱۰	گرتہ	کرتہ
۳۰۱	۵	〃	اُشٹرادش گگی بدہیتی उष्ट्रादिषु गलेबध्यते
۳۱۳	۲	نت	نتُ
۳۱۵	۴	〃	کرودہات क्रोधात्
۳۱۷	۱۰	〃	پھینوتپن کرنم फेनोत्पन्नकरणम्
۳۱۹	۴	〃	دہوتپ لکشنم धूत्पुदलक्षणम्
〃	۵	〃	مشر کرنم मिश्रकरणम्
۳۲۱	۴	اوبلبہ	اولمبہ
〃	۵	اولبتم	اولمبنم
		अवलम्बितम्	अवलम्बनम्

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۳۲۳	۱۱	کانہہ कलहः	شُتُّرتا शत्रुता
۳۲۹	۷	لپ کارینم लिपिकारयणम्	لپکاری تویم लिपिकारयितव्यम्
۳۳۱	۶	〃	نِکٹاسَتُم निकटासन्नम्
۳۳۲	۳	〃	بۆنم भवनम्
〃	۴	〃	دہرش کرنم धर्षकरणम्
〃	۹	〃	اُوگرہ उदग्रः
۳۳۵	۱۱	〃	نوٗکاستھتیرتھم नौकास्थित्यर्थम्
۳۳۹	۷	پرتہ	پریتہ
〃	۹	لُنٹاک کرنم लुण्टाककरणम्	لوتہ लोतः
〃	۱۱	دردیادنا	درؤیادنا
۳۴۱	۶	ونڈہ वण्डः	شلتھانگہ श्लथाङ्गः
〃	۸	نرہ مُنجہ	نرہ + منجہ
۳۴۳	۳	بلاکارین	بلانکارین
〃	۱۰	लोहकारः	लोहकारकः
۳۴۵	۹	روہرپرچہ کرنم	روہرتربرچہ کرنم
۳۴۷	۶	〃	पि
〃	۱۰	اینم اوٚہوا	اینم + اوٚہوا
۳۵۱	۱۰	〃	آدٕہیہ आढ्यः
۳۵۳	۹	مریتہ	مرتیہ

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۳۵۵	۷	اوشدہ + وشیشہ	اوشدہ وشیشہ
۳۵۷	۱۱	स्थूलता	स्थूलता
۳۵۹	۷	भि	नि
〃	۱۱	निर्मिताम्	निर्मितम्
۳۶۱	۷	مرتسا	مرتسا
۳۶۵	۱۱	का	कः
۳۶۹	۵	कारयणम्	کارئتویم कारयितव्यम्
〃	۸	مرکہ	مرگہ
〃	۸	वातायः	वातायुः
۳۷۱	۵	〃	اوشدہیاجیم औषध्याज्यम्
۳۷۳	۲	منڈپم	منڈنم
۳۷۹	۳	अ	अ
〃	۸	अभ्यास	अभ्यासाः
۳۸۱	۹	〃	انّیای پتتہ अन्यायपतितः
۳۸۳	۵	سود	سور
〃	۸	دشٹ چنتنم	دشٹ + چنتنم
۳۸۵	۶	〃	دیرگھہ مکشکا दीर्घमक्षिका
〃	۹	د	دٓ
۳۸۷	۹	〃	سندہہ संधिः
〃	۱۰	کاریئم कारयणाम्	کارتویم कारयितव्यम्
۳۹۱	۵	ہنسہ	ہمسہ
〃	۷	پکشہ	پکشی

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۳۹۵	۶	//	شرنگ رہتا शृङ्गरहिता
۳۹۷	۳	پانگر	پانگر
۳۹۹	۶	//	مکھ ویورنیکرنم सुखवैवर्ण्यकरणम्
۴۰۱	۱۱	//	مرتیپراپت بھونم मृत्युप्राप्तभवनम्
۴۰۳	۶	گندوا	گندرا
۴۰۵	۱۰	//	میورگتہ मयूरगतिः
۴۰۹	۴	//	وگھنوتپادنم विघ्नोत्पादनम्
//	۸	//	کنڈنارتھم कुडनार्थम्
۴۱۵	۶	برہڈ	برہڈ
۴۱۷	۲	//	ششروشا शुश्रूषा
//	۱۰	//	ई
//	۱۱	रव	ख
۴۱۹	۱۱	پرشست بھومہ وستیرن بھوہ	پرشست بھومہ ÷ وستیرن بھوہ
۴۲۵	۶	انشچی اکرت نشچیہ	انشچی ÷ اکرت نشچیہ
//	۷	//	ماپنم मापनम्
//	۱۱	//	کھروہ खर्वः
۴۲۹	۳	//	سناپک स्नायुक
//	۸	نگچھدرم	لنگچھدرم
//	۱۱	//	نسیم नस्यम्
۴۳۱	۶	کارینم कारयणम्	کاریتویم कारयितव्यम्

صواب	خطا	سطر	صفحہ
بھورندہرم भूरन्ध्रम्		۳	۴۳۵
नपुंसकः	नपुसकः	۷	〃
ण म्	ण म	۸	〃
نرتکہ	نرکہ	۶	۴۳۹
کاری تویم कारयितव्यम्	کاریتم कारयणाम्	۱۰	〃
ہٹّہ	ہٹہ	۷	۴۴۱
شواس مارگہ श्वासमार्गः	〃	۱۰	۴۴۳
ناسارُدہرم नासारुधिरम्	〃	۶	۴۵۵
लवणस्वादनम्	लवनस्वादनम्	۳	۴۵۹
लवणपात्रम्	लवनपात्रम्	۴	〃
तत्सदृशः	तत्सदृकः	۶	〃
دگمبرہ	دکبرہ	۹	〃
نگرہ	نگر	۳	۴۶۱
نگناستری दिगम्बरा ÷ नग्नास्त्री	दिगम्बरः	۴	〃
نگناس नग्नासिः	〃	۶	〃
येनखद्वायावाधो जायते	〃	حاشیہ ۱	〃
لُنجنم	لُنجنم	۹	۴۶۳
औषधिचूर्णम्	〃	۶	۴۶۵
कु	क	۱۰	۴۶۷
नूतनः	नूतन	۸	۴۶۹

صفحہ	سطر	خطا		صواب
۴۷۱	۸	سوبہ		سواپہ
〃	۸	शायनम		शायनम्
〃	۹	سوانوگتہ		سواپوگتہ
〃	۹	निद्रा गमनम्		निद्रागमनम्
۴۷۵	۸	بھرتیپردہانم		بھرتّیپردہانم
۴۷۷	۳	ڈرہہ		ڈرہ
〃	۵	مسو		مسّو
۴۷۹	۹	क्रीडादि		क्रीडादिषु
۴۸۳	۶	کاریپرایترتہم		کاریّرایتیرتہم
۴۸۵	۶	घ		घ
〃	۸	بہیام		بّہیام
۴۸۹	۷	گرم		گرّم
۴۹۱	۹	〃		انّیایّم अन्यायम्
۴۹۳	۲	جتنا		جنتا
〃	۴	ہکوّا - ہکاّ		ہکاّ + ہکوّا
〃	۵	ہکو لگنم		ہکوّا لگنم
۴۹۵	۴	تراشہ		تراسہ
〃	۷	〃		وگھنم विघ्नम्
〃	۱۱	या		यो
۴۹۹	۴	سوچہا		سوچّہا
۵۰۱	۲	मुष्टिमुष्टि		मुष्टीमुष्टि
〃	۹	سکہکدواکیا		سکہلدواکیا
۵۰۳	۴	پرشو		پریشو
۵۰۵	۴	بہرم		بہرنم
〃	۵	〃		रजनी

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۵۰۵	۶		پرتنہ प्रतनुः
〃	۸		سوانسیہ شونوپر स्वानस्यशुनोपरि
〃	۹	कम्पलम्	कम्पनम्
〃	۱۱ آخر		यस्योपरितच्छायापततिसराजाभवति
۵۰۷	۹	〃	دہرتوا धृत्वा
۵۰۹	۳	ہنسراجہ	ہمسراجہ
〃	۷	〃	ہسنم हसनम्
〃	۹	پرسن جیتاہ	پرسن چیتاہ
۵۱۱	۹	〃	शी
۵۱۳	۶	چنتہ	چینتہ
〃	۹	भयम	भयम्
〃	۱۱	شنشچلنم मन्दगमनम्	شنیشنیشچلنم मन्दगमनम्
۵۱۷	۶	نپسکہ नपुंसकः	بہیرہ भीरुः
۵۱۹	۴	سمرت کتہا स्मृतिकथा	سمرنیہ مدرکادہ स्मरणीयमुद्रिकादिः

صحت نامہ لغات انگریزی جلد دوم کتاب خزانۃ اللغات

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۷	۴	ویجیٹیبلس	ویجیٹیبلس
″	۷	برتھہ	برتھہ
۹	۱۰	اسنیک	سنیک
۳۲	۱۱	اسٹرینتھ	اسٹرینتھ
۳۵	۹	اسٹمیپد	اسٹیمپڈ
۵۱	۱۱	ٹریڈ ؛ ٹریفک Trade; Traffic	ٹریڈ ؛ ٹریفک ؛ بارگین Trade; Traffic; Bargain
۵۲	۱۰	کیورباسیٹی	کیوریوسیٹی
۷۳	۴	لسنس	آبلیشنس
″	۱۰	بریو	بریو
۷۹	۱۱	ٹو اسپرنگ اپ اینڈ ڈاون To spring up and down.	ٹو واک وتھ لانگ اسٹرائیڈس To walk with long strides
۸۵	۳	انٹرپیچمینٹس	انٹرینچمینٹس
۹۹	۵	ڈیلیوج	ڈیلیوج
۱۰۹	۱۱	پرووک	پرووُوک
۱۱۹	۱۰	ٹرکی	ٹرکی
۱۲۱	۳	ڈسپاٹک ؛ ٹیرینیکل Despotic; Tyrannical	سیلفش Selfish
″	۸	ہائی	ٹائی
۱۲۳	۴	ایند	اینڈ
۱۲۷	۱۱	ٹینر	ٹنر
۱۳۷	۸	پیپیر	پیپر
۱۴۳	۱۱	اسٹیگنینیت	اسٹیگنینیٹ
۱۴۹	۲	ٹو	ٹو
″	۱۱	ڈاک	ڈاگ

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۱۵۵	۷	ایورٹ	ٹوایورٹ
۱۵۷	۲	ار کائنڈ آف کیملس لیڈران وچ فیملس	ار کائنڈ آف کیمکس لیڈران وچ فیمیلس ٹریول
۱۶۱	۷	چیپرز	چیرز
۱۶۳	۵	سیلپینگ	سلیپنگ
۱۶۵	۱۱	ار فورکڈ بیرڈ A forked beard	ار گرے بیرڈ A gray beard
۱۶۷	۲	فورکڈ forked	گری gray
〃	۹	گیدہر	گیدہرر
۱۶۹	۱۱	ٹچ	ٹچ
۱۸۷	۳	لوز + اسنیر	لوز + سنیر
۱۹۱	۸	کیلینڈر	کیلینڈرر
۱۹۹	۴	سیفٹ	شیفٹ
۲۲۱	۳	ٹاے	ٹوی
۲۳۷	۴	گریمن	گرین
۲۴۷	۶	سمینٹ	سیمینٹ
۲۵۹	۶	پیپرس	پیپیرس
〃	۹	بیپرس	پیپیرس
۲۷۵	۷	اسٹنگ	اسٹنک
۲۸۳	۱۰	ویں	ویپن
۲۹۵	۵	ون	ومن
〃	〃	ارباوٹ	اباوٹ
〃	۶	matters	materials
۲۹۷	۴	آن	ان
۳۰۳	۸	گو	گو
۳۰۵	۹	ہیٹ	نیسٹ

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۳۰۷	۵	ٹکید ہر	ٹگید ہر
۳۱۷	۱۱	ریگ ٹیٹر	رَیگ + ٹیٹر
۳۲۱	۳	سینڈ	سَسپینڈ
۳۶۷	۵	پیپر	پیپر
؍	۱۰	ارگلاس پروٹیکٹر فار الیمپ A glass protector for a lamp.	ارکائینڈ آف ٹیمبور + ارڈرم A kind of tambour, A drum
؍	۱۱	ارکائینڈ آف ٹیمبور + ارڈرم A kind of tambour, A drum	ارگلاس پروٹیکٹر فار الیمپ A glass protector for a lamp.
۳۸۱	۲	ہی	دہی
۳۸۹	۷	پلینڈ	بلینڈ
۴۰۷	۵	ہیرز hairs	ہیر hair
۴۰۹	۸	ارمیلیٹ فاربیٹنگ کلاتھس وتھہ A mallet for beating clothes with.	ارمیلیٹ + ارپاؤنڈر + ارریمر A mallet; A pounder, A rammer
۴۱۱	۲	ٹوٹوسٹ	ٹوٹوسٹ
؍	۱۱	پیمپل	پمپل
۴۱۷	۶	ڈارن	ڈران
۴۲۹	۹	ایرر	آیرز
۴۳۱	۵	ایپاسٹ	ریپاسٹ
۴۴۹	۲	پرینٹس	پرنٹس
۴۵۵	۸	ایپیر	اپییر
۴۵۹	۲	ویوز weaves	میکس makes
۴۶۱	۵	faced	footed
۴۷۱	۳	اسلوریا	اسکوریا
؍	۱۰	ٹراوشس	ٹراوزرس
۴۷۳	۳	انڈیکو	انڈیگو

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۴۷۵	۸	لیوری آف سیپایز Livery of sepoys	لِیُوَرِی آف سِیپایَز + یُونِیفارُم Livery of sepoys; Uniform
۴۸۳	۵	پوریں	یُورِیَن
〃	۸	سیمیٹمس	سِیمپٹَمس
۴۸۷	۴	or beaten.	or be beaten
۵۱۱	۲	ویرائڈ	ڈِیرَائِیڈ
۵۱۵	۱۰	ڈِنیَر	ڈِیِیر
۵۱۷	۱۰	اسیفوٹیڈ	اِسَیفُوٹِیڈَا
۵۱۹	۱۱	ڈِیلِی	ڈَیلِی

صحت نامۂ لغات ترکی جلد دوم کتاب خزانة اللغات

صفحه	سطر	خطا	صواب
۵	۱۰	دوده جی	دوده جی
۵	۱۱	چارشقی	چارشفی
۹	۸	صوتوق	صولوق
۱۱	۶	بوغرمق	یوغرمق
۲۱	۱۱	باس	باش
۲۳	۱۰	بوزنگلوآت	بوزرنگلوآت
۲۷	۷	عتوان الکتاب	عنوان الکتاب
"	۸-۹	بغم	لَغَم
۳۷	۱۰	عوصده	عوضنده
۴۳	۷	ییلان طوتیجی	ییلان یاوریسی
"	۸	قفتان زنجفی	ییلان طوتیجی
"	۹	پیغام	تفتان زنجفی
"	۱۰	تبول ایده جک یر	پیغام وصالیق
۴۷	۱۰	آتلی وسوار	آتلی وسوار
۴۹	۷	نبالرک ایلک	نبالرک اپلک
۴۹	۱۰	نرنتی	ضرنتی
۵۵	۹	بز کللری	بز کلری
۵۹	۳	قوقولنمق	قوقولتمق
۶۳	۸	قبارحق	قبارجق
۶۹	۶	بغدادی	بغدادے
۷۳	۷	فرق بایر	قرق بایر
۸۱	۲	کوچرک ففتان	کوچرک قفتان
۸۳	۱۱	صالی دیرمک	صالی ویرمک
۸۵	۶	شهربی	شهرلی
۸۷	۴	فرهٔ آبنوس	قره آبنوس

صفحه	سطر	خطا	صواب
٨٧	١٠	اچمالیق	اچمالیق
٩١	١٠	صندل بوبا شمق	صندل بولاشمق
١٠١	١١	اسپیچار	اسپچیار
١٢٣	٤	برطعا مذر	برطعا مدر
١٤١	٧	چنگله سی	چنگله سی
١٤٣	٣	گوتی چیمق	گوتی چیقمق
١٤٧	٥	اونیاد	اوینار
١٤٩	٢	صالص	حائض
١٥١	١١	برسا ورحدر	برسلا حدر
١٥٧	٥	ایلک وتل	چیک ات
〃	٦	ات	ایلک وتل
١٦١	٣	ضمانه	ضمانه
〃	٣	اناسته	اناسنه
〃	٩	طوپلمش اوله	طوپلنمش اوله
١٦٣	٧	کریک	کرپک
١٧٣	١٠	کویلکی	کوملکی
١٧٥	٢	بومنعی	یومیغی
١٧٩	٦	شهادت پرمغی	مومبار ویاغ باغر
〃	٧	گنه	شهادت پرمغی
〃	٨	ایچی صاتیجی	کنه وصاقرغه
〃	٩	میخانه	ایچی صاتیجی
〃	١٠	گنج اوکوز	شرابخانه ومیخانه
〃	١١	چورک اوتی	گنج اوکوز
١٨١	٢	پچک طومورجغی	چورک اوتی
〃	٣	یوز	پچاک طومورجغی
〃	٤	پالته وکلنگ	یوز
〃	٥	پالته	پالته وکلنگ

صفحه	سطر	خطا	صواب
١٨١	٦	یکشاق وہرزه سویلیجی	کلنگ وبالته
〃	٧	دستی	یکشاق وہرزه سویلیجی
〃	٨	صاقرغه وکنه	دستی
〃	٩	غاره	صاقرغه وکنه
〃	١٠	تولیکی قوشلرک قنادی	غاره
〃	١١	قوزه لق وقوزه وپوندک	قوزه لق وقوزه وپوندک وتولیکی قوشلرک قنادی
١٨٥	٦	برقمارشدر	برقمارشدر
١٨٧	٨	بوغازلیجق یر	بوغازلنجق یر
١٩٣	٢	قویو	دوکنه
〃	٣	صویولجیسے	قولغه قچان
〃	٤	طوقچاق	سنگریزه
〃	٥	جنیبت	سنگریزه اورمق
〃	٦	اندازه ایتمک واوانلمق	گوزاوجیله باقمق
〃	٧	عبس وخوارده	مغلس ودرویش
〃	٨	قصبه بویون	بلازک
〃	٩	فلچ نعلی	شرفه
〃	١٠	فلغه وپلانقه	صاریلق
〃	١١	دوکمک	طراق
١٩٥	٢	براغاجدر	طراق
١٩٩	١٠	صچرایوب	صیچرایوب
٢٠١	٣	کنار	شریت وقیطان وآشورمه
〃	٤	طرناغک اوجی	طرناغک اوجی وقیطان
٢٠٣	٤	کسکے	کمکے
٢١١	٤	بغدادی	بغداے
٢٣٥	١١	اولماموق	اولمامق
٢٣٩	٤	رکوره	رکوبر
٢٤٧	٧	طوبلمش	طوپلمش

صفحه	سطر	خطا	صواب
۲۶۵	۱۱	اغزن برجانبے	آرق ایتمک
۲۶۷	۶	طوارلغلبد قلرے ایپ	بز
〃	۷	شبو	طوار بغلد قلریے ایپ
〃	۸	برچچک درآق اولوروصارو	شبو
〃	۹	+	برچچکدر آق اولوروصارواولور
۲۷۱	۶	قالق	قایق
۲۷۳	۴	قوچشمق	قوجشمق
〃	۵	سوتمک	سونمک
۲۸۳	۷	نرلا	ترلا
۲۸	۸	چرلون	صریون
	۸	برو	بر
۲۹۱	۴	اولور	اولور
۲۹۵	۱۱	دگرمق	دگرمن
۳۰۳	۸	چقتلشمک	چقتلشمک
۳۰۵	۷	نوقات	توقات
〃	۹	سمه	سنه
〃	۱۰	یوده	یووه
۳۱۱	۴	پتمه	تیمه
〃	۵	دولمک	دوکمک
۳۲۷	۱۱	سرتلا	سرتلان
۳۲۹	۱۱	اویان	اویان
۳۳۳	۷	ازلکسز	ارلکسز
〃	۹	اراق	آرق
۳۳۵	۹	قوبروغی	قوبیروغی
۳۴۳	۲	چاریه	جاریه
〃	۳	چاریه	جاریه
۳۴۳	۷	پایچی	پایچی

صفحه	سطر	خطا	صواب
۳۴۷	۱۰	پول	یول
۳۴۹	۳	پاپشقان	یاپشقان
۳۵۳	۵	گوز فرمق	گوز قرمق
״	۱۰	پته سی	تپه سے
۳۵۵	۲	+	ذله تک
۳۵۷	۴	کوکل دونمک	کوکل دونک
۳۷۷	۷	مرجحک	مرجمک
۳۸۵	۱۱	تقک	تفک
۳۹۱	۵	چیلاق	چپلاق
۳۹۵	۲	+	اورطه
״	۴	بوینورسنز	بوینوزسنز
۳۹۷	۳	استک	دوکورلک ودوکوراولق
״	۴	اسنمش قیز	استمش قیز
۴۰۱	۹	اولرم	اولوم
״	۱۱	وبادالوم گلمک	وباواولوم گلمک
۴۰۹	۴	فتنه قعدرمق	فتنه قندرمق
۴۱۱	۱۱	سبولجی	سیولجی
۴۲۱	۱۰	کپر	کیر
۴۲۳	۷	قوریغه	قوربغه
۴۲۵	۱۰	قیزاوغلو	قیزاوغلو
۴۳۳	۴	ایکنه دیلک	ایکنه یوردی
۴۴۱	۷	قول وجاریه صاتیجی	قول وجاریه صاتمین پازاری
۴۴۹	۱۰	کوزدکمک	گوزدلنک
״	۱۱	گوزدکمک	گوزدکلمک
۴۵۵	۴	بورن کشنک کسے	بُورُن کسنک کشی
۴۵۹	۹	چیلاق	چپلاق
״	۱۰	چیلاق ایتمک	چپلاق ایتمک

صفحہ	سطر	خطا	صواب
۴۵۹	۱۱	چیلاق اولمق	چیلاق اولمق
۴۶۹	۱۰	یکیے اور باسے	تگلاح
۴۷۳	۲	لقسغن قوشے	سقسغن قوشے
۴۷۴	۷	یلانجی کمی	یلانجی کشے
۴۷۹	۲	آورُدَہ	اُورُدَہ
۴۸۵	۲	ایلی اوزآتمق	ایلی اوزاتمق
؍	۵	ایلیلہ پشرمش آتمک	ال ایلہ پشرمش اتمک
۴۹۳	۲	اژدخام	ازدحام
۵۰۱	۷	یلتک اولان کشے	یلتک اولان کشی
۵۰۵	۷	یکینجک کمسنہ	ینیجک کمسنہ
۵۱۵	۱۱	قالبن دوعنر	قالین دوداقلو کمیسہ

قطعہ تاریخ از احقر العباد محمد عبد الحق کاتب کتاب ہذا

ہی یہ تالیف نفیس حضرت شاہ جہان — ہو نعتی اُنکی جہان
کیون نہ وصف اسکا کرین اہل جہان — ہی بیحساب
حالات عجائب ہین قیصر مین لکھی ہین — بیحساب
سر خطا نخبہ ہین وہ بہین نقش خوش نگار

چاہی جب تاریخ اسکی ختم کی دل نی مری
دی ندا ہاتف نی بحر شش زبان روزگار
۱۳۰ ھ ۴
عاصی عبد الحق تحریر نمود
۱۳ ھ ۰ ۴